

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ
PROGRAMI**

Yüksek Lisans Tezi

**100 TEMEL ESERLERDE YER ALAN DEĞERLERLE
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ
DEĞERLERİN UYUMU**

Osman AKTAN

Düzce, 2012

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ
PROGRAMI**

Yüksek Lisans Tezi

**100 Temel Eserlerde Yer Alan Değerlerle
Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlerin Uyumunu**

**Hazırlayan
Osman AKTAN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Abdurrahman KILIÇ**

DÜZCE, 2012

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç.Dr. Abdurrahman KILIÇ (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Doç.Dr. Asım ARI (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Yrd.Doç.Dr. Filiz EVRAN ACAR (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

29.05.2012

Doç.Dr. Mehmet Selami YILDIZ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Her toplum varlığını sahip olduğu değerlerle sürdürür. İyi bir gelecek oluşturarak varlığını devam ettirmek için sahip olduğu kültürel birikimi ve toplumsal değerleri yeni nesillere aktarır. Dünyada meydana gelen değişme ve gelişmeler, bu değerlerin aktarımını etkilediği gibi değerlerin değişmesinde öncelikli faktörler arasında yer almaktadır. Değişen bireysel ve toplumsal algı sonucu bireyde ve toplumdaki değer önceliklerini ve değerlerin işlevlerini farklılaştırmaktadır. Toplumsal birlik ve beraberliği sağlayan değerlerin işlevlerinde meydana gelen değişiklikler, toplumsal dokunun zarar görmesine, toplum içinde ilişkilerin zayıflamasına ve kültürel çatışmaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Toplumun birlik ve beraberliğinin inşası ancak bireylerin kendi iç dünyasında ve yaşamında kişisel mutluluğu yakalaması ile mümkündür. Bireyin yaşamını anlamlı kılan değerlerin varlığı ve bunların işlevliği ölçüsünde yaşamda yer bulması kişisel ve toplumsal huzura katkı sağlayacaktır. Bireylerin yetişme süreci boyunca ciddi anlamda etkileşimde bulunduğu ilk yer ailesidir. Aile ortamında bir takım değerler kasıtlı ya da kendiliğinden bireylere aktarılır. Bireyin sağlıklı bir karakter ve kişilik inşası, temel değerleri kazanması ve yaşantıya dönüştürmesiyle gerçekleşir. Ailede başlayan ve okul hayatı ile devam eden bu süreçte, bireylere belli değerlerin kazandırılması, eğitim sistemimizin önemli bir sorumluluk ve görevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilere kazandırılacak değerlerin işlevi, bireye kazandırılma zamanı ve aktarılması eğitim süreci içinde önemli yer tutmaktadır. Ülkemizde meydana gelen bireysel suçlar ve toplumsal içerikli olayların kaynağına inildiğinde, bu olayların meydana gelmesinde bireye ortak değerlerin kazandırılmamasının çok önemli etken olduğunu söylenebilir. Değer eğitiminin doğru ve etkin bir şekilde planlanması, uygulanması, kazandırılması iyi bir gelecek inşası ve toplumu oluşturan mutlu ve huzurlu bireylerin yetiştirilmesini sağlayacaktır.

Okullarda verilecek değerler eğitiminin kapsamını oluşturacak eğitim materyalinin içeriği de bu bakımdan çok önemlidir. Seçilen eğitim materyalleri değer

eğitimini olumlu yönde destekleyen ve tamamlayan bir içerik taşımalıdır. Öğrencilere değer aşılayan, değer kazandıran bir bilinç aşılamalıdır. Eğitim materyallerinde, öğrenciler üzerinde olumsuz etki bırakacak, olumsuz davranışları kazandırmaya yönlendirecek hiç bir ifade yer almamalıdır.

Bu araştırmada lkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen “İlköğretim ğrencileri İçin 100 Temel Eser” listesinde belirlenmiş eserlerde verilen değerler ile ilköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ğretim Programı'nda belirtilen değerlerin uyumunu belirlemeyi ve alana bilimsel katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Derslerimde ve Yüksek lisans tez çalışmamın başlangıcından sonlandırılmasına kadar geçen her aşamada bana destek olarak bilgi, ilgi, görüş ve önerilerini benden esirgemeyip yanımda olan, deneyimleri ve yardımlarıyla yol gösteren, umutsuzluğa düştüğüm zamanlarda bana çalışma gücü veren, bana güvenen hocam Sayın Doç. Dr. Abdurrahman KILIÇ'a teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım görüş, fikir, bilgileri ile bende emeği olan, kişisel gelişimime katkı sağlayan hocalarım Yrd.Doç.Dr.Filiz EVRAN ACAR'a, Yrd.Doç.Dr. şule AY'a, Yrd.Doç.Dr.Memduh CEYLAN'a, ingilizce çeviriler konusunda bana destek olan arkadaşım Serkan PADEM'e ve bu süreçte bana destek olan değerli büyüklerim Karasu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü şube Müdürü Mustafa SARIMERT'e, değerli eğitimciler Mehmet Hanifi TEPE ve Dursun Ali RENDAĞ'a, ğretmen arkadaşlarım Mehmet Nur TüRKEş'e, Kenan YAşAR'a, hayatımın her aşamasında bana destek olan sevgili anneme, babama, kardeşlerime ve yoğun çalışma temposunda bana her zaman yardımcı olan sevgili eşime teşekkür ediyorum.

Osman AKTAN

Düzce, 2012

ÖZET

100 TEMEL ESERLERDE YER ALAN DEĞERLERLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ DEĞERLERİN UYUMU

AKTAN, Osman

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdurrahman Kılıç

Mayıs 2012, 262 sayfa

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği "100 Temel Eser" listesinde belirtilen eserlerde yer alan değerler ile ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında verilen değerlerin uyumu incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği " 100 Temel Eser" okuma kitapları serisi; çalışma grubunu ise 100 temel eser serisindeki kitapların sayfa sayılarına göre gruplandırılması sonucu, bu eserler arasından maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile seçilen on iki (12) yerli yazarlı ve dokuz (9) yabancı yazarlı olmak üzere toplam yirmi bir (21) kitap oluşturmaktadır.

Çalışma grubunu oluşturan yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bulunan değerler incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda, incelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda yer alan değerler tespit edilmiştir. İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda en fazla bulunan değerler, sevgi, yardımseverlik, saygı, estetik, dostluk, acıma, cesaret, ümit, merhamet ve başarılı olma değerleri, en az bulunan değerler ise emaneti korumak, feragat, istişare, görgülü olmak, sağlıklı olmaya önem verme, tutumluluk, yeniliklere açıklık, ahlaklı olma, doğa sevgisi, eşitlik, hoşgörü, milli birlik şuuru, ölçülülük, sadelik ve zarafet değerleri olmuştur. İncelenen kitaplarda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden, sırasıyla sevgi, yardımseverlik, saygı, estetik ve özgürlük değerleri en fazla yer alan değerler olmuştur. İncelenen kitaplarda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden bilimsellik, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, barış ve bağımsızlık değerleri olmuştur. İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda tespit edilen değerler içinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerden bağımsızlık,

estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya 6nem verme ve temizlik değerlerini destekleyen değer olmamıştır. Yapılan analizler sonucunda, yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler 6đretim Programında yer alan değerleri zedeleyen ifadeler yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler 6đretim Programı, Değerler Eğitimi, İlk6đretim
100 Temel Eser

ABSTRACT

THE CONCORDANCE OF THE VALUES IN “100 BASIC WORKS” AND THE VALUES IN SOCIAL STUDIES CURRICULUM

Master of Science, Department of Educational Sciences

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Abdurrahman KILIÇ

May, 2012

In this study, the concordance of the values in "100 Basic Works" ,recommended by the Ministry of Education for elementary schools, and the values specified in the list of elementary 5th grade social studies curriculum was examined. Qualitative research methodology was benefited in the study. The data source for the study is the "100 Basic Works" recommended by the Ministry of Education for elementary schools Primary schools in recommended by the Ministry of Education. The study group is a total of twenty-one (21) books out of "100 Basic Works" including twelve (12) local and (9) foreign writers. Those books, which were grouped according to numbers of pages, were chosen by maximum diversity sampling method. The values in the domestic and foreign authored books that make up the sample were analyzed and the results of analysis examined the values in domestic and foreign authored books.

The most common values in the domestic and foreign authored books were found as love, charity, respect, aesthetics, friendship, compassion, courage, hope, compassion and value of being successful. The least common values were observed as protecting the fiduciary, self-sacrifice, consultation, mannerliness, paying attention to be healthy, prudence, openness to innovation, ethicalness, love of nature, equality, tolerance and conscious for national unity, moderation, simplicity and elegance. Among the books that were examined, the values which take place in the social studies curriculum most were found as love, charity, respect, aesthetic and freedom. The other values that were observed in the books were paying attention to be healthy, tolerance, peace and independence. Among the values identified in both local and

foreign books, the values that support the ones which take place in the social studies curriculum such as independence, aesthetics, hospitality, paying attention to be healthy and cleanness could not be found. Results revealed that there were some expressions in local and foreign authored books that damage the values in Social Studies Teaching Program.

Key words: Social Studies Teaching Program, values education, 100 Basic Works

Yakında aramıza katılacak olan Sevgili Kızım'a...

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İTHAF.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xvi
1.BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	5
1.3.Araştırmanın Önemi.....	6
1.4.Sayıtlar.....	7
1.5.Sınırlılıklar.....	8
1.6.Tanımlar.....	8
2.BÖLÜM	10
2.LİTERATÜR.....	10
2.1.Eğitim ve Değerler.....	10
2.2. Eğitimde Duyuşsal Davranışlar.....	12
2.2.1.Duyuşsal Alan Taksonomisi.....	16
2.3.Değerler.....	18
2.3.1.Değerlerin Özellikleri.....	24
2.3.2.Değerlerin İşlevleri.....	26
2.3.3.Değerlerin Sınıflandırılması.....	29
2.4.Değerler Eğitimi'ne Genel Bakış.....	35
2.4.1.Hangi Değerleri Öğretmeliyiz?.....	38
2.4.2.Değer Öğretiminin Gerekliliği.....	41

2.4.3.Değer Öğretiminde Çevre.....	43
2.4.4.Değer Öğretiminde Okulların Rolü.....	44
2.4.5.Değer Öğretiminde Öğretmenin Rolü.....	45
2.4.6.Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	47
2.4.6.1.Telkin Yoluyla Değerler Öğretimi.....	48
2.4.6.2.Değer Açıklamak.....	49
2.4.6.3.Ahlaki Muhakeme.....	50
2.4.6.4.Değer Analizi.....	52
2.4.6.5.Eylem/Davranış Öğrenme Yaklaşımı.....	52
2.4.7. Türkiye'de Eğitim Programları ve Değerler Eğitimi.....	53
2.5.Çocuk Edebiyatı.....	59
2.5.1.Çocuk Edebiyatının Amacı ve Kapsamı.....	59
2.5.2.Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler.....	62
2.6.İlköğretim Öğrencileri İçin 100 Temel Eser.....	64
2.7.İlgili Araştırmalar.....	69
2.7.1.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	69
2.7.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	71
3.BÖLÜM	80
YÖNTEM.....	80
3.1.Araştırmanın Modeli.....	80
3.2. Veri Kaynağı ve Çalışma Grubu.....	80
3.3. Verilerin Toplaması.....	82
3.4.Verilerin Analizi.....	83
3.4.1.Geçerlik Çalışmaları.....	85
3.4.1.1. İç geçerlik (İnandırıcılık) çalışmaları.....	85
3.4.1.2.Dış geçerlik (İnandırıcılık) çalışmaları.....	86
3.4.2. Güvenirlik Çalışmaları.....	86
3.4.2.1. İç güvenirlik (Tutarlık) çalışmaları.....	86
3.4.2.2. Dış güvenirlik (Tutarlık) çalışmaları.....	86
4.BÖLÜM	88
BULGULAR VE YORUM.....	88
4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	88

4.1.1. Cesaret, Mertlik, Kahramanlık, Özgüven, Yiğitlik Değerleri.....	88
4.1.2. Acıma, Merhamet, Şefkat, Bağışlama Değerleri.....	92
4.1.3. Kararlılık, Azim, İdealist Olma Değerleri.....	95
4.1.4. Sadakat, Vefa, Minnettarlık, Kadirşinaslık Değerleri.....	97
4.1.5. Haya, Aile Birliğine Önem Verme, Namuslu Olmak Değerleri.....	100
4.1.6. Ağırbaşlılık, Alçakgönüllülük, Ölçülülük, Sadelik, Hoşgörü Değerleri.....	103
4.1.7. Ümit, İnanç, Sabır, Şükür, Dua Değerleri.....	106
4.1.8. Duyarlılık, Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerleri.....	110
4.1.9. Saygı, Nezaket, Kibarlık, Zarafet Değerleri.....	112
4.1.10. Doğruluk, Güvenilirlik, Dürüstlük, Sözünde Durmak, Emaneti Korumak Değerleri.....	115
4.1.11. Özgürlük, Vatanseverlik, Bağımsızlık, Milli Birlik Şuuru Değerleri.....	118
4.1.12. Yardımseverlik, Dayanışma, Cömertlik Değerleri.....	121
4.1.13. Vicdanlı Olmak, Onur, İnsanlık Değerleri.....	123
4.1.14. Adil Olma, Hakkaniyet, Masumiyet, Eşitlik Değerleri.....	125
4.1.15. Dostluk, Arkadaşlık, Samimiyet, Barış, Kardeşlik Değerleri.....	128
4.1.16. İyi Niyet, İyi Kalplilik, İyi Huyluluk Değerleri.....	131
4.1.17. Sevgi, Misafirperverlik, Millet sevgisi, Hakikat Sevgisi, Doğa Sevgisi Değerleri.....	134
4.1.18. Sorumluluk, Önderlik, İtaat Değerleri.....	137
4.1.19. Fedakarlık, Gazilik, Şehitlik, Feragat Değerleri.....	140
4.1.20. Başarılı Olmak, Çalışkanlık Değerleri.....	142
4.1.21. Kanaat, Tutumluluk Değerleri.....	144
4.1.23. Terbiyeli Olmak, Faziletli Olmak, Ahlaklı Olmak, Görgülü Olmak Değerleri.....	145
4.1.24. Tek Tek Ele Alınan (Estetik, Yeniliklere açıklık, İstişare) Değerler.....	147
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	150
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	152
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	156

4.4.1. Adil Olma Değerini Zedeleyen İfadeler.....	156
4.4.2. Aile Birliğine Önem Verme Değerini Zedeleyen İfadeler.....	158
4.4.3. Bağımsızlık Değerini Zedeleyen İfadeler.....	159
4.4.4. Barış Değerini Zedeleyen İfadeler.....	159
4.4.5. Bilimsellik Değerini Zedeleyen İfadeler.....	159
4.4.6. Çalışkanlık Değerini Zedeleyen İfadeler.....	160
4.4.7. Dayanışma Değerini Zedeleyen İfadeler.....	161
4.4.8. Duyarlılık Değerini Zedeleyen İfadeler.....	161
4.4.9. Dürüstlük Değerini Zedeleyen İfadeler.....	163
4.4.10. Estetik Değerini Zedeleyen İfadeler.....	164
4.4.11. Hoşgörü Değerini Zedeleyen İfadeler.....	165
4.4.12. Misafirperverlik Değerini Zedeleyen İfadeler.....	166
4.4.13. Özgürlük Değerini Zedeleyen İfadeler.....	167
4.4.14. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerini Zedeleyen İfadeler.....	168
4.4.15. Saygı Değerini Zedeleyen İfadeler.....	169
4.4.16. Sevgi Değerini Zedeleyen İfadeler.....	171
4.4.17. Sorumluluk Değerini Zedeleyen İfadeler.....	172
4.4.18. Temizlik Değerini Zedeleyen İfadeler.....	173
4.4.19. Vatanseverlik Değerini Zedeleyen İfadeler.....	173
4.4.20. Yardımseverlik Değerini Zedeleyen İfadeler.....	174
5.BÖLÜM.....	176
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	176
5.1.Sonuçlar.....	176
5.1.1.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	176
5.1.2.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	180
5.1.3.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	185
5.1.4.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	186
5.2.Öneriler.....	194
5.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	194
5.2.2.Yeni araştırmalara Yönelik Öneriler.....	196
6.KAYNAKÇA.....	197
7.EKLER.....	222

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Duyuşsal Alan Taksonomisi.....	17
Tablo 2. Rokeach Değer Sınıflaması.....	30
Tablo 3. Schwartz Değer Sınıflandırması.....	34
Tablo 4. Farklı Ülkelere Ait Ortak Değerler Listesi.....	40
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Öğretim Programında Yer Alan Değerler.....	56
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına Dağılımı.....	57
Tablo 7. 100 Temel Eserdeki Kitapların Sayfa Aralığına Göre Sınıflandırılması.....	81
Tablo 8. Çalışma Grubunu Oluşturan Eserler Kod Listesi.....	83
Tablo 9. Cesaret, Kahramanlık, Mertlik, Yiğitlik Değerleri.....	89
Tablo 10. Acıma, Bağışlama, Merhamet ve Şefkat Değerleri	92
Tablo 11. Kararlılık, Azim, İdealist Olma Değerleri.....	95
Tablo 12. Sadakat, Vefa, Minnettarlık ve Kadirşinaslık Değerleri.....	97
Tablo 13. Haya, Aile Birliğine Önem Verme ve Namuslu Olmak Değerleri.....	100
Tablo 14. Ağırbaşlılık, Alçakgönüllülük, Ölçülülük ve Sadelik Değerleri.....	103
Tablo 15. Ümit, İnanç, Sabır, Şükür ve Dua Değerleri.....	106
Tablo 16. Duyarlılık, Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerleri.....	110
Tablo 17. Nezaket, Kibarlık ve Zarafet Değerleri.....	112
Tablo 18. Doğruluk, Güvenilirlik, Dürüstlük, Sözünde Durmak ve Emaneti Korumak Değerleri.....	115
Tablo 19. Özgürlük, Vatanseverlik, Bağımsızlık, Milli Birlik Şuuru Değerleri.....	118
Tablo 20. Yardımseverlik, Dayanışma, Cömertlik Değerleri.....	121
Tablo 21. Vicdanlı Olmak, Onur, İnsanlık Değerleri.....	123
Tablo 22. Adil Olma, Hakkaniyet, Masumiyet, Eşitlik Değerleri.....	125
Tablo 23. Dostluk, Arkadaşlık, Samimiyet, Barış, Kardeşlik Değerleri.....	128
Tablo 24. İyi Niyet, İyi Kalplilik, İyi Huyluluk Değerleri.....	131
Tablo 25. Sevgi, Misafirperverlik , Millet Sevgisi , Hakikat Sevgisi , Doğa Sevgisi Değerleri.....	134
Tablo 26. Sorumluluk, Önderlik, İtaat Değerleri.....	137
Tablo 27. Fedakarlık, Gazilik, Şehitlik, Feragat Değerleri.....	140
Tablo 28. Başarılı Olmak, Çalışkanlık Değerleri.....	142

Tablo 29. Kanaat, Tutumluluk Değerleri.....	144
Tablo 30. Terbiyeli Olmak, Faziletli Olmak, Ahlaklı Olmak, Görgülü Olmak Değerleri.....	145
Tablo 31. Estetik, Yeniliklere Açıklık, İstişare Değerleri.....	147
Tablo 32. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Yerli ve Yabancı Yazarlı Kitaplarda Yer Alma Durumları.....	150
Tablo 33. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerleri, Yerli ve Yabancı Yazarlı Kitaplarda Destekleyen Değerler	152
Tablo 34. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Adil Olma" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	157
Tablo 35. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Aile Birliğine Önem Verme" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	158
Tablo 36. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Bilimsellik" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	159
Tablo 37. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Çalışkanlık" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	160
Tablo 38. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Dayanışma " Değerini Zedeleyen İfadeler.....	161
Tablo 39. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Duyarlılık " Değerini Zedeleyen İfadeler.....	161
Tablo 40. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Dürüstlük " Değerini Zedeleyen İfadeler.....	163
Tablo 41. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Hoşgörü " Değerini Zedeleyen İfadeler.....	165
Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Misafirperverlik " Değerini Zedeleyen İfadeler.....	166
Tablo 43. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Özgürlük" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	167
Tablo 44. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Sağlıklı Olmaya Önem Verme" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	168
Tablo 45. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Saygı" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	169

Tablo 46. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Sevgi" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	171
Tablo 47. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Sorumluluk" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	172
Tablo 48. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Yardıms severlik" Değerini Zedeleyen İfadeler.....	174

KISALTMALAR

Ed. :	Editör
M.E.B :	Milli Eğitim Bakanlığı
T.D.K :	Türk Dil Kurumu
NCSS	:National Council for the Social Studies
vb. :	ve benzeri
Yay. :	Yayınları
CES:	Comparative Emphasis Scale
ASCD :	Association for Süpervision and Cirriculum Development

1.BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, ilgili araştırmalar, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler ile araştırma ile ilgili sayıtlılar, sınırlılıklar ve ilgili tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem

Günümüzde her alanda meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler insan ile toplum arasındaki ilişkilerin işlevini değiştirmekte, insana kendi yaşamıyla ve de toplumsal yaşam ile ilgili yeni sorumluluklar yüklemektedir. Yaşanan hızlı değişim ve gelişmeler, insanların yararına olan sonuçlar vermekle beraber, bazen istenilmeyen sonuçların da ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Dünyadaki değişim ve gelişimler, ülkemizi de olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumsal yapı içerisinde istenmeyen olumsuzlukların giderilmesi ve değişimlerin kültürel yapı içerisinde özümseyerek benimsenmesi, insanlara gelişim ve değişimlere uyumunu sağlayacak bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması noktasında, eğitim çok önemli işlevler üstlenmektedir.

Eğitim, insanın doğumundan ölümüne kadar süren ve yaşamımızın içinde yer alan sosyal bir süreçtir. Bu süreç, bireyin bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve sosyal yeteneklerinin belirlenen hedefler doğrultusunda geliştirilmesi, kişiye yeni bilgiler, beceriler ve davranışlar kazandırılması olarak tanımlanabilmektedir (Akyüz, 2004: 2; Varış, 1988: 12). İnsanın başarıya ulaşmasında, ideallerine erişmesinde, yaşamsal ve sosyal becerilerinin gelişmesinde ve değerlerin kazanılmasında eğitim temel araçtır (Alkan, 2001: 397). Bu aşamada eğitim faaliyeti, hayatın her aşamasında planlı veya plansız, kasıtlı veya kasıtsız olarak gerçekleşir. Toplumsal gelişme için, eğitim

faaliyetlerinin planlanması ve belli amaçlar çerçevesinde sürdürülmesi gerekir. Toplumsal gelişmenin merkez noktasında yer alan insan da, yaşam kalitesini sürekli artırma ve yaşamını mutlu kılma gayreti içindedir.

Sosyal bir varlık olarak insan toplum içinde yaşamak ve içinde yaşadığı toplumun değerlerini, inançlarını ve davranış biçimlerini dikkate almak zorundadır (Doğan, 1993: 13). İnsanoğlu yaşamını hep ileriye yönelik olarak sürdürme eğilimindedir. Yaptığı her davranışın kendi özünde bir yeri vardır. Kendisine belirlediği hedefler doğrultusunda, yaşamı anlam kazanır (Özden, 2008: 22). Ancak tek başına ve eğitim almadan yaşamak imkânsız olduğu için toplum hayatına uyum sağlamak durumundadır. Bireylerin görevi, çocukların elde etmiş oldukları fikirleri davranışlara dönüştürmelerine yardımcı olmaktır. Çocukları, içinde yaşadığımız toplumun bir ferdi olarak düşünmeli ve düşündüklerini uygulayabilen bir fert haline gelmelerine yardımcı olunmalıdır. Çocuklar bedensel bakımdan bir bütün olduğu gibi ruhsal, düşünsel ve ahlaki olarak da bir bütünlük içindedir. Çocuğa verilecek eğitimin de bu yönde olması gerekmektedir (Dewey, 1995: 57). Çocuğun toplumsallaşması konusunda, günümüzde özellikle eğitim kurumları etkilidir. Eğitimin amaçları düşünüldüğünde; bu amaçlardan birincisi ve belki de en önemlisi toplumun değer yargılarını bir sonraki nesle aktarmaktır (Akbaba ve Altun, 2003: 10). Bu noktada eğitim faaliyetleri planlanırken, toplumun değer yargılarının da göz önünde bulundurulması, son derece önemlidir.

Eğitim yeni değerlere olduğu kadar toplumun yaşayan değerlerine de vurgu yapmalı ve bunları genç kuşaklara aktarmalıdır. Sürdürülebilir değerleri diğerlerinden ayıklayarak sunmak eğitimin işlevleri arasında olmalıdır. Yerel, ulusal ve küresel karşılaşmasında denge gözetmeyen, seçici ve yönlendirici olmayan bir eğitim anlayışı ve uygulaması genç kuşakların çektikleri sıkıntıların ve acıların baş sorumlusudur (Doğan, 2004: 615). Kısacası modern dünyanın ekonomik, siyasi, kültürel ve hatta dini açıdan fert ve toplum üzerinde pek çok olumlu ya da olumsuz etkileri olmuştur. Ancak bunlar arasında gerek bireysel, gerekse toplumsal acıdan en büyük olumsuz etki ahlaki alanda yaşanmıştır. Daha yarım asır önce batı toplumlarında bile gayri meşru olarak sayılan pek çok davranış, günümüzde meşru sayılmaya başlanmıştır. Ancak sonuçta daha mutlu, eşitlikçi, barış ve huzur dolu bir

yaşam şekli beklenirken, tam aksi olmuş, insanlar küresel anlamda bir kaosa girmiştir. Daha da kötüsü bu sadece belli birey ya da toplumları değil, iletişim ve bilişimin de etkisiyle tüm insanlığı tehdit eder duruma gelmiştir (Köylü, 2004: 291).

Eğitim genel olarak belirlenen amaçlar doğrultusunda bireyi yetiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin en önemli amacı, kişisel ve sosyal uyum için gerekli becerilerin, kişiye kazandırılmasıdır. Eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler bireyin karakterini farklılaştırır (Yel ve Aladağ, 2009: 118). Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevlerine bakıldığında bu görevlerden birisi, okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedenî, zihnî, ahlakî, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek olarak açıklanmıştır (MEB, KHK, 2011). Devletler devamlılıklarını, örf âdet, gelenek ve göreneklerinin yaşatılmasını eğitim ve eğitim sistemiyle gerçekleştirmektedir. Bir başka ifadeyle değerlerini eğitim sistemiyle aktarmaktadır. Bu aktarımda en önemli görevlerden biri de ilköğretim kurumlarına düşmektedir. Günümüz eğitimcileri araştıran, sorgulayan, düşünen insan tipinin nasıl yetiştirileceği üzerinde çalışmaktadır. İlköğretim kurumları da, bütün organlarıyla bu amaca hizmet etmektedir (Sezer, 2005: 2). Tüm insanlık, karşı karşıya kaldığı bireysel ve toplumsal problemlerden kurtuluş reçetesi olarak, gelecek nesle, geçmişin kültürel mirasını, bu günü anlamlı kılan değerleri ve geleceğe anlam katacak bir ümidi aşılama gayreti içindedir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için, okullar ve okullardaki eğitim müfredatları son derece önemlidir.

İlköğretim okullarında okutulan Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amacı çocuğu topluma hazırlamak, onu iyi ve sorumlu bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Bu amaca ulaşabilmek için, yetiştirme sürecinde ve özellikle Sosyal Bilgiler dersi kapsamında çocuğa birtakım değerlerin kazandırılmasına ihtiyaç duyulacaktır (Keskin, 2008: 3). Ülkemizde 2004-2005 yıllarında değişen ilköğretim programlarıyla birlikte öğretim programları içerisinde değerler konusuna temel

başlık olarak yer verilmeye başlanmıştır. İlköğretim hayat bilgisi dersinde, “kişisel nitelikler” başlığı altında doğrudan verilecek değerler belirtilmiştir. İlköğretim Türkçe Öğretim Programı’nda (1-5.Sınıflar) “Değerlerimiz” teması oluşturulmuş fakat programda verilecek değerler belirtilmemiştir. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-5.Sınıf) ve İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5.Sınıf) Öğretim Programı’nda değerler listesi oluşturularak, bu değerlerin öğrencilere doğrudan kazandırılması önerilmiştir. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile aşağıda belirtilen değerler öğrencilere kazandırması amaçlanmaktadır. Bu değerler; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir (MEB, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2010-2011 eğitim-öğretim yılı başında yayınlanan 53 nolu ve "İlk Ders" konulu genelgede değerler eğitiminin önemi anlatılmıştır. Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimiz aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır. Değerler eğitimi toplumun tümünü ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır. Öğretmenlerimizin de öğretim programlarının uygulayıcıları olmanın yanı sıra öğrencilerimize değerlerimizi kazandırmada öncül rol ve görevleri bulunmaktadır (M.E.B., 2010).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 4.8.2005 tarihinde yayımlanan 8081 numaralı genelge ile ilköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser” adı ile okuma kitapları listesi oluşturulmuştur. Bu listedeki kitaplar; 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için önerilmiştir. Yayımlanan genelgede “Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap, insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı

kitaplarla şekillenir.” denilerek, öğrenciler bu eserleri okumaya teşvik edilmektedirler (M.E.B., 2005).

Ders kitapları dışında yer alan okuma kitapları, öğrencilerde okuma bilincinin gelişmesinde etkili kaynaklardır. Öğrencilere önerilecek okuma kitaplarının da okuma bilincini geliştirmesi ve onlara yeni ufuklar açması gerekmektedir. Bu bakımdan okuma kitaplarında yer alan metinlerin de, öğrencilere değer kazandıracak, onlara doğru davranış modelleri sunacak bir içerikle sunulması gerekmektedir. İçeriğin oluşturulmasında kültürel zenginliğimiz, tarihsel mirasımız ve toplumsal değerlerimize yeterince yer verilmelidir. Okuma metinlerinde, toplumsal değer birikimimiz ve insanlığın ortak değerlerini, olumsuz yönde etkileyen ifadelerin yer almamasına dikkat edilmelidir. Bu nedenle okuma kitaplarının içeriği öğretim programlarındaki değerleri destekleyecek şekilde oluşturulmalıdır.

İlköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser” okuma kitapları listesinde yer alan eserlerin, 5.sınıf öğrencilerine tavsiye edilmesi ve bu kitaplarda yer alan değerlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5.Sınıf) Öğretim Programı’nda verilen değerlerle uyumu ile ilgili araştırmaların yapılmamış olmasından dolayı, İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5.Sınıf) Öğretim Programı tercih edilmiştir. Bu nedenle İlköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser” listesinde yer alan okuma kitaplarının, öğrencilere değer kazandırma ve olumlu yönde değer algısı oluşturmada etkisi, içerik olarak öğrencilere değer kazandırmaya uygunluğu, ilköğretim programlarında belirtilen değerlerin öğrenilmesine katkısı incelenmesi gereken bir problem durumudur.

İlköğretim öğrencileri için "100 Temel Eser" listesinde belirlenmiş eserlerde yer alan değerler ile İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında verilen değerlerin uyumu nedir? sorusu bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005/70 sayılı genelge ile hazırlanan “İlköğretim Öğrencileri İçin 100 Temel Eser” listesinde belirlenmiş eserlerde yer alan değerler ile Sosyal Bilgiler Öğretim

Programı'nda verilen değerlerin uyumunu belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Alt problemler

1. İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bulunan değerler nelerdir?
2. İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler ne kadar yer almaktadır?
3. İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri destekleyen değerler nelerdir?
4. İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri zedeleyen ifadeler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Her toplum varlığını sürdürmek ve uzun süre ayakta kalabilmek için yeni kuşaklara, toplumsal yapıya uygun kurallar ve değerleri aktarmak için çalışır. Birey doğumuyla birlikte, aile ortamında başlayan eğitim süreci ile bu değerlerle iletişim ve etkileşim içine geçmektedir. Zamanla topluma katılan bireyler, ailenin yanı sıra, çevre, okul ve benzeri ortamlarda toplumun temel değerlerini öğrenir. Bu ortamların özellikleri birey davranışlarına yansır. Birey bu ortamlardan elde ettiği gözlemleri, tutumları, değer ve davranışları zamanla öğrenir ve benimser. Bireyin yaşamı boyunca öğrendiği bu öğrenme kalıpları, bireye gelecekte hayatını bir düzen içinde yaşamasını sağlar. Birey öğrendiği davranışların sonucu olarak bir tavır ve tepki mekanizması oluşturur. Bu tavır ve tepki mekanizması hayatındaki seçimlerde önemli rol oynar. Daha sonra etkileşimde bulunduğu aile, okul ve benzeri çevreler de, bireyin davranışlarının şekillenmesinde rol alır. Okullar aracılığı ile, bireylere

toplumsal değerler sistemli ve dzenli bir şekilde aktarılır. Çünkü, toplumsal hayatı mümkün kılan, toplumun benimsediği ortak değerlerdir.

Eğitim, kişisel ve sosyal uyum için gerekli becerilerin ve öğrenmelerin kişiye kazandırılmasıdır. Kişisel ve sosyal uyum için, gerekli olan değerler okulda kazandırılır. Okulda yürütölen eğitim faaliyetleri doğrultusunda öğrencilere gerekli olan öğrenmeler ve değerler kazandırılır. Öğrencilere gerekli olan öğrenmelerin ve değerlerin kazandırılması okuma faaliyetleri ile de sağlanabilir. Bu bakımda ders kitapları dışındaki okuma kitapları da önemli bir eğitim aracı olma özelliğine sahiptir. İlköğretim kademesi, tutum ve davranışların oluşmasında ve de şekillenmesinde önemli bir dönemdir. Bütün kurum ve kuruluşlarıyla bireye yönelen, bireyi/insanı bir değer olarak gören modern toplum, bireyi, değerleri ile var olan bir birey olma bilincine kavuşturmak için eğitimi ve de ders kitaplarını kullanmaktadır. Eğitim materyalleri içerisinde kitaplar, birçok toplum için önemli bir eğitim aracı olma özelliğini korumaktadır. Bu nedenle okuma kitapları, bireylerin kişisel gelişimlerine olumlu katkı sağlamalı ve toplumsal dinamiklerin korunması, yaşanması sürecine destek olmalıdır. Bizi biz yapan değerlerimiz de en önemli toplumsal dinamiklerimiz arasında yer almaktadır. Bu değerlerin öğretilmesi, yaşatılması ve bir sonraki kuşağa aktarılması bireysel ve toplumsal bir sorumluluktur. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 4.8.2005 tarihinde yayımlanan 8081 numaralı genelge ile ilköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser” adı ile oluşturulan okuma kitapları listesinde yer alan kitapların, öğrencilere değer kazandıracak niteliklere uygunluğu, değerlerimizi yansıtmaya özelliği ve kitaplarda öğrencilerin ahlaki gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek ifadelerin yer alıp almadığının incelenmesi önemli bir sorumluluktur. Bu bakımdan araştırma, 100 Temel Eser listesinde yer alan okuma kitaplarının sahip olduğumuz değerleri içermesi ve öğrencilerin ahlaki değer gelişimlerine olan katkılarını yansıtmaya bakımından önemlidir.

1.4.Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırma için seçilen çalışma grubunun veri kaynağını temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser isimli okuma kitapları listesine uygun olarak hazırlanan ve piyasa araştırması ile belirlenen çeşitli yayınevlerine ait yirmi bir kitap ile sınırlıdır.

2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, İlköğretim 4.ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Değer: Daha basit anlamı ile değer bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (T.D.K, 2010).

100 Temel Eser: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, 04. 08. 2005 tarihinde yayınladığı bir genelgeyle, çocukların okuma alışkanlıklarını desteklemek, dil ve millet arasındaki ilişkiyi kavratarak manevi kültüre sahip çıkmayı aşılacak amacıyla, 70 tanesi Türk, 30 tanesi de Dünya klasiklerinden olmak üzere toplam 100 eserden oluşan bir kitap listesi hazırlamıştır. Hazırlanan bu listeye “Yüz Temel Eser” adı verilmiştir.

Öğretim Programı: Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Varış, 1996: 15).

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2009).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı: Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında hazırlanan, etkili ve sorumlu Türk vatandaşı yetiştirmek amacıyla tasarlanmış Sosyal Bilgiler üniteleri; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi açılarından çok yönlü olarak ele alınan, ilköğretim 4 ve 5. sınıflar için haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanan programdır.

2.BÖLÜM

LİTERATÜR

2.1.Eğitim ve Değerler

Eğitim hizmetlerinin en genel ve belirgin amacı, çocukların ve gençlerin toplum yaşamına sağlıklı bir şekilde uyumunu sağlamaktır. Kültürel uyumda genel öğretim faaliyetleri yoluyla evrensel, denenmiş ve yerleşmiş değerlerin öğretilmesi amaçlanır. Bunlar toplumda herkesin öğrenmesi ve bilmesi gereken ortak bilgi, beceri ve ahlaki öğeleri içerir (Varış, 1998: 81).

Günümüzde her alanda, özellikle bilim ve teknolojiye önemli gelişmeler meydana gelmektedir. Bu gelişmeler kimi zaman kişi ve toplumların yaşam standartlarını yükseltirken, bazen de olumsuz sonuçlar meydana getirebilmektedir. Bu olumsuzluklar kişi ve toplum sağlığını bozan olaylara sebep olmaktadır. Tüm bu gelişmeler, eğitimin kişi ve toplum açısından önemini daha da arttırmıştır. Bu noktada eğitim, söz konusu gelişmelerin toplumlar üzerindeki olumsuz etkilerini olumlu yöne çevirmede hayati bir rol oynamaktadır. Bahsedilen bu olumsuzlukların bireye ve topluma olan etkilerinin asgariye indirilmesi, bunların zarar vermeyecek şekilde yönlendirilmesi eğitime bağlıdır (Keskin, 2008: 1). Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır. Bu miras yoluyla her kuşak kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürebilmektedir. Bu devralma, o toplumun değerlerinin ve toplumsal normlarının (yapılması istenen ve istenmeyen) öğretilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu görev, bir yandan doğru alışkanlık ve tutumların geliştirilmesini, diğer yandan zararlı olabilecek anti sosyal etkenlere karşı koymayı içine almaktadır (Tezcan, 1997: 52). Kültürel mirasın aktarımında, istenmeyen toplumsal normların yerine, toplum tarafından benimsenmiş toplumsal normların aktarımı sağlanmalıdır. Eğitim programlarının toplumun benimsediği norm ve değerleri içermesi açısından, yenilenmesi çok önemlidir.

Eğitim, belli bir toplumun idealine yönelik değerler sistemini bireylere iletmede önemli rol oynamaktadır. Okul, sosyalleşmede, diğer bir anlatımla değer kazandırmada etkili bir aracı kurumdur (Ercan, 2001: 24). Eğitimin genel amacı öncelikle insanların yaşamlarını daha kolay hale getirmek için onlara yeni şeyler öğretmek ve dolaylı olarak yaşadıkları toplumların sosyal ve kültürel özelliklerine uygun olarak onları yetiştirmektir (Paydar, 2009: 1). Okulların önemli görevi, kültür aktarımında okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2004: 29). Aileden başlayan, okulla devam eden örgün yada örtük program yoluyla gerçekleştirilen tüm eğitim faaliyetlerinde ortak amaç, çocukları veya öğrencileri ortak kurallar ve değerler doğrultusunda yetiştirmek, onları geleceğe hazırlamaktır. Burada yönlendirici olacak ortak kural ve değerlerin toplumun dokusuna, yapısına ve önceliklerine uygun seçilmesi gerekir. Aksi takdirde toplumsal desteği eksik kalmış bir eğitim faaliyeti, istenilen başarı düzeyini yakalayamayacaktır.

Toplumdaki bireylerin o değerleri korumasına veya göz ardı etmesine paralel olarak değerler ya zamanla kaybolurlar ya da bir sonraki nesle aktarılarak yıllarca devam ettirilirler. Değerlerin yıllarca devam etmesi ve kalıcı olması, onların insanlarca içselleştirilmesine ve genel kabul görmesine bağlıdır. Değerler, bize neyi yapmamız gerektiğini kesin olarak söylemezler, ancak yapılacak olan doğru şeyler için rehberlik ederler (Gudmundsdottir, 1991: 8 ; Aktaran: Akbaba ve Altun, 2003: 8). Bu sebeple değerler eğitiminin, özellikle de okullarda eğitim sürecinde öğrencilere çeşitli programlar aracılığıyla doğru bir şekilde verilmesi gerekmektedir (Yel ve Aladağ, 2009: 118). 2005 yılında gerçekleştirilen öğretim programı değişikliği ile değerler konusu öğretim programlarında yer almaya başlamıştır. Öğretim programlarında her ders için, dersin içerik ve amaçları doğrultusunda farklı değerler ön plana çıkmaktadır. Tüm öğretim programları için ortak bir değerler listesi oluşturulmamıştır. Tüm öğretim programlarını kapsayacak bir ortak değerler listesinin oluşturulması, tüm öğretim programlarında değerlere yer verilmesi, değerlerin öğrencilere kazandırılmasına katkı sağlayacaktır.

Toplum için gerekli değer ve ahlaki ilkelerin kazandırılmasında etkili derslerden biri sosyal bilgilerdir (Akbaş, 2008: 336). Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin kendini fiziksel ve sosyal çevresini anlaması, onlara karşı olumlu tutum ve değerler geliştirmesi; anlayışı ve sahip olduğu tutum ve değerler doğrultusunda eylemlerde bulunabilmesi için, zihinsel, duyuşsal ve devinişsel olarak olgunlaşmasına yardımcı olmaktır. Sosyal bilgiler eğitimi aracılığıyla olgunlaşması beklenen bu üç boyut, aslında Sosyal bilgiler eğitiminin de amaçlarını oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler eğitiminin genel amacı bireylere öncelikle kendini ve fiziksel ve sosyal çevrelerini anlamalarına yardımcı olmaktır (Doğanay, 2006: 226). Sosyal Bilgiler dersinin, ülke tarihi ve coğrafyası yoluyla ulusal değerleri içselleştirme (Garcia ve Michaelis, 1998), demokratik değerlerin sınıftaki ve toplumdaki önemini fark etme (Seefeldt, 2004), insanları ve oluşturdukları kurumları anlamak için onların inanç, değer ve ahlaki görüşlerini tanıma (Savage ve Armstrong, 1998) ve topluma yön vermiş insanları tanıma ve hayranlık duyma (Barton ve Levstik, 2004) gibi bir çok duyuşsal amacı vardır. Genel olarak amaçlarda Sosyal Bilgiler dersi için ulusal değerler, demokratik değerler, toplumsal ve ahlaki değerleri kapsayan duyuşsal amaçların ön planda olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle duyuşsal davranışların eğitim sistemi içindeki yeri ve öneminin bilinmesi, sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmamızda kolaylık sağlayacaktır.

Demokratik toplumlarda eğitim kurumları sadece bilişsel amaçlara ulaşmak için değil insanı insan yapan bütün değerlerini içermelidir. Eğitim için değerlerden arınarak tümüyle teknolojik olmaya çalışmak ya da yalnızca geleneksel ve alışlagelmiş değerlere tutunmak değerler karmaşasına neden olacaktır. Eğitim en azından iyi bir insan, iyi bir yaşam ve iyi bir toplum oluşturmak yolunda gösterilen kısmi bir çaba olarak görülmek zorundadır (Maslow, 1996: 68-74). Eğitim programları geçmişin değer yargılarını, bu günün toplumsal kabulü sağlamış değerlerini ve iyi bir gelecek inşası amacına yönelik değerleri kapsamalıdır.

2.2.Eğitimde Duyuşsal Davranışlar

Genel olarak duyuşsal eğitim, öğrencinin his, duygu, ahlak ve etik konusundaki bireysel ve sosyal gelişimini kapsar. Duyuşsal eğitim daha çok öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimi için kullanılır (Martin and Reigeluth, 1999:

486). Duyuş kavramı geniş anlamda duygularla ilgilidir. Duyuş genellikle duygu ve coşkularla ilgili, akıl ve mantığın zıddı olarak kabul edilmiştir. Duyuşsal alan öğrenmelerinden bahsedildiğinde genellikle duygular, tercihler, inançlar, tutumlar, değerler, ahlak vb. duygu boyutunu gösteren kavramlar anlaşılır. Duyuşsal alan, neyin iyi neyin doğru olduğu sorusuna cevap veren değerler, ahlak ve etikle ilgilidir (Bacanlı, 1999a: 6). Duyuşsal davranışlar birçok farklı sosyal ihtiyaca cevap verirler. Direkt ve dolaylı olarak okullarda, yaz kamplarında, dini kurumlarda ve askeri kurumlarda bulunurlar. Duyuşsal eğitim, çoğunlukla uzun zaman alır. Dikte etme ve beyin yıkama gibi uygulamaları etik problemlere neden olur (Martin and Reigeluth, 1999: 486). Okullarda karışıklık yaratan disiplin eksikliği, çocukların suiistimali, olgunluk öncesi cinsel hayat, çeteler yoluyla akran şiddeti, suç, boşanma oranlarındaki artış, yeme alışkanlıklarındaki bozukluk, madde bağımlılığı gibi sosyal problemlerde artışların duyuşsal eğitimin okulda bulunmasını gerektirdiğini belirtmektedir (Martin and Reigeluth, 1999: 486). Günümüzde de buna benzer problemlerin artarak yaşandığına şahit olmakta ya da kitle iletişim araçlarında bu problemleri takip etmekteyiz. Özellikle medya aracılığı ile gün yüzüne çıkan olaylarda, problemlerin merkezinde iyi bir öğrenim seviyesine sahip, bilgili ve kültürlü insanların olması da düşündürücüdür. Bu bakımdan okullarda eğitimin duyuşsal boyutuna önem verilmesi konusundaki ihtiyaç, artarak devam etmektedir.

Eğitim öğretimin amaçlarından birisi de “Duyuşsal davranışların kazandırılması” olmasına rağmen bu konudaki çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bunun sebeplerinden birisi olarak, duyuşsal boyutun doğrudan ölçülmemesi gösterilebilir. Öğretim elemanları ve öğretmenlerin, öğrencilerin bilişsel amaç davranışlarını ölçmede gösterdikleri başarıyı duyuşsal boyutta gösterdikleri söylenemez (Yazıcıoğlu, Semerci ve Semerci, 2000: 334). Çünkü, duyuşsal davranışların ölçülmesi ve hedef davranışların belirlenmesi diğer alanlarda olduğu kadar kolay değildir. Duyuşsal davranışlarda ahlaki eğitim, değerler ve karakter eğitimi gibi, genellikle doğrudan gözlenemeyen boyutları kapsadığı için bu tür davranışların kazanılıp kazanılmadığını tespit etmek oldukça güç ve zaman alıcıdır. Bireyin etki altında bırakılmadan uzun süreyle ve çeşitli koşullar altında aynı davranışlar gözlenebilmesiyle ancak duyuşsal davranışları kazanıp kazanmayacağına karar verilebilir (Çaya, 1997; Senemoğlu, 2007: 407). Bu sebepten dolayı diğer

alanlarda kullanılan ölçme yöntemleri genelde yetersiz kalmakta, fazladan bir emek ve zaman gerektirmektedir. Ölçüm sorunu yanında, duyuşsal özelliklerin bazen önceden kabataslak kestirilmesi bile mümkün olmamaktadır. Duyuşsal davranışlar bu boyutu dolayısıyla ihmal edilmektedir. Dolayısıyla eğitim programlarımızda duyuşsal davranışlarla ilgili boyutlar her zaman için eksik kalmaktadır (Semerci ve Özer, 2004). Günümüzde de sınava dayalı bilişsel hedeflerin ön plana çıkması nedeniyle, duyuşsal davranış eğitimi ihmal edilmektedir. Bunun sonucunda gelişen bilişsel yeterliliklerin yanında ihmal edilen duyuşsal yeterlilikler (değer, ahlak, karakter vb.), bireyin hayatında olumsuz davranışlar sergileyebilmesine yol açmaktadır.

Duyuşsal alan üzerinde çok çalışılan bir alan olmamasının nedenini Özçelik (1987: 29), “Duyuşsal öğrenmelerin çoğu, çocuklarda okul çağından çok önce başladığında başarılı olunabilecek özelliklerdir. Bu imkân sağlansa bile üst düzeyde geliştirme sağlanması için uzun süreli ve tutarlı bir çevrenin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır.” biçiminde açıklamaktadır. Bacanlı (1999a: 1), duyuşsal hedeflerin okullarda ihmal edilmesinin sebeplerini yedi başlıkta incelemiştir:

- 1.Hangi duyuşsal hedeflerin kazandırılacağı konusunda toplumsal bir uzlaşma zordur.
- 2.Duyuşsal hedeflerin somutlaştırılması zordur.
- 3.Duyuşsal hedeflerin öğretimi uzun sürer.
- 4.Duyuşsal hedefleri alışılmış öğretim yöntemleri ve teknikleriyle kazandırmak zordur.
- 5.Duyuşsal hedeflerin değerlendirilmesi zordur.
- 6.Duyuşsal hedeflerin değerlendirilmesi bilişsel hedeflere göre daha esnektir.
- 7.Duyuşsal hedeflerin değerlendirilmesi, alışılmış başarı anlayışının dışındadır.

Okullar genellikle zihinsel etkinlikleri ağır basan bilişsel alan öğrenmelerini merkeze almıştır. Çünkü bilişsel alan öğrenmeleri okulların geleneksel olarak esas görevi olarak görülmüştür. Duyuşsal alanla ilgili davranışlar ise çoğunlukla program

dışına itilmiş ve şansa bırakılmıştır (Bilen, 2001: 139; Bacanlı, 1999a: 5). Tekin (1996: 209) ise öğretmenlerin duyuşsal öğrenmeler üzerinde yeterince durmamalarının nedenlerini şu şekilde özetlemiştir:

1. Duyuşsal alandaki öğrenmeler, genellikle kişinin çevresiyle kurduğu yaşam boyu etkileşimin ürünüdür. Öğrenci ilköğretime bazı değerleri öğrenmiş olarak gelir.

2. Duyuşsal alanda tek bir doğru yoktur düşüncesi bu alanın okullarda görmezlikten gelinmesine neden olmaktadır.

3. Duyuşsal alan öğrenmelerinde bir değeri seçime zorlama, kişilerin seçme Özgürlüğüne aykırı görünmektedir.

4. Duyuşsal hedeflere ulaşma tek bir öğretmenin üstesinden gelemeyeceği kadar Uzun ve kapsamlı bir iştir.

5. Duyuşsal hedeflere erişilme derecesini ölçmek hem zordur hem de bu konuda elde edilen ölçümlerin geçerliliği ve güvenilirliği genellikle düşüktür.

Yukarıda nedenlerden dolayı duyuşsal hedefler eğitim programlarında ihmal edilmekte yada okullarda bilişsel ve psikoz-motor hedeflerden sonra gelmekte ve geri planda kalmaktadır. Bu da öğrencilerin duygu, değer, ahlak ve karakter konularında bireysel ve sosyal gelişimlerinin eksik kalmasına yol açmaktadır.

İnsanın özelliklerini oluşturan üç temel alandan biri olan duyuşsal alan, insanın iç dünyası ile ilgilidir. Bireyin iç dünyasında olan biteni biz ancak onun çevreye karşı verdiği açık ya da örtük tepkilerden anlayabiliriz. Bu yönüyle tanınması ve tanımlanması ve dolayısı ile öğrenilme/ öğretilmesi zor bir alandır. İnsanı insan yapan özellikler olarak da ifade edilen bu özelliklerin bireylere kazandırılmasından vazgeçmek; insanı bedenden ve bedeni kontrol eden ve bilgisayar cipsi gibi bir özeliğe sahip- ne doldurursan onu alırsın- bir yönetim merkezinden ibaret düşünmek demektir. Böyle olduğunu düşünmek şimdilik mümkün olmadığına göre insanın bu yönünü de formal eğitimin sınırları içinde görüp örgün eğitim kurumlarında bu alan özelliklerinin kazandırılması için yeterli çabanın gösterilmesi gerekmektedir. Eğitim kurumları uzun yıllar bireyin zihinsel özellikleri göz önünde alınarak öğrenme-öğretme sürecini organize etmişlerdir.

Dünyadaki bütün toplumlarda bunun ortaya çıkardığı sonuç; nitelikli insan arayışları, demokratik toplum özelemleri, insanca yaşama hak ve imkânının sağlanması gibi özelemlerin şiddetle artması olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, 2002: 162).

Duyuşsal davranışlar, okul disiplini, öğretmenin değer ve davranışlarıyla, eğitimi programıyla, vatanseverlik değerinin anlatılma çabalarıyla, çok çalışma, onur, tutumlu olmak, fedakârlık ve cesaret gibi değerlerden bahsetme ile okulda ilk günden itibaren hissedilir (Lickona, 1992: 6). Bacanlı (1999a) duyuşsal alanla ilgili okullarda, doğrudan veya dolaylı olarak duyuşsal eğitimin verildiği programların düzenlenmesinin faydalı olacağını belirtmektedir. Ayrıca okulun kurumsal özelliklerinin (okul atmosferi, kurallar, cezalar, öğrenci grupları vb.) de öğrencilere duyuşsal davranışlar kazandırmada etkili olduğunu belirtmiştir.

Duyuşsal davranışların okulda etkin ve başarılı bir şekilde kazandırılması için, okuldaki tüm paydaşların ilk olarak davranışlarıyla iyi modeller sunması, duyuşsal davranışların kazandırılmasına yönelik program ve etkinlikler planlanması, uygulanması gibi konularda öğrencilere rehberlik yapması önemlidir. Özellikle okuldaki paydaşlar içerisinde yer alan özellikle, veli, öğretmen ve yönetim kademesinin bu konuda bilinç ve zihinsel olarak öğrencilere duyuşsal davranışları kazandırmada kararlı ve tutarlı davranışlar sergilemesi son derece önemlidir.

2.2.1.Duyuşsal Alan Taksonomisi

İnsanın gelişiminin üç yönlü olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır. İnsanın zihinsel gelişiminin sağlandığı alan bilişsel alan olarak adlandırılmaktadır. Bu alanda insanlar duyu organları vasıtasıyla bilgiler edinmekte ve bu bilgi temelleriyle üst düzeyde muhakemeler yapabilmektedir. Duyuşsal alan davranışları insanın duygularıyla ilgilidir. Bu alanda birey, iyi-kötü, doğru-yanlış tipi yargılar ve bireysel değerler oluşturarak, toplum içinde nasıl davranacağına karar verir. Duyuşsal alanda öğretimin hangi basamakları takip ederek oluştuğu göstermek amacıyla sınıflama yapılmıştır. Duyuşsal alan ile ilgili günümüze kadar Nunally (1967), Gephart ve Ingle (1976), Hannah ve Michaelis (1977), Anderson (1981), Romizowski (1981), Sinclair (1985), Martin ve Briggs (1986), Snow (1989), Romizowski (1989), tarafından çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Bu sınıflamalar

içerisinde günümüzde en çok bilinen Bloom ve arkadaşları tarafından oluşturulan duyuşsal alan taksonomisidir. Duyuşsal alan taksonomisi duyuşsal özelliklerin içselleştirilme, özümseme düzeyine göre aşamalandırılmıştır (Senemoğlu, 2007: 407). Bu alanın açıklanmasında (Kratwohl, Bloom, Masia, 1964: 99 ; Ertürk, 1994: 67) Tablo 1'de verilen sınıflama kullanılmıştır:

Tablo 1. Duyuşsal Alan Taksonomisi

1. Almak: Bu ilk basamak uyarıcının farkına varma ve istekli hale gelmeyle ilgilidir.	1.Farkında Olma 2.Almaya İstekli Olma 3.Denetimli ya da Seçici Dikkat
2. Tepki Verme: Bu basamakta uyarıcı ile bilfiil meşgul olma söz konusudur. Birey uyarıcıya karşı tepki vermekten mutlu olur.	1.Tepkide Hemfikir Olma 2.Tepkiye İsteklilik 3. Tepkiden Tatmin Olma
3.Değer Verme: Bu basamakta davranışlar, tutarlı ve istikrarlı hale gelir ve tutum ve inanç özellikleri göstermeye başlar.	1.Bir Değerin Onaylanması 2.Bir Değerin Tercih Edilmesi 3.Kesin Kararlı Olma
4.Örgütlenme: Bu seviyede, değerleri örgütleyip sistemleştirme, aralarındaki karşılıklı ilişkileri tayin etme, hangi değerlerin baskın ve hangi değerlerin silik olduğunu kararlaştırma vardır.	1.Bir Değerin Kavramsallaştırılması 2.Bir Değer Sisteminin Tertip ve Düzeni
5. Bireyin İçinde Bulunduğu Değerler ile Nitelenmesi: Birey karşılaştığı hallerde duygusal tedirginliğe düşmeksizin benimsediği değerler ile tutarlı hareketler yapar. Bu inançlar, idealler ve tutumlar kaynaşarak bir dünya görüşüne dönüşür.	1.Davranış Ölçütü Haline Getirme 2.Karakterleme

Duyuşsal alan incelendiği zaman ilk iki basamağın aynı zamanda bilişsel özellikler içerdiği görülmektedir (Senemoğlu, 2007: 407; Özçelik, 1987: 28). Bir değere adanmanın son basamağı nitelemedir. Bu basamakta birey değer kaynaklı davranışlarda tedirginliğe yani iç hesaplaşmaya düşmeksizin benimsediği değerlerle tutarlı hareket eder. Kişi tereddüt etmeksizin değerlerine bağlı olarak davranır. Bu basamakta birey inanç, ideal ve tutumlarını kaynaştırarak bir dünya görüşüne ulaşır. Bu basamakta bulunan bireyler ilgili değeri karmaşık dünyayı düzenleme ve yarattığı dünyada tutarlı ve etkili bir biçimde hareket etmeyi sağlar. Değer kazanımının son basamağında kişinin tutarlı bir karakteri oluşturur. Bu basamakta bulunan kişi ilişkilerinde nazik, saygılı, hoşgörülü ve alçak gönüllü ise bireyin tüm resmi ve özel hayatındaki rolleriyle açıkça bir tutarlılık görülür (Tekin, 1996: 214). Genel olarak duyuşsal alan davranışları, bireyin duyuşsal bir ihtiyacı fark etmesi ve bunu gerçekleştirmek için harekete geçmesi, ihtiyacın karşılanmasında tutarlı, gönüllü ve istekli olması, ihtiyacın karşılanmasında benzerleri ile özdeşim kurması ve ihtiyacını gidermek için davranışı edinmesi olarak ifade edilebilir.

Bloom ve arkadaşları tarafından yapılan duyuşsal alan sınıflandırması içselleştirme kavramı temel alınarak ortaya konmuştur. Duyuşsal alandaki öğrenmelerin tümü ve değerlerin öğrenilmesinde içselleştirme önemli bir yer tutar. Kişi bir değeri içselleştirdiği ölçüde ona göre davranır. İçselleştirilmiş değerler insan davranışlarına yön verirler (Akbaş, 2004: 42). Bu bakımdan duyuşsal alandaki öğrenmeler içinde sayılabilecek değerlerin davranış boyutuna ulaşması için, değerlerin birey tarafından kabul edilmesi ve davranışının şekillenmesinde etkili olmalıdır. Bu nedenle, bireyin davranışları üzerinde etkili olan değerlerin neler olduğu, nasıl kazanıldığı ve davranışlarını nasıl yönlendirdiği konularının yeterince irdelenmesi ve açıklanması gerekmektedir.

2.3.Değerler

Değer kavramı, felsefe, psikoloji, sosyoloji ve yönetim gibi birçok farklı alanda kullanılmaktadır (Akarsu, 2002; Arslan, 2002; Büyükdüvenci, 2002). Değerler felsefenin, psikolojinin, sosyolojinin ve eğitim bilimlerinin üzerinde durduğu konuların basında gelmektedir (Blanchard, 1998; Çakır, 1999; Gürsoy, 2002; Nutku, 2002; Acat, 2003; Akbaba ve Altun, 2003; Atay, 2003; Balcı, 2003;

Erdem, 2003; Akbaş, 2004; Sezer, 2005; Demircan, 2006; Özkan, 2006; Yeşilyurt, 2009; Uçar, 2009; Yıldırım, 2009; Gönen, 2011). Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (TDK, 2010); düşünme biçimini, davranışları ve olaylara verilen tepkileri belirleyen, okulun sahip olduğu özellikler (MEB, 2002), bireyin ya da toplumun edindiği ve geliştirdiği değerlerin bütünü; bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlara yön veren köklü tutum ve inançlar (Oğuzkan, 1981), bir nesneyle ona ilgi duyan özne arasındaki ilişki (Büyükdüvenci, 2002: 250), bireyin yaşamını kendine göre anlamlı kılan, kendine özgülüğü öne çıkaran, geleceğini şekillendiren zihinsel öğrenmelerin hem ön cephesini, hem de arka planını oluşturan ve çoğu zaman başkaları tarafından net bir şekilde algılanamayan durumlar (Kılıç, 2002: 156), gibi pek çok şekilde tanımlanmıştır. Değer kavramına ilişkin, çok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu durum, değerlerin kapsamının çok geniş olmasıyla açıklanabilir.

Değerler konusu, sosyal bilimler alanında sürekli olarak ilgi çekmiş konulardan biridir. Bu ilgi birçok sosyal bilimcinin değerleri, insan davranışını açıklamada temel bir öneme sahip olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Değerler konusu kuramsal yönden olduğu kadar, hızla değişen dünya içinde yerini arayan toplumumuzu yakından ilgilendirmesi açısından da önem taşımaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmelerin kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkan yeni toplumsal düzenlemelerin sağlıklı işleyebilmesi, bireylerin sahip oldukları değerlerin bu türden düzenlemelerle uyumlu olmasıyla yakından ilişkilidir (Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000: 59). Ayrıca günümüz dünyasında çoğumuzun köreldiğini, yok olduğunu bahsettiğimiz “bireyin, yakın ya da uzak tüm insanların ve doğanın yararı için, bencil amaçlarından vazgeçmesine yönelik değerleri” kazanması ve bunları yaşamında kullanabilmesi öne çıkmaktadır. İşte bu noktada, eğitim önem kazanmaktadır (İşcan, 2007: 1).

Değerler, insan davranışlarının temeli ve insan davranışlarına yön veren özelliğiyle ön plana çıktığı için farklı bilim dallarının konusu olmuştur. Değerler, toplumda farklı durumlarda denge unsuru olan, bireyin bilincinde yer alan davranış dış dünyayla etkileşim içindeyken bireyi harekete geçiren, davranışlarımıza yön veren, davranışlarımızı anlamlı kılan, üretken bir yapıya sahip olan insanın nasıl bir

yaşam tarzının olacağına, geleceğini nasıl planlayacağına rehberlik eden güdülerdir. İhtiyaçlarımızı karşılayan, içimizdeki bizi yansıtan ve var olan enerjiyi açığa çıkaran, sosyalleşme sürecinde insanlar arasındaki ilişkiyi ön plana çıkaran, toplumun ve her şeyden önce bireyin gelişimini temele alan, farklılıkları ortaya çıkaran bilişsel, duyuşsal, davranışsal tutum, inançlar ve kurallar bütünüdür (Çelikkaya, 1996: 168; Arda, 2003: 126; Çağlayan, 2005: 91; Kılıçlı, 1988: 50-51; Erdem, 2003: 60; Oğuzkan, 1981: 41; Timuçin, 2005: 15; Özgüven, Giddens, 2005: 2). Genel olarak ifade etmek gerekirse, değer; insanların tercihlerinin oluşmasında, onların davranışlarını şekillendiren ve davranışlarına yön veren, bireyde alışkanlık şeklinde ortak tepki mekanizması oluşmasını sağlayan, iç dünyasından dış dünyasına etki eden, somut kural, soyut ölçüt, yargı ve inançlardır.

Değerler, insanların dünyaya, topluma, bireye bakış açısını; dün, bugün ve yarının üzerinden düşünerek evreni algılayış biçimimizi etkiler ve yaşam felsefemizi ortaya koyar. Dolayısıyla değer, davranışta bulunduğumuz her şeyin temelinde yatan anlayıştır, diyebiliriz (Balcı, 2008: 4). Öncül (2000: 281) değer kavramını genel olarak, bir nesneye, varlığa ya da faaliyete, ruhsal, ahlâksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem ya da üstünlük derecesi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, değer kavramı için şunları belirtmektedir: Değer hepten ruhsal bir niteliktir, nesnenin kendisinde var olan, nesnel bir özellik değildir. Bu, nesneye insan tarafından verilmiş öznel bir özelliktir. Öznenin nesne ile olan ilişkileri sonucu nesneye tanınmış bir niteliktir. Temelde öznel olan değer kavramı bu yüzden kişilere ve durumlara göre değişir. Rokeach'a (1973) göre değerler; davranışı yönlendiren ama zorunlu olarak onu gerektirmeyen, nesneler, fikirler, davranışlar vb. şeyler hakkında duyuşsal olarak yüklü düşüncelerdir. Rokeach'ı (1973) takiben Schwartz ve Bilsky değerlerin literatürdeki belirtilen özelliklerini de dikkate alarak kavramsal bir tanım geliştirmişlerdir. Buna göre değerler (Aktaran: Mehmedoğlu 2007: 799; Karakaya 2007: 204) davranış ve olayların seçim ya da değişimine rehberlik eden, taşıdıkları öneme göre sıralanan, durum ötesi fikir ve inançlardır.

Yapılan değer tanımlamaları arasında (Cafo ve Somuncuoğlu, 2000: 3; Erdem, 2007: 96) ise değeri, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi yada

tercih etmeyi sağlayan ölçüt olarak açıklarken, David Krathwol, Benjamin Bloom ve Bertem Masia değerleri, yaşam sürecinde derece derece kabul ederek, içselleştirme süreci (Kaltsounis, 1987) olarak ifade etmişlerdir. Kuçuradi (1998) ise değer kavramı öznenin yüklediği anlam olarak ifade etmiştir (Aktaran: Oktay, 2007: 132). Değer kavramı, Powney ve diğerleri tarafından (2004) tarafından üç kavramsal çerçevede ele alınmıştır:

- Değerler, inancın dini ve ahlaki alanlarını içerir. Değerler, aynı zamanda yaşamlarımızı nasıl devam ettirdiğimiz, düzenlediğimiz ve deneyimler geçirdiğimiz ile ilgili diğer bakış açlarına işaret eder.

- Değerler biliş, duygu ve davranışlarımızla ilgili olabilir.

- Değerler iki farklı düzeyde ifade edilebilir: Temel ve bağlamsal (Temel değerler, evrensel değerler olarak düşünülebilir; bağlamsal değerler ise, belirli durumlardaki belirli davranışlarla ilgili bilgi veren değerlerdir).

Bolay ise (2004: 23) göre değeri, arzu edilen, ihtiyaç duyulan şeye karşı beslenen amaç olarak açıklamaktadır. Değerlerin işlevini ise, insanın aklını olumlu yönde, iyilikler yönünde kullanmasını sağlamak olarak belirtmektedir.

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik isleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ye da inançlardır. Değerlerin özellikleri aşağıda verilmiştir:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir (MEB, 2009).

Değerler hakkında yapılan yukarıda verilmiş olan tanım ve açıklamaları aşağıdaki maddeler halinde özetleyebiliriz:

- İnsanların davranışlarını yönlendiren tutum ve inançlardır.
- Bireyin bir durumu başka bir duruma tercih etme eğilimidir.
- Bireyin iç dünyasından gelen ve dış dünyasına hitap eden davranış

kalıplarıdır.

- Bireyin benzer durumlara karşı geliştirdiği ortak tepki mekanizmalarıdır.
- Bireyin hayata bakış açısını oluşturan somut kural ve soyut ölçütlerdir.

Değerler, sezgilerle elde edilir. Sezgilerde iç dünyamızda olduğundan kavramlarla dile getirilir. Toplamların sahip olduğu kùltürleri meydana getiren sosyal kurallar sistemi vardır. Bunlardan her biri bir değeri ifade eder. Aynı zamanda insanların yaşam amaçlarını ve ideal davranış tarzlarını, toplum, sınıf ve insan açısından taşıdıkları önemi belirleyen inançlardır. Diğer bir boyutuyla değer, sosyal kontrol aracıdır. Ödül ve cezaların dayanağı, değerlendirici ve hüküm verici yönüyle davranışlara çok yönlü yaklaşan bir kavramdır. İnsan davranışlarının niteliğini ortaya çıkarabilmek için kullanılan soyut bir ölçü, insanların her konuda başvurması gereken bir kriterdir. Değer kavramını iki grupta tanımlayabiliriz. Birey açısından değer; uğrunda uğraşılması, çaba gösterilmesi, gerçekleştirilmesi gereken genellikle benimsenen, özenilen, önemsenen, üstün tutulan, nesne olgu ve olayların kendilerinde bulunmayan, fakat insanlar tarafından bireysel ve öznel olarak atfedilen, yükletilen niteliklerdir. Toplum açısından değer; bir sosyal grubun veya toplumun bütünü kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından uygun oldukları kabul edilen duygu, düşünce ve amaçları yansıtan genelleştirilmiş ilke ve inançlardır. Toplumsal değerler, insanın içinde bulunduğu ortama uyumunu sağlar ve insanlara yazılı olmayan kurallar sunar (Hançerlioğlu, 2006; Tan, 1981; Ülgen, 1997; Gündüz, 2005; Özensel, 2003;

Köknel, 2007). Değer, eylemi gerçekleştirenle, eylemi gerçekleştirenle ve eylemin gerçekleştiği ortamda meydana çıkar (Poyraz, 2004: 83). Buna göre değer, üç temel unsurun birleşmesiyle ortaya çıkar.

a) Değer, değer verme eylemini gerçekleştirenle ortaya çıkar: İnsanlık değerinin oluşmasında insan önemlidir. Değerin oluşmasını sağladığı için insan değerlidir ve kendini gerçekleştiren insan, insanlık denen değeri yaratmış olur. İnsanın kendini anlamaya çalışması çok önemlidir. Kendini inceleyerek algılamaya, anlamaya ve anlatmaya çalışan insan, insanlığın değerlerine de zaten bu çabasıyla ulaşmaya çalışır. İnsanı geliştiren, yetiştiren, yücelten öz, insanın içindeki gizil gücün ortaya çıkmasını sağlayan eyleme dönüştüren değerlerdir.

b) Değer, eylemle gerçekleştirenle ortaya çıkar: Değer eylemle ortaya çıkar. Eylemin sonucunda bir değer yargısı oluşur.

c) Değerin gerçekleştiği ortam, kültür dünyasıdır: İnsan kavramını düşündüğümüzde davranışlarıyla var olan insanın bütün eylemlerinin değerlerle örülü bir dünyada anlam kazandığının farkına varırız. Kısacası insan kendini değerler içinde var eder (Poyraz, 2004: 84-85; Köknel, 2004: 19-20).

Felsefeye baktığımızda tek bir değer tanımlı yapmak imkânsızdır. Bunun nedeni ise “Değerlerin kaynağı nedir?” sorusudur. Bu soruya verilecek cevap ise iki başlık altında toplanabilir: Nesnelci ve öznelci değer anlayışları. Nesnelci anlayışa göre değerler öznenin bağımsızdır. Öznelci anlayışa göre ise değerler, onu kuran bir özne sayesinde vardır. Bu özne bir birey olabileceği gibi bir toplum da olabilir (Gündoğan, 2007). Kılıç (2012) değerlerin kaynağı olarak, dini kaynaklar olan semavi kitaplar ile bilimin kaynağı olan evreni belirterek, değerleri de insanların dini kaynaklar ve bilim kaynaklarından, varlığı ve var olmayı anlama çabası sonucu ulaştıkları ortak bütün olarak açıklamıştır. Sosyolojik açıdan değer “kişiyi ve gruba yararlı, istenilen ve beğenilen şey” olarak tanımlanmaktadır. Çağdaş Sosyoloji Sözlüğü’nde Theodorson değeri, özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel ölçü sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleri olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Aydın, 2003: 122).

Psikoloji ise değer problemini felsefeden farklı bir şekilde ele almaktadır. Psikolojide değerın önemi, onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasında değil, insan davranışlarına yol gösterici olarak oynadığı roldedir (Güngör, 2000). Hökelekli ve Gündüz (2005: 373) yukarıda değerlere bakışlarına değinilen üç sosyal bilimi (felsefe, sosyoloji ve psikoloji) esas alarak verilen değer(ler) tanımlarını şöyle özetlemektedir: "İnsanların davranışlarını yönlendirmede ve belirlemede, kendileri de dâhil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları ölçütler, ideal ve arzu edilen davranış ve yaşam biçimlerini ifade eden, belirli somut koşulları ve nesneleri aşan üst-düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında bireylere yardımcı olan genel ilkelerdir."

2.3.1.Değerlerin Özellikleri

Değerler, kişilerin bilişsel (cognitive) kurgulamalarının başlıca unsurlarıdır. Değerler arasında üst düzeyde bir ahengin oluşumu, kişinin çevreye uyumunun zorunlu şartlarından biridir. Bu yüzden bireylerin toplumsal uyumları ve davranışları arasında bir tutarlılık söz konusu olabilmektedir. Değerler, toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütlerdir (Özensel, 2003: 228-231). Değerler arasında kesin bir sınır çizgisi çekmek de mümkün değildir. Değerler birbirinden bağımsız düşünülemez. Değerler durağan değildir. Değişkenlik özelliği vardır. Değerlerdeki değişim birdenbire değil, zaman içerisinde oluşmaktadır. Değerler kalıtsal değildir. Değerler bir sonraki kuşağa sosyal rollerle öğrenilerek aktarılır. Değerler, aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit ya da model alma yolu ile öğrenilir (Aral, 2008: 9). Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir (Özensel, 2003: 228).

Değerler arasında da bir üstünlük ve öncelik münasebeti vardır (Güngör,1993: 23). Değerlerin ortaya çıkmasında sosyal onay önemlidir. Sosyal olarak onaylananlar zamanla davranış ölçütleri hâline gelerek değerleri oluşturmaktadır (Sarı, 2005: 75). Değerler üzerine çalışmalar yapan Schwartz ve Bilsky değer özelliklerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir (Aktaran: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60):

1- Değer inançtır. Ancak tümüyle nesnel duygulardan arınmış, fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

2- Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.

3- Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin itaatkârlık değeri evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.

4- Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.

5- Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

6- Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Doğan (2007: 311) değerlerin dört temel özelliği olduğunu ifade etmiştir:

- a. Toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- b. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için iyi olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- c. Bilinç, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- d. Bireyin bilincinde yer eden ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

Değerler izafî yani görecelidir. Sosyologların gözüyle gerçek olan değerler sadece belirli bir toplumun değerleridir; bunlar bir gurubun sahiplendiği ideallerdir. Bu nedenle değerler daima bir topluluğa özgüdürler. Üstelik belirli bir zaman aralığına aittirler (Doğan, 2007: 311). Değerler, bireylerin tutumlarının temel yapısını oluştururlar. Değerler, bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde zorlayan kararlı güdüler olarak tanımlanmaktadır (Özgüven, 2000: 36).

2.3.2.Değerlerin İşlevleri

Değerlerin bireyleri insani davranışlara yönelten özelliği olması beklenir. İnsan-insan, insan-toplum, insan-örgüt, insan-doğa ilişkilerinden ortaya çıkan davranış biçimleri karşımıza değerler olarak çıkmaktadır. Yani bireyin kendi cinsi ve dışında kalan tüm varlıklarla ilişki kurması sırasında ortaya koyduğu/koymayı istediği ilişki düzeyi, davranış kalıbı, bakış açısı onun ilişkiye yüklediği anlamı ifade eder. Bu sırada bireyin ilişki kurduğu varlığa ve onun karşısında kendisine yüklediği anlam bir bakıma değerlerini oluşturur. Değerler, bireye amaç ve yön tayin etmekle birlikte, bireylerin davranışlarını da yargılamayı sağlamaktadır (Kılıç, 2011).

Toplumsal yapı içerisinde yaşamımıza yön veren, tercihlerimizi şekillendiren değerlerin çeşitli işlevleri vardır. Özensel (2003: 231), değerlerin işlevlerini Gökçe ve Fichter'den şu şekilde aktarmıştır:

1. Sosyal değer, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değerler, bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenilebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.

2. Değerler, kültürel olarak şekillendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler, kültürün esasını oluşturmaktadır.

3. Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler, kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca, kişinin şahsiyet yapısına eklenmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler, kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Değerler, hem zihin (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissî-duygu yönünü belirten ifadelerdir.

Sosyal değerler, belli sosyal sonuçlara yol açarlar. Bu sosyal sonuçlar literatürde, sosyal değerlerin işlevleri olarak adlandırılmaktadır. Fichter'den (1990: 148) aktarılan bu işlevler şunlardır:

1. Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında, hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nasıl olduğunu ve nerede durduğunu bilmesine yardım eder.

2. Değerler; kişilerin dikkatini eker ve kişilerin dikkatini yararlı ve önemli olarak görülen maddî kültür nesneleri üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, her zaman birey veya grup içinde en iyi olmayabilir. Fakat o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.

3. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarına, değerler tarafından işaret edilir. Değerler, sosyal olarak kabul edilebilir davranışın âdeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.

4. Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik ederler. İlgi yaratırlar, cesaret verirler. Böylelikle de kişiler, çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin, birtakım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.

5. Değerler, sosyal kontrol araçlarıdır. Kişileri toplumun kurallarına uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış davranışların neler olduğuna işaret eder.

6. Değerler, dayanışma araçları olarak da işlevde bulunurlar. Kişiler aynı değeri taşıyan kişilerle birlikte olmak ister. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir. Değerler üzerine yapılan araştırmalarla değerlerin işlevleri şöyle belirtilmiştir:

1- Bireye amaç ve yön tarif eder.

2- Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.

3- Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.

4- Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiği ve kendisinden ne beklendiğini bilmesini sağlar.

5- Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyen, ahlaki ve ahlaki olmayı ayırt etmesini sağlar (Yazıcı, 2007: 489-522).

Rokeach ise değerlerin fonksiyonlarını şöyle belirlemiştir:

1- Standart olarak değerler: Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bir olayla karşılaşan birey pozisyon alır ve karşılaştığı toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerini kullanır.

2- Çatışma ve karar vermede değer sistemi: Birey çatışma ve karar verme durumuyla karşılaştığında değerler danışmanlık görevi yerine getirirler. Böyle bir durumda değerlerin biri değil birkaçı birden harekete geçer ve birey önceden öğrenilmiş yapıları kullanarak karar verir ve çatışmaları çözer.

3- Değerlerin seviyeleri: Değerler tek başına değil, değerlerle birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli kalıcı organizasyonlar oluştururlar. Değerler aynı zamanda önem sırasına göre aşamalı sınıflandırma oluştururlar.

4- Değer kazanımı: Değerler kalıtsal olmayıp öğrenme sonucu oluşurlar. Değer oluşumu çocuklukta başlar ve yaşa bağlı olarak artar. Ortak değerlerin oluşumunda sosyo-ekonomik düzey önemli rol oynamaktadır. Birey içinde bulunduğu ortamın (okul, iş yeri, aile) özelliklerine uygun değerler geliştirir (Aktaran: Silah, 2000, 326-330). Yukarıda verilen değer işlevleri aşağıdaki maddeler halinde özetlenebilir:

- Değerler bireyin gerçekleştirdiği amaçlı ve kasıtlı davranışlardan oluşur.
- Bireyin davranışlarına yön vermesini sağlar.
- Bireyin yargıda bulunmasını sağlar.
- Değerler, ortak normların ortaya çıkmasını ve devamını sağlar.

- Bireyin ahlaki muhakeme yapmasını sağlar.
- Bireysel ve toplumsal davranış standartlarının oluşmasını sağlar.

2.3.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Günümüze kadar birçok bilim adamı birçok sınıflamada bulunmuştur. En çok kabul gören sınıflama Spranger tarafından yapılmıştır. Spranger, değerleri altı grupta sınıflandırmıştır. Bunlar: Estetik, Teorik (Bilimsel), Ekonomik, Siyasi, Sosyal ve Dinî değerlerdir (Akbaş, 2004: 30). Winter, Newton ve Kirkpatrick'e göre değerler ilgili olduğu insan topluluğunun özelliğine göre bireysel değerler, ailevi değerler ve toplumsal değerler olarak sınıflandırılabilir. Allport ve Vernon ise çalışmalarında değerleri bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve dini olmak üzere kategorize etmişlerdir (Özensel, 2003: 236). Değerlerin, bireylerin düşünceleri, davranışları, tutumları ve ürünlerinde ortaya çıkan ölçütler olduğu söylenebilir. Değerler sosyal bütünlüğün ayrılmaz ögesidirler (Turan ve Aktan, 2008: 228).

Rokeach, değerler üzerinde uzun süren çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaların sonunda değerleri amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler, yaşamın temel amaçlarını (özgürlük, mutluluk, aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, rahat bir yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk); araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılabilecek davranış tarzlarını (bağımsız olma, bağışlayıcı, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol eden, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma) içermektedir. (Akbaş, 2004: 30). Rokeach'un sınıflandırmasında her iki değer grubunda da 18'er tane değer bulunmaktadır. Bunların ilki araçsal değerler, ikincisi amaçsal değerlerdir. Amaçsal değerler, kişinin hayatında olmak istediği, ulaşmak istediği durumu ve ortamı ifade etmektedir. Bunlar rahat bir yaşam, özgürlük, aile güvenliği gibi değişkenlerden oluşur. Araçsal değerler amaçsal değerlere ulaşmak için tercih edilen davranış biçimini ifade eder (Ünal ve Erciş, 2006: 28).

Tablo 2. Rokeach Değer Sınıflaması

Amaç Değerler	Araç Değerler	Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile Güvenliği	Bağımsız olma	Kendine Saygı	Kendine Hakim
Barış İçinde Bir Dünya	Bağışlayıcı	Mutluluk	Mantıklı
Başarılı olma	Cesaretli	Gerçek Dostluk	Neşeli
Bilgelik	Dürüst	Özgürlük	Sevecen
Dini Olgunluk	Entelektüel	Rahat Bir Yaşam	Sorumluluk Sahibi
Eşitlik	Geniş Görüşlü	Sosyal Kabul	Temiz
Gerçek Dostluk	Hırslı	Ulusal Güvenlik	Yardımsever
Güzellikler Dünyası	İtaatkar	Zevk	Yaratıcı Olma
Heyecan Verici Bir Yaşam	Kendini Kontrol Eden	İç Huzur	Kibar

Amaç değerler kendine saygı, zevk ve başarılı olma gibi kişisel değerler olabileceği gibi barış içinde bir dünya, ulusal güvenlik ve özgürlük gibi toplum merkezli de olabilir. Araç değerler dürüst, sevecen gibi kişiler arası ilişkileri düzenleyen ahlâkî değerler olabileceği gibi bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olan yaratıcı, mantıklı, entelektüel gibi yeterlilik değerleri de olabilir (Bilgin, 1995: 84).

Değerler, biçimsel olarak: olumlu ve olumsuz, görelî ve mutlak, öznel ve nesnel olmak üzere çeşitlere ayrılır. Bununla birlikte, değerler içerik bakımından nesne değerleri (hoş, yararlı, kullanışlı), mantıksal değerler (doğru), ahlaki değerler (iyi) ve sanat değerleri (güzel) olarak sınıflanabilir (Akarsu, 1994; Bolay, 1996). Değer sınıflamaları arasında temel ve uygulamalı değerler; içsel, dışsal, doğal ve araçsal değerler; ifade değerleri ve uygulama değerleri; olumlu-olumsuz, gelişimci-yenilikçi, potansiyel-gerçek değerleri saymak mümkündür. Değerlerin bağlamsal sınıflandırmasında hazcılık, estetik, din, ekonomik, etik ve mantıksal değerlere rastlanmaktadır. Ayrıca, bağlamsal sınıflandırma içinde kuramsal, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerlerden de söz edilmektedir (Rokeach, 1973: 24). Sosyal

değerler süreklilik gösteren ortaklaşa işlevler temelinde de düzenlenebilirler. Değerlerin en anlamlı sınıflandırılması, değerlerin kurumsal işlevlerine göre sınıflandırılmasıdır. Güngör (1993) de değerleri altı grupta toplamıştır: estetik, teorik (veya ilmî), iktisadî, siyasî, sosyal ve dinî değerler.

Değerlerin, tüm felsefe tarihi boyunca öznelci ve nesnelci bakış açılarına göre farklı sınıflamalara tâbi tutulduğu görülür:

- (i) Hazcı (hedonist) değerler (olumlu: haz; olumsuz: acı),
- (ii) Bilişsel değerler veya bilgi değerleri (olumlu: doğru; olumsuz: yanlış),
- (iii) Ahlâkî değerler (olumlu: iyi; olumsuz: kötü),
- (iv) Estetik değerler (olumlu: güzel; olumsuz: çirkin),
- (v) Dinsel değerler (olumlu: sevap; olumsuz: günah) (Özlem, 2002: 7-39).

Tezcan da (1974: 14), Türk değerlerini, aile, eğitsel, ekonomik, dinsel, siyasal ve boş zamanlar değerleri olmak üzere altı kısma ayırır. Türk değerlerini de olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayırır. Ona göre Türklerin olumlu değerleri; kahramanlık, yurtseverlik, mertlik, dindarlık, kanaatkârlık, tutumluluk, toprağa bağlılık, konukseverlik, saygı-hürmet, hayırseverlik, hoşgörülülük, namus-şerefilik, ciddilik ve ağırbaşlılık, alçak gönüllülük ve iç temizlik, olumsuz değerleri; cahillik, hilekârlık, kurnazlık, saldırganlık, şehvet düşkünlüğü, pislik (çevre bakımından), hurafecilik, bencillik, ihmalcilik, tevekkül sahipliği, dindarlık, gururluluk, tembellik, hainlik, intikamcılık, zalimlik.

Değer tanımlarını göz önüne aldığımızda değerler, bireyin yaşamını yararlı ve önemli olana doğru yönlendiren, yanlış ile doğruyu ayırt etmesini sağlayan, soyut inanç ve ölçütlerdir. Değerle ilgili sınıflamalarda, olumsuz değerlerden de söz edilmektedir. Olumsuz özelliği olan, bireye olumsuz etki eden ve bireyi yanlış davranışa yönelten bir kavram, düşünce veya ifadenin değer olarak ifade edilmesinde, bireyin değer tercihlerinde bireysel bakış açısının etkili olduğu ifade edilebilir. Bu bakımdan değerlerin olumlu veya olumsuz olarak ifade edilmesi kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Yapılan sınıflamalarda değerın zıttı olan

kavramların da olumsuz değer olarak ifade edildiği görülmektedir. Doğruluk bir değer ise, doğruluğun zıttı olan yalan söylemek eylemi olumsuz bir değer olarak ifade edilemez. Yalan söylemek eylemi doğruluk değerini zedeleyen bir eylemdir. Diğer taraftan dindarlığın olumsuz bir değer olarak verilmesi doğru bir sınıflama değildir. Değerler inanç ve tutumlardır. Bu bakımdan inançta bir değerdir. Bu bakımdan değer üzerinden yapılan sınıflamalarda kesin ve net ifadeler yapmak doğru değildir. Çünkü kişinin veya toplumların değerleri farklılık gösterebilir. Kılıç (2012) değer sınıflamalarında, dini değerlerin ya sosyal bilimlerinin içinde yer aldığını ya da diğer birçok değer türünden biri olarak ifade edildiğini belirtmiştir. Bu bakış açısının da, dini değerlerin ilahi kaynak vurgusundan ziyade, beşeri bir çıkarım algısıyla yakından ilgili olduğunu ifade etmiştir.

Değerlere ilişkin farklı bir sınıflandırma, bireysel ve örgütsel (kurumsal) değerler şeklinde olabilir. Bireysel değerlerin tümü, toplumun bir ya da daha fazla kurumu aracılığıyla yeni nesillere sürekli aktarılan ve korunan sosyal bir üründür. Bir kurum, belirli değerlerin sürdürülmesinde ve güçlendirilmesinde, değerlerin nesilden nesile aktarımında kendisine uzmanlık görevi verilmiş ve toplum içinde gelişen sosyal bir örgüt olarak tanımlanabilir (Rokeach, 1973: 25, Hultman ve Gellerman, 2002; Aktaran: Sezgin, 2006: 47).

Bireysel ve örgütsel değerlerin uyumunda kullanılan Karşılaştırmalı Önem Ölçeğinde (CES: Comparative Emphasis Scale), farklı bir değer sınıflandırması yapılmış ve dört temel değer belirlenmiştir. Bu değerler; başarı/sıkı çalışma (achievement/working hard), başkalarına saygı/yardım (concern for/helping others), dürüstlük (fairness) ve doğruluk/bütünlük (honesty/integrity) şeklinde ifade edilmiştir (Ravlin ve Meglino, 1987: 351).

1983 yılında Kahle tarafından bir başka değerler ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilirken Feather'in, Maslow'un ve Rokeach'ın çalışmaları temel alınmıştır (Beatty vd., 1985: 186). Kahle'ye göre, kişilerin değer gelişimi ve gerçekleştirilmesi oynadıkları farklı rollere göre değişmektedir. Kahle, değerlerin kişinin tutumlarının gelişmesinde temel oluşturduğunu ve tutumların da karar alma davranışına yön verdiğini belirtmiştir. Ayrıca değerlerin insan davranışlarını anlamada önemli bir

değişken olduğunu ifade etmiştir. Kahle'nin yaptığı sınıflamada sekiz değer yer almaktadır. Bunlar;

1. Ait olma değeri: Çevre, aile ve arkadaşlar tarafından ihtiyaç duyulan ve önem verilen birisi olmayı.

2. Kendine saygı duyma değeri: Yaptıkları ile gurur duyan ve kendisine güvenen biri olmayı.

3. Güvende olma değeri: Kendini güvende hissetmeyi, karşılaşılabilecek sıkıntı ve problemlerden korunmayı.

4. Hayattan zevk alma değeri: Zevkli ve mutlu bir hayat sürmeyi

5. Sıcak ilişkiler kurma değeri: Arkadaş ve tanıdıklar ile yakın ilişkiler kurmayı ve aranılan birisi olmayı.

6. Başkalarından saygı görme değeri: İnsanlar tarafından saygı duyulan ve kabul gören birisi olmayı.

7. Başarılı olma değeri: istediği her şeye ulaşabilen birisi olmayı.

8. Kişisel gelişim sağlama değeri: Kendisi ile barışık ve yeteneklerini en iyi şekilde kullandığını düşünen birisi olmayı ifade eder (Beatty vd., 1985: 186).

Daha sonra yapılan çalışmalarda bu değerler, içsel odaklı ve dışsal odaklı olmak üzere iki grupta toplanmıştır. İçsel odaklı değerleri; kendine saygı duyma, sıcak ilişkiler kurma, kişisel gelişim sağlama, hayattan zevk alma ve başarılı olma oluşturmaktadır. Dışsal odaklı değerleri ise: aidiyet duygusu, güvenlik ve saygı görme oluşturmaktadır (Shao, 2002; Kahle, 1983; Homer, Kahle, 1988; Kahle, Beatty, Homer, Misra: 1986). Kahle ve Kennedy (1989: 10) değerler listesinin sadece kişisel değerleri ölçme aracı olmadığını aynı zamanda kişilerin çevrelerine adapte olmalarında, kişiliklerini tanımlama açısından da yararlı olacağını ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak Kahle, içsel odaklı kişilerin, karşılaştıkları problemleri çözmede iç dünyalarının büyük etkisi olduğunu belirtmiştir. Dışsal odaklı değerlere sahip kişilerin ise, karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelirken yeteneklerini

kullanmadıklarını ve fazla kadenci olduklarını ileri sürmüştür (Shao, 2002: 28; Aktaran: Ünal ve Erciş, 2006: 34). Schwartz, değerleri sınıflandırmada daha geniş bir yelpaze kullanmıştır. Schwartz, sınıflandırmasında on tane değer grubu belirlemiştir. Her bir değer grubu için çeşitli değer beklentileri belirlemiştir (Akbaş, 2004: 34). Aşağıdaki tabloda Schwartz değer sınıflandırmasına ilişkin değer grupları ve değerler verilmiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 59-76).

Tablo 3. Schwartz Değer Sınıflandırması

DEĞER GRUPLARI	DEĞERLER
Güç	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı	Başarılı olmak, yetkin (muktedir) olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak.
Hazcılık	Zevk, hayattan tat almak
Uyarılım	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Özyönelim	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma.
Uyma	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
İyilikseverlik	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçakgönüllü olmak.
Geleneksellik	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat, mahremiyet
Güvenlik	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak

Gibbs ve Earley (1994: 9), kesin evrensel değerleri tanımlamışlardır. Bunlar; şefkat, mertlik, iyilik, dürüstlük, nezaket, sadakat, azim, saygı ve sorumluluk ruhu. Kinnier vd. (2000: 8) tarafından evrensel ahlaki değerler dört başlıkta toplanmıştır. Bunlar, (i) verilen sözün önemi, (ii) öz saygı, alçak gönüllülük, öz-disiplin ve kişisel sorumluluklarını kabul etme, (iii) başkalarına karşı saygılı ve yardımsever olmak, (iv) yasayan tüm canlıları ve çevreyi korumak.

Değerle ilgili sınıflamalar incelendiğinde, tüm sınıflamalarda benzer değerlerin ele alındığı ve gruplandırmaların benzer değerleri kapsadığı görülmektedir. Yapılan değer sınıflamaları incelendiğinde, sınıflamalarda değer olmayan ifadelerin de yer aldığını söyleyebiliriz. Örneğin yaratıcı olmak, mantıklı olmak gibi beceriler ve mutluluk, neşeli olmak, sevecen olmak, zevk, haz gibi duygu ifadeleri de değer olarak ele alınmıştır. Yapılan sınıflamalarda, günlük hayatımızda var olan, toplum olarak sahip olduğumuz geniş değer yelpazesi içinde yer alan milli, manevi, ahlaki ve sosyal değerlerimizin tam olarak yer almadığı görülmektedir. Değerleri oldukça belirgin gruplar şeklinde ifade etmek güçtür. Değerler birbiriyle ilişkili olan ve kesin sınır çizilemeyecek soyut kavramlardır. Bu bakımdan yapılan sınıflandırma ve gruplandırmalar, net ve kesin sınırları ifade etmemektedir.

2.4.Değerler Eğitimi'ne Genel Bakış

Günümüzde her şey hızla ve sürekli değişim içindeyken, bu durumda toplumumuzda değişimlerden payını almakta ve hatta değişimin çok ciddi boyutta olduğu görülmektedir. Bu değişim, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde etkili olmakta, bunun sonucu olarak da ailelerin işi gittikçe zorlaşmaktadır (Yel ve Aladağ, 2009: 123). Eğitimin ilk olarak gerçekleştirileceği yer ailedir. İnsanlar, temel değerlerini yeni nesillere aile aracılığıyla ile aktarır. Birey ilk dinî ve ahlâkî bilgi ve tutumları ailesinden öğrenir (Aydın, 2003: 122). İnsani özelliklerini kaybetmeden mutluluğa ulaşmak insan için oldukça önemlidir. Akıl, beden ve kalbin bu mutluluğa ihtiyacı vardır. Bireyin akıl, beden ve kalbinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir eğitimin sonucunda istenilen durum gerçekleşir. Bu eğitim, bireyin varlık alemine gönderilmesiyle devreye girmektedir. Çocuk için başlangıç ailedir. Ailede akıl, kalp ve beden uyumuna dikkat edilerek verilecek eğitim, değerler eğitimi açısından temeli oluşturmaktadır (Kılıç, 2011). Ancak bu konuda okula da önemli görev ve

sorumluluklar düşmektedir (Doğanay, 2009: 227). Okullar, ailede kazanılan değerlerin daha da pekiştirileceği ve yeni bazı değerlerin kazanılacağı ortamlardır. Ailede olduğu gibi, okulda da değerler eğitiminin yaşantıların bir parçası haline getirilerek verilmesi en uygun yoldur (Hökelekli ve Gündüz, 2007: 389). Bunun başarılması ise sadece programda yapılan değişikliklerle mümkün değildir. Hökelekli ve Gündüz'ün (2007) ifadesiyle “kazandırılmak istenilen değerlerin, bütün okul çatısı altında kabul gören, benimsenen ve yaşanan değerler olması, bunların sosyal öğrenme yoluyla ve doğal bir süreçte edinilmesi” gerekmektedir.

Eğitimde değerlerin rolü yüzlerce yıl önceden tartışılmaya başlanmış ve değerler doğrudan veya dolaylı olarak eğitimin içinde, özellikle hazırlanan programlarla açık veya kapalı bir şekilde verilmiştir (Akbaba ve Altun, 2003: 10). Bu perspektiften hareketle okulların temel iki amacı; akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesini sağlamak olarak ifade edilebilir (Ekşi, 2003: 79). Teknolojinin gelişimi ve küreselleşme ile birlikte, kapalı sınırların açılması, etkileşim ve iletişim kanallarının artması, değer atmosferini zenginleştirilmesi gerekirken, teknoloji ve iletişim kanallarının yanlış ve kötü amaçlar doğrultusunda kullanılması, değer atmosferinde de ciddi problemlere yol açmıştır. Özellikle medya yolu ile çocuklara ve gençlere sunulan karakterlerin sahip olduğu özellikler ve benimsedikleri yaşam biçiminin barındırdığı sorunlu profil, değerlerin zayıflamasına, toplumda değerlere karşı olan güçlü ve duyarlı algının zayıflamasına yol açmaktadır. Bu bakımdan, sahip olduğumuz değerleri korumak, değerleri yeni nesillere aktarmak ve değerlerin yaşatılmasını sağlamak önemli bir görevdir.

Eğitimleri süresince; öğrencilere, sadece bilişsel ve psiko-motor kazanımların verildiği bir anlayış, toplumu oluşturan fertlerin, değer, tutum vb. duyuşsal kazanımları elde edememelerine sebep olacaktır. Dolayısıyla, toplumsal bütünlüğün sağlanması ve ortak amaçların belirlenmesi zor, hatta imkânsız hale gelecektir. Bu durum, değerler eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili bir biçimde yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu ise; ancak değerler eğitimi ile ilgili kavram ve konuların öğretmenler tarafından özümzenmesi ile sağlanabilir (Yazıcı, 2007: 1). Son öğretim programı değişikliği ile birlikte değerler öğretim programlarında yer

almaya başlamıştır. Toplumsal alanda karşılaştığımız bireysel yada toplumsal kaynaklı sorunların temeline inildiğine, bireylere bazı başat değerlerin verilemediği gerçeği ortaya çıkacaktır. Bu bakımından değer eğitime, eğitimin her kademesinde yer verilerek, planlı bir şekilde, değerler bir disiplin alanı olarak eğitim sürecinde yer almalıdır.

Değer eğitiminde akla gelen iki önemli konu vardır. Bunlar; değerlerin öğretilirliği ve değerlerin benimsenerek benimsetilmesidir. Değerlerin öğretilirliği, bunun çocukluktan başlayıp yoğunluğu azalan şekilde hayat boyu sürdüğü bilinir. Çünkü öğrenme yaşam boyu sürer ve her öğrenilenin değerlerle bir bağı muhakkak bulunur. Yeni öğrenilenler ya bir değeri pekiştirir ya da yeni bir değere işaret eder (Tokdemir, 2007: 31). Devletler ideolojilerinin devamını ve gelişimini, örf, adet, gelenek ve göreneklerinin devamını eğitimle ve eğitim sistemiyle sağlamaktadırlar. Bir başka ifadeyle değerlerini eğitim sistemiyle aktarmaktadır. Bu aktarımda en önemli görevlerden biri de ilköğretim kurumlarıdır (Özer, 2005: 2). Okul, değerler üzerine inşa edilmiş bir yaşama ve öğrenme alanıdır (Aktan ve Turan, 2008: 230). Son öğretim programı değişikliği ile beraber, değerlerin öğretim programlarında yer almaya başlamıştır. Bu gelişmeyle birlikte gerek ders içeriklerinde gerekse okullarda değer kaynaklı çeşitli etkinlik ve projeler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Yerel ve ulusal düzeyde gerçekleştirilen faaliyetler ile değerlere dikkat çekilmekte, bireysel ve toplumsal olarak değer algı düzeyi canlı tutulmaktadır.

Aileler çocuklarını en iyi yaşam şartlarında yetiştirebilmek için çabalarlar. Ancak her şey onların elinde değildir. Çocukları hayata hazırlayabilmek aslında onların yaşamlarını kolaylaştırabilmek ve güzelleştirmek adına yapılabilecek en iyi şeydir. Araştırmamızın konusu olan “değer” kavramı ailede olduğu gibi okullarda da çocuklara kazandırılmalıdır. Çünkü değer eğitimi çocukların mutlu olmaları için en gerekli eğitimlerden biridir (Eyse, 1993: 19). Ancak değer eğitiminin uygulanabilirliği ve değişkenliğine yönelik birçok eleştiri vardır. Bu eleştiriler değer eğitiminin bazı özelliklerini yansıttıkları için önem taşımaktadır. Bu eleştiriler, değer eğitimi, değerleri belirginleştirme, din ve ahlak eğitimi, ahlak eğitimi, kişi ve toplum eğitimi, kişi-toplum ve ahlak eğitimi, kişi-toplum ve sağlık eğitimi, yargılama,

vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi başlıklarında yoğunlaşmıştır. Bu başlıklar eleştirilerin ortak noktaları oldukları gibi değer eğitiminin yaşamın hangi alanında olduğunu da göstermektedir (Bailey, 2000: 3). Hangi değerler, hangi yöntemlerle, kimlere, ne amaçlarla verilmelidir? Belirlenen değerler kişiyi ve toplumu ne açıdan ele almalıdır, bireylerin hangi alanda eğitimine önem vermeli ve geliştirmelidir sorularına yanıtlar aramak amaçlı tartışılmaktadır. Bu tartışmalar eğitim programlarını tasarlamaya ve geliştirmeye yardımcı oldukları için önemli bulunmaktadır. Eleştiriler eğitimin doğru verilmesi ve verilen eğitimin yansıması olarak görülmelidir. Ayrıca bu başlıklar değer eğitiminin bireysel ve toplumsal anlamda önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Toplum hayatına uyum, çağdaş birisi olarak yaşama, insanlara ve haklarına saygı duyma ve onları kabullenme, ekonomik ve kültürel çalışmalara toplumun bir üyesi olarak katılma ve hayatı daha iyi anlama adına değer eğitimi önemli bir yer tutmaktadır (Baydar, 2009: 23). Hangi değerlerin öğretileceği tartışmasını aşmanın yolu, ortak değerlerde anlaşmak ve ortak değerlerle şekillenen bir eğitim anlayışı geliştirmek ile mümkündür. Eğitim felsefesinin öz olarak, bireyleri bir araya getiren, tüm fertleri kucaklayan, bireyin hakkını toplum için feda etmeyen, en küçük hak ve ödevi bile önemseyen, farklılıklara saygı duyan, yardımlaşma ve dayanışma duygusunu canlı tutan bir perspektifle sunulmalıdır. Böyle bir anlayış ve perspektif “hangi değerler” tartışmasının da bitmesine katkı sağlayacaktır.

2.4.1.Hangi Değerleri Öğretmeliyiz?

Değerlerin eğitiminin gerekliliği konusunda eğitimciler ve politikacılar arasında oluşan görüş birliği, konu hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği noktasına gelince farklılaşmaktadır. Değerler gerçekten hassas bir konudur. Bazı eğitimciler, kimin değerlerinin temele alınacağını sorgulamaktadırlar (Bailey, 2000 :116). Herkes için ortak değerlerin neler olması gerektiği üzerinde epey tartışılan bir konudur. Denetim ve Program Geliştirme Birliği (Association for Supervision and Curriculum Development, ASCD) ahlaki olarak olgunlaşmış demokratik bir insanda bulunması gereken özellikleri şu şekilde belirtmiştir. İnsan değerine saygı (tüm insanların hak ve değerlerine saygı gösterme, yanıltma ve sahtekârlıktan kaçınma, insanlar arası eşitliği sağlamaya çalışma, farklı görüşlerde olan insanlarla çalışma, önyargılı

hareketlerden kaçınma), vicdan özgürlüğüne saygı (başkalarının iyiliğini düşünme, insanlar arasındaki bağımlılığı kabul etme, sosyal adalet arama, ülkesini düşünme, başkalarına yardımdan zevk alma, başkalarının etik olarak olgunlaşmasına yardım etmeye çalışma), bireysel çıkar ve sorumlulukları kaynaştırma (toplum yaşamıyla ilgilenme, çevrede üzerine düşeni yapma, günlük yaşamda doğruluk, dürüstlük, kendini kontrol, kibarlık, çalışkanlık gibi değerlere önem verme, sözlerini yerine getirme), başkalarıyla iletişime girerek özgüven geliştirme (doğru-dürüst olma, özen ve sabırla çalışma, etik ilkelere uyma, etik cesaret gösterme), etik seçenekler üzerinde düşünme (etiksel yargılarda bulunurken etik ilkelerini uygulama, kararların sonuçları hakkında düşünme, toplum ve dünyadaki önemli etik sorunlar üzerinde bilgilenmeye çalışma), çatışmalara barışçıl çözümler arama (kişisel ve sosyal çatışmalara adil çözümler arama, fiziksel ve sözel saldırganlıktan kaçınma, başkalarını dikkatli dinleme, başkalarını iletişim kurmaya özendirme, barış için çalışma) (Martorella, 1982: 227).

Kinnier, Kernes ve Dautheribes (2000: 10) dünyada insanların inandığı tüm dinlerle ilgili, laik kurumlarla ve uluslararası kuruluşlarla ilgili dökümanları inceleyerek, evrensel çekirdek değerlerin bir listesini çıkarmışlardır. Herkes için ortak kabul edilecek değerler, gerçeği arama, adaleti arama, kendini koruma ve kendine saygı gösterme, kendini övme yada ben merkezci olmama, davranışlarından sorumlu olma ve vicdanına göre hareket etme, tüm insanlar arasındaki bağımlılığa saygı duyma, başkalarına yardım etme, diğerleri için saygılı, hoşgörülü ve bağışlayıcı olma, başkalarına zarar vermeme, çevreyi ve diğer canlıları koruma değerleridir (Doğanay, 2009: 232). Birçok ülke sosyal bilgiler eğitim programı çerçevesinde ya da genel eğitim programı çerçevesinde kazandırılacak ortak değerleri belirlemiş ve onlara yönelik etkinlikler hazırlamışlardır. Aşağıda Tablo 4'te farklı ülkelere ait ortak değerler belirtilmiştir (Doğanay, 2009: 233).

Tablo 4.Farklı Ükelere Ait Ortak Değerler Listesi

Ülke	Ortak Değerler
Türkiye	Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eşitlik, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, misafirperverlik, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem verme, yardımseverlik.
Yeni Zelanda	Doğruluk, itaat etme, başkalarını düşünme, dürüstlük, saygı, sorumluluk, iyi kalplilik, merhamet.
Avustralya	Tarafsızlık, gerçeğe saygı, akıl yürütmeye saygı, adalet, eşitlik, başkalarının iyiliğini düşünme, özgürlük, çeşitliliği kabul etme, çatışmalara barışçıl çözümler arama.
ABD	Özgürlük, gizlilik, doğruluk, hukukun üstünlüğü, insan onuru, adalet, sadakat, uluslararası insan hakları, hakkaniyet, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, çeşitlilik, otoriteye saygı.

Farklı ülkelerin değer listelerini incelediğimizde, adalet, dürüstlük, eşitlik, özgürlük, saygı, sorumluluk değerleri öne çıkan ortak değerlerdir. Genel olarak değer listelerinde, birbirine yakın temel değerlerin yer aldığı görülmektedir.

İnsanların hayatın merkezine kuvvet, menfaat, mücadele, ırk-din ve nefse hizmeti koymasından kaynaklanan çatışmalar, ortak değer oluşumunu engellemektedir. İnsanlar arasındaki çatışmaları engellemek, hayatın merkezine ortak değerlerin konulmasıyla mümkündür. Bu nedenle ortak değerler olarak, hayatın merkezinde kuvvet yerine hak, menfaat yerine fazilet, mücadele yerine yardımlaşma, ırk ve din çatışması yerine vatan birliği, nefse hizmet yerine insanlığa hizmet esas alınmalıdır. Bu bakış açısı insanlar arasındaki çatışmaları sona erdirerek, ortak değerlerin oluşmasına katkı sağlayacaktır (Kılıç, 2012). Ortak değerlerde yaşanan uzlaşma, hangi değerleri öğretmeliyiz tartışmasını da sona erdirecektir.

2.4.2. Değer Öğretiminin Gerekliliği

Çağımızda değer eğitime yönelik kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. ABD’de vatandaşlık eğitiminin temel ilkeleri arasında yer alan değer eğitiminin amacı, öğrencilerin “amaçlı, gayretli ve olumlu” bireyler olarak yetiştirilmelerine yardımcı olmaktır (Kıncal, 2002: 180). Değerler etkinliklere öncülük eden ölçütlerdir. Belirli bir durumla karşılaşan birey, değer sistemini kullanarak çelişkileri çözer, karar alır. Kişi değerleri sayesinde toplumsal olaylarda tercihte bulunur ve tavır alır. Bireylerin sahip olduğu değerler hakkında bilgi sahibi olduğunda davranışlarını tatmin etmekte kolaylaşacaktır (İlgar, 1996: 12).

Toplumlarda aileler, öğretmenler ve diğer kişilik gelişimine önem verenler gençlerinin geleceklerini şekillendirmeye çalışır, en iyi değerlerle onları yetiştirmek isterler. Ama ne olmalı, nasıl olmalı konusunda herkes hem fikir değildir. Aileler çocuklara farklı görüşler sunarlar. Ayrıca çeşitli sosyal gruplarda çocuklara baskı uygulamaktadırlar. Din, politika amaçlı sosyal gruplar çocukların değerleri kabul etmelerinde ve değerlere inanmalarında etkilidirler (Paydar, 2009: 21). Gerek aile, gerek toplum ve toplum içinde yer alan politik ve dini grupların temel kaygısı, gençlerin ahlaklı ve terbiyeli bir şekilde yetişmesi, temel değerleri yaşamlarında içselleştirerek yaşamaları ve iyi bir gelecek inşası sunma olarak açıklanabilir.

Her toplumun kendine özgün bir kültürü ve bu kültürün geliştirdiği bir değerler sistemi bulunur. Toplum ve bu toplumda yaşayan bireyler bu değerler arasında bir hiyerarşi oluşturur. Toplum geçirdiği yaşantılara bağlı olarak ekonomik değerleri en üstte görebilir. Bu tür toplumda insanların en önem verdiği şey maddi refah olacaktır. Örneğin, sanayi dönemi öncesi toplumlarda en çok bilgi ve tecrübeyi en çok yaşayanlar kazanıyordu. Bu yüzden farklı yaşlar arasındaki ilişkiler günümüze göre daha kesin çizgilerle belirlenmişti. Yaşça büyük olanlara daima aşırı bir saygı ve itaat gösterilirdi. Günümüzde ise, yaş eski önemini kaybetmiştir. Eskiden öğretici olarak babaya verilen değer okulların ortaya çıkmasıyla azalmıştır. Ayrıca babanın ekonomik gücü azaldıkça, değer algılaması da farklılaşmıştır (Güngör, 1998: 137). Ekonomik anlamda meydana gelen değişme ve gelişmeler değer atmosferinde olumsuz etkiler meydana getirirse de, aile içinde sevgi, saygı, hoşgörü ve yardımlaşma gibi değerler yaşayan başat değerler olmaya devam etmektedir.

Ekonomik değerlerin ön planda tutulduğu, mücadele eksenli yaşam tarzı içinde değerlerin yer alması mümkün değildir. Çünkü böyle bir sistem, menfaatleri doğrultusunda yaşayan, menfaatleri doğrultusunda değerlerinden vazgeçebilen, maddi olarak sunulmuş bir yaşam peşinde koşan bir birey profilini ortaya çıkarmaktadır. Medyada karşılaştığımız, iyi kariyer sahibi insanların, değerleri hiçe sayan suç ortamlarına karışması yada birebir bu suçları işlemesi ancak bu ben-merkezci ve mücadeleyi esas alan yaşam tarzı ile açıklanabilir.

Hedefler, toplumların önemli gördüğü ve ulaşmak istediği sonuçlardır. Bu nedenle, bir toplumun hedefi neyse değeri de o olur. Bir toplum hangi hedefe gitmek istiyorsa ona uygun bir değer sistemi geliştirmeye çalışacaktır. Eğer hedefiniz kalkınma ise buna uygun değerler geliştirilir. Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma ise farklı değerlere sahip olmak gereklidir (Güngör, 1998: 103). Değerler toplum hedeflerinin oluşması ve şekillenmesi üzerinde etkilidir. Değerlerimiz ile şekillenen bir toplum, ancak gerçekçi ve başarılı hedefler ortaya koyabilir. Bu bakımdan ulaşılmak istenen hedeflere göre değerler şekillenmez aksine toplumun değer yargılarına uygun ulaşılabilecek hedefler konur. Dünyada geleneksel değerlerini koruyarak ileri gelişmişlik düzeylerine ulaşmayı başarmış olan, Japonya gibi ülkelerin tecrübeleri bu durumu ispat etmektedir.

Çağımızda hızla değişen yaşam biçimlerinin dayattığı yeni değerlerin fazla tartışılmasına vakit kalmadan, medya aracılığıyla, özellikle de yeni kuşaklara aktarıldığı ve onların belirsizlik ortamında bırakıldığı söylenebilir (Önder, 2003: 220). Toplumun en küçük bir parçası olan birey, sahip olduğu değer ve ulaşmak istediği hedeflerle bir bakıma toplumun değer inşasına katkı sağlar. Bu bakımdan toplumsal hedefler ortaya konurken, hedeflerin bireyden başlayacak şekilde ortaya konulması daha gerçekçi sonuçların ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır. Öte yandan birey olarak en fazla değer erozyonuna maruz kalan çocuklar ve gençlerin, bu değer erozyonundan kurtulmasını sağlayacak gerçekçi tedbirler alınmalıdır. Bireyselleşme ve özgürleşmenin en dorukta olduğu küreselleşme çağında, özellikle çocuklar ve gençlere değer aktarımı sağlayabilmek için, medya, kitle iletişim araçları, çocuk yayınları ve benzeri faktörler denetim altına alınmalıdır.

Değer eğitimiyle öğrencilere popüler kültürün dışında yer alan yüzlerce yıllık insani değerler bilgisinin sunulması ve bu birikimler ışığında kararlar almaları sağlanabilir. Eğitim bireyi topluma yararlı hale getirme olarak tanımlandığında okulların değer öğretimi öne çıkarılmış olur. Okullar çocuğun doğal eğitimcilerinin (aile, komşu, çevre) eksik ve hatalı öğretimlerini gerçek eğitimciler yoluyla düzeltir. Kısaca okullar çocuk üzerinde oluşabilecek olumsuz etkileri ortadan kaldırarak onu yeniden toplumsallaşma sürecine sokar. Bu süreç ise, topluma yeni katılan bireyin toplumsal değerler aracılığıyla topluma faydalı hale getirilmesidir (Küçükahmet, 2004: 2). Günümüzde okullarda karşılaştığımız ahlaki sorunların (yalan söylemek, hırsızlık, küfür, argo üslup, şiddet vb.) okul atmosferine taşınmadan engellenmesi için, ailelerin eğitimi oldukça önemlidir. Ailelerin değer konusunda bilinç düzeylerinin artırılması ve çocuklarına doğru bir şekilde rehberlik yapabilmeleri için projeler üretilmeli ve uygulanmalıdır. Aile eğitimi hedef alan projeler yerel uygulamalarla sınırlı kalmayıp, devlet politikalarıyla desteklenmeli ve ulusal ölçekte yürütülmelidir. Değer konusunda bilinçli aileler, değer aktarımı konusunda çocuklara daha iyi rehberlik yapabilir.

2.4.3. Değerler Eğitiminde Çevre

Birey, çocukluğundan itibaren fiziksel ve sosyal çevresi hakkında tecrübeye dayalı pek çok bilgi edinir. Bu tecrübeler esnasında da paylaşma, yardım etme, sevgi, nefret gibi çok önemli tutum ve değer kazanır (Hökelekli, 1998: 95). Çevre ve sosyal grupların, çevreye uyum sürecinde bireyler üzerinde inanç, anlayış, ahlak ve kişilik bakımından çok güçlü yönlendirici etkileri bulunur. Hatta bazı durumlarda sosyal çevre aileyi bile etkisiz hale getirebilmektedir (Hökelekli, 2005: 135). Bireyin bir arada bulunduğu çevre veya gruplar, bireye davranış modelleri sunarak değer yargıları kazandırır. Zira birey için, bir arada bulunmayı seçtiği, değerlerini ve davranışlarını benimsediği çevre içerisinde yaşamak, değerleri hayata geçirmede daha motive edicidir. İçinde bulunulan çevre bireyi bilinçli ya da bilinçsiz şekillendirme gücüne sahiptir (Cebeci, 2003: 112). Bireyin içinde yaşadığı fiziksel ve sosyal çevresi, hangi değerleri kazanacağından, nasıl kazanacağına kadar birey üzerinde etkilidir. Bireyin değer tercihleri de fiziksel ve sosyal çevrenin tercihlerine yakın bir şekilde gerçekleşir.

2.4.4. Değerlerin Öğretilmesinde Okulların Rolü

Okul atmosfer olarak değerlerin kazanıldığı ve pekiştirildiği bir ortam olmalıdır. Okulda bulunan tüm paydaşlar da öğrencilere değer aktarımı konusunda model olduklarını, davranışlarının öğrenciler tarafından taklit edildiğini unutmamalıdır. Okul atmosferi doğruluk, dayanışma, paylaşma, yardımlaşma, sevgi ve saygı gibi temel değerler üzerine inşa edilmelidir. Okulun paydaşları da bu değerlerin taşıyıcıları ve en güzel temsil etme sorumluluğunu taşıyarak hareket etmelidirler.

Öğretmenlerin yanı sıra bir ortam olarak okul, değerlerin edinilmesinde önem arz etmektedir. Çocuk, okul sayesinde arkadaş ortamı edinir ve bu ortamda farklı ve yeni şeyler öğrenir. Arkadaş edinebilmek için birtakım kurallara uyması gerektiğini arkadaş ortamı tarafından kabul görmüş değerleri benimsemesi gerektiğini anlar. Ailesinin vermeye çalıştığı ama onun öğrenmek istemediği değerlerin eğer çevre tarafından kabul görmek istiyorsa benimsenmesi gerektiğini anlar. Grup oyunlarında çocuk, mensup olduğu (taraf olduğu) grubun hakkını kendi çıkarlarından önde tutmak zorundadır. Böylelikle çocukta mensubiyet ve fedakârlık duyguları gelişir ve pekişir. Oyun içerisinde kazanılan, kendi haklarını koruma, başkalarına saygı, işbirliği ve paylaşma, kurallara uyma, mensubu olduğu grubun haklarını koruma ve kollama, toplum kültürünü öğrenmek gibi nitelikler, aslında toplumsal hayatın gerektirdiği şeylerdir ve çocukların ilerideki hayatlarında topluma uyumlu olarak yaşamalarını sağlayan, öğreten sosyal değerlerdir. Bu nedenle oyun belki de eğitimden önce bireyleri sosyalleştiren en önemli olaydır, gelecek hayata hazırlık egzersizleridir (Hazar, 1996: 15). Bireyin sosyal ve ahlâkî gelişiminde aileden sonra en önemli etken okuldur. Bu sebeple okulda verilen değerler eğitiminin önemi büyüktür. Okul toplumsallaşmanın, ortak kültürel değerleri birlikte kazanmanın ve paylaşmanın araçlarından biridir. Okul ortamı maddi kazanımların yanı sıra manevi kazanımların da yeterli düzeyde gerçekleştirildiği bir ortam olmakla çocuğa sağlıklı ve uygun modelleri de sunmalıdır. Aksi takdirde çocuk rehberlik ve model alma ihtiyacını okul dışı gruplarla karşılamaya çalışacaktır (Ayhan, 2004: 73). Bu bakımdan iyi bir temel üzerine inşa edilen okul atmosferi çocuklara değerlerin kazandırılmasında çok etkilidir. Okulda değerler konusunda yaşanan çatışma ve

çelişkiler öğrenciler arasında da değerlerin zayıflamasına yada yanlış anlaşılmasına yol açacaktır.

Okulun değerler sistemi oluşturmada üstlendiği görevi yerine getirebilmesi için şu hususlara da dikkat edilmesi gerekir: Okulda değerler eğitimi için seçilen öğretmenlerin karakter ve kişilik yapılarına dikkat edilmeli, çocukların gelişim dönemleri göz önünde bulundurularak ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmalı, toplumsal değişmeye ve gelişmeye paralel eğitim programları geliştirilmeli, okul aile işbirliği sağlanarak değerlerin hayata aktarılması sağlanmalıdır (Ekşi, 2002: 175-179). Son olarak, ülkemizin de içinde yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme ve onun aracı sayılan medya ve internet geleneksel değerlerin etkililiğini zayıflatmakta ve çocukları çoğu zaman ikilem içinde bırakmaktadır (Önür, 2007: 172). Toplumsal yapı içerisinde yer alan temel değerlerin varlığı bir süreklilik ve birikimle şekillenmiştir. Bu değerlerin bitmesi yada değişmesi, ancak toplumsal doku üzerinde yapılacak ciddi değişikliklerle mümkündür. Tarihsel mirası ve inançları ile zengin bir değer birikimine sahip olan toplumumuzda, yeni değerlerin yer bulması ve gelişmesi toplumsal mutabakat ve kabulü gerektirir. Bu kabul ve gereklilikte uzun bir deneyim sürecini kapsar. Değerler ne kadar olumsuz yönde etkilense bile, bir değer tamamen yok olması veya tamamen sona ermesi söz konusu değildir. Bu bakımdan yeni değerler edinme, yeni değerler bulma arayışı, temelsiz ve zor bir arayıştır. Yeni değer arayışları yerine, var olan değerlerin yaşatılması ve değerlerin yaşatılmasını zedeleyen engellerin ortadan kaldırılması daha kolay ve gerçekçi bir yaklaşımdır.

2.4.5. Değer Öğretiminde Öğretmenin Rolü

Eğitim insanın tüm benliğini biçimlendiren, ailede başlayıp okulda devam eden; ancak okulla sınırlı olmayan bir süreçtir (Glenn, 1998: 43). Eğitim sürecinde bilişsel gelişim kadar duygusal gelişim de önem taşımaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin duyuşsal özelliklerinin geliştirilmesi ve onlara belirli değerlerin kazandırılması sürecinde öğretmenlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin ahlaki gelişimi üzerinde ne kadar güçlü bir etkiye sahip olduklarının farkında olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda sınıf yönetimi ilkeleri açıklanırken bireysel sorumluluğun ve kuralların diğerlerinin haklarını korumak gibi doğal bir işlevi olduğunun vurgulanması başlangıç noktasını oluşturabilir (Eggen ve

Kauchak, 1997: 103). Bu değerlerin öğretilmesi sürecinde, öğretmenlerin mutlaka uyması gereken kurallar vardır. Bu kurallar şunlardır. Öğretmen;

- a) Model olmalı ve sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturmalı.
- b) Her öğrenciye sorumluluk verip, onların ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmalı.
- c) Öğrencileri cesaretlendirmeli ve öğrencilere karar verme olanağı tanımalı.
- d) Öğrencilere paylaşım fırsatı vermeli ve onlara ortaklaşa çalışmaya teşvik etmelidir (Dilmaç, 2002).
- e) Değer kazandırmada örtük programdan yararlanılmalıdır.
- f) Dolaylı ya da doğrudan değerler eğitimi yaklaşımlarına yer vermelidir.
- g) Okul-aile işbirliğine önem vermelidir (Deveci, 2008: 199).

Yine Hökelekli ve Gündüz (2007: 389), değerlerin öğretiminde yukarıda belirtilen ilkelerin yanında, aşağıdaki ilkelerin de göz önünde tutulmasının değerler öğretimini kolaylaştıracağını ifade etmişlerdir. Öğretmenler değerler öğretiminde;

1. İyi ve kötü sonuçlarıyla davranışların taşıdıkları olumlu ve olumsuz değerleri hissettirerek,
2. Tartışma ve paylaşma ortamları oluşturarak,
3. Başkalarına yapılmış bir davranışın kendilerine yapıldığında neler hissettiklerini düşündürerek,
4. İçinde ahlaki ikilemler içeren kimi hikâyeler üzerinde tartışma ortamı oluşturarak daha etkin olabilirler.

Değerler eğitimi gerçekleştirebilme konusunda öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri büyük önem taşımaktadır. Eğitim sisteminin tüm basamaklarında değerler eğitimi gerçekleştirebilecek öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımları konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu bakımdan değerler eğitiminin öğretmen

eğitimi programlarının bir parçası olması gerekmektedir. Öğretmen eğitim programlarında doğrudan doğruya değerler eğitim dersleri verileceği gibi öğretmenlik meslek bilgisi dersleri içinde de dolaylı olarak değerler eğitimine yer verilebilir (Yaşar ve Çengelci, 2007: 382). Değerlerin eğitim fakültelerinde doğrudan ders olarak yer alması ve hizmet içi öğretmenlik eğitim programlarında yer alması öğretmenlerin değer öğretimi konusundaki yeterliliklerinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Öğretmenler, öğrencinin iyi donatılmış, üretken vatandaşlar olmalarını ister. Eğer öğretmenler öğrencilerden “sağlıklı ürün” elde etmek istiyorsa, öncelikle aşağıdakileri sergilemek ve birleştirmek konusunda içten olmalılar;

- Zamanda cömertlik ve sorumluluk ruhu,
- . Başkalarına karşı saygılı olmak ve karşılıklı güven atmosferi içerisinde çalışmak,
- Öğrencileri öğrenmeye motive etmek için nelere ihtiyaç duyulacağını anlama becerisi (akıllılığı),
- . Toplumda öğrencilere hizmet vermek için uygun zamanlar, fırsatlar temin etmek, sağlamak (Anderson, 2000: 139).

Genel olarak öğretmen, değerlerin öğrencilere aktarımında, öğrencilerin kendisi ile özdeşim kurduğu gerçeğini göz ardı etmeden, iyi bir değer profili sunmalı ve öğrencilerine örnek davranışlar sergilemelidir.

2.4.6.Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabileceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerlerin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir (Kıroğlu, 2008: 560). Çocuklar, içinde bulundukları grupta hangi davranışın iyi ve doğru ya da kötü ve yanlış olarak algılandığını ve insanın bunları gerçek hayatta nasıl yaşadığını öğrenmek ve yaşamak zorundadır (Beill, 2003: 17).

Dünya genelinde ülkelerin hazırladıkları eğitim programlarında değerlerin öğretilmesi farklı yaklaşımlarla yapılmıştır. Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir (Doğanay, 2009: 234).

Değerlerin öğrencilere aktarılmasında çok çeşitli yöntem ve yaklaşımlar kullanılabilir. Carter, değerleri ve ahlakı öğretmek için altı yaklaşım ortaya koymuştur (Bacanlı, 1999: 21):

1. Öğretici: Bu yaklaşım, öğretilecek belli bir değer grubu kabul eder ve öğrencilere aktarır.
2. Klasik: Tüm öğrencilere felsefe ana bilim dalından seçimlik dersler sunar.
3. Yaşantısal: J. Dewey tarafından ortaya atılmıştır ve istenen ahlaki karakter için model olmak üzere bazı öğrenci liderleri belirlenir.
4. Gelişmeye yönelik: Yaşantısal yaklaşımın kişiselleştirilmiş bir versiyonu gibi görünür ve öğrenciye gerçek/hâlihazır dünyada değerleri sorgulamayı getirir.
5. Gelişimsel: Piaget ve Kohlberg'in çalışmalarından türemiştir.
6. Meslek öncesi: Genel amacı bir ders boyunca (tam veya bir kredili) düzenli bir derste, öğrencileri değerlerle tanıştırmaktır.

Değerler eğitiminde en çok kullanılan beş temel yaklaşım vardır. Aşağıda bu yaklaşımlar açıklanacaktır.

2.4.6.1. Telkin Yoluyla Değerler Öğretimi

Bu yaklaşım Blanchette ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın amaçları, öğrencilere belirli değerleri aşlamak veya bunların öğrenciler tarafından içselleştirilmelerini sağlamak, öğrencilerin sahip oldukları değerleri değiştirmektir. Böylece öğrenciler, belirli istenen değerleri yansıtabilirler. Bu yaklaşımda süreç içerisinde; Model olma, olumlu ve olumsuz pekiştirme, küçümseme, azarlama, alternatifleri düzenleme, tamamlanmamış veya taraflı veriler sağlama, oyunlar ve benzetimler, rol oynama ve buluş yoluyla öğrenme kullanılmaktadır (İşcan, 2007: 34). Değerlerin öğretimini ve arzu edilen davranışlar için tutarlı desteklerin sağlanmasını içerir (Suh ve Traiger, 1999: 2). Öğrencilere; pekiştirme verme,

buldurma, canlandırma ve modeller aracılığıyla arzu edilen değerlerin telkin edilerek kazandırılmasına çalışılır (Fernandes, 1999: 4).

Telkin yoluyla değer öğretimi yaklaşımının, yapılan araştırmalarda okullarda çokta etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Çünkü öğretmenler, öğrencilerle kısıtlı sürede beraber olmakta ve zaman yetersizliği değerın davranışa dönüşmesine engel olmaktadır. Bu sorun da, öğretmenlerin öğrencilere yaşamları ile ilgili hikâyeler anlattırması ve bunlardan ders çıkarılması ile çözülebilir (Akbaş, 2004: 72). Telkin yoluyla değerler öğretimin etkili olmama nedenleri arasında, öğretmenlerin okul ortamında bir değeri telkin etmesinin, öğrenciler tarafından okul içinde geçerli bir kural yada davranış kalıbı olarak algılanabilmesi de sayılabilir. Okul ortamında sürekli bu telkinler altında kalan ve aile yada çevresinden bu doğrultuda desteklenmeyen öğrenciler için değerler, zamanla sadece okulda geçerli olan, okula ait kurallar gibi algılanmaya başlar.

2.4.6.2. Değer Açıklamak

Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (Kirschenbaum, 1995: 16). Öğrencilerin hayatını nasıl yaşayacağı, seçimlerinde ve karar almada nasıl davranacağı ve aklına gelen soruların cevaplarını doğru verebilmesi için kendi değerlerini açıklığa kavuşturması gerekir. Genç veya yaşlı herkes otorite, çalışma, arkadaşlık, para, cinsellik, din, siyaset, boş zaman, okul gibi konularda anlaşmazlığa ve karışıklığa düşer ve değer çatışması yaşar. Bu günün genç ve çocukları geçmişe nazaran daha çok seçimle karşı karşıyadır. Alternatiflerin çok olması onları daha çok karmaşaya ve görgüsüzlüğe itmiştir. Bu karmaşıklık ve anlaşmazlık karşısında öğrencilere yardım gereklidir (Simon vd., 1972: 4). Etkin ve yerinde verilen değerler ya da etkin şekilde gerçekleşen değer aktarımı öğrencilerin seçimlerinde doğru tercihlerde bulunmalarına katkı sağlayacağı gibi, değer çatışmasını da önler.

Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilere yardım ederek kendi değer sistemlerini kurmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşım değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşma süreciyle ilgilenmiştir (Simon vd., 1972: 6). Değer açıklama yansız bir yaklaşımdır. Değer açık bir şekilde öğretildiğinde etkisinin azalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle değerler empoze ve zorlama yapılmadan, yedi basamakta değer kazandırmayı temel alır (Simon vd., 1972: 8).

Seçme:

1. Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma (seçme özgürlüğü)
2. Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme
3. Her alternatifin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilme

Ödüllendirme:

4. En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri ödüllendirme ve değer verme
5. Serbestçe (özgür) seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme

Hareket:

6. Serbestçe (özgür) seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı ile hareket edebilme
7. Seçilen değerle uyum içerisindeki bir hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilmek.

Değer açıklama yaklaşımında amaç, öğrencilerin bu basamak sürecini takip ederek, kendi değer tercihlerini ortaya koyması, değerleri içselleştirmesi ve yaşantısında bu değerlere yer vermesini sağlamaktır.

2.4.6.3. Ahlâki Muhâkeme

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlâkî ikilem içeren hikâyelerle onların ahlâkî yargılarını ortaya çıkarmaktır. Kohlberg yaptığı araştırmalarda aynı hikâyelere farklı yaş grubunda bulunan öğrencilerin farklı yargılarda bulunduğunu saptamıştır. Araştırmaları sonucunda öğrencilerin gelişme dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandıklarını görmüştür (Selçuk, 2000: 112).

I. Gelenek öncesi düzey: Bu düzeyde değerler dışa bağımlı, kişinin kendi ihtiyaçları ön plandadır.

1. Dönem: Ceza ve itaat (4–6 yas); kişi cezadan kaçındığı için kurallara uyar.

2. Dönem: Çıkara dayalı alış-veriş (6–9 yas); ödüle ulaşmak için kurallara uyar.

II. Geleneksel Düzey: Başka kişilerin ve grupların ihtiyaçlarını dikkate alır. Geleneksel değerler benimsenir.

3. Dönem: Kişiler arası uyum (10–15 yas); iyi çocuk evresinde olup başkalarının onayını almak için kurallara uyar.

4. Dönem: Kanun ve düzen (15–18 yas); otoriteye, sosyal kurallara ve kanunlara suçluluk ve dışlanma kaygısından dolayı uyar.

III. Gelenek Ötesi Düzey: insan haklarının gözetildiği evrensel değerler benimsenir.

5. Dönem: Sosyal anlaşma (18–20 yas); davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan değerler yön verir.

6. Dönem: Evrensel ahlâkî ilkeler (20-üstü); davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel ilkeler yön verir.

Kohlberg'in, bireylerin bulunduğu ahlâkî yargılama basamaklarının kestirimi için kullandığı metodu, önceden ahlâkî ikilemleri tanıtan hikâyelerin verildiği yarı standart, yapısal bir mülakattan oluşur. Bu hikâyelerin her birinde, mülakata katılan kişiden, hikâyedeki kişilerin çatışan taleplerle karşılaştıkları bir durumu tasavvur etmesi istenir (Çiftçi, 2003: 55). Ahlaki ikilem hikâyeleri ile öğrencilerde değer yargıları oluşturmak için, hikâyelerin iyi yapılandırılması gerekir. Muhakeme sürecinde, öğrencilerin doğru davranışlarda bulunması amaçlanır. İyi yönetilmeyen muhakeme süreci yanlış davranışın da doğru bir tercih gibi algılanmasına yol açabilir. Hikâyede ahlaki muhakemenin oluşması için doğru soruların sorulması da önemlidir.

Kohlberg'e göre ahlak; hak-haksızlık, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı kapsayan bilişsel bir yapıdır. Bir başka deyişle Kohlberg'e göre, bilişsel bir yetenek olan ahlâk, bireyin kendisinin belirlediği ve aynı zamanda evrensel ilkelerle,

örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve bu doğrultuda da davranabilmesi yeteneğidir. Ahlâklı kavram ise, ahlâkî yargılamalara dayalı kararlara işaret eder. Ahlâkî yargılamalar, eylemin iyi ya da doğru olması hakkındaki yargılardır. Elbette tüm doğru ya da iyi yargıları, ahlâkî yargılamalar değildir; birçok yargı estetik ya da teknolojik açıdan da ele alınabilir (Çiftçi, 2003: 50–51).

2.4.6.4. Değer Analizi

Bu yaklaşım, Oliver ve Newmann, Shaver ve Larkins ile Metcalf tarafından geliştirilmiştir (İscan, 2007: 46). Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer soruları üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde değer sorularını test eder. Bu yaklaşımda ahlâkî gelişim teorisinin tersine öğrenciler bir pozisyon alır ve yargılar. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda öğrenciler örnek olaylarla ahlâkî düşünme becerisini kazanırlar. Aynı zamanda öğrenciler bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı da öğrenirler (Ryan, 1991: 742). Değer analizinde temel görevler şu şekilde özetlenebilir (Akbaş, 2005) :

1. Konunun tanımlanması.
2. Konuyla ilgili alternatiflerin açıklanması.
3. Her alternatifle ilgili kanıtlara göre sonucun tahmin edilmesi.
4. Kanıtların değerlendirilmesi ve uzun vadeli sonuçların tahmini.
5. Muhtemel durumların açıklanması.
6. Her durum için muhtemel sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması.
7. Alternatifler arasından seçim yapma ve uygun hareket için karar alma.

2.4.6.5. Eylem/Davranış Öğrenme Yaklaşımı

Bu yaklaşım, Jones ve Nevmann tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda amaç; öğrencilere, değerlerine dayalı kişisel ve sosyal eylemleri için imkânlar sağlamak, onlara kendi kendilerini kişisel- sosyal olarak etkileşim içinde olan bir varlık olarak görmeleri konusunda cesaret vermektir. Burada kastedilen öğrencinin tamamen özerk

olması değil, bir topluluğun ya da sosyal sistemin üyesi olmasıdır. Bu yaklaşımda ise, değerler eğitimi sürecinde, analiz ve aydınlatma/belirginleştirme yaklaşımındaki yöntemlere ek olarak okul ve topluluklar içinde eylem/davranış projeleri, organize edilmiş gruplar ve kişiler arası ilişkilerde beceri uygulaması kullanılır (Superka vd., 1976: 7).

2.4.7. Türkiye’de Eğitim Programları ve Değerler Eğitimi

Eğitimde amaç, öğrencileri sınıflamak veya elemek değil, onlara olabileceklerinin en iyisi olabilme fırsatı vermektir. Bu bir ihtiyaç olmanın ötesinde bir zorunluluktur. Çünkü temel insan hakları konusundaki gelişmeler herkese yetenek ve ilgileri doğrultusunda eğitim vermeyi zorunlu hale getirmektedir. Eğitim hedefleri de yeni değerler doğrultusunda yeniden şekillenmektedir. Bu nedenle eğitim hedeflerinin oluşturulmasında, değerlerin de ortaya konması gerekmektedir (Özden, 2008: 54). Eğitim sistemi dünyada ve toplumda meydana gelen değişiklik ve gelişmeler ışığında yenilenmeli, dünün değerlerini bu güne taşıyacak bir işlevle ile bu günün değerlerini buluşturmalı ve kaynaştırmalıdır.

Her ülke kendi kültürel anlayışlarını dikkate alarak küresel alandaki değişiklikleri de dikkate alarak, çeşitli eğitim programları geliştirmektedir. Türkiye’de 1920 yıllardan itibaren akılcılığı temel alan pozitivist değerler sistemine uygun olarak pek çok alanda değişiklikler yapıldığı gibi, eğitim alanında da düzenleme ve değişiklikler yapılmıştır. Yapılan düzenleme ve değişiklikler ile tarihsel mirasın aktardığı değer ve birikimler yerine, eğitimde pozitivist değerlerin inşa çalışmaları başlatılmıştır. Yeni eğitim anlayışında değerler ihmal edilerek, değerler yerine pozitivistin çıktıları referans alınarak, eğitim uygulamalarına yansıtılmıştır (Kılıç, 2012).

Değerlerle ilgili çalışmalar ülkemizde özellikle altmışlı ve yetmişli yıllarda görülmeye başlanmıştır. Değer yaklaşımının duyuşsal eğitimde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2002). Günümüze kadar birçok farklı programlar uygulanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırladığı son ilköğretim programı, programda çeşitli değişiklik ve yenilikler içermektedir. Günümüzde 2004 - 2005 eğitim öğretim döneminde hayata geçirilen ilköğretim programı kullanılmaktadır. Bu

programla birlikte bir özne olarak bireyin merkezde olduğu, bir anlayış söz konusudur. Ekonomik gelişme ve demokrasiye dayalı, bireysel, ulusal ve küresel değerlere duyarlı bir eğitim ihtiyacı doğrultusunda program değişikliği gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ilköğretim programının yenilenmesi ile birlikte;

1- Milli kimlik merkeze alınarak, öğrencilerin evrensel değerleri de benimsemesi,

2- Öğrencilerin örf ve adetler çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönden gelişmesi,

3- Öğrencilerin, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren demokratik bireyler olarak yetişmeleri,

4- Toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın ön plana çıkarılması anlayış ve ilkelerin kazandırılması amaçlanmıştır.

Toplumsal temeller başlığı altında toplumun vazgeçilemez değerleri arasında alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlık, adillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilinci yer almaktadır (<http://ttkb.meb.gov.tr>).

Kasım 2006’da düzenlenen 17. Milli Eğitim Şurasında “Eğitimle ilgili model arayışlarında, alışılmış neden-sonuç ilişkilerini ileri sürerek yapılan değerlendirmeler eğitim adına çözümler üretmeyi engellemektedir. Eğitimin niteliğiyle ve niceliğiyle ilgili sürdürülebilir iyileştirmeleri sağlamak istiyorsak basit neden sonuç ilişkilerinin dışına çıkmak zorundayız. Şûrada alınan kararları da bu şekilde değerlendirmemizde yarar vardır.” kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra alınan bir diğer karar da: “88- Eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kurumlar arası eş güdüm ve iş birliği sağlanmalı; bu yaklaşımda kısa vadeli politik ve ideolojik tutumlar yerine, ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalıdır.” şeklindedir (MEB, 2010).

2004-2005 yılında değişen eğitim programları incelendiği zaman, değerlerin yeni programlarda yer almaya başladığını görmekteyiz.

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı; Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanan, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, bilgiyi kullanabilen, üretebilen,

girişimci, kişisel ve sosyal değerlere önem veren bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır. Programda değerler bir başlık altında belirtilmemiş, Türkçe öğretim programının genel amacı ifade edilirken " kişisel ve sosyal değerlere önem veren bireyler yetiştirmek" amacına vurgu yapılmıştır.

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı içerdiği öğrenme alanları ve kazanımlarla öğrencilerde belirtilen temel beceriler arasında değerlerle ilgili olarak " Kişisel ve sosyal değerlere önem verme" geliştirilmesi hedeflenen bir temel beceri olarak yer almasına karşılık, hedeflenen kişisel ve sosyal değerlerin neler olması gerektiği ayrıntılı olarak belirtilmemiştir. Tüm sınıflarda (1-5.sınıf) "Değerlerimiz" teması zorunlu tema olarak yer almıştır. Değerlerimiz temasında hangi değerlerin de verileceği açıklanmamıştır.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında değerlere, “Kişisel Nitelikler” başlığı altında yer verilmiştir. Programdaki bu değerler ve kişisel nitelikler özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme olarak sıralanmıştır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda öğrenciler tarafından içselleştirilmesi öngörülen değerler; adalet, aile birliğine önem verme, demokrasi bilinci, demokrasi bilinci, dürüstlük, alçak gönüllülük, bağımsızlık, bağışlama, barış, Türk Bayrağına ve İstiklâl Marşı’na saygı, bilimsellik, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, doğruluk, dostluk, duyarlılık, emaneti korumak, estetik, fedakârlık, gazilik, görgülü olmak, güvenilirlik, hakseverlik, hakikat sevgisi, hayâ, hoşgörü, ibadet yerlerine, saygı, iffet, iyi niyet, kadirşinaslık, kanaat, kardeşlik, merhamet, millet sevgisi, millî birlik şuuru, misafîrperverlik, mürüvvet, namuslu olmak, nezaket, ölçülülük, paylaşımcı olmak, sabır, sadelik, sağlıklı olmaya önem verme, samimiyet, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durmak, şehitlik, şükür, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik, tutumluluk, Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik değerleridir.

Fen ve Teknoloji Dersi 4 ve 5. Sınıf Öğretim Programı'nda öğrencilere kazandırılmak istenen bilimsel tutum ve değerlerin düzenlenmesinde beş kategoriden oluşan bir sınıflandırma kullanılmıştır. Bu sınıflandırma, kolaydan zora doğru, öğrencilerin çevrelerinde olup bitenleri kendi isteği ile algılaması, duruma uygun olumlu tepkide bulunması, olumlu değerler geliştirmesi, bu değerleri kendi öz benliğinde örgütlemesi ve son olarak, olumlu tutum ve değerler içeren bir yaşam tarzı geliştirmesi aşamalarından oluşur.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 4-5 ve 6-7. sınıflar için oluşturulmuştur. Değerlerin öğretimine, programlarda yer verilmiştir. Yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (4-5) değerler, bir başlık altında ele alınmıştır. Programda öğrenciye verilmesi gereken değerler belirlenmiş, bu değerlerin öğretiminde neler yapılması gerektiği açıklanmıştır. Verilen değerler, öğrenme alanlarına ve sınıflara dağıtılmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Öğretim programında yer alan değer sayısı, yirmi olarak belirlenmiştir. Tablo 5 ve Tablo 6'da Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Öğretim programında yer alan değerler ve bu değerlerin sınıf düzeyinde öğrenme alanlarına dağılımı verilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Adil Olma	Hoşgörü
Aile Birliğine Önem Verme	Misafirperverlik
Bağımsızlık	Özgürlük
Barış	Sağlıklı Olmaya Önem Verme
Bilimsellik	Saygı
Çalışkanlık	Sevgi
Dayanışma	Sorumluluk
Duyarlılık	Temizlik
Estetik	Vatanseverlik
Dürüstlük	Yardımseverlik

Programda yer alan bazı değerler birbirine yakın değerlerdir. Bağımsızlık, özgürlük, vatanseverlik birbirine çok yakın değerlerdir. Sosyal Bilgiler (4-5)

Öğretimi Programında, sınıflara ve öğrenme alanlarına ilişkin dağılım ise aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin

4. ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına Dağılımı

Öğrenme Alanı	Doğrudan Verilecek Değer	
	4.Sınıf	5.Sınıf
Birey ve toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, hoşgörü	Sorumluluk
Kültür ve miras	Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme, vatanseverlik	Estetik
İnsanlar, yerler ve çevreler	Doğa sevgisi	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, dağıtım ve tüketim	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme	Çalışkanlık
Bilim, teknoloji ve toplum	Bilimsellik	Akademik dürüstlük
Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler	Yardımseverlik	Dayanışma
Güç, yönetim ve toplum	Bağımsızlık	Adil olma, bayrağa ve İstiklâl Marsı'na saygı
Küresel bağlantılar	Misafîrperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık

Tablolarda görüldüğü gibi 4.ve 5.sınıf öğrenme alanlarında yer alan, duygu ve düşüncelere saygı, Türk büyüklerine saygı, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, akademik dürüstlük, bayrağa ve İstiklâl Marsı'na saygı, tarihsel mirasa duyarlılık programdaki yirmi değer arasında yer almamaktadır. Bu değerlerin saygı, sevgi, dürüstlük, duyarlılık değerlerinin alt değerleri olduğu düşünülmektedir. Ancak bu değerlere ilişkin programda her hangi bir açıklama yer almamaktadır. Diğer yandan sevgi, saygı, dürüstlük, duyarlılık, barış, özgürlük programda belirtilen yirmi

değerleri arasında olmasına rağmen, 4.ve 5.sınıf öğrenme alanlarında yer almamıştır. Bu bakımda programda yer alan değerlerin, programda yer almayıp temel değerlerin alt değeri olduğu düşünülen değerlerin, öğrenme alanlarında yer almaları yada yer almamaları ile ilişkin net bir sınıflama yapılmamıştır.

Çocuklara değer kazandırmada, okullarda öğretim programları aracılığıyla değerler sistemli ve düzenli olarak çocuklara aktarılmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi her dersin öğretim programında belirtilen değerlerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik olarak, etkinlikler hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Öğrencilere değer kazandırmada, okuma kitapları da etkili eğitim materyalleri arasında yer almaktadır. Çocuklar için hazırlanan okuma kitaplarının çocuklara değer kazandırma özelliğinin yanı sıra çocukların gelişim özelliklerine uygun olması, çocuklara olumlu katkılar sunacak bir içeriğe sahip olması gerekmektedir. Kısaca okuma kitaplarının çocuk edebiyatının temel özelliklerini yansıtması ve çocuk kitaplarında yer alması gereken nitelikleri taşıması gerekmektedir.

2.5. Çocuk Edebiyatı

2.5.1. Çocuk Edebiyatının Amacı ve Kapsamı

Çocuk edebiyatının amacını ve kapsamını belirlemek için öncelikle çocuk ve çocuk edebiyatı kavramlarının açıklanması gerekmektedir. Çocuk, iki yaşından ergenlik yaşına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek yahut bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1997: 11).

İnsanların çocukluk çağları yaklaşık olarak on dört yaşında biter. Bu bilgilere göre 2–14 yaşındaki bireylere çocuk denilir. Çocukların özellikleri yetişkinlerden farklı olduğu için onların gelişimlerini sağlayacak düzeyde eserlerden oluşan bir edebiyata ihtiyaç vardır. Bu edebiyatın amacı ve kapsamı ne olmalıdır, sorusuna araştırmacılar birbirine yakın cevaplar vermişlerdir. Bunlardan birkaçı şöyledir: Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır (Şirin, 2000: 9).

Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 17). Çocuk edebiyatı, çocukluğun ilk dönemlerinden başlayarak bütün çocukluk dönemlerini ele alır. Duyarlılıklarını ve deneyimlerini tartışarak, çocuğu bir bütün halinde kucaklar. Dolayısıyla çocuk edebiyatı, yazarının “Neleri yazmalıyım?” yerine “Nasıl?”, “Ne kadarını?” ve “Niçin yazmalıyım?” diye düşündüğü ve kendisini sorguladığı bir yazma sürecidir. Çocuk edebiyatı, edebiyatın bütün alanlarında ve söz sanatlarında bulunan niteliklerin tamamını içinde barındıran bir alandır. Hayata, ahlaka ve yüksek değerlerle çocuğun gelişimine ait değerlere daha çok önem vererek, bunların ön plana çıkmasına dayanan bir alandır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 17–18).

Çocuk edebiyatı, bireyin önemini ortaya koymak, dahası yaratıcılığını geliştirmek için ortak bir kültürel çerçeve oluşturur. Gelişmiş bireylerden oluşan

toplum, büyük uygarlıklar kurabilir ve daha mutlu bir dünya oluşturabilir. Bu anlamda her toplumun bireyi korumaya, yaratıcılığını ve girişimciliğini geliştirmeye özen göstermesi gerektiği söylenebilir (Güleryüz, 2006: 37). Sonuç olarak çocuk ve gençlik edebiyatı, çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasından, eleştirel bakış açısı kazanmasına, sanat zevki oluşturmaktan bireysel ve kültürel kimliğinin kazanılmasına kadar, kendisi de geçiş evresinde olan çocuğa bir geçiş sağlar (Dilidüzgün, 2003: 23). Çocuklar için yazılan edebi eserlerden masal yaratıcı gücü, şiir güzel kavramını duyumsamayı, hikâyeye anlatım yeteneğini, roman serüven duygusunu geliştirir. Fantastik metinler hayal gücünün gelişmesine, tiyatro ise göze kulağa ve akla aynı anda hitap ederek, çocukların yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olur (Akbayır, 2008: 3).

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı, amaç ve kapsam olarak çocukların kişisel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayan alan yazınıdır. Çocuk edebiyatının belli başlı türleri şiir, masal, destan, öykü, roman ve biyografilerdir.

Şiirler çocukların hayata açılan kapılarıdır. Masallarla hayal dünyaları zenginleşen çocukların, şiirlerle de duygu dünyası gelişmektedir. Şiirler toplumların dilini, duyuş ve düşünüş şeklini yansıtır. Bu sebeple şiir, çocuklara hem edebî zevk hem de doğru düşünceleri kazandırmada en etkin yollardan biridir. (Gökşen, 1980: 141). Çocuğa güzellik ve insanlık duyguları ile ulus ve yurt sevgisi kazandırmada şiirin etkisi çok önemlidir (Oğuzkan: 1987: 212).

Toplumların değer yargılarını geleceğe taşıyan verimlerden olan masallar çocuk eğitiminde önemli yere sahiptir. Masallar, çocuk duyarlılığını en iyi yansıtan türlerin başında gelir. Masalın olağanüstü özelliklerle kurulu dünyası çocuğu kendine çeker ve çocuk eğlenirken farkında olmadan pek çok değeri de öğrenmiş olur. (Boratav, 1987). Büyüme çağında olan çocuğun olgunluğa erişinceye kadar kendini tanımasında, çalışan, iyi yürekli, adil, yardımsever, sosyal ve kültürel çevreye uyum sağlayan bir birey olarak yetişmesinde masallar çok önemli birer araç olarak karşımıza çıkarlar (Enginün, 1987). İnsanları etkileyen masal, aynı zamanda okulöncesinden yüksek öğretime kadar eğitimin her aşamasında kullanılabilen, eğitici ve öğretici bir gereçtir. Masallar aracılığıyla evrensel değerler kolayca

öğrenilebilir ve temalar güncelleştirilerek eğitimde rahatça kullanılabilir. (Dilidüzgün, 1997: 31).

Toplumların kültürel birikimlerini içinde barındıran destanlardan da çocuk eğitiminde faydalanmak çocukların millî benliklerinin farkında olmalarını sağlar (Çintaş, 2009: 4). Bilindiği gibi destanlar, millet olma bilincini yansıtan eserler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında çocukların dolaylı toplumsal kişilik ve kimliğini edindirmede destanların katkısı büyük olacaktır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 101).

Öyküler ve romanlar yaşamın gerçeklerini yansıttığı için çocukların hayata hazırlanmasında önemlidir. Çocuklar, öyküyü daha kısa ve olaylarının daha yalın olması sebebiyle romana kıyasla daha rahat okurlar. Öyküler, hayattan kesitleri yansıttığı için çocukların eğitiminde kullanılmaya çok uygundur. Öykü, her yaştan insan için çok önemlidir. Ancak çocuk için vazgeçilmez bir olgudur. Bu gerçekten hareketle, çocuğun öykü yoluyla eğitimini sağlamak, onlara istenilen davranışları kazandırmak en kestirme yoldur (Yalçın ve Aytaş, 2005: 47).

Çocuk romanlarında kişilerin seçimi ve olayların kurgulanması çocukların anlama düzeylerine uygun bir biçimde yapılmalıdır. Ayrıca romanda işlenen konular çocukların düşünce dünyasını geliştirici türde olmalıdır. Romanlar, onlara bilgi veriyor, hayal gücünü genişletmeye yöneliyor, sevgi duygusunu pekiştirmeyi, arkadaşlık kavramını sevdirmeyi, başarı duygusunu kamçılamaı, bağımsızlık duygusunu geliştirmeyi amaçlamalıdır (Alpöge, 1997: 24). Çocuklar, romanlarda okudukları durumlarla kendi hayatlarını karşılaştırırlar. Edindikleri bilgiler ışığında nasıl tepki verebileceklerini öğrenirler. Hayatla ilgili deneyimlerini artırırılar.

Bilimde, devlet yönetmede, askerlikte, sanatta, siyasette ve benzeri alanlarda başarılı olmuş insanların hayatları çocuklara örnek olur. Onun için biyografik romanlar ve eserler çocukların eğitiminde önemli rol oynar. Biyografi belirli bir kişinin hayat hikâyesidir. Bu bakımdan ilk anda çocuğu masalların semboller dünyasından çıkararak gerçeğe yaklaştırır. Biyografiler vasıtasıyla çocuklara hayal mahsulü eserlerden daha tesirli olmak mümkündür. Sadece hükümdarlar, siyasiler değil, bütün başarılı meslek sahiplerinin hayatları, hikâyeler şeklide çocuklara

anlatılabilir. Bunda da en önemli görev belki de yine öğretmen yazarlara düşmektedir (Şirin, 2000: 132).

2.5.2. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler

Çocuklara çocukluk döneminde verilecek eğitimin, çocuğun topluma, yaşam koşullarına uyum sağlamasında, yaşamı, doğayı, insanı sevmesinde ve tanınmasında etkili olduğu gerçeği çocuk kitabı yazarlarınca göz ardı edilmemelidir (Lüle, 2007: 18). Çocuklar için oluşturulan bir kitabın ne gibi özelliklere sahip olabileceği çocuk edebiyatı kavramında olduğu gibi oldukça tartışılmıştır. Tanımlamaktan kaçınılan, yapılan tanımları tartışılan, yapılmış bütün tanımları eksik olan çocuk edebiyatını en iyi tanımlayan ise çocuk kitabı yani eserdir (Şirin, 2007: 42). Çocuklara, dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralama, okuma isteği ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğu gerçeği ortaya çıkar (Sever, 2003: 13). Çocuk Edebiyatı kitaplarında çocuk kitaplarında bulunması gereken temel nitelikler belirtilmiştir. Özet olarak sıralarsak;

- Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerin, eğitim sürecine katkı sağlayıcı nitelikte olması gerekir. Çocuk edebiyatı yazarının dikkat etmesi gereken bir diğer husus da yazdıklarının hangi yaş grubuna hitap ettiğini gözetmek ve yazdıklarının eğitim programı ile uyumuna dikkat etmesidir.

- Çocuk edebiyatı metinleri, yaşanan gerçeklerle ilgili olmalıdır. Çocuk, kendi yaşantısından yola çıkılarak yazılmış olan eserlere daha büyük bir ilgi duymakta ve bu tür eserler, çocuklar tarafından daha çok okunmaktadır.

- Çocuk edebiyatı ürünleri duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici olmalıdır. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların kavrama düzeylerini geliştirmelerinin yanında, kendilerinin de okuduklarından, dinlediklerinden ve gözdediklerinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamalıdır.

- Kitaplar çocuklara içinde yaşadığı ülkeyi, dünyayı sevmeyi öğretmelidir. Çocukların karamsarlıklar konusunda çok hassas olduğu gerçeğinden yola çıkarak onları umutlandırıcı, hayata bağlayıcı eserlerle yüz yüze getirmek gerekir.

- Yapılan çalışmalar çocukta üretme becerisini geliştirmelidir. Üretme duygusunun çok erken yaşlarda oluşmaya başladığı gerçeğinden yola çıkarak çocukların üretmelerinin, ürettiklerini paylaşmalarını sağlamayı teşvik eden eserlerin yazılmasının önemi daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

- Eserler, çocuğun girişimci ve katılımcı olmasını sağlamalıdır.

- Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerde estetik duygular geliştirilmeli, çocuğun tercihlerini yaparken bu duygusundan yararlanması sağlanmalıdır.

- Çocukların, kendilerine özgü kişiliklerinin gelişmesine çocuk edebiyatı eserleri katkıda bulunmalı, onların toplumda uyumlu olmasını sağlamalıdır.

- Çocuk eserleri çocuğu kaderciliğe ve ön yargıcılığa sürüklememeli, onun kötü bir mantıkla yetişmesine engel olmalı ve çocuğun doğasına uygun şekilde, onu geliştirici nitelikte olmalıdır.

- Kitaplar, dilsel ve görsel özellikleriyle çocuğun hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir.

- Kitaplar, çocukları okumaya isteklendirecek bir tasarım anlayışını yansıtmalı; çocuklar kendileri için üretilen bir araca verilen önemi, gösterilen saygıyı kitabın dış yapı özellikleriyle bütünleşmiş tasarım özeninden anlayabilmelidir.

- Kitaplar kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatıma sahip olmalıdır.

- Çocuk kitapları, eleştirel ve çok yönlü düşünebilen bireylerin yetişmesine katkıda bulunmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005; Sever, 2003; Oğuzkan, 2010; Yıllar ve Celepoğlu, 2010).

Çocuk edebiyatı metnlerinin şiddet içerip içermemesi konusunda farklı görüşler belirtilmiştir. Yalçın ve Aytaş' a (2005: 51) göre çocuk edebiyatı metinleri, şiddet öğelerini içermemelidir. Aynı eserde Yalçın ve Aytaş, "Çocuklara yönelik eserlerde, şiddet öğesinin ne gibi sonuçlar doğurduğu, son yıllarda yapılan bilimsel eserlerle ortaya konulmuştur. Buradan hareketle, şiddet içerikli konuların çocuk

eserlerinde yer almamasına özen gösterilmelidir, seklinde görüşlerini belirtmişlerdir” (2005: 51). Sever (2003: 192) ise Yalçın ve Aytaç’ın aksine kitaplarda, yaşamın bir gerçeği olduğu düşüncesiyle, şiddet olgusuna da yer verilebilir, görüşünü savunmakta ve sözlerine söyle devam etmektedir: “Ancak, olay kurgusunda, çocukların yas ve gelişim özellikleri de göz önünde bulundurularak yer verilen şiddet öğeleri, çocukları şiddete karşı neler yapılması gerektiği konusunda duyarlı kılmalı, onlarda şiddet ve kaba güce karşı bir anlayış oluşturabilmelidir” . Sever’ e (2003: 12) göre çocuk gerçekliğine yeterince duyarlı olmayan bir çevredeki çocuk için sıradanlığın dışına çıkabilmenin en etkili yolu, onun kendi gerçekliğini önemseyen kitaplarla buluşması ya da buluşturulmasıdır. Günümüzde çocukların teknoloji ile iç içe büyüdüğü düşünüldüğünde onları hayatın gerçeklerinden uzak tutacak, hayatı tozpembe gösterecek kaynaklara yöneltmek, gerçekten de çok daha kötü sonuçlar doğurabilir.

2.6.İlköğretim Öğrencileri İçin 100 Temel Eser

Anadili öğretiminde, bilginin aktarılması ve yapılandırılmasından önce, ilköğretimin birinci sınıfından başlayarak öğrencileri okuma kültürü edinmiş kişiler olarak yetiştirebilme genel bir amaç olarak benimsenmelidir” (Sever, 2005, s.179). Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin, nitelikli çocuk kitaplarıyla tanışması gerekmektedir. “Bacon’a göre: “Okumak, haz duymaya, zihnimizi süslemeye ve yetkimizi artırmaya yarar. Hatta insan, zekâsına ket vuran her türlü engeli, iyi seçilmiş eserler okumakla ortadan kaldırabilir (Sever, 1991). Öyle ise okumak, bireyin zihinsel ve duyuşal açıdan gelişimini sağlarken bir bakımdan da evrensel boyutlarda düşünebilme olanağına erişmesine zemin hazırlar. Bu nedenle öğrencilere dil ve edebiyat kültürü kazandırmak için, nitelikli ve çeşitli birçok kitapla tanıştırmak gerekir. Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005/70 sayılı genelge ile “İlköğretim Öğrencileri İçin 100 Temel Eser” listesi belirlenmiştir. Yayımlanan genelgede “Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap, insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı kitaplarla şekillenir” denilmektedir (2005/70, MEB Genelgesi, 2005). Öyleyse önerilen bu yüz kitabın “iyi” niteliğini taşıyabilmesi için “Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerine” uygun olması beklenir. Başka bir açımla, temel eserin, kurgusal ve dilsel özellikleriyle öğrencilerde kitap

okuma sevgisi oluşturması ve onları yeni okumalara yönlendirmesi gerekir (Sever, 2006: 12).

Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005/70 sayılı genelge ile “İlköğretim Öğrencileri İçin 100 Temel Eser” listesi belirlenmiştir. Belirtilen listenin oluşturulma yöntemine ve seçilen eserlere, eserlerin içeriğine ilişkin çeşitli eleşitiler yapılmıştır.

MEB tarafından önerilen 100 Temel Eser yerinde bir uygulamadır. Fakat izlenilen yol açısından eleştiriye açıktır. 100 Temel Eser'in hazırlanışında, çocuklara Türk ve dünya edebiyatını tanıtmak, özgün yapıtlarla karşılaşmalarını sağlamak, yerli ve yabancı kültürü öğrenmenin yanı sıra; söz dağarcıklarını zenginleştirmek ve okuma alışkanlığını kazandırmak gibi amaçlar güdülmüştür. MEB tarafından belirlenen 100 Temel Eser'in bu amaçları gerçekleştirmeyeceğı eleştirisinde bulunan Çotuksöken (2006: 427-429) çözüm önerileri olarak da şunları belirtmiştir:

-100 Temel Eser'e giremeyen eser ve yazarlar çocuklar tarafından dışlanabileceğı için “100 Temel Eser” listeleri uygulamadan kaldırılmalıdır.

-MEB; yayınevleri, yayıncılar birliğı gibi kurumlarla birlikte çocuk ve ilk gençlik edebiyatına ilişkin genel bir “açıklamalı kaynakça/katalog” hazırlayarak bu kaynakça/kataloglarda kitapların genel bilgilerinin yanı sıra okunma düzeyleri belirtilmelidir.

-İlköğretim ve ortaöğretimde öğrencilere tavsiye edilen kitapların seçiminde bu kaynakça ve katalogların yanı sıra öğretmenlere de güvenilmeli; her öğretmene kendi alanında okutulacak kitapların belirlenmesinde “bilgilendirici olma, duyarlık kazandırma, dil sevgisi ve bilinci edinme, yaratıcılığa yönlendirme, öğrenme merakı oluşturma” gibi ölçütler çerçevesinde yetki verilmelidir.

-Öğrencilere kitap önerirken öncelikle çağdaş yazarlara öncelik tanınmalıdır. Çünkü güncel dil çağdaş yazarların eserlerinde yaşar.

100 Temel Eser'in belirlenme seklini yanlış bulan Neydim (2006), liste belirlenirken sadece bir komisyon tarafından değıl de üniversitelerin ilgili

bölümlerindeki akademisyenler, uzmanlar, araştırmacılar ve öğretmenlerden oluşan geniş katılımlı, uzun soluklu bir çalışma ile belirlenmesinin daha sağlıklı olacağını ifade etmiştir. Dilidüzgün (2006: 24), gelişen çocuk edebiyatımızın o kadar eser ve yazar içinden, yaşamayan yazarlara ait 100 Temel Eser ile sınırlandırılmasına anlam verememiştir.

Öğretmenlere hazır bir liste verildiği için ve sınır çizildiği için yeni kitaplar arayışı içine girmeyecekler, yeni kitap talebini azaltacak, okurunu yitiren yazar yazmaktan vazgeçecektir. Böylece gelişmekte olan çocuk edebiyatı da olumsuz şekilde etkilenecektir (Neydim, 2006: 3). Bu duruma olumlu yaklaşan Sevim (2006: 77) ise öğretmenlere hazır listenin verilmesiyle kitap tavsiyesinde öğretmenlere kolaylık getirildiğini ve gereksiz tartışmaların önünü kapadığını belirtmiştir. Önal (2005) ise bu uygulamayı okul kütüphaneciliği açısından oldukça olumlu bularak, standart bir listenin derme, hazırlama ve geliştirme politikasında kütüphanecilere katkıda bulunacağını belirtmiştir.

100 Temel Eser MEB tarafından sadece tavsiye edilen bir “serbest okuma” etkinliği iken Dilidüzgün (2006: 25) ve Cengiz (2006: 21) bazı okullarda bazı öğretmenler tarafından bir ödev olarak sunulacağından dolayı bu liste amacından uzaklaşıp öğrencilerin bu zorunlu okumaya ilgi göstermeyeceği endişelerini belirtmişlerdir. Sever (2006: 12), temel bir eserin kurgu ve dil bakımından, öğrencilerde kitap okuma sevgisi oluşturmaya ve onları yeni okumalara yönlendirmesi gerektirdiğini belirterek, MEB tarafından belirlenen 100 Temel Eser’in anılan yaş grubuna hitap etmediğini söylemiştir.

100 Temel Eser’in 9-14 yaş çocuğunun pedagojik özellikleri dikkate alınmadan ve yaşamayan yazarlardan seçilmesini eleştiren Yılmaz (2005: 12)’a göre liste, bir okuma programı çerçevesinde olmadığından çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında etkili olmayacaktır. Çünkü geniş bir aralığı kapsayan ilköğretim (7-14 yaş) çocuklarının hangi kitabı hangi amaçla okuyacağı belirtilmemiştir. Yılmaz (2005) ve Adalı (2005) köşelerinde; çocuğun dil ve kavram ilgisine uygun olmayan kitapların zorla okutulmasının çocukları okumadan uzaklaştıracağını belirtmişlerdir. Fakat Bakanlık tarafından yayınlanan Genelgede (MEB, 2005) listenin 4, 5, 6, 7 ve

8. sınıflara (10-14 yas) yönelik olduğu, okul dışında veya okuma saatlerinde tavsiye edilebileceği belirtilmiştir.

Genel olarak 100 Temel Eser uygulamasına yönelik eleştirileri aşağıdaki başlıklar altında özetleyebiliriz:

1-100 Temel Eser listesine giremeyen yazar ve eserler, öğrenciler tarafından dışlanacaktır (Dilidüzgün, 2006).

2-100 Temel Eser listesinin oluşturulmasında konu alanı uzmanları, akademisyenler ve araştırmacıların görüşleri alınmamıştır.

3-Eser ve yazar seçiminde net ölçütler ortaya konulmamıştır.Listeye dahil olan eserlerin seçim ltleri belli değildir.

4-Günümüz yazarlarından eserlerin seçilmemesi, ağdaş edebiyat ürünlerinin eksik olmasına yol açmıştır.

5-Liste ğrencilere bir sınır izeceğinden, öğrenciler arasında yeni yazar ve eser arayışının olmamasına ve yeni yazar ve eserlerin ortaya çıkmamasına yol açacaktır.

6-Seçilen eserler, belirtilen yaş grubuna hitap etmemektedir.

7-100 Temel Eser Listesi, 9-14 yaş çocuğunun pedagojik özellikleri dikkate alınmadan hazırlanmıştır.

Genel olarak 100 Temel Eser uygulamasına yönelik eleştiriler yapılırken, uygulama ile ilgili olumlu görüşlerde belirtilmiştir. 100 Temel Eser uygulamasına yönelik olumlu görüşleri aşağıdaki başlıklar altında özetleyebiliriz:

1-100 Temel Eser uygulaması, öğrencilerin okuma alışkanlığı edinmelerine katkı sağlayacaktır.

2-ğrencilerine kitap tavsiyesinde bulunacak öğretmenlere, büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

3-100 Temel Eser uygulaması, okul kütüphanelerinin zenginleşmesini sağlayacaktır.

Yukarıda belirtilen eleştiriler ve olumlu bulunan görüşlere ek olarak, uygulama başladıktan sonra, çeşitli yayınevleri tarafından ticari kaygı ile kitapların anlatım dilinin basitleştirildiği, kitaplarının özet halde sayfa sayısının azaltıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte yayınevleri tarafından 100 Temel Eser setleri oluşturulmuş ve satışa sunulmuştur. Setteki kitap sayıları 10 ile 50 arasında değişen bu setler, 100 Temel Eser listesini tam yansıtmamaktadır. Set içeriğinde listede yer almayan kitapların da yer aldığı ve 100 temel esermiş gibi sunulduğu tespit edilmiştir

2.7.İlgili Araştırmalar

2.7.1.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Jones, Ryan ve Bohlin (1988) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki öğretmen eğitim programlarına ilişkin bir araştırmada şunu tespit etmişlerdir: “Karakter eğitime yönelik yaygın desteğe rağmen bu konu hâlen öğretmen eğitimi müfredatında yüksek önceliğe sahip değildir.” (Aktaran: Milson ve Ekşi, 2003: 101).

Suh ve Traiger (1999), Amerika'da 40000 kadar onlu yaşlarda bulunan çocukların, karakter eğitimi hakkında görüşlerine başvurmuştur. Çocuklar karakter eğitimi ailelerin vermesi gerektiğine inanırken, bazıları ailelerin bu eğitimi vermiyor olmalarını göstermekle birlikte bazıları karakter eğitiminin okulun görev ve sorumlulukları içinde yer aldığını ve bunu kesinlikle okulun yapması gerektiğini belirtmişlerdir. Çocuklar ayrıca kişisel gelişim ve kişisel sorumluluk için okulun ders programları gibi bu konuyu işlemelerini ve okul ile ailelerin bu hareketi birlikte gerçekleştirmeleri gerektiğine belirtmişlerdir. Çocukların yarısı kadarı ise karakter eğitime başlamak için okul çağının geç olacağını, okula başlamadan ailelerin bu eğitimi vermeleri gerektiğini belirtiyorlar.

Gauld (2002) tarafından yapılan araştırmada, toplumda ve okullarda başarı ve karakter olmak üzere iki tür kültür bulunduğunu belirtmektedir. Başarı kültüründe, meslek, ücret, öğretim, bizim ev, bizim yöre, bizim araba, tatilin nerede geçirileceği ve gösteriş öne çıkarılırken, karakter kültüründe tutum ve davranışlar, diğerlerine ve topluma hizmet, dürüstlük, cesaret, model olma, güven, azimli olma ve onur daha önemlidir. Başarılı bir karakter eğitimi için okullarda ve ailede karakter kültürü öne çıkarılmalıdır.

Meksika'da yapılan 2002 yılında Totto ve arkadaşları tarafından bir araştırmada okullarda hangi değerlere vurgu yapılması gerektiği sorulmuştur. En çok kızlar için eşit fırsat, saygı, eleştirisel düşünme, empati ve kanun önünde eşitlik gibi değerlere vurgu yapılmıştır sonucu çıkmıştır. Okul programlarında en az vurgu yapılacak değerler ise dini değerler, bürokrasiye saygı ve kahramanlara saygı değerleridir.

Thompson (2002), tarafından yapılan araştırmanın amacı karakter eğitimi programının çocukların davranışı üzerinde etkili olup olmadığını belirlemektir. Araştırma sürecinde öğrencilerin davranışları gözlemlenmiş olup öğretmen, öğrenci ve öğrenci aileleri ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde karakter eğitiminin öğrencilerin davranış kazanımındaki etkisi hakkında görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sonucunda karakter eğitimi programının diğer derslerle programda bütünleştirilmesi gerektiği, ayrıca bu programların ilköğretim okullarının ilk basamaklarından başlaması gerektiği vurgulanmıştır. Bu şekilde eğitim programlarında karakter eğitiminin çocuklar üzerinde olumlu bir etkisi olduğu kanısına varılmıştır.

Davidson ve Stokes'in 2001 yılında Kuzey Alabama'daki devlet okullarında öğretmenlerin karakter eğitime bakış açılarını belirlemek için yaptıkları çalışmada; öğretmenlerin karakter eğitime bakış açılarının olumlu olduğu, yöneticilerin ise öğretmenlerden daha olumlu bir bakış açısına sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmaya katılan eğitimcilere göre öğrenciler karakter eğitiminden ötürü, iyi vatandaşlık özelliklerine sahiptirler.

Johansson (2002) tarafından, İsveç'te çocuklarla dürüstlük üzerine yapılan çalışmalarda öğretmenlerin stratejilerini incelemiştir. Bu çalışmanın genel amacı çocukların ifade ettikleri ahlaki değerlere öğretmenlerin nasıl dikkat ettiklerini araştırmaktır. Öğretmenler çocuklarda hangi değerleri geliştirmek isterler ve hangi değerlerin gelişimini teşvik ederler. Sonuçlardan anlaşılmaktadır ki öğretmenlerin bu konudaki stratejileri çocukların dürüstlüğü nasıl öğrendikleri hakkındaki fikirleriyle, farklı ahlaki sorular ve dürüst çocuğu oluşturan öğeler hakkındaki düşünceleriyle ilgilidir. Yapılan analizler sonucunda çocukların dürüstlüğü nasıl öğrendiğine dair bazı ana perspektifler ortaya çıkmıştır. Öğretmenler çocukların dürüstlüğü öğrenmelerine empati, diğerlerinin görüşlerini anlama, modelleme ve kısıtlamalar yollarıyla yardımcı olurlar. Diğer bir görüş ise, çocukların ahlaki yeteneklerinin sınırlı olduğunu iddia etmektedir.

Chandler (2005), Florida'da ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyalleşmesi öncesinde ilköğretim karakter eğitimi programının etkili olduğunu belirtmiştir. Bu araştırma 18 hafta boyunca, 116 beşinci sınıf öğrencisi üzerinde

sosyal yeterlilik ve anti sosyal davranış ölçeği kullanılarak yapılmıştır. Sonuçlara göre karakter eğitimi programına katılan öğrencilerde bu katılım sonrasında, öğrencilerin cinsiyetleri ile ilişkili olarak büyük ölçüde farklılıklar bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre uygulanan ölçeklerden olumlu anlamda daha fazla puan aldıkları belirtilmiştir. Etnik açıdan çocukların karakter eğitimi programına katıldıktan sonra aralarında farklılık olmadığı belirlenmiştir.

2.7.2.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yurtiçinde yapılan değer eğitimi içerikli araştırmaların birçoğu insani değerler eğitimi, karakter eğitimi programları, vatandaşlık eğitimi veya insan hakları eğitimi üzerine yoğunlaşmıştır. Değer eğitiminde öğrenci görüşleri, öğretmenin tercihleri veya değer öğretimi sürecinde kullanılan yaklaşımlar hakkında kapsamlı araştırmalar bulunmaktadır.

Mentiş (1997), sosyal bilgiler dersinin duyuşsal amaçlarının gerçekleşme düzeyini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Sonuç olarak duyuşsal amaçları gerçekleştirme düzeyinin genel anlamda yeterli olduğunu ancak anne-babanın eğitim durumu, televizyon programları ve izleme süresi ve cinsiyetin kazanım düzeylerinde farklılıklara neden olduğunu belirtmiştir. Aile ve okul çevresi, farklı sosyo-ekonomik durumlar, sınıf ve okulun fiziki şartları farklılıkların oluşmasında önemli etken olarak belirtilmiştir.

Dilmaç (1999) tarafından yapılan ilköğretim 36 dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan 18'i deney ve 18'i kontrol grubu olan ve çocuk esirgeme kurumunda kalan iki öğrenci grubuna araştırmacı tarafından 36 oturumluk olarak hazırlanan insani değerler programı ve "Ahlaki Olgunluk Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre uygulanan programın öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyini geliştirici düzeyde olduğunu göstermektedir. Ancak bu sonuç sadece belirli bir gruba uygulanmış olduğu için destekleyici çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte İnsani Değerler Eğitimi Programına katılan öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerinde kız veya erkek oluşlarına göre ve dördüncü veya beşinci sınıfta olmalarına göre bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Ekşi (2003), Heartwood Kurumu tarafından ilköğretimin ilk altı sınıfında uygulanmak üzere geliştirilen ve literatür merkezli bir yaklaşımla ahlakî değerleri kazandırmayı amaçlayan karakter eğitimi programı, Çocuklar İçin Bir Ahlak Müfredatı (An Ethics Curriculum for Children) adını taşıyan araştırmayı incelemiştir. Araştırma eğitim kurumunda uygulanması gereken bir karakter eğitimi programının oluşturulması ile bir yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Programın amacı “Çocukların daha fazla sorumluluk ve özen sahibi yetişkinler olmalarına yardımcı olacak temel değerleri kazandırmak” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda bilişsel gelişim anlamında olumlu sonuçlara ulaşılmış ancak duyuşsal ve davranışsal ürünler anlamında karmaşık sonuçlara ulaşıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte araştırmadan beş yıl sonra öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda karakter eğitimi programını hatırlamadıkları fakat programın içselleştirilmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akbaş (2004) tarafından “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim ikinci Kademedeki Geçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” başlıklı ve geniş kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. İlköğretim okulu son sınıf öğrencilerinin ilköğretim okulları genel hedeflerinde belirlenen değerlere ulaşma düzeylerine ilişkin sonuçlar cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve okul-aile etkenleri ile verilmiştir. Buna göre; cinsiyete göre öğrencilerin değerlere verdikleri önem (geleneksel değerler, yardımseverlik, saygılı olmak) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla anlam yükledikleri değerler (sorumluluk, hoşgörülü olmak, tutumlu olmak, kibar olmak, güvenilir olmak) cinsiyetler arasında değerlerin kabulünde anlamlı farklılıklar yaratmıştır. Sosyoekonomik düzeye (alt sed, orta sed, üst sed) göre öğrencilerin değerlere sahip olma düzeyleri ve bu değerleri kabullenişleri arasında bazı değerlerde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Akbaş’ın araştırmasında öğretmenlerin öğrenci değerlerine ilişkin görüşleri ve öğrenci değerlerinin karşılaştırılması sonucunda genel anlamda öğretmenler öğrencilerin daha yüksek düzeyde sahip olduklarını belirttikleri değerlerin daha alt düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Yani öğrenciler değer kazanımında kendilerini öğretmenlerinin kendilerine yönelik görüşlerine göre daha üst seviyede görmektedirler. Ayrıca öğretmenler değer öğretiminde belirleyici olan unsurun aile

olduğunu, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini belirtmişlerdir. Okulda değer eğitiminin gerçekleşmesi için gerekli şartların oluşturulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Doğanay ve Sarı (2004) ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilere temel demokratik değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerini incelemişlerdir. 174 öğrenci üzerinde, demokratik değerlere bağlılık ölçeği ve bu demokratik değerleri daha çok nereden öğrendiklerini belirlemek üzere geliştirilen demokratik değerleri kazanma süreci anketi uygulanmıştır. Demokratik değerlerin öğrenildiği kaynaklar olarak ankette “derste öğretmenlerimin anlattıklarından öğrendim”, “sınıfta öğretmen ve öğrencilerin davranışlarından öğrendim”, “okulda düzenlenen sosyal etkinliklerden öğrendim”, “evde ailemden öğrendim”, “televizyon ve/veya gazetelerden öğrendim” ve “hiç öğrenmedim” seçenekleriyle belirtilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında, öğrenci görüşlerine göre demokratik değerlerin kazanımında okulla ilgili seçeneklerin etkisinin %53 düzeyinde olduğu belirlenmiş ve bu etkinin açık ve örtük programda birbirine eşit sayılabilecek düzeyde olduğu belirtilmiştir.

Ada, Baysal ve Korucu (2005) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin, sınıf içi olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkileri incelemek ve buna bağlı olarak karakter eğitimine ve 2005 İlköğretim Programı’na atıflarda bulunulmasına bağlı olarak bu genel amaç çerçevesinde “Sınıf öğretmenlerinin, sınıf içi olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkiler nelerdir?” sorusuna cevap aramıştır. Araştırmada öğretmenlere, araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda davranış problemlerini temelden ortadan kaldıracabilecek, öğrencide otokontrol oluşmasını sağlayacak yöntemlerin daha çok tercih edildiği görülmektedir.

Günaydın (2005) yaptığı çalışmada, “Doğan Kardeş” dergisinde çocuğa kazandırılması amaçlanan değerler ve bu değerler sonucunda nasıl bir çocuk modeline ulaşıldığını ortaya koymuştur. Çalışmanın sonucunda derginin yayımlandığı dönemde; araştırmacı, çevreci, yaratıcı, yasadığı dünyayı tanıyan ve sorgulayan çocuk modelinin olduğu ortaya konmuştur.

Sarı (2005), Giresun Eğitim Fakültesi'nde öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemek amaçlı bir çalışma yapmıştır. Giresun Eğitim Fakültesinde 110 öğrenci (55 kız, 55 erkek) üzerinde gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin değer tercihleri önem sırasıyla siyasi, genel ahlak, dinî, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda ise kız ve erkek öğrencilerin bilimsel değerleri arasında bir farklılık olmadığı, erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değer dışındaki tüm değer alanlarında kız öğrencilerden daha yüksek olduğu ve tüm değer alanlarının birbiriyle anlamlı ilişkiler içinde oldukları bulunmuştur.

Mercin (2005), Piaget ve Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramlarının özelliklerini, ahlak gelişimi üzerindeki etkisini araştırmış ve kuramlar arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Karşılaştırma sonuçlarında Piaget'nin öykülerinin çift olarak geliştirdiği, ahlaki yargının daha dar odaklı geliştirilmeye çalışıldığını, öykülerinde çocuklara tercih etmeleri gereken seçenekler sunduğu ve öykülerin küçük yaştaki çocuklara yönelik olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşılık Kohlberg'in ahlaki gelişimde hazırladığı soruların her yaştaki bireye uygulanabildiği açık uçlu sorularla desteklendiği ve öykülerinin tek yönlü olduğu belirtilmiştir. Piaget'nin ahlaki gelişim üzerine yaptığı çalışmaların Kohlberg için önem teşkil ettiği de vurgulanmıştır. Sonuç olarak ise ahlak kavramını iletilebilir bir olgu olduğu ve Piaget ile Kohlberg'in ahlak gelişiminin bilişsel gelişim ile birbirine paralellik gösteren bir yaklaşım içinde olduğu yargısına varılmıştır.

Mutluer (2006), özgüven oluşmasında manevi değerlerin rolünü incelemiştir. Araştırma sonuçlarına baktığımızda; inanç, sevgi, şükür, kendini affetme ve kendini sevme, ibadet etme gibi manevi değerlerin özgüven düzeyini belirgin şekilde yükselttiği görülmüştür.

Gökçek (2007), karakter eğitimi programının etkisini 5-6 yaş çocukları üzerinde araştırmıştır. Araştırma sonucunda aileler karakter eğitiminin okul programı içerisinde yer alması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca uygulanan eğitim programının sonuçlarına bakıldığında programda yer alan tüm değerlerde olumlu davranış değişikliği görülmüştür.

Gültekin (2007), ortaöğretimde tarih dersinde değer eğitiminde kullanılan yaklaşımların, “hoşgörü” değerinin gelişimi üzerinde etkileri incelenmiştir. Bunu belirlemek amacıyla deneysel bir çalışma yapılmıştır, öğrencilerin uygulama öncesinde hoşgörü ile ilgili kompozisyon yapmalarını istemiş ve uygulama öncesi ve sonrasına ait kompozisyonlardan elde edilen verileri değerlendirmiştir. Değer öğretiminin yaklaşımları hoşgörü değerinin kazanımında, yargılanmasında ve değerlendirilmesinde farklı etki göstermektedirler. Ahlaki muhakeme, değer analizi ve değer açıklamasının ayrı ayrı etkili olduğu görülmüştür.

İşcan (2007), “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği” adlı çalışmada, ilköğretim düzeyinde, “evrensellik” ve “iyilikseverlik” değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini saptamaya çalışmıştır. Bazı derslerle bütünleştirilerek değerler eğitimi programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. İlköğretim düzeyinde Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji dersleriyle bütünleştirilerek uygulanan programda, bu programa katılan öğrencilerin değerlere ilişkin puanları ile söz konusu derslere ait yılsonu notları arasında orta düzeyde ve pozitif yönde ilişki ortaya çıkmıştır. Bu durumda öğrencilerin değerleri kazanma düzeyleri ile söz konusu derslere ilişkin başarıları arasında anlamlı ilişkiler olduğu söylenebilir.

Sarı 2007 yılında demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük programın etkisi ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Öğretmen – öğrenci iletişimi, kural belirleme süreci ve kuralların yaptırımları, okulda düzenlenen sosyal etkinlikler, okul ile aile işbirliği ve öğrencilerin aile ortamının niteliği bakımından da okul yaşam kalitesi düzeyi yüksek olan okuldaki örtük programın, düşük yaşam kalitesine sahip okula göre daha olumlu özellikler gösterdiği belirlenmiştir. Araştırmada ele alınan değişkenlerin çoğu bakımından, düşük okul yaşam kalitesi düzeyine sahip okuldaki örtük program daha antidemokratik özellikler taşımaktadır. Buna paralel olarak bu okuldaki öğrencilerin de antidemokratik davranışları daha sık sergiledikleri belirlenmiştir. Çalışmada okuldaki örtük programın öğrencilerin temel demokratik

değerleri kazanmaları bakımından önemli bir işleve sahip olduğunu göstermekte olduğu sonucuna varılmıştır.

Şen (2007), Millî eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe eğitiminde değerler Öğretimi üzerine bir araştırma yapmıştır. Millî eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan kitapların, değer aktarımı için yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Tokdemir (2007) tarih öğretmenlerinin değer ve değer eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini tespit etmek ve değer eğitimine yönelik öğretmenlerin neler yaptıklarını ortaya çıkarmak amaçlı bir çalışma yapmıştır. Trabzon il merkezi ve ilçelerinde 2006 – 2007 eğitim öğretim dönemini kapsayan araştırmada betimsel yöntem kullanılmış ve öğretmenlere uygulanan açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu ve bir kısım öğretmenlerle de yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırmaya göre öğretmenler değer eğitimine karşı olumlu tutum geliştirmişlerdir. Ancak öğretmenlerin değerlerin eğitim ve öğretiminde yeterli teorik bilgiye sahip olmamakla beraber değer eğitimine karşı olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiştir. Değerlerin öğretiminin eğitim öğretimin önemli bir parçası olduğu görüşünde olan öğretmenler değer eğitiminde okul dışı çevresel faktörlerin, medyanın problem olduğu ve eğitim programlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Keskin (2008), Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 Ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması adlı araştırmasında, Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitiminin tarihsel gelişiminin ve -yayınlanan son iki program esas alınarak- bugünkü durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programlarında doğrudan veya dolaylı, az ya da çok değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu değerlerde dönemlere göre farklılıklar görülmekle birlikte ortak olan nokta; değerlerin ve değerler eğitiminin tüm programlarda önemli görüldüğüdür. Sosyal bilgiler öğretim programlarının hemen hemen tamamında ahlâk ve karakter eğitimine vurgu yapılmıştır. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma/yardımlaşma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluktur.

Akbaş (2009) tarafından yapılmış olan, “İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma” isimli çalışmada, öğretmenlerin değer öğretimi yaparken kullandıkları yöntemleri yeni ve eski ilköğretim programlarına göre belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaca ulaşmak için, değer öğretimi etkinlikleri ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek, çağdaş değer öğretimi etkinlikleri, geleneksel değer öğretimi, davranışa dönüştürme etkinlikleri ve örnek kişilerden hareketle değer öğretimi isimli dört faktörden oluşmaktadır. Ölçek, Ankara ve Kırıkkale’de seçilen ilköğretim okullarında görevli öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, çağdaş değer öğretimi etkinlikleri ve geleneksel değer öğretimi etkinliklerinin yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerce benzer oranda kullandıkları, değerlerin davranışa dönüştürölmesine yönelik etkinliklerin kullanımı yeni ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerde artmış, örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinlikleri ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Baydar, (2009) “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri Ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi” isimli araştırmada beşinci sınıf öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyi ve ailelerin öğrenim düzeylerini öğrencilerin değerleri kazanım sürecinde etkilerini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma Adana ili merkez ilçelerinde (Seyhan-Yüreğir) yer alan 20 okulda uygulanmıştır. Öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri göz önüne alınarak değerleri kazanım düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada 82 tane beşinci sınıf öğretmeni ile anket çalışması yapılmıştır. Ankette değer kazanımı sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve öğrencilerin değerleri kazanım düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilere uygulanan ahlaki ikilem formlarına göre sosyo-ekonomik düzeyin değer kazanımında farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Öğretmenler ise öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin değer kazanımı Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına göre genel olarak olması gereken düzeydedir. Ancak yüksek öğrenimi tamamlamış ailelerin çocukları değer kazanımında öğrenim düzeyi düşük velileri olan öğrencilere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

Kılıç (2009) tarafından yapılmış olan, "Yüz Temel Eserde Dini ve Ahlaki Değerler" isimli çalışmada, Bu araştırmanın temel amacı, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencilerine yönelik olarak tavsiye edilen Yüz Temel Eser kitap listesinden, on tanesinin dini ve ahlaki değerler bakımından incelenmiştir. İncelenen bu on eser, Samsun ili içerisinde yer alan rast gele seçilmiş altı ilköğretimde okuyan toplam 373 öğrenciye uygulanan anket sonucuna göre belirlenmiştir. Dini ve ahlaki değerler açısından incelenen eserlerde, dini değerler olarak din olgusu, Tanrı, peygamber, ahiret ve melek inancı, dua, yemin, ölüm, şükür, batıl inançlar, dini terim ve semboller gibi dini değerler tespit edilirken, ahlaki değerler olarak da hem olumlu hem de olumsuz bazı ahlaki nitelikler; örneğin adalet, cesaret, sadakat, vefa, vs. ile yalan söylemek, aldatmak, çalmak, kibir ve bencillik gibi konular tespit edilmiştir. Batı Klasikleri ile Türk klasikleri karşılaştırıldığında, Batı Klasiklerinin Hristiyanlık dinine ait sembol ve değerleri, sıklıkla islediği görülürken, Türk Klasiklerinin de İslam Dini ve İslami değerlerle ilgilendiği görülmüştür.

Külünkoğlu (2010) tarafından yapılmış olan, "İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi" isimli çalışmada, Türkiye’de ilköğretim birinci kademedeki okutulan Türkçe ders kitaplarının ilettiği değerler incelenmiştir. İncelemenin sonucuna göre değerlere, ders kitaplarını hazırlayanlar tarafından gereken önemin ve duyarlılığın gösterilmediği tespit edilmiştir. Metinler seçilirken sadece zorunlu ve seçmeli temalara uygun metinlerin seçildiği, metinlerin ilettiği değerlerin hiç önemsenmediği görülmüştür. Bağımsızlık, dürüstlük, misafirperverlik gibi Türk milletinin karakteristik özelliklerinden olan değerlere metinlerde çok az sayıda yer verildiği, değerlerin sınıflara dağılımında büyük farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Değerlerin kitaplara dağılımı incelendiğinde kitaplar arasında büyük bir dengesizlik olduğu görülmektedir.

Yurtseven (2011) tarafından yapılmış olan, "Meb Onaylı 100 Temel Eserde Yer Alan Çeviri Kitaplardaki İletilerin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Uygunluğunun Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi" isimli çalışmada, incelenen 29 çeviri eserden 356 adet ana ve yan ileti çıkarılmıştır.

Çıkarılan iletilerden geneli temsil ettiği düşünölen 48 ileti ve olumsuz olduğu düşünölen 30 ileti bir araya getirilerek bu iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygunluğu Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine sunulmuştur. Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle, kitaplarda yer alan iletilerin 31 tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı, geri kalan 325 tanesinin ise uygun olduğu belirlenmiştir. Bu iletilerden yola çıkarak, 100 Temel Eser listesinde yer alan 29 çeviri eserden 20 tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu, dokuz tanesinin ise uygun olmadığı ifade edilmiştir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel bir çalışma olup araştırmada, tarama modeli kullanılmış ve konu hakkında mevcut olan durum belirlenmiştir. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir (Karasar, 2002, s.183). Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk vd., 2009, s.21).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek 2008, 39). Büyüköztürk (2008) ‘ün belirttiği gibi nitel araştırmaların amacı, katılımcıları kendi bakış açılarına göre anlamaya çalışmaktır.

3.2. Veri Kaynağı ve Çalışma Grubu

Araştırmanın veri kaynağını, MEB’ in 2005 yılında ilköğretim okulları için tavsiye ettiği “100 Temel Eser” (EK 1) listesindeki okuma kitapları oluşturmaktadır. Veri kaynağını oluşturan okuma kitapların 63’ ü (%63) yerli yazarların; 29’ unu (%29) yabancı yazarların eserleri, 8’ sini (%8) de anonim eserler oluşturmaktadır.

Çalışma grubunu oluşturmak için, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örneklemede çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşturmada amaç, genelleme yapmak için bu çeşitliliği

sağlamak değildir, tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında her hangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 108–109). İlk olarak veri kaynağını oluşturan 100 Temel Eser satın alınarak liste oluşturuldu (EK 2).

Daha sonra 100 Temel Eser içerisinde, beş ilköğretim okulu ve bir merkez il halk kütüphanesi kayıt defterleri incelenerek öğrenciler tarafından az okunan kitaplar arasında bulunan bazı kitaplar çalışma grubundan çıkarıldı. Bu bağlamda hazırlanacak eserler bölümünde yer alan kitaplar (Tekerlemeler, Türkçe de Deyimler, Türk Atasözlerinden Seçmeler, Türk Bilmecelerinden Seçmeler, Türk Ninnilerinden Seçmeler, Türkülerden Seçmeler, Türk Manilerinden Seçmeler, Hacıvat ile Karagöz), şiir kitapları (Şermin, Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler, Çocuk Şiirleri, Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi, Bir Gemi Yelken Açtı, Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler, Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçmeler, Memleket Şiirleri Antolojisi), özlü sözlerden oluşan (Tiryaki Sözler) kitaplar, çocuklar tarafından çok okunmadıkları için, araştırma kapsamına alınmamıştır. Bu durumda veri kaynağını 83 kitap oluşturmuştur (EK 3). Daha sonra kitaplar yerli ve yabancı yazarlı olmak üzere sayfa sayılarına göre (EK 4) gruplandırılmıştır.

Tablo 7. 100 Temel Eserdeki Kitapların Sayfa Aralığına Göre Sınıflandırılması

Sayfa Aralığı	Yerli Yazarlı Kitaplar		Yabancı Yazarlı Kitaplar	
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)
0-100	14	17	11	13
100-200	28	34	9	11
200-300	5	6	8	10
300-400	5	6	0	0
400 ve üstü	2	2	1	1
Toplam	54	65	29	35

Sayfa sayılarına göre gruplandırılan yerli ve yabancı yazarlı kitaplar, yüzdelik oranda temsil edilme durumlarına paralel olarak sayfa aralıklarından, tesadüfî olarak seçilen kitaplarla (EK 5) çalışma grubu oluşturulmuştur.

3.3. Verilerin Toplaması

Araştırmaya yön veren veriler kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Değer, değerler eğitimi, eğitim programları, çocuk edebiyatı ile ilgili kaynaklar için kütüphanelerden ve internet ortamında yer alan veri tabanlarından yararlanılmıştır. Konuyla ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerine Yüksek Öğrenim Kurulu'nun elektronik tez tarama arşivi vasıtasıyla ulaşılmıştır.

100 Temel Eser listesini oluşturan eserler temin edilmeden önce, piyasada yer alan çeşitli yayınevleri tarafından oluşturulan 100 Temel Eser setleri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, yayınevleri tarafından piyasaya sürülen setlerin veri kaynağını temsil etmediği, piyasada yer alan tüm 100 Temel Eser seti içeriklerinin benzer kitaplardan oluştuğu ve bazı setlerde ise 100 Temel Eser listesinde olmayan eserlerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine 100 Temel Eser listesini oluşturan tüm kitaplar tek tek temin edilerek 100 Temel Eser listesi oluşturulmuştur. Yapılan piyasa araştırmasında MEB' in yayınladığı listedeki kitapların farklı yayınevlerince değişik sayfa sayısı, hacim ve tarihli pek çok basımlarının olduğu görülmüştür. Piyasa araştırması sonucunda en çok basımı yapılan ve satılan eserlere öncelik verilerek veri kaynağını oluşturan 100 Temel Eser satın alınarak liste oluşturuldu. Daha sonra 100 Temel Eser listesinde yer alan ve öğrenciler tarafından az okunan kitaplar listeden çıkartılarak liste tekrar oluşturuldu. Kitapların özetleri okunarak, kitaplar ilk olarak roman, masal, hikâye, anı ve gezi kitapları olarak sınıflama yoluna gidilmiştir. Farklı uzmanlardan alınan görüşlerde, kitapların türlerine göre sınıflamada tam olarak net bir ayrım yapılamamış, her uzman tarafından farklı sınıflamalar yapılmıştır. Daha sonra kitaplar sayfa sayılarına göre (0-100 sayfa, 100-200 sayfa, 200-300 sayfa, 400 ve üstü sayfa) yerli ve yabancı yazarlı olarak gruplandırıldı. Her sayfa aralığında yer alan kitap gruplarından, temsil yüzdesine göre, seçilen kitaplarla çalışma grubu (EK 5) oluşturulmuştur. Çalışma grubunu oluşturan kitaplar aşağıda Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Çalışma Grubunu Oluşturan Eserler Kod Listesi**a) Yerli Yazarlı Eserler**

S.No	Eser İsmi	Eserin Kodu
1	Vatan Yahut Silistre	(Ye1)
2	Ömer'in Çocukluğu	(Ye2)
3	Kuklacı	(Ye3)
4	Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler	(Ye4)
5	Yalnız Efe	(Ye5)
6	Evvel Zaman İçinde	(Ye6)
7	Eşref Saat	(Ye7)
8	Yankılı Kayalar	(Ye8)
9	Bir Küçük Osmancık Vardı	(Ye9)
10	Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler	(Ye10)
11	Gururlu Peri	(Ye11)
12	Vatan Toprağı	(Ye12)

b) Yabancı Yazarlı Eserler

S.No	Eser İsmi	Eserin Kodu
1	Alice Harikalar Ülkesinde	(Ya1)
2	Peter Pan	(Ya2)
3	İnsan Ne ile Yaşar	(Ya3)
4	Robin Hood	(Ya4)
5	Tom Sawyer	(Ya5)
6	Mutlu Prens	(Ya6)
7	Hikâyeler	(Ya7)
8	Oliver Twist'in Maceraları	(Ya8)
9	Değirmenimden Mektuplar	(Ya9)

3.4. Verilerin Analizi

Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz, bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilen işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.224). Bu haliyle araştırma; var olan durumu ortaya koyucu betimsel bir çalışmadır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenabilir bir teknik olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd, 2009, s.263). İçerik analizinde temel amaç, toplanan

verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.227).

İlgili alanyazını ve ilköğretim programlarında yer alan değerler göz önüne alınarak, kitaplardaki değerler incelenmiştir. Çalışma grubunda yer alan her kitap okunarak, değerler ve değerleri zedeleyen ifadeler tespit edilerek fişlenmiştir. Elde edilen verilerin geçerlik ve güvenirliği sağlanmıştır.

Nitel araştırmada genel anlamda geçerlik, araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edinir. Dış geçerlik, elde edilen sonuçların benzer gruplara yada ortamlara aktarılabilirliğine, iç geçerlik ise araştırma sonuçlarına ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarmadaki yeterliğine ilişkindir. Güvenirlik ise kısaca araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Dış güvenirlik, araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceği, iç güvenirlik ise başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşıp ulaşılamayacağına ilişkindir (Le Compte ve Goetz, 1982: Aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Lincoln ve Guba (1985: Aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2008) nitel araştırmada geçerliği ve güvenirliği sağlamak amacıyla çeşitli yöntemler sunmaktadırlar. İç geçerliliği sağlamak amacıyla uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi; dış geçerliği sağlamak için, ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme stratejileri kullanılmaktadır. İç güvenirliği sağlamak için, tutarlık incelemesi, dış güvenirliği sağlamak için ise teyit incelemesi stratejileri kullanılmaktadır.

Araştırmamız kapsamında geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla, aşağıdaki işlem basamakları uygulanmıştır:

3.4.1. Geçerlik Çalışmaları:

3.4.1.1. İç geçerlik (İnandırıcılık) çalışmaları:

a) Uzun süreli etkileşim: Araştırma kapsamında incelenen kitaplar okundu. Her okumada ayrıntılı olarak veriler işlendi. Daha sonra her kitap için tekrar geri bildirimlerde bulunarak verilere son şekilleri verildi. Bağlamın ifade ettiği değer net olmadığı durumlarda, kitaplardaki ilgili bölümler tekrar okundu, en doğru değer yargısına ulaşmak için veriler üzerinde uzun süreli çalışıldı.

b) Derinlik odaklı veri toplama: Kitaplar ayrıntılı olarak okundu. Değer ifade eden tüm bölümler kodlandı. İlk okuma kapsamında yerli yazarlı kitaplardan, 265 sayfa, yabancı yazarlı eserlerden 196 sayfa veri elde edildi. İkinci okumada yapılan düzeltmeler ile üçüncü okuma sonunda en doğru şekilde değer içeren ve ifade eden bölümler elde edildi. Elde edilen veriler yerli yazarlı kitaplarda 89 sayfa, yabancı yazarlı eserlerde 62 sayfaya düşmüştür. Bununla birlikte kitaplarda değerleri zedeleyen ifadeler ile ilgili de aynı süreç uygulanmıştır. Bunun sonucunda yerli yazarlı eserlerde 16 sayfa (1.okuma: 48 sayfa) ve yabancı yazarlı eserlerde 21 sayfa (1.okuma: 59 sayfa) sayfa veri elde edilmiştir.

c) Çeşitleme: Kitaplarda değerlerin incelenmesinde ve değerleri zedeleyen ifadelerin tespit edilmesinde, belli bir değer listesi ve değerleri zedeleyen ifade listesi sınırlaması konulmamıştır. Kitaplardaki tüm değerler ve değerleri zedeleyen ifadeler ayrıntılı olarak incelenmiş ve tespit edilmiştir.

d) Uzman İncelemesi: Her kitap okumadan sonra elde edilen değerler ve değerleri zedeleyen ifadeler için uzman görüşü alınarak veriler üzerinde değerlendirme yapılmış, uzman görüşüne göre veriler üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Tüm kitaplar okunduktan sonra da elde edilen tüm veriler, uzmana gönderilerek incelemesi ve geri bildirimde bulunması sağlanmıştır. Uzman görüşüne göre veriler üzerinde son düzeltmeler yapıldıktan sonra, verilerin analiz ve yorumlanmasına geçilmiştir.

e) Katılımcı Teyidi: Kitapların okunmasında öznel varsayımlardan kaynaklanacak hataları önlemek ve değer ifadelerini doğru tespit etmek amacıyla,

yapılan araştırma sonuçları ile karşılaştırmalar yapılmış, ayrıca değerler ile ilgili yanlış değerlendirme yapmayı önlemek için, değerler ile ilgili uzman teyidi alınmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından değerler ile ilgili geri dönüşler yapılarak değerlerin doğru ve net olarak kodlanması sağlanmıştır.

3.4.1.2. Dış geçerlik (Aktarılabirlik) çalışmaları:

a) Ayrıntılı betimleme: Araştırma kapsamında elde edilen ham veriler, değerlere göre betimlenerek kodlanmıştır. Kodlama yapılırken ve temalar düzenlenirken ham verilere sadık kalınmıştır. Bu amaçla her değer ve değeri zedeleyen ifadeler için, metinlerden doğrudan alıntılar kullanılarak, veriler betimlenmiştir.

b) Amaçlı örnekleme: Araştırmamızda hem 100 temel eserin karakteristiğini ortaya koymak hem de örnekleme oluşturan her bir eserin özelliklerini ortaya koymak amacıyla, nitel araştırma geleneğine uygun olarak, amaçlı örnekleme çeşitlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Yerli, yabancı yazarlı ve sayfa sayılarına göre gruplandırma yapılarak örnekleme oluşturan her bir eser ile ilgili olarak ayrıntılı inceleme yapılmıştır. Bu da hem genele hem de özele yansıyan amaç gerçekleştirmiştir.

3.4.2. Güvenirlik Çalışmaları:

3.4.2.1. İç güvenirlik (Tutarlık) çalışmaları:

Tutarlık İncelemesi: Araştırmada tutarlık incelemesini sağlamak için, her kitap için birinci, ikinci ve üçüncü okumalar sonucunda elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilerde kodlama ve değer ifadelerinde tutarlılık olduğu tespit edilmiştir.

3.4.2.2. Dış güvenirlik (Teyit edilebilirlik) çalışmaları:

Teyit İncelemesi: Araştırma kapsamında elde edilen ham veriler, analiz aşamasına yapılan tablolar, sınıflandırmalar, ulaşılan yargılar, alınan notlar gerektiğinde bir incelemeye tabi tutulmak amacıyla saklanmıştır.

Çalışma grubu olarak seçilen kitaplar okunarak, kitapta değer ifade eden bölümler belirlenerek kodlanmıştır. Kodlama yapılırken ilgili bölümü en iyi ifade eden değer ve alt değer ifadeleri seçilmiştir. Daha sonra kodlama sonucu elde edilen değerlerden benzer olanlar, dört farklı sözlükten inceleme yapılarak (EK6) yakın anlamlı değerler gruplandırılmış, ortak temalar oluşturulmuştur. Verilerin çözümlenmesi sırasında özetle şu işlemler yapılmıştır:

- 1-Kitapların okunarak verilerin kodlanması
- 2-Ortak temaların bulunması
- 3-Kodların ve temaların ortak yönlerine göre düzenlenmesi
- 4-Bulguların tanımlanması ve yorumlanması

4.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, 100 temel eserde yer alan değerler üzerinde yapılan analiz sonucunda ulaşılan değerler alt problemlere göre sunulmuştur.

4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi "İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bulunan değerler nelerdir?" şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan analiz sonucu toplamda seksen altı (86) değer kavramına ulaşılmıştır. Ulaşılan değer kavramları üzerinde yapılan sözlük çalışması sonucunda, yakın anlamlı ve aynı anlama gelen değerler bir arada gruplandırılarak, 24 tane değerler grubu oluşturulmuştur. Her doğrudan alıntı için, en net şekilde belirtilen değer ele alınmıştır. Doğrudan alıntıda verilen değer ifadesinin tam karşılığını ifade etmek için, yakın anlamlı değerler tek bir değerde birleştirilmemiş, her değer ayrı ayrı ele alınmış ve gruplandırılmıştır. Oluşturulan her bir değer grubunda yer alan her bir değer, eserlerde yer alış şekilleri doğrudan alıntılarla verilerek yorumlanmıştır.

4.1.1. Cesaret, Mertlik, Kahramanlık, Özgüven, Yiğitlik Değerleri

Cesaret, mertlik, kahramanlık, özgüven ve yiğitlik değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları, aşağıda Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Cesaret, Mertlik, Kahramanlık, Özgüven, Yiğitlik Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Cesaret	76	50	126
Mertlik	12	10	22
Kahramanlık	14	3	17
Özgüven	7	4	11
Yiğitlik	5	1	6
Toplam	114	68	182

Tablo 9'da verilen cesaret, mertlik, kahramanlık, özgüven, yiğitlik değerleri toplam, (f=170) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında, bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer cesaret (f=126), daha sonra sırasıyla mertlik (f=22), kahramanlık (f=17), özgüven (f=11) ve yiğitlik (f=6) değerlerinin izlediği görülmüştür. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Cesaret değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=76) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=49) defa yer almıştır. Cesaret değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Korkaklığı hiç bir zaman kabul etmem ve etmiyorum. Yürekliyimdir, gözüm karadır aslında. Uyuklayan bir kedinin bıyıklarıyla oynayabilirim. Tavan aralarında tepinebilirim. Uyuyan bir adamın baş yastığı üzerinde dolaşabilirim. Bu sözlerde büyük alkış topladı (Ye11, s.109)."

"Jeni, büyük adam gibi akıllı, mert ve cesur bulduğu ağabeyi Toni ile iftihar ediyordu. Bununla beraber Jeni'nin geceleri cesareti, Toni'nin gündüz ki cesurluğunu geçiyordu (Ya2, s.24)."

İncelenen yerli yazarlı eserlerde cesaret değeri zorluklar karşısında kararlı olma, vatani için hayatını feda etmekten çekinmemek, inandığı değerler uğrunda mücadele etmede geri adım atmamak, inandığı değerler uğrunda yalnız kalsa da mücadelesinden vazgeçmemek, ölümden korkmamak, yürekli olmak, kuvvetli

olmak, destek sahibi olmak, cesareti takdir etme boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde cesaret değeri, korkusuz olma, kendine güvenmek, haksızlıklara karşı çıkma, başkalarına destek olmak boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

Mertlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=12) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=10) defa yer almıştır. Mertlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Benim umudum Doğu bölgesindedir Paşam, dedi. Ben Türkiye'nin kurtuluşunu orada görüyorum. Bilirsiniz, savaş yıllarında o bölgede çok bulundum. Halkı yakından tanırım. Mert insanlardır. Yürekli dirler. Sözlerinin erleridir, onlara güvenilir. Komutamdaki ordu kuvvetlidir. Halk bu orduya güvenir (Ye12, s.163)".

"Merhamete gelen ihtiyar kadıncağz; Sahi mi? diyor ve kocasına dönerek, o pek mert bir çocuktur sözünü ilave ediyordu. Kocas da sevinçle, oh, evet, o mert bir çocuktur! sözünü tekrarlıyordu (Ya9, s.104)."

İncelenen yerli yazarlı eserlerde mertlik değeri, babası gibi mert olmak, savaştan korkmamak, güçsüzleri korumak ve doğru bildiğini söylemekten korkmamak, boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde mertlik değeri, kimseden korkmamak, adil şartlarda savaşmak, zillete düşmektense ölmeyi tercih etmek boyutlarında ele alınmıştır.

Kahramanlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=14) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=3) defa yer almıştır. Kahramanlık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Öküzlerin bulunmadığı yerlerde boyunduruğu yüklenip araba çeken; yalın ayak dağlarda, vadilerde cephelere yardım götürenler. Cephe gerisinin adsız kahramanları (Ye12, s.69)."

"O küçük Calendal ne yaman kahraman bir oğlandı (Ya9, s.137)."

İncelenen yerli yazarlı eserlerde kahramanlık değeri, vatan için mücadele etme, cesur ve korkusuz olma, insanları zor durumlardan kurtarma, başkası için hayatını tehlikeye atmaktan çekinmemek boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde kahramanlık değeri, korkusuz olma boyutlarında ele alınmıştır.

Özgüven değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=7) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=4) defa yer almıştır. Özgüven değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Oğlum, dedi. Sizin bu büstü tanımanız bana kendime karşı olan güvenimi arttırıyor (Ye3, s.71)".

"Bunu yavaş yavaş anlatmaya çalışınca Peter gülümseyerek gururlanıyordu. Böylece oyunlardaki hayal kırıklığını unutmuş ve kendine güveni artmıştı (Ya1, s.42)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde özgüven değeri, kendine güvenmek, kendinden emin olmak ve kendine inanmak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde özgüven değeri, kimseden korkmamak, kendine güvenmek ve başarısından emin olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Yiğitlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=5) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Yiğitlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"O iri yarı, bıyıklı, yiğit bir adamdır. Herkesin yardımına koşan çok ama çok iyi bir insandır. Köyümüzde onu sevmeyen tek bir kişi bile yoktur (Ye8, s.7)."

"Nottingham kenti baştan aşağı bu inanç dolu, coşkun, yiğit insanların haykırılarıyla yankılandı (Ya4, s.37)."

İncelenen yerli yazarlı eserlerde, yiğitlik değeri, zorda kalan insanların yardımına koşmak, yoksulları korumak, kimseden korkmamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde yiğitlik değeri, korkusuz olma boyutunda ele alınmıştır.

4.1.2. Acıma, Merhamet, Şefkat, Bağışlama Değerleri

Acıma, merhamet, şefkat ve bağışlama, değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Acıma, Merhamet, Şefkat ve Bağışlama Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Acıma	57	70	127
Merhamet	33	50	84
Şefkat	16	25	40
Bağışlama	11	22	33
Toplam	117	167	284

Tablo 10'da verilen acıma, merhamet, şefkat ve bağışlama değerleri toplam, (f=284) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında, bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer acıma (f=127), daha sonra sırasıyla merhamet (f=84), şefkat (f=40) ve bağışlama (f=33) değerlerinin izlediği görülmüştür. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Acıma değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=57) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=70) defa yer almıştır. Acıma değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Kadı bir dervişe, bir adama baktı. Hastanın ayakta duracak hali yoktu, acıdı. Davacıya dedi ki:

-Görmüyor musun yahu, adam iskelete dönmüş, bu artık ölü sayılır. Ben dirilere hükmederim, ölülere değil. Vazgeç bu davadan (Ye4, s.105)."

"Ben insan olduğum zaman, kendim için kaygı çektiğimden değil, yoldan geçen bir adamda sevgi olduğundan, kendisi ve karısı bana acıyıp beni sevdiklerinden sağ kaldım. Öksüzler, kendi annelerinin kaygı çekmesinden değil kendilerine yabancı olan bir kadının yüreğinde sevgi olduğundan ve

onlara acıyıp, sevdiğinden sağ kaldılar. Tıpkı bunun gibi, bütün insanlar da kendi iyilikleri için zihin yorduklarında değil, insanda sevgi bulunduğundan yaşarlar(Ya3, s.39)."

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda acıma değerinin daha çok, başkalarının yaşadıkları olumsuz durumlara üzülmeye, yoksul ve çaresiz durumda olan insanlar için üzülmeye, hayvanlar için üzülmeye boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda acıma değerinin daha çok insanlar ve hayvanlar için üzülmeye, zor durumda kalan insanlar için üzülmeye ve onlara yardım etme, insanların ölümüne üzülmeye boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

Merhamet değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=33) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=50) defa yer almıştır. Merhamet değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Romantik iç odadan kahkahaları duymuş, sinirden deliye dönmüştü. Kendini sinemaya gitmekten alıkoyan Osmancığa uzun uzun nefretle baktı. Fakat baktıkça kalbine merhametin sıcaklığı yayılır gibi oldu.(Ye9, s.22)"

"Siz çok merhametli bir kadınsınız.(Ya8, s.9)"

İncelenen yerli yazarlı eserlerde merhamet değerinin daha çok, insanlara karşı merhametli davranma, yüreği merhametle dolu olmak, Allah'ın merhametine sığınma, Allah'ın merhametine inanma, çocuklara karşı merhametli olma, yetim çocuklara karşı merhametli olma, hayvanlara karşı merhametli olma, emri altında çalışan insanlara karşı merhametli olma, kötülük yapmak yerine merhametli olmayı tercih etmek, yöneticilerden merhamet dilemek, güçsüzleri koruma, kötü durumda olan insanlar için üzülmeye, kimseyi incitmemek boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yerli yabancı yazarlı eserlerde merhamet değerinin daha çok bitkiler ve hayvanlar için üzülmeye, insanlara karşı merhametli olma, zor durumda kalan insanlara üzülmeye, zor durumda olan çocuklar için üzülmeye, yoksulları koruma ve onlar için üzülmeye, çocuklarına karşı merhametli olma, engelli insanlar için üzülmeye boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

Şefkat değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=16) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=25) defa yer almıştır. Şefkat değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Anası tekrar, aynı şefkatle gözleri yaşararak onu bağrına basıp öptü (Ye10, s.218)."

"Simon beni görünce bana acıdı, paltosunu çıkardı, bana giydirdi; beni buraya getirdi. Sen de bana yiyecek, içecek verdin ve bana şefkat gösterdin. Mükafatını Tanrı versin (Ya3, s.18)."

İncelenen yerli yazarlı eserlerde şefkat değerinin daha çok çocuklarına şefkatle yaklaşmak, çocuklarına özlem duyma, annelik duygusunu yaşama ve yaşatmak, annesinin şefkatine sığınmak, zorda olan insanlarla ilgilenmek boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde şefkat değerinin daha çok insanlara şefkatle yaklaşmak, güçsüzlere şefkatli davranma ve yardım etme, hayvanlara karşı şefkatli olmak, çocuklarına ve diğer çocuklara şefkatle yaklaşmak boyutlarında yer almıştır.

Bağışlama değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=11) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=22) defa yer almıştır. Bağışlama değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Bir daha böyle şeyler yapmayacağınıza, küçüklerinize sevgiyle, büyüklerinize saygıyla davranacağınıza söz veriyor musunuz?-Söz veriyoruz, dediler. Ellerini İbo'yla Recep'in omuzlarına attı. Okşarcasına kavradı omuzlarını. Ses perdesi değişmeden:

- Bende kızım Peri adına bağışladım sizi, dedi. Ölüm tehlikesi atlattı ama yaşıyor o. Bilesiniz. Kurtuldu (Ye11, 186)."

"Her şeyi affediyorum Sid. Bana yaptığın bütün kötülükleri affediyorum (Ya5, s.29)."

İncelenen yerli yazarlı eserlerde bağışlama değerinin daha çok zor durumlarda Allah'ın lütfuna mazhar olma, Allah'ın affına sığınma, mutluluk anında

daha çok affedici olmak, yapılan hataları affetme, yapılan bir hata sonucunda yapılan özrü kabul etmek, her zaman hata ve kusurları affedici olmak, çocuklara karşı her zaman bağışlayıcı olmak, kendisine karşı yapılan kötülükleri affetmek boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda bağışlama değerinin daha çok insanların yaptıkları hataları görmezden gelmek ve affetmek, kötülükleri affetme, insanların bilgisizliğinden kaynaklanan olumsuzlukları affetmek, boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

4.1.3. Kararlılık, Azim, İdealist Olma Değerleri

Kararlılık, azim, idealist olma değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alma durumları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Kararlılık, Azim, İdealist Olma Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Kararlılık	21	18	39
Azim	14	4	18
İdealist olma	4	0	4
Toplam	39	22	61

Tablo 11'de kararlılık, azim, idealist olma değerleri toplam (f=61) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer kararlılık (f=39), daha sonra sırasıyla azim (f=18) ve idealist olma (f=4) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alışı durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Kararlılık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=21) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=18) defa yer almıştır. Kararlılık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Bunu duyar duymaz küçük kız cesaretli ve kararlı bir iki adım atıp bileğine yapıştı Salim Öğretmen'in (Ye11, s.44)."

"Adam haklıydı. Son derece de kararlıydı (Ya8, s.77)".

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda kararlılık değeri bir fikre sahip olma ve onu savunma, verdiği kararların arkasında durmak, verdiği karar için mücadele etmek, başarı yolunda kararlı olmanın önemine inanmak, başarı yolunda kararlılık göstermek, verdiği sözü tutmada kararlı olmak, sıkıntı ve problemleri aşmada kararlı olmak, kararlılık göstermenin insana güç verdiğine inanmak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda kararlılık değeri zorlukları aşmada kararlılık göstermek, bir konuda ısrarcı olmak ve istediğini elde etmek, haklı olduğu bir konuda geri adım atmamak, hedefinden vazgeçmemek, verdiği sözü tutmada kararlı olmak, zorlukları göze almak boyutlarında ele alınmıştır.

Azim değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=14) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=4) defa yer almıştır. Azim değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Nice büyük adamlar, insan kudretinin dışında zannedilen muazzam işleri, yalnız azimleri sayesinde başarmaya muvaffak olmuşlar, o işleri yapmayı akıllarından bile geçirmeyen insanlarsa varılan netice karşısında şaşakalmışlardır (Ye7, s.15)".

"Üç oğlum var, üçü de pırlanta. Akıllı, azimli, iş adamı kafalı (Ya7, 21)".

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda azim değeri bir fikre inanmak ve onun için mücadele etmek, inandığı fikir için zorluklara katlanmayı göze almak, başarı yolunda ısrarcı olmak, başarı yolunda azimli olmak, gösterdiği azim sayesinde başarılı olmak, başarıyı engelleyen faktörlerle mücadele etmede hiç yılmamak, engeller karşısında engelleri aşma kararlılığını hiç kaybetmemek boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda azim değeri bir işte azimli olma, engellerle mücadelede azimli olmak, verdiği sözü tutmada azimli olmak, hedeflerini gerçekleştirme yolunda istekli ve ısrarcı olmak, hedefinden vazgeçmemek boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

İdealist olma değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=4) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde idealist olma değeri yer almamıştır. İdealist olma değeri ile ilgili yerli eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Devlet adamlarından, ilim adamlarından, kaşiflerden, mucitlerden tutun da, filozoflara, ediplere, şairlere kadar herkes insanları daha mesut etmek için çalışmaktadırlar."(Ye7, s.24)"

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda idealist olma değeri, bir amaç edinme ve bu amacı gerçekleştirmede istekli ve ısrarcı olmak, başarı yolunda hedefler koymak, hedef sahibi olmak ve hedefi için çalışmak, hedefinden asla vazgeçmemek, başarı yolunda hedeflerine ulaşmak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.4. Sadakat, Vefa, Minnettarlık, Kadirşinaslık Değerleri

Sadakat, vefa, minnettarlık ve kadirşinaslık değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alma durumları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Sadakat, Vefa, Minnettarlık ve Kadirşinaslık Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Sadakat	22	22	44
Vefa	20	22	42
Minnettarlık	5	4	9
Kadirşinaslık	6	0	6
Toplam	53	48	101

Tablo 12'de sadakat, vefa, minnettarlık, kadirşinaslık değerleri toplam (f=101) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer sadakat (f=44), daha sonra sırasıyla vefa (f=42), minnettarlık (f=9) ve kadirşinaslık (f=6) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Sadakat değeri, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde eşit miktarda yer almıştır. Sadakat değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=22) ve yabancı yazarlı eserlerde de (f=22) defa yer almıştır. Sadakat değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Her şeyi çabuk öğrendiği gibi bildiklerini çevresindekilere kolay da öğretirdi. Kısa sürede iyi bir sonuç aldı. Subaylar kendisine içtenlikle bağlandılar (Ye12, s.65)".

"Küçük Hans'ın bir sürü arkadaşı varmış. Ama en sadık arkadaşı değirmenci Hugh'muş. Varlıklı Hugh öylesine sadıkmış ki, hiç bir gün bahçe duvarından içeri sarkıp bir demet çiçek yada bir avuç kokulu ot almadan; yemiş mevsimi ise ceplerini mor erikle ya da çilekle doldurmadan geçip gitmezmiş (Ya6, s.27)".

Sadakat değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, savaşta komutanlarına sadık kalmak, vatanına ve milletine bağlı olmak, Allah'a inanmak ve bağlanmak, meslek ilkelerine bağlı olmak, evcil hayvanların sahiplerine bağlı olması, hayatındaki dostlarına sadık kalmak, inandığı değerlere bağlı olmak, dini değerlerine bağlı olmak, verdiği sözde sadık olmak, sevdiği insanlara bağlı kalmak, sevdiklerine ihanet etmemek, insanlarla dostluklar kurma ve bu dostlukları sürdürmek, aile bireylerine bağlı olmak, devlet yönetimine sadık yaşamak, dava sahibi olma ve davasına bağlı kalmak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde sadakat değeri, sözüne bağlı kalmak, verdiği sözü yerine getirmede sadık olmak, evcil hayvanların sahiplerine bağlı olması, aile bireylerine bağlı olmak, aile değerlerini önemsemek ve korumak, milletine ve devletine bağlı yaşamak, arkadaşlarına bağlı olmak, inandığı değerlere bağlı olmak, inandığı değerler ile yaşamını sürdürmek boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

Vefa değeri, yerli yazarlı kitaplarda (f=20) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=22) defa yer almıştır. Vefa değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Yanımda kır sakallı bir kişi peyda oldu. Elimden tuttu. "Korkma oğlum" diyerek vücudunu bana siper etti. Hayvanlar geçtikten sonra da tebebsüm ederek" haydi şimdi git oğlum" dedi. İhtimaldir ki o kişi vefat etmiştir; fakat iyiliği benim gönlümde hala yaşıyor (Ye2, s.8)".

"Sizleri ve yaptığınız iyiliği hiç bir zaman unutmayacağım dedi (Ya4,s.43)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde vefa değeri, kendisine yapılan iyiliği unutmamak, kendisine iyilik yapan insanları unutmamak, dostluklarını sürdürmek, kendisine yapılan iyiliğe iyilikle karşılık vermek, kendisine iyilik yapan insanları rahmetle anmak, zor durumda kaldığında kendisine, maddi ve manevi destekte bulunan insanları unutmamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde vefa değeri, kendisine yapılan iyiliği unutmamak, kendisine iyilik yapanlara rahmet duymak, yaratıcıyı unutmamak, kendisine yardım edenlere teşekkür etmek boyutlarında ele alınmıştır.

Minnettarlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=5) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=4) defa yer almıştır. Minnettarlık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Zannederim ki bu ana kadar en çok korktuğum dakika o dakikadır. Büyük bacının minnettariyım ki, yetiştirdi beni kurtardı (Ye2, s.50)".

"Çok mutluyum efendim. Bana gösterdiğiniz iyilikten dolayı çok minnettarım size (Ya, s.85)".

Minnettarlık değeri yerli yazarlı eserlerde, yapılan iyiliğe duyarsız kalmamak, kendisine yapılan iyiliğe teşekkür etmek, iyiliğe iyilikle karşılık vermek boyutlarında ele alınmıştır. Minnettarlık değeri yabancı yazarlı eserlerde, kendisine yapılan iyilikten memnuniyet duymak, iyiliğe teşekkür etmek, kendisine yapılan iyiliği unutmamak boyutlarında ele alınmıştır.

Kadirşinaslık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=6) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde kadirşinaslık değeri yer almamıştır. Kadirşinaslık değeri ile ilgili yerli eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"İnsaniyet sizden hoşnuttur; elbette adınız asrımızda tutulan tarihlerin en şanlı yapraklarına yazılır. Cenabı Hak sizden hoşnuttur; ettiğiniz hizmetleri; ettiğiniz hizmetleri, şüphe yok ki, melekler şimdiden rahmetle, hürmetle yad ediyorlar. Ettiğiniz fedakârlığın kadrini ben bilirim (Ye1, s.77)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde kadirşinashlık değeri, insanlığa katkısı olan insanların değerini bilmek, kendisine yapılan iyiliğin kıymetini bilmek, aile bireylerinin değerini bilmek boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.5. Hayâ, Aile Birliğine Önem Verme, Namuslu Olmak Değerleri

Hayâ, aile birliğine önem vermek ve namuslu olmak değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alma durumları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Hayâ, Aile Birliğine Önem Verme ve Namuslu Olmak Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Hayâ	17	9	26
Aile birliğine önem verme	15	10	25
Namuslu olmak	7	12	19
Toplam	39	31	70

Tablo 13'te hayâ, aile birliğine önem verme ve namuslu olmak değerleri toplam (f=70) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer hayâ (f=26), daha sonra sırasıyla aile birliğine önem verme (f=25) ve namuslu olmak (f=19) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Hayâ değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=17) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=9) defa yer almıştır. Hayâ değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Düğün dernek lafindan da öyle utanır, öyle bir utanır ki, başını kaldırıp da şehzadenin yüzüne bile bakamaz (Ye6, s.88)".

"Zavallı oğlan öyle utanmış ki başı göğsüne kadar sarkmış, yüzü kıpkırmızı olmuş (Ya6, s.30)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde hayâ değeri, aile bireylerine karşı saygılı olma, aile değerlerine bağlı yaşamak, yaptığı bir yanlıştan dolayı utanma, yaptığı yanlıştan utanma ve pişmanlık duymak, aile bireylerinden birisinin yaptığı bir hatadan dolayı mahcubiyet duymak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde hayâ değeri, yaptığı hatalardan dolayı utanma, özür dileme ve mahcubiyet duymak boyutlarında ele alınmıştır.

Aile birliğine önem verme değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=15) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=10) defa yer almıştır. Aile birliğine önem verme değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir

"Bu konuda benim de pek bildiğim bir şey yok, ama şunu demek istiyorum; çocuğumuz, anamız, babamız, ağabeyimiz, kardeşimiz, kısacası bütün yakınlarımız aç ve açıktaysalar, dertliyseler, hastaysalar, bu durumlarıyla çok üzerler bizi. Bundan etkilenmemiz çok doğaldır. Çünkü biz bir aileyiz (Ye11, s.9)".

"Ben kocamı seviyorum ve ona hürmetim var. Ailemin huzuru benim için çok kıymetlidir, kocam Andrey'in veya kızımın bedbahtlıklarına sebep olmaktansa öldürülmeyi tercih ederim (Ya7, s.87)".

Aile birliğine önem verme değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, aile terbiyesine önem vermek, ailedeki bireylere önem vermek, sevmek, ailede baba olarak sorumluluklarını yerine getirmek, ailede mutlu bir ortam oluşturmak, aile bireylerinin rahat bir yaşam geçirmesini sağlamak, ailedeki bireylere iyi davranmak, ailelerin kurulmasına yardımcı olmak, aile bireylerine değer vermek, iyi çocuklar yetiştirmek, eşler olarak birbirlerine yardımcı olmak, aile değerlerine bağlı olmak, aile bireylerinin bir arada olmasını sağlamak boyutlarında ele alınmıştır. Aile birliğine önem verme değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, aile bireylerinin bir

arada olmasını sağlamak, aile bireylerine özlem duymak, anne olmanın mutluluğunu yaşamak, ailesini önemsemek, ailenin toplumun temeli olduğuna inanmak, eşine sevgi ve saygı göstermek, aile bireylerine bağlı olmak, eşine sadık yaşamak boyutlarında ele alınmıştır.

Namuslu olmak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=7) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=12) defa yer almıştır. Namuslu olmak değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi (Ye5, s.110)".

"Nottingham ilinin sınırları içinde soylu, varlıklı ve son derece namuslu bir sakson yaşamaktaydı. Huntindon Dükü (Ya4, s.8)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde namuslu olmak değeri, namusuyla yaşamak, aile değerlerine önem verme ve aile değerlerini koruma, ailesine sadık kalma, mahremiyeti önemseme, ahlak kurallarına uygun yaşamak, kendi alın teri ile yaşamak, harama el uzatmamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde mahremiyeti önemsemek, aile değerlerine sadık olmak, namusuyla yaşamak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.6. Ağırbaşlılık, Alçakgönüllülük, Ölçülülük, Sadelik, Hoşgörü Değerleri

Ağırbaşlılık, alçakgönüllülük, ölçülülük, sadelik ve hoşgörü değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Ağırbaşlılık, Alçakgönüllülük, Ölçülülük ve Sadelik Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Ağırbaşlılık	6	18	24
Alçakgönüllülük	8	2	10
Ölçülülük	2	1	3
Sadelik	2	1	3
Hoşgörü	3	0	3
Toplam	21	22	43

Tablo 14'te ağırbaşlılık, alçakgönüllülük, ölçülülük, sadelik ve hoşgörü değerleri toplam (f=43) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer ağırbaşlılık (f=24), daha sonra alçakgönüllülük (f=10), eşit oranda ölçülülük (f=3), sadelik (f=3) ve hoşgörü (f=3) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Ağırbaşlılık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=6) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=18) defa yer almıştır. Ağırbaşlılık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Adamcağız pek ağırbaşlı, kibirli ve toplumun içinde hatırı sayılan bir kimse olduğu halde bir ortaoyununda kahkahalarla gülerdi (Ye3, 24)".

" Bunları büyük bir ağırbaşlılıkla yüce bir soylulukla sundular. Hem usul usul hem de zarif davranıyorlardı. Hele o saray selamlar. Herkes bayılmıştı (Ya6, s.99)".

Ağırbaşlılık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, olgunluk sahibi olmak, yaşına uygun davranmak, davranışlarında ölçülü olmak boyutlarında ele alınmıştır.

İncelenen yabancı yazarlı eserlerde ağırbaşlılık değeri, davranışlarında ölçülü olmak, olgunluk sahibi olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Alçakgönüllülük değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=8) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=2) defa yer almıştır. Alçakgönüllülük değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da. Konu komşusu da severdi hani. Hiç bir şeye, hiç bir dedikoduya karışmazdı (Ye10, s.152)".

"Sardunyalı caka satmaktan hoşlanmazlardı, alçak gönüllükleriyle tanınmışlardı (Ya6, s.103)".

Alçakgönüllülük değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, yaptığı iyiliği abartmamak, yaptığı iyiliği küçük görmek boyutlarında ele alınmıştır. Alçakgönüllülük değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, gösterişsiz bir şekilde yaşamak ve kendini üstün görmemek boyutlarında ele alınmıştır.

Ölçülülük değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Ölçülülük değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"İslamın şartı beş altıncısı da haddini bilmek (Ye6, s.66)".

"Prenses ağır ağır doğruldu. Ölçülü davranışlarına yeniden kavuşmuştu (Ya6, s.102)".

Ölçülülük değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, haddini bilmek ve davranışlarında ölçülü olmak boyutlarında ele alınmıştır. Ölçülülük değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, davranışlarında ölçülü olmak boyutuyla ele alınmıştır.

Sadelik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Sadelik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Çok iyi para kazanmasına rağmen sade bir hayat yaşardı (Ye9, s.11)".

" Hem bu Marsilyalı ve Korsikalı üç adam sade, saf ve iyi insanlardı (Ya9, s.70)".

Sadelik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, gösterişsiz bir hayat yaşamak ve çok seçici davranmamak boyutlarında ele alınmıştır. Sadelik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, gösterişsiz bir hayat yaşamak olarak ele alınmıştır.

Hoşgörü değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=3) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Hoşgörü değeri ile ilgili yerli eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" Konuşurken söze başladığınız sırada karşınızdakinin kaşlarını çatıldığını, asık bir suratla sizi dinlediğini görürseniz konuşmak hevesiniz kırılır. Lafı kısa kesip bu tatsız sohbeti bir an önce bitirmeye bakarsınız. Bir de karşınızdakinin sizi güler yüzle dinlediğini, hatta araya biraz da tatlı söz karıştırılarak sohbele renk verdiğini göreceksiniz konuşukça konuşacağınız gelir. Zaten öyledir. Güler yüz her şeyden önce insana cesaret verir. Çünkü güler yüzlü insanlar her kusuru hoş gören, affeden insanlardır (Ye7, s.29)".

Hoşgörü değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, yapılan hataları anlayışla karşılama, kusurları affetmek boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.7. Ümit, İnanç, Sabır, Şükür, Dua Değerleri

Ümit, inanç, sabır, şükür ve dua değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Ümit, İnanç, Sabır, Şükür ve Dua Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Ümit	62	30	92
İnanç	30	16	46
Sabır	21	13	34
Şükür	21	5	26
Dua	8	13	21
Toplam	142	77	219

Tablo 15'te ümit, inanç, sabır, şükür, dua değerleri toplam (f=219) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer ümit (f=92), daha sonra sırasıyla inanç (f=46), sabır (f=34), şükür (f=26) ve dua (f=21) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Ümit değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=62) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=30) defa yer almıştır. Ümit değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Herkes önüne bakıyordu. Yörük Hoca'nın çubuğu sönmüştü. Kezban bu yeis havasının içinde yıkılmaz bir ümit, genç, dinç, güzel bir azim timsalinin hayali gibi yavaş yavaş kalktı. Fincan tepsisini evvela Durmuş'a uzattı. Ondan sonra sıra ile bütün oturanlara kahveleri dağıttı (Ye5, s.18)".

" Bayan Filip çocuklarını kaybettiğinden çok üzgündü. Fakat onların bir gün ger döneceğinden çok emin bulunduğu odalarının pencerelerini açık bırakıyorlardı (Ya2, s.103)".

Ümit değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, her şartta ümit duygusunu canlı tutmak, olumlu düşünmek, güzel bir gelecek düşlemek, Allah'ın yardımına sığınmak, zorluk ve problemlerin bir gün biteceğine inanmak, her zaman pozitif olmak, olayların iyi tarafını görmek, yaptığı işte başarılı olacağına inanmak, zorluklara aldırmamak, gelecekte her zaman ümitli olmak, elinde olmayan olaylar karşısında üzülmemek, engellerin üzerine atılmaktan çekinmemek, Allah'tan ümit kesmemek, gelecek endişesi taşımamak ve her zaman ümidini canlı tutmak boyutlarında ele alınmıştır. Ümit değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara teselli vermek, bir işte başarılı olacağına inanmak, olumlu düşünmek, iyi bir gelecek düşlemek, geleceğe güzel olacağına inanmak, yaratıcının affına sığınmak, problemlerin ve kötülüklerin bir gün biteceğine inanmak boyutlarıyla ele alınmıştır.

İnanç değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=30) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=16) defa yer almıştır. İnanç değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Çocuk bütün bir inanç ile istikbale inanıyordu. İstikbalin getireceği saadetleri, bakışlarını takmış olduğu şu mavilerde uçan yumuşak bulut parçası kadar açık görüyordu. Günler, aylar, yıllar, neşe ve ümitten birbiri ardı sıra çakıp parlayan kahkahalar gibi, çocuğun gönül gözünün önünde çınlaya çınlaya uzanıyor; çocuğa dünyayı cennet ediyordu (Ye10, s.92)".

"Doktor Pavel İvanoviç'in vereceği ilaçların karısının bakışlarını tekrar normale döndüreceğine son derece inanıyordu (Ya7, s.11)".

İnanç değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, Allah'a inanma, Allah'ı sevmek, Allah'ın kudretine inanma, vatani kutsal olarak görmek, Allah'ın yardım ve merhametine inanmak, öldükten sonra tekrar dirilmeye inanmak, her şeyin en doğrusunu Allah'ın bildiğine inanmak, başarıya inanmak, insanlara inanmak boyutlarında ele alınmıştır. İnanç değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, sebeplere inanmak, yaratıcının varlığına inanmak, yaratıcının yardımına inanmak, zor durumlardan kurtulmak için yaratıcının yardımcı olacağına inanmak, insanlara inanmak, dini değerlerini yaşamak boyutlarıyla ele alınmıştır.

Sabır değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=21) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=13) defa yer almıştır. Sabır değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Zavallı adam hırgür olmasın diye ses çıkarmaz, sabrederdi (Ye4, s.93)".

"İşte, kendi öz bahtsızlık hislerinin, sabırlı ve halim bu deniz işçilerinin ağzından çıkardığı şey, bu "Ah"dan ibaretti. Ne isyan, ne grev (Ya9, s.88)".

Sabır değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, sabırlı olma bir amaç veya hedeften sonuç alınıncaya kadar vazgeçmemek, insanların hatalarına karşı tahammül göstermek, zorluklara katlanmakta kararlı olmak, başarı yolunda adım adım ilerlemek, sabretmenin mutluluğa dönüştüğüne inanmak boyutlarıyla ele alınmıştır. Sabır değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, bir işte sonuç alınıncaya kadar beklemek, acılara ve kötü durumlara katlanmak boyutlarıyla ele alınmıştır.

Şükür değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=21) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=5) defa yer almıştır. Şükür değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Vallahi halime şükrediyorum. Rızkı taksim eden Allah değil mi? Şikâyetçi değilim, geçinip gidiyorum. Can veren Allah ekmek de veriyor (Ye4, s.90)".

"Ama felaket sırasında yalnız kalmamak şükredilecek bir şeydi doğrusu (Ya5, s.90)".

Şükür değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, Allah'ın verdiği nimetlere karşı memnuniyet duymak, karşılaştığı bir durumdan hoşnut olmak, Allah'ın yardım ve merhametine teşekkür etmek, sahip olduğu zenginliklerin farkında olmak ve bunlara şükretmek, olumsuz bir durumdan kurtulmanın mutluluğunu yaşamak, maddi imkânlar için Allah'a şükretmek ve bu imkânlar azaldığında da şükürünü devam ettirmek boyutlarıyla ele alınmıştır. Şükür değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, sahip olduğu şeylerin kıymetini bilmek ve yaratıcıya teşekkür etmek olarak ele alınmıştır.

Dua değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=8) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde dua değeri (f=13) defa yer almıştır. Dua değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Hep dua ettim: "Allah'ım sen kardeşime iyilik ver. Tüm hastalara ve ona şifa ver. Kardeşimi bana bağışla" diye yalvardım (Ye8, s.52) "

"Her halde her gece dua ederken sana bakanları, seni besleyenleri unutmuyorsundur. Her Hristyan böyle yapar çünkü. Gerçekten de her Hristyan gece yatarken kendine bakanlara, kendisini besleyenlere dua ederdi (Ya8, s.12) "

Dua değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, zorluklardan kurtulmak için Allah'tan yardım dilemek, Allah'tan hayır dilemek, vatanı için Allah'tan yardım istemek, tüm insanlar için Allah'tan iyilik ve sağlık dilemek, Allah'tan hastalara şifa dilemek, insanların hayır dualarını almak, ölmüş insanlar için Allah'tan rahmet dilemek boyutlarında ele alındığı görülmüştür. Dua değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde ölmüşlerin ruhuna dua etmek, kendisini yetiştirenler için dua etmek, ölmüş insanların ruhları için dua etmek, her gece yatarken Tanrı'ya dua etmek, yemekte şükran duası yapmak, insanlar için dua etmek, Tanrı'dan yardım dilemek, yaşadığı hayat için Tanrı'ya teşekkür etmek, günlük olarak dua etmeyi alışkanlık haline getirmek, herkes için Tanrı'dan iyi bir hayat dilemek, insanlara hayır dua etmek boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.8. Duyarlılık, Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerleri

Duyarlılık, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Duyarlılık, Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Duyarlılık	20	10	30
Temizlik	12	8	20
Sağlıklı olmaya önem verme	2	0	2
Toplam	34	18	52

Tablo 16'da duyarlılık, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme değerleri toplam (f=52) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer duyarlılık (f=30), daha sonra sırasıyla temizlik (f=20) ve sağlıklı olmaya önem verme (f=2) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Duyarlılık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=20) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=10) defa yer almıştır. Duyarlılık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Şartlar ne kadar güç, ne kadar ümitsiz olursa olsun, insanlar, kendilerinden samimiyetle bir şey istediği zaman onu vermeye, yardım etmeye, iyilik etmeye hazırdırlar (Ye7, s.23)".

" Kendi üzüntüsünü bir yana bırakıp inildeyene yardıma koştu. Bir de gördü ki küçük bir tavşan kapana sıkışmış. Yıldız çocuk ona acıdı. Kapandan kurtardı (Ya6, s.133)".

Duyarlılık değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, insanların ihtiyaçlarına cevap vermek için her zaman duyarlı olmak, vatanını savunmak için sorumluluk almaya duyarlı olmak, kötü durumda olan insanlara karşı duyarlı olma, zor durumda

olan insanları yalnız bırakmamak, kötülükleri önlemek için sorumluluk almaya duyarlı olmak, insanlara iyilik yapmakta her zaman hazır olmak, insanların problemlerini çözmede öncülük etmeye duyarlı olmak, hayvanları korumada duyarlı olma, yoksullara yardım etmede duyarlı olma boyutlarında ele alınmıştır. Duyarlılık değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanların yardımına koşmada duyarlı olmak, bitkileri korumada duyarlı olmak, insanların acılarını paylaşmak ve onları teselli etme boyutlarında ele alınmıştır.

Temizlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=12) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=8) defa yer almıştır. Temizlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Uzunca bir yapıydı her ikisi de. Temiz tutulmalarına çok özen gösterilirdi (Ye11, s.176)".

"Bir kaç kişi yaşlı çocuğu hücrelerine taşımaya hazırlanırken salona temiz pak; fakat fakir görünümlü eski bir siyah elbise giymiş, yaşlıca bir adam girdi ve kürsüye doğru ilerledi (Ya8, s.77)".

Temizlik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, yaşam yerlerini temiz tutmak, temiz kalpli olmak, maddi ve manevi temizliğe önem vermek, yaşam alanlarını temiz tutmak, temiz kıyafetler giymek, temiz bir hayat yaşamak ve temizliğe önem vermek boyutlarında ele alınmıştır. Temizlik değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, temiz olmak, temiz yürekli olma, temiz vicdanlı olmak ve kirli olan yerleri temizlemek boyutlarında ele alınmıştır.

Sağlıklı olmaya önem verme değeri, sadece incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) yer almıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde sağlıklı olmaya önem verme ile ilgili bir bulguya rastlanılmamıştır. Sağlıklı olmaya önem verme değeri ile ilgili yerli yazarlı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Kanuni Sultan Süleyman, eşi olmayan kudretiyle devletin hudutlarını alabildiğine genişlettiği zaman, belki de başının hafifçe ağrıdığı ve bu yüzden hayattan aldığı bütün keyfi birdenbire kaybettiği gün eline kalemini alıp

divanın bir kenarına."Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi" diye yazıvermiş (Ye7, s.142)".

Sağlıklı olmaya önem verme değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, sağlıklı olmayı en büyük mutluluk olarak bilmek boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.9. Saygı, Nezaket, Kibarlık, Zarafet Değerleri

Saygı, nezaket, kibarlık ve zarafet değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Nezaket, Kibarlık ve Zarafet Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Saygı	77	79	156
Nezaket	10	24	34
Kibarlık	2	3	5
Zarafet	0	3	3
Toplam	89	109	198

Tablo 17'de saygı, nezaket, kibarlık ve zarafet değerleri toplam (f=198) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer saygı (f=156), daha sonra sırasıyla nezaket (f=34), kibarlık (f=5) ve zarafet (f=3) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Saygı değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=77) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=79) defa yer almıştır. Saygı değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" Bir gün Mushaf-ı Şerifi al da buraya getir dedi. Aldım, öpüp başıma koyduktan sonra kabından çıkardım, yanına götürdüm. Kendisi de hürmetle aldı, öptü, başına koydu (Ye2, 34)".

"Mabeyincibaşı, sarayın önemli kişileri, genç kralın odasına geldiler. Ona saygılarını sundular, önünde eğildiler (Ya6, s.83)".

Saygı değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, kutsal kitaba saygı göstermek, aile büyüklerine karşı saygılı olmak, insanlığa hizmet etmiş kişileri saygıyla anmak, insanların saygısını kazanmak, Allah dostlarına saygı göstermek, büyüklerinin ellerini öpmek, misafirlere saygı göstermek, toplumda hatırı sayılır olmak, herkese karşı saygılı olmayı ilke edinmek, sevdiklerinin sözünden çıkmamak, öğretmenlerine karşı saygılı olmak, yaşlı insanlara saygıda kusur etmemek, yöneticilerine saygı göstermek, bayrağa karşı saygılı olmak boyutlarında ele alınmıştır. Saygı değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, yöneticilerine saygı göstermek, insanlara karşı saygılı olmak, insanların saygısını kazanmak, gerçeğe saygı duymak, mesleğine saygı duymak, yaşlılara saygı göstermek, aile bireylerine saygı göstermek, insanları saygıyla dinlemek, büyüklerinin ellerinden öpmek boyutlarında ele alınmıştır.

Nezaket değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=10) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=24) defa yer almıştır. Nezaket değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Yalnız derslerinde değil, yaptığı her işte başarılıydı. Öğretmenlerine karşı saygılı, arkadaşlarına karşı oldukça nazikti (Ye9, s.103)".

"Ona salkımın en iyi yerini ikram ettiler ve bütün bu baylar pek nezaket ve iltifat gösterdiler (Ya9, s.38)".

Nezaket değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, nazik davranışlar sergilemek, insanlara karşı nazik davranma, terbiyeli olma ve konuklarına hizmet etme boyutlarında ele alınmıştır. Nezaket değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, kendini büyük görmeme, insanları kıskanmamak, nazik olma, nazik davranışlar gösterme, nezaket gösterme, izin isteme, özür dileme, hayvanlara karşı nazik davranma boyutlarında ele alınmıştır.

Kibarlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=3) defa yer almıştır. Kibarlık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Ayasofya semtinde bir konağa girdik. Eşyaları vesairesi mükemmeldi. Kibardan birinin konağı olduğu anlaşılyordu (Ye2, s.40)".

"Ortalarda dolaşıp duran bu küçük, İspanyol çocuklarında bir incelik, bir kibarlık görünüyordu (Ya6, s.92)".

Kibarlık değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, düzenli olma, insanlara karşı her zaman kibar davranmak ve efendi olmak boyutlarında ele alınmıştır. Kibarlık değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara kibar yaklaşmak, kibar davranışlarıyla tanınmak, terbiyeli davranmak ve incelik boyutlarında ele alınmıştır.

Zarafet değeri, incelenen yabancı yazarlı kitaplarda (f=3) defa yer alırken, zarafet değeri yerli yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Zarafet değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Bir gün Robin, ormanda son derece zayıf giyimli, orta yaşlarda bir kadına rastladı. Kadının güzel yüzündeki üzüntülü ifade hemen belli oluyordu (Ya4, s.33)".

Zarafet değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, giyimine özen gösterme ve nazik davranışlar sergileme boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.10. Doğruluk, Güvenilirlik, Dürüstlük, Sözünde Durmak, Emaneti Korumak Değerleri

Doğruluk, güvenilirlik, dürüstlük, sözünde durmak ve emaneti korumak değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Doğruluk, Güvenilirlik, Dürüstlük, Sözünde Durmak ve Emaneti Korumak Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Doğruluk	38	28	66
Güvenilirlik	51	11	62
Dürüstlük	6	12	18
Sözünde Durmak	4	1	5
Emaneti korumak	1	0	1
Toplam	100	52	152

Tablo 18'de doğruluk, güvenilirlik, dürüstlük, sözünde durmak ve emaneti korumak değerleri toplam (f=152) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin doğruluk (f=66), güvenilirlik (f=62), daha sonra sırasıyla dürüstlük (f=18), sözünde durmak (f=5), ve emaneti korumak (f=1) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Doğruluk değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=38) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=28) defa yer almıştır. Doğruluk değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Bütün gayretlerimiz surf onun iyiliği için olduğuna, yani hayatta rahat etmesini, sevilmesini ve yükselmesini istemediğimize göre ona doğruluğu, adil olmayı, sözünde durmayı, iyilik etmeyi öğretmeliyiz (Ye7, s.57) ”.

" Size doğruyu söylüyorum efendim. Tanrı benim şahidimdir. ”(Ya7, s.8)

Doğruluk değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, her zaman doğruyu söylemek, içinden geldiği gibi konuşmak, her durum ve şartta inandığı doğruları söylemekten çekinmemek, doğruluğu ile insanların güvenini kazanmak, her zaman doğru konuşmak, asla doğruluktan ayrılmamak, en doğrusunun Allah tarafından bilineceğine inanmak, samimi davranmak, mutlu bir hayat için doğruluktan ayrılmamak gerektiğine inanma, doğruluğun insana değer kattığına inanmak, yalan söylememek, düşüncelerini açık açık ifade etmekten çekinmemek boyutlarında ele alınmıştır. Doğruluk değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, yalan söylememek, her şartta ve her yerde doğru söylemek, doğruluktan ayrılmamak, doğru olana saygı duymak, doğrunun yanında yer almak, doğruluk yolunda insanlara rehberlik yapmak boyutlarında ele alınmıştır.

Güvenilirlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=51) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=11) defa yer almıştır. Güvenilirlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı yazarlı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Onun için herkes kendisini muhterem tutardı. Saraç esnafının büyük güvenini kazanmış olduğundan orta sandığının yönetimini istemediği halde kendisine vermişlerdi (Ye2, s.35) ”.

"Bu genç bayan bundan hemen hemen iki hafta önce kendisine söylediklerinizi bana, pek güvenilir bir kaç dosta anlattı. Açık söyleyeyim başta size güvenmekten korkuyordum. Ama şimdi size iyice güveniyorum, diye konuştu (Ya8, 196) ”.

Güvenilirlik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, kendine inanmak, insanlara güvenmek, insanların verdiği sözlere güvenmek, davranışlarıyla insanlara güven vermek, güvende olmak, itibar sahibi olmak, kurum olarak insanların güvenini kazanmak, insanlara inanmak, insanların güvenlerini kaybetmemek için çalışmak, karakter sahibi olmak ve devletine güvenmek boyutlarında ele alınmıştır. Güvenilirlik değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara güven verecek davranışlarda bulunmak, insanlara inanmak, kendisine güvenmek, insanlara güvenmek, güvende olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Dürüstlük değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=6) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=12) defa yer almıştır. Dürüstlük değeri ile ilgili yerli ve yabancı yazarlı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Bedri beyde yeğeni Yıldız'ın dürüstlüğünü bilir ve onu severdi (Ye3, s.7) ”.

"Fakat ne olursa olsun, gösterdiği dürüstlükten, namusluluktan dolayı o kadar gurur duyuyordu ki, son yarım saat içinde en az üç defa aynanın önüne geçip hayran hayran kendisini seyretmişti (Ya7, s.99) ”.

Dürüstlük değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, kimseye muhtaç olmadan yaşamak, her zaman samimi davranmak, her zaman doğru olmak, dürüstlüğü ile insanların güvenini kazanmak, özü ve sözü bir olmak boyutlarında ele alınmıştır. Dürüstlük değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, dürüstlüğü ile övünmek, işlediği suçı itiraf etmek, açık sözlü olmak ve asla haksızlık yapmamak boyutlarında ele alınmıştır.

Sözünde durmak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=4) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Sözünde durmak değeri ile ilgili yerli ve yabancı yazarlı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"-Ben bir kolayını bulur, kasabaya dönerim. Yeter ki, sen şehre vaktinde yetiş. -Yetiyeceğim öğretmenim. Size söz veriyorum. Şeref sözü. Bu işi başaracağım. Başarmıştı da. Düşmana görünmemek için ağaçlara mı tırmanmamıştı? Mağaralar mı bulup saklanmamıştı? Yüzerek derelerden mi geçmemişti? Ve tam zamanında planla haberler Türk komutanına ulaştı (Ye12, s.16) ”.

"Sabahki hadiseden sonra dayanılmaz bir ıstırap ve bedbinlik içinde olduğu belli. Üstelik bir de verilmiş sözü var: Ağzına bir daha içki dokundurmamak (Ya7, 116) ”.

Sözünde durmak değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, verdiği sözü tutmanın önemini bilmek, aldığı görevi yerine getirmek boyutlarıyla ele alınmıştır. Sözünde durmak değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, verdiği bir sözde kararlılık gösterme boyutuyla ele alınmıştır.

Emaneti korumak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=1) defa yer alırken, emaneti korumak değeri yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Emaneti korumak değeri ile ilgili yerli yazarlı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Kardeşinde önce Yüce Allah'a, sonra sana emanet. Ben senden memnunum Mehmet'im. Çok iyi bir evlatsın (Ye8, s.22) ".

Emaneti koruma değeri, incelenen yerli yazarlı eselerde kendisine emanet edilen bir insana sahip çıkmak ve onu korumak olarak ele alınmıştır.

4.1.11. Özgürlük, Vatanseverlik, Bağımsızlık, Milli Birlik Şuuru Değerleri

Özgürlük, vatanseverlik, bağımsızlık ve milli birlik şuuru değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Özgürlük, Vatanseverlik, Bağımsızlık, Milli Birlik Şuuru Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Özgürlük	24	27	51
Vatanseverlik	32	1	33
Bağımsızlık	13	0	13
Milli birlik şuuru	2	1	3
Toplam	71	29	100

Tablo 19'da özgürlük, vatanseverlik, bağımsızlık, milli birlik şuuru değerleri toplam (f=100) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin özgürlük (f=51), daha sonra sırasıyla vatanseverlik (f=33), bağımsızlık (f=13) ve milli birlik şuuru (f=3) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu değerlerin yerli ve yabancı eserlerde yer alma durumlarına, doğrudan alıntılarla yer verilecektir.

Özgürlük değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=24) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=27) defa yer almıştır. Özgürlük değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Oysa bu adam hainin biriydi. Bu genç subayların özgürlükten yana olduklarını, baskı rejiminden kurtulma yollarını araştırdıklarını öğrenmişti (Ye12, s.65)".

"Sinek de senin kardeşindir. Ona kötülük etme. Ormanda dolanan kuşların da özgürlüğe hakları vardır. Onların bu mutluluğunu engelleme (Ya6, s.123)".

Özgürlük değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, özgürlükten yana olmak, yasak ve baskılara karşı çıkmak, özgürlüğünü elde etmek, kendi yaşamı için kararlar almak ve uygulamak, esaretten kurtulmak, ülke olarak egemen olmak, özgür ruhlu olmak, yasak ve baskıları azaltmak için çözümler sunmak, tutsak yaşamının ölüm kadar zor olduğunu kabul etmek, özgürlüğü için savaşmak boyutlarında ele alınmıştır. Özgürlük değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, kendi yaşamı için kararlar almak ve uygulamak, esaretten kurtulmak, özgürlüğün kıymetini bilmek, özgürlüğün verdiği mutluluğu yaşamak ve özgürlüğü için mücadele etmek boyutlarında ele alınmıştır.

Vatanseverlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=32) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Vatanseverlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Hem yaşayacağız hem vatanın istikbaldeki ikbalini göreceğiz hem dünyada vatan yoluna ölmeyi bin yıl yaşamaktan hayırlı bilir çocuklar bırakacağız. Çok zaman geçmez, beni karşında süngü, kurşun yarasından yapılmış nişanlarla donanmış görürsün (Ye1, s.17)".

"Ben sadece bir yurtsever olarak görevimi yaptım majesteleri diye fısıldadı Robin (Ya4, s.62)".

Vatanseverlik değerli incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatanını sevmek, vatani için savaşmak, vatani için sorumluluk almak, vatani için ölmek, vatan sevgisinin Allah'ın emri olduğuna inanmak, vatanın kutsallığına inanmak, devletini sevmek, vatani için fedakârlık yapmak, vatanına hizmet için çalışmak boyutlarında ele alınmıştır. Vatanseverlik değerli incelenen yabancı yazarlı eserlerde, vatansever olarak devletine karşı sorumluluklarını yerine getirmek olarak yer almıştır.

Bağımsızlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=13) defa yer alırken, bağımsızlık değeri yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Bağımsızlık değeri ile ilgili yerli yazarlı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Düşman yenilmişti. Kralın sevinci ve umutları boşa çıkmıştı. Ve kendisi ordusuyla övünüyordu. Askerlerini bu zafere ulaştıran, onlardaki milli bağımsızlık duygusuydu. Onlar bu yüksek duygu ile şahlanmış, başarıya ulaşmışlardı (Ye12, s.79)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde, bağımsızlık değeri bağımsızlık duygusuyla mücadele etmek, hiç bir ülkeye bağlı olmamak, bağımsızlık için savaşmak, bağımsızlık için fedakârlıklar yapmak, bağımsızlığın simgesi olan bayrağa saygı göstermek, tarafsız olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Milli birlik şuuru değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Milli birlik şuuru değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Çok mutluyum, dedi. Bu büyük milletin içinde doğmuş olduğum için, bu değerbilir milletin içinde yaşadığım için. Zoru onunla birlikte yendiğim, acıyı tatlıyı onunla beraber tattığım için mutluyum (Ye12, s.297)".

"Ayrılık gayrılık çıkardılar. Oysa hepimiz İngiltere'nin evlatlarıyız. Hepimiz insanız (Ya4, s.52)".

Milli birlik şuuru değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatani için dayanışma içinde olma, acıyı ve mutluluğu milletçe paylaşmak boyutlarında ele alınmıştır. Milli birlik şuuru değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, her türlü ayrılığa karşı çıkma ve vatan içinde birlik olma olarak ele alınmıştır.

4.1.12. Yardımseverlik, Dayanışma, Cömertlik Değerleri

Yardımseverlik, dayanışma ve cömertlik değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Yardımseverlik, Dayanışma, Cömertlik Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Yardımseverlik	118	115	233
Dayanışma	14	7	21
Cömertlik	7	7	14
Toplam	139	129	268

Tablo 20'de yardımseverlik, dayanışma, cömertlik değerleri toplam (f=268) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin yardımseverlik (f=233), daha sonra sırasıyla dayanışma (f=21), cömertlik (f=14) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu değerlerin yerli ve yabancı eserlerde yer alma durumlarına, doğrudan alıntılarla yer verilecektir.

Yardımseverlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=118) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=115) defa yer almıştır. Yardımseverlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Köyün fakirlerine, dullarına, öksüzlerine yardım eder, herkesin ölüsüne kendi sevabı için mevlüt okuturdu (Ye5, s.13)".

"Daima başkalarına yardım etmeye hazır olan Alice, üzgün üzgün çevresine bakınarak "bir düğüm" dedi (Ya1, s.25)".

Yardımseverlik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, her durum ve koşulda, zor durumda kalan insanların yardımına koşmak, iyilik yapmak, Allah'ın yardımsever olduğuna inanmak, insanların eğitimiyle ilgilenmek, fakirlere yardım etmek, ekmeğini bölüşmek, komşusuyla paylaşmak, yaptığı iyilikler ile tanınmak, kendisine yapılan iyiliğe iyilikle karşılık vermek, öksüz ve dul insanları gözetmek,

halkın kullanacağı yapıtlar yaptırmak, imece yapmak, yardımlaşmak, insanlara yardımcı olmaktan mutluluk duymak, yardımseverliği miras olarak çocuklarına bırakmak, insanların yaşadıkları problemlere duyarlı olmak ve çözüm yolları aramak, yardımseverliğin insanlık vazifesi olduğuna inanmak, aile bütçesine katkıda bulunmak, zor durumda olan insanları maddi ve manevi olarak yalnız bırakmamak, yardımlaşmanın dinimizin emirlerinden olduğunu bilmek, komşularına iyilik yapmak, insanlara rehberlik yapmak ve insanlığa faydalı olmayı amaç edinmek boyutlarında ele alınmıştır. Yardımseverlik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara her koşul ve durumda yardım etmek, insanlara faydalı işler yapmak, yaşlı insanlara destek olmak, zor durumda kalan insanları kurtarmak, insanların eğitimine destek olmak, fakir ve dul insanlara yardım etmek, insanlarla ekmeğini paylaşmak, hasta insanların tedavisine yardımcı olmak, iyilik yapmak, insanların kötülük yapmasını engellemek, insanlara yardım etmekten mutluluk duymak, haksızlığa uğramış insanların haklarını aramak ve insanları tutsaklıktan kurtarma boyutlarında ele alınmıştır.

Dayanışma değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=14) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=7) defa yer almıştır. Dayanışma değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Yarın öbür gün sen de başı darda kalanlara yardım edeceksin. Dünyanın hali böyle. Sen bu gün çocuksun, yarın büyüyecek, adam olacaksın. O zaman yardıma muhtaç olanların yardımlarına koşacaksın. Senin yardım ettiklerin de durumları iyileştikten sonra başkalarına yardım edecek. Biz böyle ayakta kalmıyor muyuz? Bizim gücümüzün sırrı bu dayanışma değil mi? (Ye8, s.74)".

"Çok doğru." diyerek herkes bir ağızdan aynı fikirde olduğunu belirtti (Ya7, s.117)".

Dayanışma değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, birlik olmak, problemlerin çözümünde ortak irade oluşturmak, ailede birlik ve beraberliği yaşatmak, başarının ekip çalışması olduğuna inanmak, yanlışlar ve haksızlıklara karşı birlik olmak, toplumda yardımlaşma duygusunu canlı tutmak, el ele vermek ve iş birliği içinde olmak boyutlarında ele alınmıştır. Dayanışma değeri incelenen yabancı

yazarlı eserlerde, problemlerin çözümünde ortak irade oluşturmak, birlik olmak, aynı düşünceyi paylaşmak, zorluklar ve haksızlıklar karşısında birlikte hareket etmek, insanlar arasında ayırım yapmamak boyutlarında ele alınmıştır.

Cömertlik değeri, incelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda eşit oranda (f=7) defa yer almıştır. Cömertlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Asker sayısı bakımından Yunanlılar çok üstündü. Modern silahlarla donatılmışlardı. Yiyecekleri, içecekleri boldu. Giyim kuşamları yeniydi. Silahlarını, savaş araç gereçlerini hesaplamadan kullanıyorlar. Çünkü arkalarında zengin devletler vardı. Onlara her istediklerini cömertçe veriyorlardı (Ya12, s.206)".

"Tanrı'm, Tanrı'm. Demek ki bütün bunlar başımıza cömertlikten geldi, diye konuştu (Ya8, s.40)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde cömertlik değeri, insanlara iyilikte sınır tanımamak, insanlara ikramda bulunmak, Allah'ın eşsiz cömertlik sahibi olduğuna inanmak, parasını ve malını ihtiyaç sahiplerine esirgmeden vermek olarak ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde cömertlik değeri, insanlara karşı eli açık olmak ve insanlara iyilik yapmak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.13. Vicdanlı Olmak, Onur, İnsanlık Değerleri

Vicdanlı olmak, onur ve insanlık değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Vicdanlı Olmak, Onur, İnsanlık Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Vicdanlı olmak	8	9	17
Onur	12	2	14
İnsanlık	13	1	14
Toplam	33	12	45

Tablo 21'de vicdanlı olmak, onur, insanlık değerleri toplam (f=45) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin vicdanlı olmak (f=17), daha sonra sırasıyla onur (f=17), insanlık(f=17) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alışı durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Vicdanlı olmak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=8) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=9) defa yer almıştır. Vicdanlı olmak değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Benim tavukları boğmaya vicdanım el vermez, Kral hazretleri (Ye11, s.84) ”.

" Tom, yeminlerin en ağırlıyla dudaklarını kenetlediği halde, vicdanı onu gece yarısı avukatın evine gidip her şeyi anlatmaya mecbur ettikten sonra, Huck'ın kimseye itimadı kalmamıştı (Ya5, s.93) ”.

Vicdanlı olmak değeri yerli yazarlı eserlerde, vicdanının sesine kulak vermek, insafli davranmak, haksızlıkları kabullenmemek, yaptığı kötülükten dolayı vicdan azabı çekmek ve temiz bir hayat yaşamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde, yaptığı bir kötülükten sürekli olarak rahatsızlık duymak, vicdanının sesine kulak vermek, haksızlıkları gidermek için mücadele etmek boyutlarında ele alınmıştır.

Onur değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=12) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=2) defa yer almıştır. Onur değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Muhsin Çelebi biraz durdu. Yutkundu, gülümsedi. Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem dedi (Ye5, s.111) ”.

" Adam, Nancy'e yaptığı iyilikten dolayı para yardımı yapmak istedi; fakat Nancy kabul etmedi (Ya8, s.198) ”.

Onur değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, şeref sahibi olmak, haklı olduğu bir konuda yalnız kalsa da geri adım atmamak, başkaları tarafından saygı görme, kendisine yapılan haksızlıklara kayıtsız kalmamak, kimseye el açmadan alın teri ile

geçinmek, kula kul olmamak boyutlarında ele alınmıştır. Onur değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, şeref sahibi olmak ve insanlar tarafından saygı görmek boyutlarında ele alınmıştır.

İnsanlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=13) defa, yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almamıştır. İnsanlık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

" Dinimiz de bunu emreder, töreler de. Bu gün senin başına gelen, yarın benim başıma ya da çocuklarımın başına gelebilir. Elbette birbirimizi sevecek, birbirimizin yardımlarına koşacağız. İnsanlık budur (Ye7, s.74)".

"Köylüler kulübeye geldiler, ölüyü yıkadılar, dışarı çıkardılar. Tabutunu yaptılar ve gömdüler. İyi insanlardı (Ya3, s.32)".

İnsanlık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, insana yakışır bir şekilde davranmak, yabancı olan insanlara karşı sevgi ve ilgi duymak, her şeyin karşılığının maddi değerlerle karşılanamayacağına inanmak, insanların yardımına koşmak ve tüm insanların mutluluğunu istemek boyutlarında ele alınmıştır. İnsanlık değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, ölmüş insanlara karşı insanlık görevlerini yerine getirmek boyutunda ele alınmıştır.

4.1.14. Adil Olma, Hakkaniyet, Masumiyet, Eşitlik Değerleri

Adil olma, hakkaniyet, masumiyet ve eşitlik değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Adil Olma, Hakkaniyet, Masumiyet, Eşitlik Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Adil olma	13	12	25
Hakkaniyet	12	9	21
Masumiyet	7	1	8
Eşitlik	2	1	3
Toplam	34	23	57

Tablo 22'de adil olma, hakkaniyet, masumiyet, eşitlik değerleri toplam (f=57) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin adil olma (f=25), daha sonra sırasıyla hakkaniyet (f=21), masumiyet (f=8), eşitlik (f=3) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu değerlerin yerli ve yabancı eserlerde yer alma durumlarına, doğrudan alıntılarla yer verilecektir.

Adil olma değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=13) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=12) defa yer almıştır. Adil olma değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Senin adaletin dünyaya yayıldı. Kurt, kuş, balık senin adaletine sığındı. Bize de insaf ve merhamet denizinden ihsanlar ver. Hak ve hukukumuzu koru. Çok perişanınız ne bağdan nasibimiz var ne gül bahçesinde rahat bir seyranımız. Sen zayıflara çaresizlere imdat edersin (Ye4, s.73)".

"Herkes yuce adaletini, iyiligini dagitti. Kotu buyucuyu kentten surdu. Oduncuyla karısına bir suru armağanlar yolladı; onların çocuklarına iyi görevler verdi (Ya6, s.140)".

Adil olma değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, Allah'ın adaletine sığınmak, haklıya hakkını vermek, insanların hak ve hukuklarını korumak, tarafsız olmak, adil olmak, paylaşımda adil davranmak, suçlu insanları cezalandırmak boyutlarında ele alınmıştır. Adil olma değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, aile bireylerine adil davranmak, haksızlığa uğrayan insanların haklarını aramak, ırk ve soy ayrımı yapmadan herkese adil şekilde davranmak, haklıyı ve haksızı ayırmak, tarafsız olmak, yasaların yanında yer almak, adaletiyle tanınmak boyutlarında ele alınmıştır.

Hakkaniyet değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=12) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=9) defa yer almıştır. Hakkaniyet değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" Ben kim ezilirse, kim haklı ise onun yanındayım. Perihan sabahtan akşama kadar çalışır, bu apartmanda hizmetçiden ayırt edemezsin. Üstelik adı tembel, beceriksiz (Ye3, s.6)".

" Aslan Yürekli Richhard çok güçlü, çok sevilen, haksever bir kraldı (Ya4,s.7)".

Hakkaniyet değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, her zaman haklının yanında yer almak, herkese hakkını vermek, her zaman adaletle hükmetmek boyutlarında ele alınmıştır. Hakkaniyet değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, herkese hakkını vermek, haklıyı haksızı ayırt etmek, haksever olmak, adaletle inanmak, adalet dağıtmakta tarafsız olmak, haksızlıkları gidermeye çalışmak boyutlarında ele alınmıştır.

Masumiyet değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=7) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Masumiyet değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Üç gündür kendisiyle beraber aç ve uykusuz duran bu kadın suçsuzdu. Acılarına yürekten katılmış, üzülmüş, ağlamıştı (Ye9, s.51)".

"Adamı kandırmasalar bari kocacağızım fazla tevekkeli, kimseyi aldatmak onun aklına gelmez ama bir çocuk, onu aldatabilir (Ya3, s.12)".

Masumiyet değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, suçsuz olmak, günahsız olmak ve temiz bir insan olmak boyutlarında ele alınmıştır. Masumiyet değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, temiz kalpli olmak olarak ele alınmıştır.

Eşitlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Eşitlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Bu kanunla Türk kadının özgürlüğü ve hakları tanınmış oluyordu. Artık evlenmelerde nikâhları imamlar kıymayacak, erkekler "boşsun", "boşadım" sözcükleriyle karılarını boşayamayacaklar ve birden fazla kadınla evlenemeyeceklerdi. Böylece erkekle kadın arasında bir eşitlik sağlandı (Ye12, s.262)".

" Kanunda yeri var; bütün insanlar eşittir diye (Ya7, s.34)."

Eşitlik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, kanun önünde eşit haklara sahip olmak ve kanun önünde aynı statüye sahip olmak olarak ele alınmıştır. Eşitlik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, kanun önünde herkesin eşit haklara sahip olması olarak ele alınmıştır.

4.1.15. Dostluk, Arkadaşlık, Samimiyet, Barış, Kardeşlik Değerleri

Dostluk, arkadaşlık, samimiyet, barış ve kardeşlik değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Dostluk, Arkadaşlık, Samimiyet, Barış, Kardeşlik Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Dostluk	73	55	128
Arkadaşlık	23	41	64
Samimiyet	17	13	30
Barış	6	6	12
Kardeşlik	6	5	11
Toplam	125	120	245

Tablo 23'te dostluk, arkadaşlık, samimiyet, barış, kardeşlik değerleri toplam (f=245) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin dostluk (f=128), daha sonra sırasıyla arkadaşlık (f=64), samimiyet (f=30), barış (f=12), kardeşlik (f=11) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Dostluk değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=73) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=55) defa yer almıştır. Dostluk değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Ali, daha önce bu köyde yeni kurulan bir çiftliğe malzeme taşımış, çiftliğin sahibiyle tanışıp dost olmuşlardı. Çok iyi insanlardı (Ye9, s.60)".

"O günden sonra Kızılderililer çocukların en iyi dostları olmuşlardı. Bilhassa prenses Lili şen denizci ile kaba kuvvetin elinden onu Peter'in nasıl kurtardığını hiç unutmuyordu (Ya2, s.87)".

Dostluk değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, dostluklar geliştirmek, insanlara yakınlık göstermek, sevdiklerine değer vermek, dostlarını unutmamak, dost kazanmak için çalışmak, dostlarına ikramda bulunmak, dostlarına güvenmek, dostlarını ziyaret etmek, insanlara dostça yaklaşmak, hayvanlarla dostluk kurmak, dostlarına yardım etmek, iyi insanlardan dost seçmek, dostlarıyla fikir alışverişinde bulunmak, kara gün dostu olmak, ülkelerle dostluk ilişkileri geliştirmek olarak ele alınmıştır. Dostluk değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlarla yakın ilişkiler geliştirmek, dost olmak, dostça davranmak, dostlarının yardımına koşmak, doğru olmanın insana daha çok dost kazandıracağına inanmak, dostlarına güvenmek, aile dostlarına değer vermek, yoksullarla dost olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Arkadaşlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=23) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=41) defa yer almıştır. Arkadaşlık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Hem bak! Anan baban öldüyse bizler varız. Arkadaşların var. Biz hepimiz seni çok seviyoruz (Ye8, s.23)".

"İyi dostların yanında olmak Oliver için büyük mutluluktur. Hepsi de birbirinin arkadaşlığından memnun kalarak gerçekten mutlu bir hayat sürüyordu. Tanrı'ya üzerlerinden merhametini ve sevgisini eksik etmediği için de dua etmeyi unutmuyorlardı (Ya8, s.223)".

Arkadaşlık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, arkadaşlık kurmak, oyun arkadaşı olmak, hayvanlarla arkadaş olmak, eğitimde çocuklarla arkadaş gibi konuşmak, çocukluk arkadaşı olmak, arkadaşlarıyla problemlerini paylaşmak, arkadaş canlısı olmak, zor zamanlarda arkadaşlarına destek olmak, sıra arkadaşı olmak ve asker arkadaşı olmak boyutlarında ele alınmıştır. Arkadaşlık değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, arkadaşlıklar kurmak, iyi insanlarla arkadaş olmak, arkadaş olmaktan mutluluk duymak, ilk arkadaşını unutmamak, sadık arkadaş

olmak, arkadaşlarının kötülük yapmasını engellemek ve arkadaşlarına karşı eli açık olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Samimiyet değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=17) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=13) defa yer almıştır. Samimiyet değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Zübeyde Hanım mektubu yolladıktan sonra seccadesini yere serdi. İki rekât namaz kıldı. Ellerini gökyüzüne doğru açtı. Kalbinin sonsuz sevgisi ve içtenliğiyle dua etmeye başladı (Ye12, s.223)".

"İsterseniz size ricamı tekrar edeyim; iyi ve anlayışlı bir arkadaş olarak kalın ve beni de huzur içinde bırakın. Bunu sizden bütün samimiyetimle istiyorum (Ya7, s.91)".

Samimiyet değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, içten davranmak, içten bağlılık, özeleştiride bulunmak, insanlara karşı samimi davranmak, insanlara moral vermek, sevgi gösterisinde bulunmak, samimiyetine inanmak olarak ele alınmıştır. Samimiyet değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, içten davranmak, her şeyi yürekte istemek, cana yakın davranmak ve insanlarla can ciğer dostluklar geliştirmek boyutlarında ele alınmıştır.

Barış değeri, incelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda eşit oranda (f=6) defa yer almıştır. Barış değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir

"Sakarya Zaferi dış ülkeleri de etkiledi. Fransızların isteğiyle bir anlaşma imzalandı. Fransızlar Adana bölgesinden çekildiler. Giderlerken de büyük topları, ellerinde kalan cephaneleri, silahları, savaş araç gereçlerini bıraktılar. Bu ikili barıştan sonra başkalarından da barış istekleri geldi (Ye12, s.271)".

"Barıştılar, can ciğer oldular, uslu uslu oturdular ve kadın kocasına tef çalmayı öğretti (Ya9, s.22)".

Barış değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, savaşı bitirmek, dost olmak, düşmanlıkları bitirmek ve tüm ülkelerle dost olmak boyutlarında ele alınmıştır. Barış değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, dargınlıkları bitirmek, dost olmak, bozulan ilişkileri düzeltmek olarak ele alınmıştır.

Kardeşlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=6) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=5) defa yer almıştır. Kardeşlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Nasıl bilmem? Zavallı çocuk, o da bir kardeşimdi. Öyle kardeş ki, belki anamız, babamız bir olsa fikrimiz, huyumuz o kadar da bir olmazdı. Biçareyi kurşuna dizmişler (Ye1, s.36)".

"İki çocuk dertleşerek yürürken bundan böyle hep birlikte yaşamaya, kardeş olmaya karar verdiler (Ya5, s.51)".

Kardeşlik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, samimi dostluk, insanları öz kardeş gibi sevmek olarak ele alınmıştır. Kardeşlik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, birlik ve beraberlik, samimi dostluk, öz kardeş gibi benimsemek boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.16. İyi Niyet, İyi Kalplilik, İyi Huyluluk Değerleri

İyi niyet, iyi kalplilik, iyi huyluluk değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. İyi Niyet, İyi Kalplilik, İyi Huyluluk Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
İyi niyet	36	6	42
İyi kalplilik	4	16	20
İyi huyluluk	3	1	4
Toplam	43	23	66

Tablo 24'te iyi niyet, iyi kalplilik, iyi huyluluk değerleri toplam (f=66) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin iyi niyet (f=42), daha sonra sırasıyla, iyi kalplilik (f=20), iyi huyluluk (f=4), değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

İyi niyet değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=36) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=6) defa yer almıştır. İyi niyet değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" İyimser yahut eski tabirle nikbin dediğimiz insanlar hakikaten yalnız kendilerinin hayatını tatlılaştırmakla kalmazlar, beraber yaşadıkları insanlara da hayatı pembe bir gözlük arkasından seyrettirirler. Böyleleri en feci hadiseler karşısında kaldıkları zaman bile ümitsizliğe kapılmaz; o karanlık hadisenin, gece içinde parlayan yıldızlar gibi, ışık veren bir noktasını bulup ertesi güne o noktadan bakmayı tercih eder (Ye7, s.115) ”.

" Ona iyi davranmak istiyordu (Ya8, s.42) ”.

İyi niyet değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, her zaman iyimser olma, olaylara iyi tarafından bakmak, tanıdık ve tanımadık tüm insanlara nezaketle yaklaşmak, beraber olduğu insanların yaşam koşullarını güzelleştirmek için çaba harcamak, her zaman ümitli olmak, her zaman olumlu düşünmek, olayları hayra yormak, içinde kötülük taşımamak boyutlarında ele alınmıştır. İyi niyet değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, kimseye kötülük etmemek, insanlara iyi davranmak, iyimser olmak boyutlarında ele alınmıştır.

İyi kalplilik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=4) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=16) defa yer almıştır. İyi kalplilik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Anam da çok iyi kalpli, şefkatli, güler yüzlü ve tatlı sözlüdür. Yalnız bize karşı değil, herkese karşı böyledir (Ye8, s.7) ”.

"Benim Joe'm da öyleydi. Her zaman şeytanlıklarla dolu, yaramaz bir çocuktu ama iyi kalpli, fedakâr bir çocuktu (Ya5, s.60) ”.

İyi kalplilik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, sevgi dolu olmak, herkesin iyiliğini istemek, herkese karşı iyi davranmak boyutlarında ele alınmıştır. İyi kalplilik değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, herkes için iyilik istemek, yardıma muhtaç insanlar için üzölmek, tüm insanlara karşı sevgi dolu olmak ve hep başkalarını düşünmek boyutlarında ele alınmıştır.

İyi huyluluk değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=3) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. İyi huylu olmak değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Bak şekerim, her ana baba, çocuğunun akıllı, uslu, iyi huylu ve çalışkan olmasını ister (Ye11, s.124)".

"İşte, kendi öz bahtsızlık hislerinin, sabırlı ve halim bu deniz işçilerinin ağzından çıkardığı şey, bu "Ah"dan ibaretti. Ne isyan, ne grev (Ya9, s.88)".

İyi huyluluk değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, güler yüzlü olmak, güzel bir davranışı adet edinmek, çocuklarının iyi huylu olmasını istemek, amirlerine isyan etmemek olarak ele alınmıştır.

4.1.17. Sevgi, Misafirperverlik, Millet sevgisi, Hakikat Sevgisi, Doğa Sevgisi Değerleri

Sevgi, misafirperverlik, millet sevgisi, hakikat sevgisi ve doğa sevgisi değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Sevgi, Misafirperverlik, Millet Sevgisi, Hakikat Sevgisi, Doğa Sevgisi Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Sevgi	352	210	562
Misafirperverlik	18	8	26
Millet sevgisi	9	0	9
Hakikat Sevgisi	2	3	5
Doğa Sevgisi	3	0	3
Toplam	384	221	605

Tablo 25'te sevgi, misafirperverlik, millet sevgisi, hakikat sevgisi, doğa sevgisi değerleri toplam (f=605) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin sevgi (f=562), daha sonra sırasıyla misafirperverlik (f=26), millet sevgisi (f=9), hakikat sevgisi (f=5), doğa sevgisi (f=3) değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alışı durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Sevgi değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=352) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=210) defa yer almıştır. Sevgi değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"En çok mevlevileri sevdik. Manevi birliğe göre Hazreti Mevlana'yı sevmek bütün evliyanı sevmek demek olduğundan eminiz (Ye2, s.37)".

" Dünyayı döndüren kuvvet sevgidir, sevgi (Ya1, s.54)".

Sevgi değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, insanları sevmek, sevdiğine ölümüne bağlanmak, vatanını sevmek, evlatlarını sevmek, Allah'ı sevmek, Allah dostlarını sevmek, dinini sevmek, aile bireylerini sevmek, vatan sevgisinin Allah'ın emri olduğunu söylemek, mesleğini sevmek, hayvanları sevmek, arkadaşlarını sevmek, karşılıksız sevmek, şiiri sevmek, resim yapmayı sevmek, oyun oynamayı sevmek, tasavvufu sevmek, devletini sevmek, milletini sevmek, canını ve malını sevmek, sevdiklerinin hasretini yaşamak, sevgiyle anılmak, herkesin sevgisini kazanmak, komşularını sevmek, okumayı sevmek, hayatı sevmek, sevdiği şeyin zorluklarına katlanmak, tatlı dilli olmak, sevdiği için fedakârlıkta bulunmak, sevginin Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğuna inanmak, başkaları tarafından seilmeyi istemek, sevgiden şüphe etmemek, yaşadığı şehri sevmek, yaptığı eseri sevmek, el sanatları ile ilgilenmeyi sevmek, sevgisini dünyalara değişmemek, okulu sevmek, öğretmenini sevmek, küçükleri sevmek, ormanları sevmek, lider olarak halkın sevgisini kazanmak, denizi sevmek, yurdunu sevmek, sevgiyi en büyük güç olarak görmek boyutlarında ele alınmıştır. Sevgi değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanları sevmek, çalışmayı sevmek, müziği sevmek, aile bireylerini sevmek, sevginin dünyayı döndüren kuvvet olduğuna inanmak, yaratıcıyı sevmek, insanın sevgi ile yaşadığını söylemek, sevginin kaynağının yaratıcı olduğuna inanmak, sevginin zorluklarla anlam kazandığına inanmak, evini sevmek, sevdiği insanları özlemek, Tanrı'nın sevgisi için dua etmek, arkadaşlarını sevmek, özgürlüğü sevmek, kırları sevmek, hayvanları sevmek, sevgide sadık olmak ve sevginin en büyük hazine olduğuna inanmak boyutlarında ele alınmıştır.

Misafirperverlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=18) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=8) defa yer almıştır. Misafirperverlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" Senden bu sözü beklerdim. Aferin sana yavrum! Bak Mehmet'im, bizler köy ahalisi olarak düşündük ki, sizi sırayla onar veya on beşer gün yanımızda misafir edelim (Ye8, s.38) ”.

"Kendilerine pek garip tabiatlı bir efendi olarak görünmüş olmama rağmen misafirleri olan bana ellerinden geldiği kadar ikram ediyorlardı (Ya9, s.70) ”.

Misafirperverlik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, misafirlerine ikramda bulunmayı sevmek, misafirlerini uzun zaman ağırlamak, misafire değer vermek, Türkler misafirperverdir, misafire candan davranmak, misafire karşı güler yüzlü olmak boyutlarında ele alınmıştır. Misafirperverlik değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, misafirleri sevmek ve misafirleri ağırlamak boyutlarında ele alınmıştır.

Millet sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=9) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Millet sevgisi değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir

"Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi. Fukaraya, zayıflara bakar; sofrasında misafir hiç eksik olmazdı. Dindardı. Ama mutaassıp değildi. Din, millet, padişah aşkını kalbinde duyanlardandı (Ye5, s.110)".

Millet sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, milletini sevmek, millete yapılan hakaretlere karşı çıkmak, millete hizmet etmeyi amaç edinmek, milletin iyiliği için elinden geleni yapmak, milleti için savaşmak, milletin bağımsızlığı için fedakârlık yapmak, milletin yararına çalışmak boyutlarında ele alınmıştır.

Hakikat sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=3) defa yer almıştır. Hakikat sevgisi değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Kıra gittiğim zaman bir kır çiçeğini koparmadan, eğilir, renklerini, biçimini uzun uzun incelerim. Allah'ın büyük gücünü ve sanatını düşünürüm. Sizleri dinlerken güvencem arttı. Ne kadar doğru konuştunuz çocuklarım. Evet. Yanan bir orman yüreklerimizi sızlatmalı, zarar gören bir millet malı bizi üzmelidir (Ye3, s.65)".

"Ne kadar gururlu, akıllı ve güzel olursanız olun, ölüm bir gün hepinizi dünyanın yüzünden silip süpürecektir (Ya7, s.79)".

Hakikat sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, çevresindeki güzellikleri fark etmek, gerçeği onaylamak boyutlarında ele alınmıştır. Hakikat sevgisi değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, gerçeği ifade etmek, ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ifade etmek ve gerçeği onaylamak boyutlarında ele alınmıştır.

Doğa sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=3) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Doğa sevgisi değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir

" Geceleri yıldızlı gökyüzüne bakıp düşler kurardı. Toprağı, yeşili, ağaçları çok seviyordu. Bahçelerden gelen ıslak toprak kokusunu içine çeker, ilerde bir gün orman içi bir köyde, küçük bir ev yaptırmayı tasarlardı (Ye12, s.109)".

Doğa sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, toprağı, yeşili ve ağaçları sevmek, doğaya karşı tutkulu olmak, doğadaki varlıkları korumak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.18. Sorumluluk, Önderlik, İtaat Değerleri

Sorumluluk, önderlik ve itaat değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Sorumluluk, Önderlik, İtaat Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Sorumluluk	40	9	49
İtaat	18	4	22
Önderlik	6	3	9
Toplam	64	16	80

Tablo 26'da sorumluluk, itaat ve önderlik değerleri toplam (f=80) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin sorumluluk (f=49), daha sonra sırasıyla itaat (f=22) ve önderlik (f=9)

değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Sorumluluk değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=40) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=9) defa yer almıştır. Sorumluluk değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir

"Yalnız okuma yazma öğretmek, ders belletmek değildir öğretmenlik. Görüyorsun ya sorumluluğumuz oldukça ağır (Ye11, s.191)".

"Ben insanları doğru yolu göstermek suretiyle selamete erdirmek vazifesiyle mükellef olduğum için hepinizi, tepe aşağı yuvarlanmak üzere bulunduğunuz uçurumdan kurtarmak istiyorum (Ya9, s.96)".

Sorumluluk değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, görevini yerine getirmede kararlı olmak, kendisine verile görevi yapmak, aile bireylerinin geçimini sağlamak, zamanını iyi değerlendirmek, görev bilincine sahip olmak, yönetici olarak sorumluluklarını yerine getirmek, topluma faydalı bireyler yetiştirmek, başarılı öğrenciler yetiştirmek, çocuklara iyilik yapmayı öğretmek, annelik yapmak, babalık yapmak, ülkenin gelişmesinde sorumluluk almak, ödevlerini yapmak, akrabalarına sahip çıkmak ve ormanları korumak boyutlarında ele alınmıştır. Sorumluluk değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, görevini önemsemek, verilen görevi başarı ile tamamlamak, vatandaşlık görevlerini yerine getirmek, insanlara doğru yolu göstermek boyutlarında ele alınmıştır.

İtaat değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=18) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=4) defa yer almıştır. İtaat ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Silahsız düşman, kendi lisanlarıyla tekrarladıkları bu emre bir koyun sürüsü ushuluğuyla itaat etti (Ye5, s.102)".

"Polly Teyze, tahminde yanıldığı için yarı üzgün; fakat kırk yılda bir Tom'un itaatkâr davranmış olmasından da oldukça memnundu (Ya5, s.9)".

İtaat değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, söz dinlemek, yöneticilerinin emirlerine uymak, aile büyüklerinin sözlerine itaat etmek, teslim olmak, uslu olmak boyutlarında ele alınmıştır. İtaat değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, söz dinlemek ve verilen emri yerine getirmek boyutlarında ele alınmıştır.

Önderlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=6) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=3) defa yer almıştır. Önderlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir

"Doğu ülkeleri Ankara'da elçilikler kurmuşlardı. Mustafa Kemal'in adı Asya kıtasında da saygıyla anılıyordu. O, Doğu'nun bağımsızlık bayrağını çeken ilk adamdı. Önderdi. Türkiye tüm Doğu için bir örnekti. Mustafa Kemal özgür ve bağımsız yaşamak isteyen ülkelerin de bir lideri sayılabilirdi. Tutsak yaşayan ülkeler şimdi onun savaşından esinleniyordu (Ye12, s.222)".

"Huntindon Dükünün oğlu olan Robin, büyüdükten sonra Normanlardan kötülük görmüş bu insanları bir araya getirip, onların önderi oldu (Ya4, s.9)".

Önderlik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, bir grubun çalışmasına liderlik yapmak, ülkenin kalkınmasında öncü olmak, başarısı ile insanlara örnek olmak, lider olarak sorunları çözmek ve sorumluluğunun bilincinde bir yönetici olmak boyutlarında ele alınmıştır. Önderlik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara önderlik yapmak ve haksızlıklara karşı çıkmada öncü olmak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.19. Fedakârlık, Gazilik, Şehitlik, Feragat Değerleri

Fedakârlık, gazilik, şehitlik ve feragat değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Fedakârlık, Gazilik, Şehitlik, Feragat Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Fedakârlık	45	4	49
Gazilik	10	0	10
Şehitlik	5	0	5
Feragat	1	0	1
Toplam	61	4	65

Tablo 27'de fedakârlık, gazilik, şehitlik, feragat değerleri toplam (f=65) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin fedakârlık (f=49), daha sonra sırasıyla gazilik (f=10), şehitlik (f=5), feragat (f=1), değerlerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Fedakârlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=45) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=4) defa yer almıştır. Fedakârlık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"İnsaniyet sizden hoşnuttur; elbette adınız asrımızda tutulan tarihlerin en şanlı yapraklarına yazılır. Cenabı Hak sizden hoşnuttur; ettiğiniz hizmetleri, şüphe yok ki, melekler şimdiden rahmetle, hürmetle yad ediyorlar. Ettiğiniz fedakârlığın kadrini ben bilirim (Ye1, s.77)".

"Benim Joe'm da öyleydi. Her zaman şeytanlıklarla dolu, yaramaz bir çocuktu ama iyi kalpli, fedakâr bir çocuktu (Ya5, s.60)".

Fedakârlık değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatan yolunda her şeyi feda etmeye hazır olmak, vatani uğruna ölümü göze almak, görev uğruna sevdiklerinden vazgeçmek, vatani için canını vermek, fedakârlığın kıymetini bilmek,

çocuklarını iyi evlat olarak yetiştirmek için her türlü sıkıntıya katlanmak, karşılık beklemeden fedakârlık yapmak, yaptığı fedakârlıkları başa kakmamak, sevdikleri için fedakârlık yapmaktan geri durmamak, bağımsızlık için her türlü sıkıntıya katlanmak, kendisi için yapılan fedakârlıkları unutmamak boyutlarında ele alınmıştır. Fedakârlık değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanların yaşadıkları sıkıntıları paylaşmak ve sevdiği için canını vermekten çekinmemek boyutlarında ele alınmıştır.

Gazilik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=10) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Gazilik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Milletinin dostluk ve kardeşlik mesajını getirdi. Gazi ile birlikte Batı Anadolu'yu gezdi. Köyde kentte Gazi'ye ve kendisine gösterilen sevgi onu çok duygulandırıyordu (Ye12, s.272)".

Gazilik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatani için savaşmak ve savaşta önderlik yapmak boyutlarında ele alınmıştır.

Şehitlik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=5) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Şehitlik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" Bari ben tamamlayayım. Eğer vatanım için, şehit olacak kadar bahtım varsa, o zaman sen de istediğin adamı ihtiyar edebilirsin (Ye1, s.16)".

Şehitlik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatani için canını vermek, dini değerleri uğruna hayatını feda etmek, şehit olmayı arzulamak, şehitliğin manevi değerine inanmak boyutlarında ele alınmıştır.

Feragat değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=1) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Feragat değeri ile ilgili yerli eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" Feragatler, fedakârlıklar para ile ödenmez, takdirle, alkışla veya bir kaç tatlı cümle ile ödenir (Ye7, s.77)".

Feragat değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, karşılık beklemeden sevdiği şeylerden vazgeçmek boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.20. Başarılı Olmak, Çalışkanlık Değerleri

Başarılı olmak ve çalışkanlık değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28. Başarılı Olmak, Çalışkanlık Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Başarılı olmak	64	18	82
Çalışkanlık	33	9	42
Toplam	97	27	124

Tablo 28'de başarılı olmak, çalışkanlık değerleri toplam (f=124) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin başarılı olmak (f=82) ve onu da çalışkanlık (f=42) değerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Başarılı olmak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=64) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=18) defa yer almıştır. Başarılı olmak ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Gerçekten de Şebnem pişman olmuş, okula gönderilmeyeceğinden korkmuş, var gücüyle gece gündüz ders çalışıyordu. Eylül imtihanlarında üç dersinde başarılı oldu (Ye9, s.102)".

"Herkes işini büyük bir başarıyla bitirmişti. İyi ama o ilginç fişek n'aptı dersiniz (Ya6, s.52)".

Başarılı olmak değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, en tehlikeli görevleri başarı ile tamamlamak, spor müsabakalarında birinci olmak, başarıya inanmak, başarısı için çalışmak, mesleğinde yükselmek, olumsuz şartları olumluya çevirmek, okuldan mezun olmak, başarı için hedefe odaklanmak, engellerin üzerine yürümek,

başarılı yolunda pes etmemek, küçük hedeflerden büyük hedeflere ulaşmak, her yaşta başarılı olunabileceğine inanmak, başarı yolunda iradeli olmak, başarılı olmak için sevdiği mesleği seçmek, bir sanat eseri oluşturmak, başarı için teknolojinin imkânlarından yararlanmak, başarılı bir sanatkâr olmak, başarıyı takdir etmek, var olan sorunların çözümüne katkı sağlamak, başarıyı ekip çalışması olarak sunmak, derslerinde başarılı olmak, sınavlarda başarılı olmak, savaşta başarılı olmak, başarının mutluluğunu yaşamak ve başarısından emin olmak boyutlarında ele alınmıştır. Başarılı olmak değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, bir makineyi işler hale getirmek, mesleğinde yükselmek, verilen görevi başarı ile tamamlamak, başarıyı takdir etmek, her hangi bir planı başarı ile uygulamak, savaşta başarılı olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Çalışkanlık değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=33) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=9) defa yer almıştır. Çalışkanlık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Hüseyin ise, hayatından çok memnundu. Okula istekle gidiyor, derslerine çok iyi çalışıyordu. Köy ilkokulunu bitirmesine rağmen parlak zekâsı ve çalışkanlığıyla arkadaşlarını geride bırakmıştı (Ye9, s.89)".

"Anlayacağınız, Hans bahçesinde çalışmaktan dolayı pek mutluymuş. Yaz demez, güz demez, ilkbahar demez, hep çalışmış (Ya9, s.27)".

Çalışkanlık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, çalışmak, çalışıp para kazanmak, zamanını faydalı işlere harcamak, çalışmayı sevmek, zamanını değerlendirmek, gençliğini topluma faydalı işlere harcamak, çalışma hayatında azimli ve iradeli olmak, yeteneklerini doğru kullanmak, çalışkanlığı ile tanınmak, çalışkanlığı ile takdir görmek, çalışkanlığı ile itibar kazanmak, derslerinde çok başarılı olmak, çalışkanlığın mutluluğunu yaşamak, çocuğunun çalışkanlığı ile mutlu olmak, başarı ile okulunu bitirmek, savaşta zaferler kazanmak boyutlarında ele alınmıştır. Çalışkanlık değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, bir işi kısa sürede öğrenmek, aldığı görevi kısa sürede başarı ile tamamlamak, çalışmayı sevmek, boş durmamak, çalışmaktan mutlu olmak ve iyi bir öğrenci olmak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.21. Kanaat, Tutumluluk Değerleri

Kanaat ve tutumluluk değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29. Kanaat, Tutumluluk Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Kanaat	11	3	14
Tutumluluk	2	0	2
Toplam	13	3	16

Tablo 29'da kanaat, tutumluluk değerleri toplam (f=16) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin kanaat (f=14) ve onu da tutumluluk (f=2) değerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Kanaat değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=11) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=3) defa yer almıştır. Kanaat değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Kanaatkârlık elbette ki kaybedilmemesi gereken hasletlerden biridir (Ye7,s.18)".

"İşte bak mesut bir hayat sürüyorum. Ne şikâyet ediyorum, ne de mızızlanıyorum (Ya7, s.136)".

Kanaat değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, elindekilerle yetinmek, sahip olduğu şeylerin kıymetini bilmek, halinden şikâyetçi olmamak, hırslı olmamak, azla yetinmeyi bilmek, kısmetine razı olmak, kanaatkâr olmanın zenginlik olduğuna inanmak, haline şükretmek boyutlarında ele alınmıştır. Kanaat değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, hayatından şikâyetçi olmamak ve azla mutlu olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Tutumluluk değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Tutumluluk değeri ile ilgili yabancı yazarlı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Hâlbuki Hatice diğer arkadaşlarından daha idareli hareket ediyor, defterini ve kalemini iyi kullanıyordu (Ye8, s.111)''.

Tutumluluk değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, idareli olmak ve israf yapmamak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.23. Terbiyeli Olmak, Faziletli Olmak, Ahlaklı Olmak, Görgülü Olmak Değerleri

Terbiyeli olmak, faziletli olmak, ahlaklı olmak, görgülü olmak değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. Terbiyeli Olmak, Faziletli Olmak, Ahlaklı Olmak, Görgülü Olmak Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Terbiyeli Olmak	7	2	9
Faziletli Olmak	1	4	5
Ahlaklı olmak	3	0	3
Görgülü Olmak	2	0	2
Toplam	13	6	19

Tablo 30'da terbiyeli olmak, faziletli olmak, ahlaklı olmak, görgülü olmak değerleri toplam (f=19) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değer terbiyeli olmak (f=9), sonra sırasıyla faziletli olmak (f=5), ahlaklı olmak (f=3) ve görgülü olmak (f=2) değerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Terbiyeli olmak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=7) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=2) defa yer almıştır. Terbiyeli olmak ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Ne rahatsızlığı? Rahatsız olmak bir yana, böyle güzel yetişmiş ve terbiyeli çocuklara sahip olduğumuz için sevinç duyarız (Ye8, s.116)".

" Üç çocukta uslu ve terbiyeliydiler (Ya2, s.48)".

Terbiyeli olmak değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde ailede kurallara uymak, edepli olmak, büyüklere karşı terbiyeli olmak, tanıdığı veya tanımadığı herkese iyi davranmak boyutlarında ele alınmıştır. Terbiyeli olmak değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, uslu olmak ve insanlara karşı terbiyeli olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Fazilet değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=1) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=4) defa yer almıştır. Fazilet değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"İhtiyarlığın kötülüklerine karşı en iyi silahlar nelerdir biliyor musunuz? Bilgili ve faziletli olmak (Ye7, s.93)".

"Faziletkâr rahiplerin safderunluğu burasını, esrarengiz ve korkulu bir yer yapmıştı (Ya9, s.192)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde fazilet değeri ahlak kurallarına uyma boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde fazilet değeri, iyi işler yapmayı amaç edinmek, ömrünü insanlara faydalı işlere harcamak ve olgunluk sahibi olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Ahlaklı olmak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=3) ile yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde ahlaklı olmak değeri yer almamıştır. Ahlaklı olmak değeri ile ilgili yerli eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"İhtiyar onun yaptıklarını anlatırken muhabbetten dudakları titriyordu. Ben de bu muhabbetin aksini ruhumda duydum. Yalnız Efe'nin her hareketi ahlaki idi. Halk, yerliler, köylüler ona ulvi bir kahraman gibi tapıyordu (Ye5, s.9)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde ahlaklı olmak değeri, ahlaklı davranışlarda bulunmak ve ahlaki yönüyle tanınmak boyutlarında ele alınmıştır.

Görgülü olmak değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=2) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. Görgülü olmak değeri ile ilgili yerli eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Mustafa annesini dikkatle dinliyordu. Annesi okullarda okuyup yetişmiş değildi. Ama akıllıydı. Görgülü idi. Görerek dinleyerek çok şey öğrenmişti. Söyledikleri gerçektir (Ye12, s.62)".

Görgülü olmak değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, toplum içinde yaşama kurallarını bilmek ve görgü kurallarına uymak boyutlarında ele alınmıştır.

4.1.24. Tek Tek Ele Alınan (Estetik, Yeniliklere açıklık, İstişare) Değerler

Bu grupta yer alan değerler, sözlük çalışmasına göre hiç bir değer grubuna dahil olmadıklarından dolayı, tek tek ele alınmışlardır.

Estetik, yeniliklere açıklık, istişare değerlerinin yerli ve yabancı yazarlı eserlerdeki yer alma durumları Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. Estetik, Yeniliklere Açıklık, İstişare Değerleri

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Estetik	36	99	135
Yeniliklere açıklık	1	1	2
İstişare	1	0	1
Toplam	84	112	196

Tablo 31'de estetik, yeniliklere açıklık ve istişare **değerleri** yer almıştır. Tabloya bakıldığında bu grupta yer alan değerlerden en fazla yer alan değerlerin estetik (f=135), daha sonra yeniliklere açıklık (2) ve istişare (f=1) değerinin izlediği görülmektedir. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Estetik değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=36) ve yabancı yazarlı eserlerde (f=99) defa yer almıştır. Estetik değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

" Sultan, önce Çin ressamlarının odasına girer, resimleri beğenir. Sonra da Türk ressamlarının odasına girince, aynı resimleri daha parlak daha güzel görür ve Türk ressamlarını takdir eder (Ye4, s.32) ".

" Vendi bunun çok güzel ve şirin bir ev olduğunu söyledi (Ya2, s.73) ".

Estetik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, dış görünüşe önem vermek, estetik eserler yapmak, sanat eserlerini takdir etmek, çevresindeki güzellikleri fark etmek, güzel hikâyeler yazmak, şehrin mimarisini beğenmek boyutlarında ele alınmıştır. Estetik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, estetik yapıları fark etmek, estetik eserler yapmak, doğadaki güzellikleri fark etmek, çevresindeki güzellikleri fark etmek, güzel şiir ve hikâyeler yazmak, kılık kıyafetine özen göstermek, takılarla kıyafetin uyumunu gözetmek boyutlarında ele alınmıştır.

Yeniliklere açıklık değeri, incelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda eşit oranda (f=1) defa yer almıştır. Yeniliklere açıklık değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir

" Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp deyip düştüm yollara (Ye6, s.151) ".

" Kraliçe peri ise ümidini kesmemişti, "Niçin onun üstünü bir ev yaparak örtmüyoruz" diye sordu. Bu çok güzel bir fikirdi, hepsi olumlu karşılayarak alkışladılar (Ya2, s.36) ".

Yeniliklere açıklık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde öğrenmeye açık olmak, yabancı yazarlı eserlerde yeni fikirler geliştirmek boyutlarında ele alınmıştır.

İstişare değeri, incelenen yerli yazarlı kitaplarda (f=1) defa yer alırken, yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almamıştır. İstişare değeri ile ilgili yerli ve yabancı eserlerden doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

"Adamın biri "bir akıllı arıyorum, onunla meşverette bulunacağım. Bir müşkülüm var, ona soracağım" diye herkese sorar dururmuş (Ye4, s.47)".

İstişare değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, insanlarla bir konuda fikir alışverişinde bulunmak olarak ele alınmıştır.

4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi " İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler ne kadar yer almaktadır?" şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 32. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Yerli ve Yabancı Yazarlı Kitaplarda Yer Alma Durumları

Değerler	Yazar Türü		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Sevgi	352	210	562
Yardımseverlik	118	115	233
Saygı	77	79	155
Estetik	36	99	135
Özgürlük	24	27	51
Sorumluluk	40	9	49
Çalışkanlık	33	9	42
Vatanseverlik	32	1	33
Duyarlılık	20	10	30
Misafirperverlik	18	8	26
Aile birliğine önem verme	15	10	25
Adil olma	13	12	25
Dayanışma	14	7	21
Temizlik	12	8	20
Dürüstlük	6	12	18
Bağımsızlık	13	0	13
Barış	6	6	12
Hoşgörü	3	0	3
Sağlıklı olmaya önem verme	2	0	2
Bilimsellik	1	0	1
Toplam	840	622	1462

Tablo 32'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda yer alma durumları ile ilgili frekans tablosu verilmiştir.

Birinci alt problemde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlere doğrudan alıntılarla yer verildiğinden, bu bölümde bu değerler ilgili

doğrudan alıntılar verilmemiş, değerlerin kitaplarda ne kadar yer aldığı yorumlanmıştır.

Tablo 32 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda toplamda (toplam $f=840$) yer aldığı görülmüştür. Yerli yazarlı eserlerde sevgi değeri en fazla yer alan ($f=352$) değer olmuştur. Yerli yazarlı eserlerde sevgi değerinden sonra en fazla yer alan değerler, yardımseverlik ($f=118$), saygı ($f=77$), sorumluluk ($f=40$), estetik ($f=36$) değerleri olmuştur. Yerli yazarlı eserlerde en az yer alan değerler; bilimsellik($f=1$), sağlıklı olmaya önem verme ($f=2$), hoşgörü ($f=3$), barış ($f=6$) ve dürüstlük ($f=6$) değerleri olmuştur.

Tablo 32 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin yabancı yazarlı kitaplarda toplamda ($f=622$) yer aldığı görülmüştür. Yabancı yazarlı eserlerde sevgi değeri en fazla yer alan ($f=210$) değer olmuştur. Yabancı yazarlı eserlerde sevgi değerinden sonra en fazla yer alan değerler yardımseverlik ($f=115$), estetik ($f=99$), saygı ($f=79$), özgürlük ($f=27$) değerlerinin izlediği görülmüştür. Yabancı yazarlı eserlerde en az temsil edilen değerler, vatanseverlik ($f=1$), barış ($f=6$), dayanışma ($f=7$) ve misafirperverlik ($f=8$) değerleri olmuştur. Yabancı yazarlı eserlerde bağımsızlık, bilimsellik, hoşgörü ve sağlıklı olmaya önem verme değerleri hiç yer almamıştır.

Tablo 32 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin toplamda ($f=1462$) yer aldığı görülmüştür. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda ($f=840$) ve yabancı yazarlı kitaplarda ($f=622$) yer aldığı görülmüştür. Programda yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda daha fazla temsil edildiği görülmüştür. Kitaplarda en fazla yer alan değerler, sırasıyla sevgi ($f=562$), yardımseverlik ($f=233$), saygı ($f=155$), estetik ($f=135$) ve özgürlük ($f=51$) olmuştur. Kitaplarda en az temsil edilen değerler bilimsellik ($f=1$), sağlıklı olmaya önem verme ($f=2$), hoşgörü ($f=3$), barış ($f=12$) ve bağımsızlık ($f=13$) değerleri olmuştur.

4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemi " İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri destekleyen değerler nelerdir?" şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 33. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerleri, Yerli ve Yabancı Yazarlı Kitaplarda Destekleyen Değerler

S.No	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Değerleri Destekleyen Değerler
1	Adil olma	Hakkaniyet, masumiyet, eşitlik
2	Aile birliğine önem verme	Namuslu olmak, hayâ
3	Bağımsızlık	
4	Barış	Dostluk, arkadaşlık, samimiyet, kardeşlik
5	Bilimsellik	Yeniliklere açıklık
6	Çalışkanlık	Kararlılık, azim, idealist olma, başarılı olmak
7	Dayanışma	Sadakat, vefa, minnettarlık, kadirşinaslık, istişare
8	Duyarlılık	Vicdanlı olmak
9	Dürüstlük	Doğruluk, güvenilirlik, sözünde durmak, emaneti korumak, hakikat sevgisi
10	Estetik	
11	Hoşgörü	Ağırbaşlılık, alçakgönüllülük, ölçülülük, sadelik
12	Misafirperverlik	
13	Özgürlük	Onur
14	Sağlıklı olmaya önem verme	
15	Saygı	Ahlaklı olmak, görgülü olmak, terbiyeli olmak, nezaket, kibarlık, zarafet
16	Sevgi	Acıma, merhamet, şefkat, bağışlama, millet sevgisi, hakikat sevgisi, doğa sevgisi
17	Sorumluluk	Kanaat, tutumluluk, itaat, önderlik
18	Temizlik	
19	Vatanseverlik	Milli birlik şuuru, cesaret, mertlik, kahramanlık, yiğitlik, fedakârlık, özgüven, şehitlik, gazilik, feragat
20	Yardımseverlik	Fazilet, cömertlik, insanlık, iyi niyet, iyi kalplilik, iyi huyluluk

1.Adil olma: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden adil olma değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, masumiyet, eşitlik, hakkaniyet değerlerinin desteklediği görülmüştür.

2. Aile birliğine önem verme: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden aile birliğine önem verme değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, namuslu olmak ve hayâ değerinin desteklediği görülmüştür.

3.Bağımsızlık: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden bağımsızlık değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, destekleyen her hangi bir değer olmamıştır.

4.Barış: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden barış değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, dostluk, arkadaşlık, samimiyet, kardeşlik değerlerinin desteklediği görülmüştür.

5.Bilimsellik: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden bilimsellik değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, yeniliklere açıklık değerinin desteklediği görülmüştür.

6.Çalışkanlık: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden çalışkanlık değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, kararlılık, azim, idealist olma, başarılı olmak değerlerinin desteklediği görülmüştür.

7. Dayanışma: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden dayanışma değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, sadakat, vefa, minnettarlık, kadirşinaslık, istişare değerlerinin desteklediği görülmüştür.

8. Duyarlılık: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden duyarlılık değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, vicdanlı olmak değerinin desteklediği görülmüştür.

9. Dürüstlük: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden dürüstlük değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, doğruluk, güvenilirlik, sözünde durmak, emaneti korumak, hakikat sevgisi değerlerinin desteklediği görülmüştür.

10.Estetik: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden estetik değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, destekleyen her hangi bir değer almamıştır.

11.Hoşgörü: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden hoşgörü değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, ağırbaşlılık, alçakgönüllülük, ölçülülük, sadelik değerlerinin desteklediği görülmüştür.

12.Misafirperverlik: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden misafirperverlik değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, destekleyen her hangi bir değer almamıştır.

13.Özgürlük: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden özgürlük değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, onur değerinin desteklediği görülmüştür.

14.Sağlıklı olmaya önem verme: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden sağlıklı olmaya önem verme değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, destekleyen her hangi bir değer almamıştır.

15.Saygı: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden saygı değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, ahlaklı olmak, görgülü olmak, terbiyeli olmak, nezaket, kibarlık, zarafet değerlerinin desteklediği görülmüştür.

16.Sevgi: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden sevgi değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, acıma, merhamet, şefkat, bağışlama, millet sevgisi, hakikat sevgisi, doğa sevgisi değerlerinin desteklediği görülmüştür.

17. Sorumluluk: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden sorumluk değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, kanaat, tutumluluk, itaat ve önderlik değerlerinin desteklediği görülmüştür.

18.Temizlik: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden sorumluk değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, destekleyen her hangi bir değer yer almamıştır.

19.Vatanseverlik: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden sorumluk değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, milli birlik şuuru, cesaret, mertlik, kahramanlık, yiğitlik, fedakârlık, özgüven, şehitlik, gazilik ve feragat değerlerinin desteklediği görülmüştür.

20.Yardımseverlik: Tablo 33'te yer alan sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan değerlerden sorumluk değerini, incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde yer alan değerlerden, fazilet, cömertlik, insanlık, iyi niyet, iyi kalplilik, iyi, iyi huyluluk değerlerinin desteklediği görülmüştür.

4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemi " İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri zedeleyen ifadeler nelerdir?" şeklinde ifade edilmiştir.

İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri zedeleyen ifadeler incelenirken, kitaplarda kötü karakterin özelliği olan pasajlar ele alınmamıştır. Kitaplarda daha çok değerleri zedeleyen ifadeleri teşvik eden, öven, doğru davranış kalıbı gibi sunan, açık bir şekilde değerleri zedeleyen ifadeler ele alınmıştır. Bu ifadeler, çocukların zihninde değerlerin zayıflamasına ve değerlerle ilgili olumsuz yargıların oluşmasına yol açmaktadır. Aşağıda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerleri zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla her değer başlığı altında yer verilerek, değer zedeleyen ifadeler açıklanacaktır.

4.4.1.Adil Olma Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda adil olma değerini zedeleyen ifadeler Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Adil Olma" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Adil Olma	Haksızlık yapmak	Eşkıyalık yapmaya istekli olma.
		Güçlü olan, zengin olan haklıdır anlayışına inanmak.
		Yaratıcı'nın adaletini hafife almak.
		Zalimliği hoş görmek.
		Önyargılı olmak.

Tablo 34 incelendiğinde yerli yazarlı kitaplarda adil olma değerini zedeleyen ifade olarak sadece haksızlık yapmak yer almaktadır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde adil olma değerini zedeleyen ifadeler olarak, eşkıyalık yapmaya istekli olma, güçlü olan, zengin olan haklıdır anlayışına inanmak, yaratıcının adaletini hafife almak, zalimliği hoş görmek, önyargılı olmak şeklinde yer almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden adil olma değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılar örnekler verilmiştir.

"Haftiyeler vardı. Jurnalciler vardı. Bunlar halkın arasına sokulur, devlet memurlarını gözler, Saray'a yalan yanlış raporlar verirlerdi. Bu adamların verdikleri raporlarla masum insanlar zindanlara atılıyor, uzaklara sürülüyordu. Yargıç önüne çıkmadan, kendisini savunamadan ölenler çoktu (Ye12)".

"Dokumacı: "Savaşta güçlülerin tutsağı güçsüzlerdir, barışta zenginlerin tutsağı yoksullardır. Tutsaklık bitmez" dedi (Ya6)".

" Un değirmencilerinin hepsi hırsız insanlardır (Ya9)".

4.4.2. Aile Birliğine Önem Verme Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda aile birliğine önem verme değerini zedeleyen ifadeler Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 35. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Aile Birliğine Önem Verme" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Aile Birliğine Önem Verme	Mahremiyeti önemsememek.	
	Aile bireylerine karşı çıkmak, isyan etmek.	
	Aile bireylerine hakaret etmek.	
	Ailede ahlaksız ifadeler kullanmak.	Ailede ahlaksızlığı teşvik etme.
	Aile değerlerini önemsememek.	Ahlaksızlık yapmak.
		Sadakatsizlik
		Aile bireylerine karşı vefasızlık
		Namus ve terbiye değerleri ile alay etme.

Tablo 35 incelendiğinde mahremiyeti önemsememek, aile bireylerine karşı çıkmak, aile bireylerine isyan etmek ifadeleri yerli ve yabancı yazarlı eserlerde aile birliğine önem verme değerini zedeleyen ortak ifadeler olarak yer almaktadır. Bunun dışında yerli yazarlı eserlerde ailede ahlaksız ifadeler kullanmak, aile değerlerini önemsememek ifadeleri yer almıştır. Yabancı yazarlı eserlerde ise sadakatsizlik, aile bireylerine karşı vefasızlık, namus ve terbiye değerleri ile alay etmeyi öne çıkaran ifadeler yer almaktadır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden aile birliğine önem verme değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılar örnekler verilmiştir:

" Ben senin dışarıda ne aradığını, evden niçin kaçtığını da biliyorum. Belki de küçük bir orospu (Ye10) ”.

"Börek adamı baştan çıkaracak kadar lezzetli olmalı. Tıpkı çırılçıplak bir kadın gibi (Ya7)".

"Neden mi şimdiye kadar baştan çıkmamıştı? Çünkü kendisini azdıracak biriyle karşılaşmamıştı da ondan (Ya7)".

4.4.3. Bağımsızlık Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bağımsızlık değerini zedeleyen herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

4.4.4. Barış Değerini Zedeleyen İfadeler:

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda barış değerini zedeleyen herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

4.4.5. Bilimsellik Değerini Zedeleyen İfadeler:

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bilimsellik değerini zedeleyen ifadeler Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Bilimsellik" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Bilimsellik	Büyücülük	
	Batıl inançlara yönelmek.	
		Gerçeğe aykırı olma.
		Hayalet vb. varlıklara inanmak.

Tablo 36 incelendiğinde büyücülük, batıl inançlara yönelmek ifadeleri yerli ve yabancı yazarlı eserlerde bilimsellik değerini zedeleyen ortak ifadeler olarak yer almaktadır. Yabancı yazarlı eserlerde ise geçeğe aykırı olma, hayalet ve benzeri varlıklara inanmak gibi ifadeler yer almaktadır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı

eserlerden bilimsellik değerini zedeleyen ifadeler doğrudan alıntılar örnekler verilmiştir:

"Kırk gün sonra bu çukuru açalım, göreceğiz ki, çamaşırlar kudurmuş ter ter tepiniyor, diye bilgi veriyordu (Ye10) ".

" O sevimli bahçeye giden kapıdan sığabilecek kadar küçüldüğünü fark edince yüzü sevinçle parladı (Ya1) ".

"Bu insanlar yaşlı doğarlar, gitgide gençleşip, her yıl daha küçülüp, çocuk yaşına gelince de ölürlər (Ya6) ".

4.4.6. Çalışkanlık Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda çalışkanlık değerini zedeleyen ifadeler Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Çalışkanlık" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Çalışkanlık	-	Tembellik.

Tablo 37 incelendiğinde çalışkanlık değerini zedeleyen ifadeler sadece yabancı yazarlı eserlerde yer almıştır. Yabancı yazarlı eserlerde tembelliği öne çıkaran ifadeler yer almıştır. Aşağıda yabancı yazarlı eserlerden çalışkanlık değerini zedeleyen ifadeler doğrudan alıntı ile örnek verilmiştir:

"İçip sarhoş olmak için para kazanayım diye biraz balık tutar ve boyuna etrafta tembel tembel dolaşır (Ya5) ".

4.4.7. Dayanışma Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda dayanışma değerini zedeleyen ifadeler Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Dayanışma " Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Dayanışma	Dedikodu yapmak.	-

Tablo 38 incelendiğinde dayanışma değerini zedeleyen ifadeler sadece yerli yazarlı eserlerde yer almıştır. Yerli yazarlı eserlerde dedikodu yapmayı öne çıkaran ifadeler yer almıştır. Aşağıda yerli yazarlı eserlerden dayanışma değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntı ile örnek verilmiştir:

"Merak etme, biz senin ardından ifadeni almasını biliriz. Dedikodu yaparız, demekten çekinmedi (Ye11)".

4.4.8. Duyarlılık Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda duyarlılık değerini zedeleyen ifadeler Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Duyarlılık " Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Duyarlılık	Menfaati olmayan konularda duyarsızlık.	Kimsesiz insanlara karşı merhametsiz olma, onlarla alay etme.

Tablo 39 incelendiğinde duyarlılık değerini zedeleyen ifadeler yerli yazarlı eserlerde menfaat karşılığı iyilik yapmak, yabancı yazarlı eserlerde kimsesiz

insanlara karşı merhametsiz olma, onlarla alay etme şeklinde yer almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden duyarlılık değerini zedeleyen ifadeler doğrudan alıntı ile örnek verilmiştir:

"Hiç öyle şey olur mu? deyince, yengem büyük bir hırs ve kızgınlıkla; öyleyse evi benim üzerime geçirin. Hem bunların eziyetini çekeyim, hem de elime bir şey geçmesin. Olur, mu öyle şey diye gürlledi (Ye8)".

"Rahat mı bırakayım. Herkes onu rahat bırakmış zaten. Ne anası ne de babası var. Kimsenin karışığı yok ki. Öyle değil mi Charlotte? Ha, ha, ha (Ya8)".

4.4.9. Dürüstlük Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda dürüstlük değerini zedeleyen ifadeler Tablo 40'da verilmiştir.

Tablo 40. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Dürüstlük " Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
Dürüstlük	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
	İnsanları aldatmak.	
	Bilerek yalan söylemek.	
	Bilerek hile yapmak.	
	Gerçeği inkâr etmek.	Yalan söylemeyi hafife almak.
	Amaca ulaşmak için hileyi hoş görmek.	İnsanlara hile yapmayı öğretmek.
	İnsanları aldatmada yetenek sahibi olmak.	Yalanın iyi olduğu durumlar olabileceğini söylemek.
	Yalan söylemeyi hoş görmek.	İnsanları kandırmak için çalışmak.
	Hırsızlığı hafife almak.	İnsanları dolandırmak.
	İnsanları aldatmaktan mutluluk duymak.	Hırsızlık yapmak.
		İkiyüzlü davranmak.
		Yaptığı hırsızlık ile övünmek.
		Kocasını aldatmak.
		Söylediği yalan ile övünmek.
		Rüşvet vermek.
		Her zaman hırsızlığa meyilli olmak.

Tablo 40 incelendiğinde dürüstlük değerini zedeleyen ifadelerden insanları aldatmak, bilerek hile yapmak, bilerek yalan söylemek hem yerli hem de yabancı yazarlı eserlerde ortak olarak yer almıştır. Bunun dışında yerli yazarlı eserlerde amaca ulaşmak için hileyi hoş görmek, insanları aldatmada yetenek sahibi olmak, yalan söylemeyi hoş görmek, hırsızlığı hafife almak, insanları aldatmaktan mutluluk duymak, gerçeği inkâr etmek olarak yer almaktadır. Dürüstlük değerini zedeleyen ifadeler yabancı yazarlı eserlerde insanlara hile yapmayı öğretmek, insanları kandırmak için çalışmak, yalan söylemeyi hafife almak, yalanın iyi olduğu durumlar olabileceğini söylemek, insanları bilerek dolandırmak, hırsızlık yapmak, ikiyüzlü davranmak, yaptığı hırsızlık ile övünmek, kocasını aldatmak, söylediği yalan ile övünmek, rüşvet vermek, her zaman hırsızlığa meyilli olmak şeklinde yer almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden dürüstlük değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

"Tabir ederken benim büyük bir adam, büyük bir bey, büyük bir paşa olacağımı, bana kimsenin fenalık yapamayacağını temin ettikçe, yalan söylediğimi unuttur, ne kadar çok sevinirdim (Ye5)".

" Ne olacak dedi arkamdan, tanımadığım biri. Hırsızlıktır. Adama döndüm:

-Hırsızlık mı? Adam omuz silkti:

-Hırsızlık elbet. Ne olacak başka?

Gönlüm o çocuğa hırsız denmesine razı olmuyor. Adamın güven uyandırmayan bir suratı var. Geç a canım! dedim. Banka soymadılar ya? (Ye10)".

" Zavallı yavrucuğum, her halde yalan söyledi; ama kutsal bir yalan (Ya5)".

"O benim kurnazca uydurduğum bir yalandı. Hah hah hah ha. Sizin gibi gençleri esaslı bir şekilde uyuttum değil mi? (Ya7)".

4.4.10. Estetik Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda estetik değerini zedeleyen herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

4.4.11. Hoşgörü Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda hoşgörü değerini zedeleyen ifadeler Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Hoşgörü " Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Hoşgörü	İnsanların fiziksel özellikleriyle alay etme	
	İnsanları küçük görme	İnsanlar arasında ayırım yapmak.

Tablo 41 incelendiğinde hoşgörü değerini zedeleyen ifadelerden insanların fiziksel özellikleriyle alay etmek, hem yerli yazarlı hem de yabancı yazarlı eserlerde yer almaktadır. Bunun dışında yerli yazarlı eserlerde insanları küçük görme, yabancı yazarlı eserlerde insanlar arasında ayırım yapma ifadeleri yer almaktadır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden hoşgörü değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

" Sarı, esmer, çirkin suratı, çarpık burnu, dişlek ağzı, gözünün önüne geldi. Meçhul bir nefretle titredi (Ye5) ".

" Aman bizden uzak dur. Kara kurbağa kadar çirkin, engerek yılanı kadar iğrençsin. Bas git yanımızdan! Seninle oynamayız biz. İğrençsin sen, deyip onu bahçeden dışarı attılar (Ya6) ".

" Sosislerin başında, elinde uzun bir kızartma çatalı, kötü düşünceli, keçeleşmiş kırmızı saçlarla örtülü iğrenç suratlı, çok yaşlı, yüzü çok buruşuk bir Yahudi beklemekteydi (Ya8) ".

4.4.12. Misafirperverlik Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda misafirperverlik değerini zedeleyen ifadeler Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan " Misafirperverlik " Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Misafirperverlik	Misafire karşı duyarsız olmak.	-
	Misafire karşı saygısız davranmak.	-

Tablo 42 incelendiğinde dayanışma değerini zedeleyen ifadeler sadece yerli yazarlı eserlerde yer almıştır. Yerli yazarlı eserlerde misafire karşı duyarsız olmak ve misafire karşı saygısız davranmayı öne çıkaran ifadeler yer almıştır. Aşağıda yerli yazarlı eserlerden misafirperverlik değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntı ile örnek verilmiştir:

"Sonunda bir bahar günü şehirli çoluğunu çocuğunu aldı, neşeyle köyün yolunu tuttu. Sonunda köye vardılar. Dostlarının evini sordular. Kapıyı çaldılar. Fakat kapı bir türlü açılmıyordu. Üstelik oluk gibi yağmur yağıyordu. Sırılsıklam olmuşlar, üşümüşlerdi. Çaresiz bir kovuk altı bulup sığındılar. Dostları köylü onları tanıımıyordu. Behey, hilekâr bunak. Gece yarısı sıpasını tanıyan adam, güpegündüz dostunu nasıl tanımaz (Ye4)''.

" Kardeşimle yengemizin elini öptük. O "Sağ olun! Sağ olun" dedikten sonra dayıma:

-Şakir! Ayaklarını iyice sildirmeyi unutma! Ben banyoyu da hazırladım. Odaya girmeden hemen yıkansınlar. Ben kızı yıkarım! dedi ve içeri girdi. İçim bir fena oldu. Kapının önünde dondum kaldım. Kendimizi yapayalnız, bir garip hissettim. Dayımı gördüğüm zaman duymuş olduğum o sevinç, o

güven duygum kaybolup gitti. Misafîr böyle mi karşılanırdı. Köyümüzde her aile misafiri için canını verirdi (Ye8) ”.

4.4.13. Özgürlük Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda özgürlük değerini zedeleyen ifadeler Tablo 43'te verilmiştir.

Tablo 43. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Özgürlük" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Özgürlük	Dalkavukluk yapmak.	Güçlü güçsüzü, zengin fakiri ezebilir düşüncesini doğal görmek.
		İnsanların hayatlarını hiçe saymak.
		İnsanları köle olarak kullanmak.

Tablo 43 incelendiğinde özgürlük değerini zedeleyen ifadeler yerli yazarlı eserlerde menfaat için özgürlüğünden vazgeçmeyi telkin eden ifadeler yer almıştır. Yabancı yazarlı eserlerde özgürlük değerini zedeleyen ifadeler, güçlü güçsüzü, zengin fakiri ezebilir düşüncesini doğal görmek, insanların özgürlüklerini hiçe saymak, insanları köle olarak kullanmak olarak yer almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden özgürlük değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

"Veli hemen doğruldu yerinden, sağa sola sırtarak dalkavukça selamlar vere vere ilerledi. Aslanın önünde eğildi, iki büklüm oldu. Doğrulduğunda aşırı saygı gösterisiyle ellerini göğsü üzerinde kavuşturup hem çok suçsuz hem çok korkak tavırlar takındı (Ye11) ”.

"Dokumacı: "Savaşta güçlülerin tutsağı güçsüzlerdir, barışta zenginlerin tutsağı yoksullardır. Tutsaklık bitmez" dedi (Ya6)".

" Unutma benim kölemsin. Seni bir damacana şarap parasına aldım, dedi (Ya6)".

4.4.14. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda sağlıklı olmaya önem verme özgürlük değerini zedeleyen ifadeler Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Sağlıklı Olmaya Önem Verme" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	İçki içmek.	
		İçki parası için her şeyi feda etmek.
		Sağlığı önemsememek.
		Çocuklara zorla içki içirmek.
		Çocukların içki içmesi.
		İçkinin afacan yapığına inanmak.
		İçki neşe verir düşüncesinde olmak.

Tablo 44 incelendiğinde sağlıklı olmaya önem verme değerini zedeleyen ifadelerden içki içmenin sıradan bir şeymiş gibi algılanmasına yol açacak ifadeler hem yerli yazarlı hem de yabancı yazarlı eserlerde yer almıştır. Bunun dışında yabancı yazarlı eserlerde, içki parası için her şeyi feda etmek, sağlığı önemsememek, çocuklara zorla içki içirmek, çocukların içki içmesi, içkinin afacan yaptığına inanmak, içkinin neşe verdiğiğine inanmak ile ilgili ifadeler yer almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden sağlıklı olmaya önem verme değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

" İçki içiyor mu yine? İçiyor bulduğu zaman (Ye9) ”.

" Şarap ve kadından bıacak kadar nasibini almış misafirlerim arabanın içinde pestilleri çıkmış gibi yayılıp kalmışlardı (Ya7) ”.

" İdare heyeti bir toplantı yapıp Oliwer Twist'in sağlığa zararlı bir limana gidecek küçük bir ticaret gemisiyle gönderilmesine karar verdi (Ya8) ”.

" Haydi o rakıdan biraz bana veriniz. Neşelenmem lazım (Ya9) ”.

4.4.15. Saygı Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda saygı değerini zedeleyen ifadeler Tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Saygı" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Saygı	İnanca saygısızlık.	
	İnsanlarla alay etmek.	
	İnsanlara lakap takmak.	
	Küfür etmek.	
	İnsanlara şiddet uygulamak	
	İnsanlara hakaret etmek.	
	Anneye karşı saygısızlık.	
	Yaşlı insanlarınla eğlenmek, alay etmek.	İnsanlara bela okumak.
	İnancı hafife almak.	Yaratıcıya dil uzatmak.
	Babaya saygısız davranmak.	Dini değerlere hakaret etmek.
	Ölmüş insanlarınla alay etmek.	Argo ifadeler kullanmak.
	İnsanlara şantaj yapmak.	İnsanların ekonomik durumlarıyla alay etmek.
	İnsanları aşağılamak.	

Tablo 45 incelendiğinde saygı değerini zedeleyen ifadelerden inanca saygısızlık yapmak, insanlarla alay etmek, insanlara lakap takmak, insanlara küfür etmek, insanlara şiddet uygulamak, insanlara hakaret etmek, anneye karşı saygısızlık hem yerli yazarlı hem de yabancı yazarlı eserlerde yer almıştır. Bunun yanında yerli yazarlı eserlerde yaşlı insanlarla alay etmek, insanları aşağılamak, babaya karşı gelmek, ölmüş insanlarla alay etmek, insanlara şantaj yapmak, inancı hafife almak gibi ifadeler yer almıştır. Yabancı yazarlı eserlerde, insanlara bela okumak, annelik kurumuna dil uzatmak, yaratıcıya dil uzatmak, dini değerlere hakaret etmek, argo ifadeler kullanmak, insanların ekonomik durumlarıyla alay etmek gibi saygı değerini zedeleyen ifadeler yer almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden saygı değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

"-Sen, Allah'ın adaletini bilmez misin? Bilmekle ne olur? Biz vatani muhafaza edeceğiz, Allah da bizi muhafaza edecek. —Etmezse, yine kendi bilir! (Ye1) ”.

" Allah'ın odunu, sen kime karşı geliyorsun bakayım. Şimdi seni eşek sudan gelene kadar döverim (Ye3) ”.

"Bir üfürüklük canın var kız. Duyduk, Deve Salim Öğretmen'in evlatlığı olmuşsun. Anan da bir hizmetçi parçası (Ye11) ”.

" Kendini tutamadan, küçük ayaklarıyla Recep'i tekmelemeye çalıştı:

—Pis domuz, pis yalancı (Ye11) ”.

" Ona göre bütün anneler şaşkın ve akılsızdı (Ya2) ”.

" Sen korkağın birisin, korkak domuz seni. Ağabeyime söylersem görürsün gününü, küçük parmağıyla ezer seni (Ya5) ”.

" Bu dua parçasına göre Oliver kötülük kuvvetlerinin emrinde şeytanın yarattığı bir mahlûktu (Ya8) ”.

" Buraya gel alçak solucan (Ya8) ”.

"Sikes ona iğrenç bir küfür savurdu. Sikes Oliver'i böyle bir işe karıştırdığından dolayı Fagin'e küfürler savurarak... (Ya8)''.

"Biliyorum ki, merhametli Allah benim yeğenimdir ve bana, mertebeme göre muamele göstermekte kusur etmez (Ya9)''.

4.4.16. Sevgi Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda sevgi değerini zedeleyen ifadeler Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 46. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Sevgi" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Sevgi	Acımasız olmak.	
	Nefret dolu olmak.	
	Beddua etmek.	
		Zalim olmak.
		Zalimliği ile övünmek.
		İnsanları dövmek.
		İnsanları azarlamak
		Taş yürekli olmak.
		İnsanları aşağılık görmek.
		İkiyüzlü davranmak.
		Kötü niyetli olmak.

Tablo 46 incelendiğinde sevgi değerini zedeleyen ifadelerden acımasız olmak, nefret dolu olmak, beddua etmek hem yerli yazarlı hem de yabancı yazarlı eserlerde yer almıştır. Bunun yanında yabancı yazarlı eserlerde zalim olmak, zalimliği ile övünmek, insanları dövmek, insanları azarlamak, taş yürekli olmak, insanları aşağılık görmek, ikiyüzlü davranmak, kötü niyetli olmak gibi ifadeler yer

almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden sevgi değerini zedeleyen ifadeler doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

" Şah İsmail, bu zavallıları ateşte kızartıp kebab ettirdi. Etlerini kuzu gibi yedi. Bu şah, zalim olduğu kadar da kurnazdı (Ye5) ”.

"Erkek köpürdü: "Allah senin de belanı versin, onun da belasını versin. Uyanmıyormuş. Uyanmıyor işte ne yapayım? (Ye10) ”.

" Çocukları gemiye götürmeli ve orada hepsini boğarak öldürmeliydi (Ya2) ”.

" Zavallı bir köstebeğin iyi görmeyen gözlerini uzun bir kamışla çıkardığı zaman ne çok gülmüşlerdi. Zavallı bir cüzzamlıya taş atıp da canını acıttığında da pek eğlenmişlerdi (Ya6) ”.

"Aynı gün, o hiddetle eve dönüşte, çocukların hepsini sıra dayacağından geçirmiş, annesine küfür etmiş ve kafayı çekip zil zurna sarhoş olmuştu. Yegoriç de sırf ona arkadaşlık yapmış olmak için sarhoş olmuştu (Ya7) ”.

"İçeri girer girmez seni güzel bir döveceğim. Tembel mahlûk, indir kepenkleri. Sonra Oliver’i tartakladı ve dükkâna girdi (Ya8) ”.

4.4.17. Sorumluluk Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda sorumluluk değerini zedeleyen ifadeler Tablo 47’de verilmiştir

Tablo 47. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Sorumluluk" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Sorumluluk	İnsanları sorumluluklarını yapmaktan soğutmak.	
	Sorumluluklarına karşı şikayetçi olmak.	

Tablo 47 incelendiğinde sorumluluk değerini zedeleyen ifadeler sadece yerli yazarlı eserlerde yer almıştır. Yerli yazarlı eserlerde insanları sorumluluklarını yapmaktan soğutmak ve sorumluluklarına karşı şikâyetçi olmak gibi sorumluluk değerini zedeleyen ifadeler yer almıştır. Aşağıda yerli yazarlı eserlerden sorumluluk değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

"Bu nasıl şey Allah aşkına. Biz buraya okumaya mı geliyoruz, yoksa dayak yemeye mi? Ya Rabbi sen bilirsin! Bu sözler beni mektepten soğutmaktaydı. Sabahleyin, kalfa evin kapısını çalınca yüreğim oynamaya başlardı (Ye2)".

" Hoca Efendi demiş ki

—Biz ona kendi faydası için öğrenci veriyoruz. Şikâyet mi ediyor? Okuttukça zihni açılır. Teşekkür etsin! Ne tuhaf cevap! Yüz elli kere "vav üstün ve" demekle, haksız olarak değnek yemekle zihin mi açılırmış (Ye2)".

4.4.18. Temizlik Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda temizlik değerini zedeleyen herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

4.4.19. Vatanseverlik Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda vatanseverlik değerini zedeleyen herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

4.4.20. Yardımseverlik Değerini Zedeleyen İfadeler

İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda yardımseverlik değerini zedeleyen ifadeler Tablo 48'de verilmiştir

Tablo 48. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan "Yardımseverlik" Değerini Zedeleyen İfadeler

Değer	Değeri zedeleyen ifadeler	
	Yerli Yazarlı	Yabancı Yazarlı
Yardımseverlik	İnsanlara yardım etmede duyarsız olmak.	İnsanlara kötülük yapılmasına ortak olmak.
	Menfaat karşılığı yardım etmek.	Yardımsever olmanın kötü olduğuna inanmak.
		İnsanları kötü alışkanlıklara başlatmak.

Tablo 48 incelendiğinde yardımseverlik değerini zedeleyen ifadeler yerli yazarlı eserlerde insanlara yardım etmede duyarsız olmak ve menfaat karşılığı yardım etmek şeklinde yer almıştır. Yabancı yazarlı eserlerde yardımseverlik değerini zedeleyen ifadeler insanlara kötülük yapılmasına ortak olmak, yardımsever olmanın kötü olduğuna inanmak, insanları kötü alışkanlıklara başlatmak şeklinde yer almıştır. Aşağıda yerli ve yabancı yazarlı eserlerden yardımseverlik değerini zedeleyen ifadelere doğrudan alıntılarla örnek verilmiştir:

" Bana ne! Ben bakmaya mecbur değilim ya. Kimsesizler yurduna gitsinler (Ye8) "

" -Ya hanım! Ne acayip düşüncelerin var. Hiç öyle şey olur mu? deyince, yengem büyük bir hırs ve kızgınlıkla:

—Öyleyse evi benim üzerime geçirin. Hem bunların eziyetini çekeyim, hem de elime bir şey geçmesin. Olur mu öyle şey diye gürlledi (Ye8) "

" Vendi'ye fenalık etmek isteyenlere o da yol gösteriyordu (Ya2) "

" Bundan böyle kimseye bir şey vermemeye bakacağım, eli açık olmanın cezasını çekiyor insan (Ya6) ”.

"Toby bir şarap bardağını yarıya kadar doldurup:

—Çocuğa da bir yudum. Yut bakalım masumluk örneği dedi (Ya8) ”.

5.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada ulaşılan bulgular doğrultusunda sonuçlar ile öneriler sunulmuştur.

5.1.Sonuçlar

"İlköğretim Öğrencileri İçin "100 Temel Eser" Listesinde Belirlenmiş Eserlerde Verilen Değerler İle İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Değerlerin Uyumu" başlıklı bu araştırmada, MEB'nin 2005 yılında ilköğretim okulları için tavsiye ettiği 100 temel eser listesinden yer alan eserler sayfa sayılarına göre gruplandırılarak (0-100 sayfa, 100-200 sayfa, 200-300 sayfa, 300-400 sayfa, 400 ve üstü sayfa) maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile seçilen 12 yerli, 9 yabancı yazarlı kitap incelenmiştir.

5.1.1.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemi olarak ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bulunan değerler incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda, ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda acıma, adil olma, aile birliğine önem verme, ağırbaşlılık, ahlaklı olmak, alçakgönüllülük, arkadaşlık, azim, bağımsızlık, bağışlama, barış, başarılı olmak, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, duyarlılık, dua, dürüstlük, emaneti korumak, estetik, eşitlik, fedakârlık, feragat, fazilet, gazilik, görgülü olmak, güvenilirlik, hakikat sevgisi, hakkaniyet, hayâ, hoşgörü, idealist olma, inanç, insanlık, iyi huyluluk, iyi kalplilik, iyi niyet, istişare, itaat, kadirşinaslık, kahramanlık, kanaat, kararlılık, kardeşlik, kibarlık, masumiyet, milli birlik şuuru, millet sevgisi, minnettarlık, misafirperverlik, merhamet, mertlik, namuslu olmak, nezaket, onur, ölçülülük, önderlik, özgürlük, özgüven, sabır, sadakat, sadelik, sağlıklı olmaya önem verme, samimiyet, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durmak, şefkat,

şehitlik, şükür, temizlik, terbiyeli olmak, tutumluluk, ümit, vatanseverlik, vefa, vicdanlı olmak, yardımseverlik, yeniliklere açıklık, yiğitlik ve zarafet değerleri tespit edilmiştir. Kılıç (2009) tarafından 100 temel eserde dini ve ahlaki değerlerin incelendiği araştırmada, açık sözlülük (doğruluk), adalet, affedici olmak (bağışlama), alçakgönüllülük, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, diğerkâmlık (yardımseverlik), doğruluk, dostluk, fedakârlık, izzet (onur), öğüt, sabır, sadakat, saygılı olmak, sevgi, sorumluluk sahibi olmak, şefkat, tokgözlülük (kanaat), ümit var olmak ve yardımseverlik değerleri elde edilmiştir. Bu çalışmada öğüt değeri dışında elde edilen değerler ile araştırmamızda elde ettiğimiz değerlerle örtüşmektedir. Çengelci (2010) tarafından yapılan araştırmada, öğrenci velileri tarafından Sosyal Bilgiler öğretim Programı'nda yer almamasına karşın, çocuklarının eşitlik, cesaret ve sabır değerlerini kazanmalarını gerekli görmüşlerdir. Bu üç değerde incelenen eserlerde yer almaktadır.

Değerlere ilişkin yapılan çeşitli sınıflamalar incelendiğinde, ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bulunan değerlerin, sınıflamaların içinde yer alan değerlerle uyumlu olduğu görülmektedir (Rokeach, 1973; Tezcan, 1974; Martorella, 1982; Kahle, 1985; Ravlin ve Meglina, 1987; Ohio State Department of Education, 1990; Schwartz, 1992; Gibbs ve Earley, 1994; Akarsu, 1994; Bolay, 1996; Kinnier, Kernes ve Dautheribes, 2000). Bu durumda araştırma sonucunda ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bulunan değerlerin ilgili alan yazın ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Yerli yazarlı kitaplarda en fazla yer alan değerler, sırasıyla sevgi, yardımseverlik, saygı, cesaret, dostluk, başarılı olma, ümit, acıma, güvenilirlik ve fedakârlık değerleri olmuştur. Yerli yazarlı kitaplarda en az yer alan on değer sırasıyla, emaneti korumak, istişare, yeniliklere açıklık, fazilet, feragat, eşitlik, görgülü olmak, hakikat sevgisi, kibarlık, milli birlik şuuru, ölçülülük, sadelik, sağlıklı olmaya önem verme ve tutumluluk değerleri olmuştur. Yabancı yazarlı kitaplarda en fazla yer alan değerler, sevgi, yardımseverlik, estetik, saygı, acıma, dostluk, merhamet, cesaret, arkadaşlık ve ümit değerleri olmuştur. Yabancı yazarlı kitaplarda en az yer alan değerler eşitlik, insanlık, iyi huyluluk, milli birlik şuuru,

masumiyet, ölçülülük, sadelik, sözünde durma, vatanseverlik, yeniliklere açıklık ve yiğitlik değerleri olmuştur. Dilmaç (2008) tarafından yapılan araştırma sonucunda öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri değerlerin evrensellik, güvenlik, iyilikseverlik ve özyönelim olduğu görülmektedir. Araştırmamızda da yardımseverlik değeri en fazla kitaplarda yer alan değerler arasında yer almaktadır. Bu bakımdan yardımseverlik ile ilgili bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir.

Çelikpazu ve Aktaş (2011) tarafından ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla iletilen değerlerin incelendiği araştırmada “sevgi” ve “çalışkanlık/azim ve kararlılık” değerinin üç sınıf düzeyinde en çok iletilen/sezdirilen değerler olduğu; ulusal değerlerden “vatan sevgisi”, “millî kimliğini tanıma” ve “kültürel mirasa ve tarihe duyarlılık” değerleri ilk sıraları almıştır. Araştırmada elde edilen değerlerden sevgi değeri ile ilgili bulgular araştırmamızı desteklemektedir. Kumbasar (2011) tarafından Muzaffer İzgü’nün on iki romanında belirlenen yirmi beş değer üzerinden yapılan araştırmada, romanlarda en çok rastlanılan değer sevgi değeridir. Sevgi değerini sırasıyla saygı, yardımseverlik, çalışkanlık, temiz olma ve aile birliğine önem verme izlemiştir. Araştırmada en fazla değerler arasında yer alan sevgi, saygı ve yardımseverlik değerleri ile bulgular araştırmamız ile örtüşmektedir. Özkan (2010) tarafından ilköğretim sosyal alan içerikli ders kitaplarında himayeci değerlerin belirlenmesi amacıyla yapılan başka bir araştırmada, “himaye”, “güven”, “bağlılık”, “saygı” ve “birlik-beraberlik” değerlerinin ön plana çıkan değerler olduğu görülmüştür. Araştırmada saygı değeri ile ilgili bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir. Turan (2010) tarafından çocuk klasiklerinde din olgusu, ahlaki ve dini değerlerin incelendiği araştırmada, çocuk klasiklerinde, sevgi, merhamet, yardımseverlik, nankörlük etmeme gibi evrensel ahlaki değerlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Sevgi ve yardımseverlik değerleri araştırmamızda en fazla yer alan değerler arasında yer alırken, merhamet ve nankörlük etmeme (kadirşinaslık) değerleri de tespit edilen değerler arasında yer almıştır.

Gönen ve dig. (2011) tarafından ilköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelendiği araştırmada, vatanseverlik, sorumluluk, duyarlılık ve hoşgörü değerleri kitaplarda en az düzeyde yer alan değerler olarak ön plana çıkmaktadır.

Vatanseverlik, duyarlılık ve hoşgörü değerleri ile ilgili bulgular araştırmamız ile örtüşmektedir. Bulut (2011) tarafından atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri ile ilgili bir araştırmada ise, başkalarının haklarına saygılı olma, vatan sevgisi (vatanseverlik), sanat ve sanatçıya saygı duyma, hoşgörülü olma, yenilikçi olma (yeniliklere açıklık), önyargılı olmama, işbirlikçi olma, başarılı olma, eleştirel olma, dil bilincine sahip olma, doğa sevgisi değerleri atasözlerinde en az yer alan değerler olarak ön plana çıkmaktadır. Yeniliklere açıklık, bilimsellik, vatanseverlik, hoşgörü değerleri araştırmamızda da en az olan değerler arasında yer almaktadır. Yine Kumbasar (2011) araştırmasında, örneklem alınan eserlerde alçakgönüllü olma değerine rastlanılmazken, incelenen eserlerde en az yer alan değerlerin barış, tutumlu olma, bilimsellik, cesur olma ve sabırlı olma olduğu görülmüştür. Barış, tutumluluk, bilimsellik değerleri araştırmamızda da en az olan değerler arasında yer almaktadır.

İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda elde edilen değerlerden; ahlaklı olma, bağımsızlık, doğa sevgisi, emaneti korumak, feragat, gazilik, görgülü olmak, hoşgörü, idealist olma, istişare, kadirşinaslık, millet sevgisi, sağlıklı olmaya önem verme, şehitlik ve tutumluluk değerleri sadece yerli yazarlı eserlerde yer almıştır. Bunun durumun nedeni olarak, bu grupta yer alan değerlerin milli ve dini kaynaklı değerler olmasından dolayı, yerli yazarlı eserlerde daha fazla yer almış olduğu söylenebilir. Zarafet değeri ise sadece yabancı yazarlı eserlerde yer almıştır. İlköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda genel olarak, en az bulunan değerler emaneti korumak, feragat, istişare, görgülü olmak, sağlıklı olmaya önem verme, tutumluluk, yeniliklere açıklık, ahlaklı olma, doğa sevgisi, eşitlik, hoşgörü, milli birlik şuuru, ölçülülük, sadelik ve zarafet değerleri olmuştur. Emaneti korumak, feragat, istişare, milli birlik şuuru, ölçülülük, sadelik değerlerinin daha çok bize özgü değerler olmasından dolayı, yabancı yazarlı eserlerde daha az yer aldığı söylenebilir.

Genel olarak elde edilen değerlere bakıldığında, ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda en fazla bulunan değerler, sevgi, yardımseverlik, saygı, estetik, dostluk, acıma, cesaret, ümit, merhamet ve başarılı olma değerleri olmuştur. Hem yerli hem de yabancı yazarlı

eserlerde en fazla yer alan ve aynı olan değerleri, ortak değerler olarak açıklayabiliriz. Bu bulgu ortak değerlerin mümkün olduğu görüşünü desteklemektedir. Ortak değerler mümkün mü? tartışmasına ortaya çıkan değerler üzerinden baktığımızda, hem yerli hem de yabancı eserlerde en fazla yer alan değerlerin aynı olmasından dolayı, ortak değerlerin var olduğunu ve mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Gönen ve dig. (2011) tarafından ilköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelendiği araştırmada, sevgi, saygı ve yardımseverlik değerleri kitaplarda en fazla yer alan değerler olmuştur. Kitaplarda en fazla yer alan değerler ile araştırmamızda kitaplarda en fazla yer alan değerler örtüşmektedir. Yıldırım'ın (2009) çalışmasında sınıf öğretmenlerince çocukların kazanmalarını arzu ettikleri değerlerden vatanseverlik, çalışkanlık, aileye önem verme, duyarlılık, saygı, sevgi, dürüstlük, özgürlük, hoşgörü, yardımseverlik, dayanışmacılık, sağlığa önem verme ve bilimsellik ön plana çıkmaktadır. Balcı ve Yelken (2010) ilköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar ile ilgili araştırmasında özveri (fedakârlık), sevgi-saygı, bilimsellik, doğa sevgisi, sağlığa önem verme, dürüstlük, hoşgörü, dayanışmacılık(dayanışma), aile, vatan ve millete en önemlisi geçmişe önem verme (aile birliğine önem verme, vatanseverlik, millet sevgisi), değişime ve gelişmelere açık olma (yeniliklere açıklık), sağlık, temizlik ve çevrenin önemini kavrama, Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı, doğruluk, sorumluluk, çalışkanlık değerleri öğretmenler tarafından vurgulanan değer örnekleridir. Belet ve Deveci (2008) tarafından ilköğretim 1-5. sınıflar arası Türkçe ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili araştırmada, ders kitaplarında ortaya çıkan değerler; ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezâket, onurlu olma, tutarlılık, dürüstlük olarak belirlenmiştir. Ders kitaplarında ortaya çıkan değerler ile araştırmamızda incelenen eserlerde yer alan değerlerin özdenetim ve tutarlılık dışında örtüştüğü görülmektedir.

5.1.2.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın ikinci alt problemi olarak ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin nasıl yer aldığı incelenmiştir. Yapılan

analizler sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan tüm değerlerin yerli yazarlı eserlerde temsil edildiği, yabancı yazarlı eserlerde ise bazı değerlerin yer almadığı tespit edilmiştir.

Yerli yazarlı eserlerde sevgi değeri en fazla yer alan değer olmuştur. Yerli yazarlı eserlerde sevgi değerinden sonra en fazla yer alan değerler, yardımseverlik, saygı, sorumluluk ve estetik değerleri olmuştur. Yerli yazarlı eserlerde en az yer alan değerler; bilimsellik, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, barış ve dürüstlük değerleri olmuştur. Yabancı yazarlı eserlerde de sevgi değeri en fazla yer alan değer olmuştur. Yabancı yazarlı eserlerde sevgi değerinden sonra en fazla yer alan değerler yardımseverlik, estetik, saygı ve özgürlük değerleri olmuştur. Yabancı yazarlı eserlerde en az temsil edilen değerler, vatanseverlik, barış, dayanışma ve misafirperverlik değerleri olmuştur. Ayrıca yabancı yazarlı eserlerde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerden bağımsızlık, bilimsellik, hoşgörü ve sağlıklı olmaya önem verme değerleri hiç yer almamıştır.

Genel olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda daha fazla temsil edildiği görülmüştür. Kitaplarda en fazla yer alan değerler, sırasıyla sevgi, yardımseverlik, saygı, estetik ve özgürlük değerleri olmuştur. Kitaplarda en az temsil edilen değerler bilimsellik, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, barış ve bağımsızlık değerleri olmuştur. Aktan ve Padem (2011) ilköğretim sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerde yer alan değerleri inceledikleri araştırmada, sırasıyla sorumluluk, sevgi, yardımseverlik ve dayanışma değerleri okuma metinlerinde en fazla yer alan değerler; sağlıklı olmaya önem verme, temizlik ve vatanseverlik değerleri ise okuma metinlerinde en az yer alan değerler olmuştur. Ayrıca okuma metinlerinde bağımsızlık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik değerleri hiç yer almamıştır. Araştırma sonuçları en fazla ve en az olan değerler bakımından araştırmamızı destekler niteliktedir. Ayrıca okuma metinlerinde yer almayan değerler arasında yer alan bağımsızlık ve hoşgörü değerlerine, incelediğimiz yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almayan ve tüm eserlerde en az olan değerler arasında olması bakımında da benzer sonuçlar taşımaktadır.

Akbaş (2004) araştırmasında öğrencilerin puanları, ortalamaları arasında en düşük olan değerlerin sorumluluk sahibi olmak, estetik, dayanışma ve hoşgörülü

olmak gibi değerler olduğunu söylemektedir. Hoşgörü olma değeri ile ilgili bulgu, araştırmamızı destekler niteliktedir. Şen (2007) Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi ile ilgili araştırmasında, kitaplarda en çok rastlanan değerler, sevgi, duyarlılık, yardımseverlik, saygı ve sorumluluk değerleri olurken, kitaplarda en az temsil edilen değerler ise; bağımsızlık, sağlıklı olmaya önem verme, barış, bilimsellik ve özgürlük değerleri olmuştur. Bu bulgulardan, duyarlılık ve özgürlük değerleri dışındaki değerler, araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Aslan (2007) araştırmasında, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere en yüksek düzeyde kazandırılabilen değer "Aile Birliğine Önem Verme", en düşük düzeyde kazandırılabilen değer ise "Sorumluluk" değeri olduğunu belirtmiştir. Araştırmamız bu değerlerin dağılımı bakımından farklılık göstermektedir. Araştırmamızda aile birliğine önem verme ve sorumluluk değerleri kitaplarda ne en fazla ne de en az yer alan değerlerden olmayıp, orta düzeyde yer alan değerlerdir.

Aral (2008) araştırmasında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine yer verilmediği, sevgi, saygı ve dini duygular ve vatanseverlik değerlerinin en çok yer alan değerler olduğu tespit edilmiştir. Şen (2008), altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ilettiği değer açısından incelediği araştırmasında, sevgi ve vatanseverlik değerleri metinlerde en fazla yer alan değerler olurken; barış, aile birliğine önem vermek, misafirperverlik, temizlik en az iletilen değerler olarak tespit edilmiştir. Türkçe ders kitabında metinlerde en fazla yer alan değerler ile 100 temel eser listesinde yerli ve yabancı eserlerde en fazla yer alan değerlerin aynı olduğu görülmektedir. Bu da seçilen metin ve incelen kitapların metin içeriklerinin sevgi, yardımlaşma, saygı ve vatanseverlik yoğunluklu metin içerikleri olmasıyla açıklanabilir. Aktan ve Padem (2011) tarafından ilköğretim 5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan değerlerin incelendiği araştırmada, sırasıyla sevgi, başarılı olma, estetik ve yardımseverlik değerleri okuma metinlerinde en fazla yer alan değerler olarak tespit edilmiştir. Okuma metinlerinde en fazla yer alan değerlerin, araştırmamızda en fazla yer alan değerlerle örtüştüğü görülmektedir. Baysal (2009) araştırmasında öğrencilerin beşinci sınıfın sonunda programda kazandırılması beklenen ve duyuşsal alanda yer alan değerlerden duyarlılık/sorumluluk, dayanışma/işbirliği, hoşgörü,

çalışkanlık, insana ve çevreye saygıyı doğru tanımladıkları ve sıralanan değerlere çoğunlukla sahip olduklarını belirtmiştir. Araştırma bulgularımızda yer alan saygı (insana ve çevreye saygıyı) ve yardımseverlik (dayanışma/işbirliği) değerlerinin kitaplarda fazla yer almasından dolayı, bu değerlerin öğrencilere kazandırılmasında 100 temel eser listesinde yer alan eserlerin katkı sağlayacağı söylenebilir. Aktan ve Padem (2011) Türkçe ders kitabında kullanılan okuma metinlerde yer alan değerleri inceledikleri araştırmada, sırasıyla sevgi, başarılı olma, estetik ve yardımseverlik değerleri okuma metinlerinde en fazla yer alan değerler, bağımsızlık, çalışkanlık, duyarlılık, hoşgörü, özgürlük değerleri ise okuma metinlerinde en az yer alan değerler olmuştur. Araştırma sonuçlarına göre okuma metinlerinde en fazla yer alan değerlerin araştırmamızla bire bir desteklerken, en az yer alan değerler bakımından ise hoşgörü ve bağımsızlık değerleri dışındaki değerlerde farklılık göstermiştir. Okuma metinlerde ve incelenen eserlerde en fazla yer alan değerlerin birebir benzerlik göstermesi, okuma metinlerinde aynı değerleri temele alan okuma metinlerin çokluğundan kaynaklanmış olabilir.

Yaptığımız araştırmada bilimsellik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin kitaplarda en az yer alan değerler olmasına karşılık, Yiğittir(2010) tarafında yapılan araştırmada, öğretmenler tarafından bu değerlerin en üst düzeyde kazandırıldığı ifade edilmiştir. Bu da öğretmenlerin bu değerlendirmeyi Sosyal Bilgiler dersi üzerinden yapmasından kaynaklanmış olabilir. Şahin (2010) tarafından yapılan araştırmada ise, katılımcı öğretmenler programda yer alan değerler içerisinde sorumluk, saygı, vatanseverlik, dürüstlük, doğruluk, adil olma, hoşgörü, bayrağımıza İstiklâl Marşı'na değerlerinin öğretimini öncelikli bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler tarafından öncelikli bulunan değerler ile kitaplarda yer alan değerlerin hoşgörü değeri dışında örtüştüğü söylenebilir. Külünkoğlu'nun (2010) araştırmasında, ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplardaki metinlerin ilettiği değerleri incelediği araştırmasında metinlerde en az yer verilen değerler, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, özgürlük ve saygıdır. En fazla yer verilen değer ise doğa sevgisidir. Öğrencilere verilen okuma kitaplarında yer alan değerler ile Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde yer alan değerlerin birbirini tamamlaması, birbirlerini desteklemesi gerekmektedir. Araştırma bulgularına göre Türkçe ders

kitaplarında yer alan metinlerin iletteği değerler ile 100 temel eserde yer alan değerlerin farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Kumbasar (2011) yaptığı araştırmada, Muzaffer İzgü'nün romanları iletilerin sayısı ve içeriği dikkate alındığında adil olma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, misafirperverlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik değerleri için yeterli bulunurken; arkadaşlık, barış, bilimsellik, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, vatanseverlik değerleri açısından yetersiz görülmüştür. Bu bulgu bizim araştırmamızdan elde ettiğimiz bulguları destekleyici niteliktedir.

Yiğittir (2010) araştırmasında, ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini ifade etmiştir. Araştırmacı bunun nedenini ise; ailelerin bu değerleri tercih etmesinde sosyo-ekonomik düzeylerinin etkili olabileceğini ifade etmiştir. Bu araştırma bulgularında öncelik verilen değerlerden saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerinin incelenen eserlerde en çok yer alan değerler arasında yer alırken, diğer değerlerin de kitaplarda yer almasına karşılık istenilen düzeyde kitaplarda yer almadığı tespit edilmiştir. Karagöz (2009) Türkçe ders kitaplarındaki metinleri incelediği araştırmada, çalışkan olma, zorluklar karşısında yılmama değeri ve yaratıcı/yapıcı olma, sabırlı olma, canlıları sevmek, yardımsever olma, öğrenmeye meraklı ve istekli olma, çalışma bilincini taşıma, araştırmacı olma, okuma alışkanlığı kazanma değeri ders kitaplarında en sık rastlanan değerler olmuşlardır. Bu değerlerden yardımsever olma, sevgi (canlıları sevmek) değerleri araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Yine aynı araştırmada Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde, bağımsızlık, başkalarının haklarına saygı duyma, bilginlere değer verme, bilimsel düşünceye önem verme, (bilimsellik) cömert olma, çevre koruma bilincine sahip olma, isteklerimizi aile şartlarına göre ayarlayabilme, kanunlara itâat etme, okuma alışkanlığı kazanma, paylaşma, sağlığın değerini bilme (sağlıklı olmaya önem verme), sanatçılara değer verme, temiz olma değerlerine yeterince yer verilmemiştir. Bu değerlerden bağımsızlık, bilimsellik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin

en az temsil edilen değerler arasında yer alması, araştırmamızdaki bulguları destekler niteliktedir.

Uçar (2009) araştırmasında, elde ettiği bulgulara göre itaat, saygı, yardımlaşma, dayanışma gibi değerler ders kitaplarında ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Bu değerlerden saygı ve yardımseverlik (yardımlaşma) kitaplardaki ağırlıklı değerler içinde yer alması, araştırmamızı desteklemektedir. Çengelci (2010) tarafından yapılan araştırmada, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik ve dayanışma değerlerinin örtük program yoluyla öğrenciler tarafından, birbirlerine kazandırmaya çalıştıkları değerler olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler içerisinde yer alan sevgi, saygı ve yardımseverlik değerleri incelenen kitaplar içinde en çok değerler içinde yer alırken, hoşgörü değeri ise en az yer alan değerleri içinde yer almıştır.

5.1.3.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt problemi olarak ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda yer alan değerlerin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri destekleme durumları incelenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerden adil olma, aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin, kitaplarda tespit edilen diğer değerler tarafından desteklendiği görülmüştür. İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda tespit edilen değerler içinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerden bağımsızlık, estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerini destekleyen değer olmamıştır. Aydın (2003) tarafından yapılan araştırmada, temizlik değeri öğretmenleri değer verdikleri ilk on değer arasında yer almıştır. Memiş ve Gedik (2010) araştırmalarında, hoşgörülü olmanın öğretmenlerin değer yönelimlerinde en öne çıkan değerler içinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Kumbasar (2011)'ın araştırmasında, incelenen okuma kitapları arkadaşlık, barış, bilimsellik, cesur olma, fedakârlık, hoşgörü, iffetli olma, sağlıklı olmaya önem verme, sabırlı olma, kanaatkârlık, tutumlu olma, vatanseverlik değerleri açısından

yetersiz bulunmuştur. Bu değerler arasında yer alan hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme değerleri de çalışmamızda hiç desteklenmeyen değerler arasında yer almıştır. Bu sonuçlar, araştırmada elde ettiğimiz bulgularımızı destekler niteliktedir. Değerler ile ilgili yapılan araştırmalarda mevcut sınıflamalar ve sadece belirli değerler kullanılması, diğer değerlerin göz ardı edilmesine ve araştırılmamasına yol açmaktadır. Bu bakımdan değerler ile ilgili yapılan araştırmaların geniş bir değer yelpazesine yayılması önemlidir.

5.1.4.Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın dördüncü alt problemi olarak ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri zedeleyen ifadeler neler olduğu incelenmiştir. Kitaplarda yer alan metinler incelenirken, kitaplarda kötü karakteri ortaya koyan, kötü karakterin özelliklerini yansıtan metinler kapsam dışında bırakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri, zedeleyen ifadeler yer almıştır. Yerli yazarlı kitaplarda adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerini zedeleyen ifadeler yer almıştır. Yerli yazarlı eserlerde bağımsızlık, barış, çalışkanlık, estetik, temizlik ve vatanseverlik değerlerini zedeleyen her hangi bir ifade yer almamıştır. Yabancı yazarlı kitaplarda adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi ve yardımseverlik değerlerini zedeleyen ifadeler yer almıştır. Yabancı yazarlı kitaplarda bağımsızlık, barış, dayanışma, estetik, misafirperverlik, sorumluluk, temizlik ve vatanseverlik değerlerini zedeleyen her hangi bir ifade yer almamıştır.

Değer zedeleyen ifadeler yerli yazarlı eserlerde; haksızlık yapmak, mahremiyeti önemsememek, aile bireylerine karşı çıkmak, isyan etmek, aile bireylerine karşı çıkmak, isyan etmek, aile bireylerine hakaret etmek, aile bireylerine hakaret etmek, ailede ahlaksız ifadeler kullanmak, aile değerlerini önemsememek, büyücülük, batıl inançlara yönelmek, dedikodu yapmak, menfaat karşılığı iyilik yapmak, insanları aldatmak, bilerek hile yapmak, bilerek yalan söylemek, amaca

ulaşmak için hileyi hoş görmek, insanları aldatmada yetenek sahibi olmak, yalan söylemeyi hoş görmek, hırsızlığı hafife almak, insanları aldatmaktan mutluluk duymak, gerçeği inkâr etmek, insanların fiziksel özellikleriyle alay etme, insanları küçük görme, misafire karşı duyarsız olmak, misafire karşı saygısız davranmak, menfaat için özgürlüğünden vazgeçmek, içki içmek, inanca saygısızlık, insanlarla alay etmek, insanlara lakap takmak, küfür etmek, insanlara şiddet uygulamak, insanlara hakaret etmek, yaşlı insanlarla eğlenmek ve onlarla alay etmek, insanları aşağılamak, babaya karşı gelmek, ölmüş insanlarla alay etmek, insanlara şantaj yapmak, anneye karşı gelmek, inancı hafife almak, acımasız olmak, nefret dolu olmak, beddua etmek, insanları sorumluluklarını yapmaktan soğutmak, sorumluluklarına karşı şikâyetçi olmak, insanlara yardım etmede duyarsız olmak, menfaat karşılığı yardım etmek boyutlarında yer almaktadır.

Değer zedeleyen ifadeler yabancı yazarlı eserlerde, eşkıyalık yapmaya istekli olmak, güçlü olan ve zengin olan haklıdır anlayışına inanmak, Yaratıcı'nın adaletini hafife almak, zalimliği hoş görmek, önyargılı olmak, mahremiyeti önemsememek, aile bireylerine karşı çıkmak, isyan etmek, aile bireylerine karşı çıkmak ve isyan etmek, aile bireylerine hakaret etmek, ailede ahlaksızlığı teşvik etme, ahlaksızlık yapmak, sadakatsizlik, aile bireylerine karşı vefasızlık, namus ve terbiye değerleri ile alay etme, büyücülük, batıl inançlara yönelmek, gerçeğe aykırılık, peri ve benzeri varlıklara inanmak, tembellik, kimsesiz insanlara karşı merhametsiz olma ve onlarla alay etmek, insanları aldatmak, insanlara hile yapmayı öğretmek, insanları kandırmak için çalışmak, yalan söylemeyi hafife almak, bilerek yalan söylemek, yalanın iyi olduğu durumlar olabileceğini söylemek, insanları bilerek dolandırmak, hırsızlık yapmak, ikiyüzlü davranmak, yaptığı hırsızlık ile övünmek, kocasını aldatmak, söylediği yalan ile övünmek, rüşvet vermek, her zaman hırsızlığa meyilli olmak, insanların fiziksel özellikleriyle alay etme, insanlar arasında ayırım yapmak, güçlü güçsüzü, zengin fakiri ezebilir düşüncesini doğal görmek, insanların hayatlarını hiçe saymak, insanları köle olarak kullanmak, içki içmek, içki parası için her şeyi feda etmek, sağlığı önemsememek, çocuklara zorla içki içirmek, çocuk yaşta içki içmek, içkinin afacan yapığına inanmak, içki neşe verir düşüncesinde olmak, inanca saygısızlık, insanlarla alay etmek, insanlara lakap takmak, küfür etmek, insanlara şiddet uygulamak, insanlara hakaret etmek, insanlara bela okumak, annelik

kurumunu aşağılamak, yaratıcıya dil uzatmak, dini değerlere hakaret etmek, argo ifadeler kullanmak, insanların ekonomik durumlarıyla alay etmek, acımasız olmak, nefret dolu olmak, beddua etmek, zalim olmak, zalimliği ile övünmek, insanları dövmek, insanları azarlamak, taş yürekli olmak, insanları aşağılık görmek, ikiyüzlü davranmak, kötü niyetli olmak, insanlara kötülük yapılmasına ortak olmak, yardımsever olmanın kötü olduğuna inanmak, insanları kötü alışkanlıklara başlatmak boyutlarında ele alınmaktadır.

Değer zedeleyen ifadelerden mahremiyeti önemsememek, aile bireylerine karşı çıkmak, isyan etmek, aile bireylerine hakaret etmek, büyücülük, batıl inançlara yönelmek, insanları aldatmak, bilerek yalan söylemek, bilerek hile yapmak, insanların fiziksel özellikleriyle alay etmek, içki içmek, inanca saygısızlık, insanlarla alay etmek, insanlara lakap takmak, küfür etmek, insanlara şiddet uygulamak, insanlara hakaret etmek, anneye karşı saygısızlık, acımasız olmak, nefret dolu olmak, beddua etmek, hem yerli hem de yabancı yazarlı eserlerde yer alan ortak değer zedeleyen ifadelerdir.

Çocuk eseri yazarlarının çocuk psikolojisini göz önüne alarak yazmaları gerekmektedir (Aytekin, 2008). Kitaplarda değerleri zedeleyen ifadeler incelendiğinde, bu ifadelerin çocukların değer algılarını, ahlaki gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler bırakması kaçınılmazdır. Değer zedeleyen ifadelerin kitaplarda çokça yer alması, listede yer alan kitapların çocuk psikolojisine de uygun olmadığını ortaya koymaktadır.

Hikâye ile eğitim yaklaşımı, genelde eğitim için özelde de din ve ahlak eğitimi için sahip olduğumuz yöntemlerin en iyilerinden biri olarak kabul edilebilir (Streib, 2001). Çünkü hikâye, eğitimde önemli bir yeri olan örnek alma ve özdeşleşmenin sağlanabilmesi için güzel bir araçtır (Özek, 1991). Hikâyeyi okuyan ya da dinleyen kişi, hikâyedeki kahramanlardan birini kendisine model olarak seçer ve adeta bunun karakterinde yaşamaya başlar (Bilkan, 2009). İşte insanın hikâye ile bu tür bir ilişkisinin zorunluluğundan dolayı, denilebilir ki, hikâye okuyan ya da dinleyen kimse, oradaki kahramanların rolleri ile çok hızlı bir biçimde empati kurmakta; kahramanların yerine kendini koyup mizaç ve vasıfları itibarıyla kendine uygun veya en yakın görünen biriyle özdeşleşmektedir (Gergen, 2001). İncelenen

eserli hem yerli hem de yabancı eserlerde değer zedeleyen davranışlara sahip karakterlerin çok sık sunulması, öğrencilerin olumsuz modellerle özdeşleşmesine yol açmaktadır. Öğrencilerin olumsuz modellerle özdeşim kurlmaları, öğrencilerde değer gelişimini olumsuz yönde ve ciddi olarak etkilemektedir.

Sever (2002) yaptığı araştırmada, çocuk kitaplarında, kahramanların amacına şiddet uygulayarak ulaşması, kitapta aktarılan iletilerle şiddetin olumlanması, şiddetin sorun çözmenin bir yolu olarak gösterilmesi, çocukta önemli duygusal örselenmelere neden olacağını belirtmiştir. İncelediğimiz kitaplarda değer zedeleyen ifadeler arasında yer alan, küfür etmek, insanlara şiddet uygulamak, insanlara hakaret etmek, insanlara bela okumak, insanlara hakaret etmek ve benzeri davranış ifadeleri çocuklara olumsuz davranışları çözüm yolları olarak sunmakta, çocukların duygusal gelişimine zarar vererek, çocuklarda değer algılarının zayıflamasına yol açmaktadır.

Kepenekçi'ye göre (2009), Unesco, Uluslararası Anlayış, işbirliği ve Barış İçin Eğitim ve İnsan Haklarına ve Temel Özgürlüklere İlişkin Eğitim Tavsiye Kararı'nda kitapların içerik özellikleriyle ilgili olarak, kitaplarda düşmanlık, saldırganlık ve ayrımcılık aşılayan ifadelerin kaldırılması önerilmiştir. İncelenen kitaplarda, çocuklar için olumsuz ahlaki karakter özelliklerinin sunulduğu, kitaplarda şiddet, küfür, argo üslup ve benzeri ifadelerin sık yer aldığı görülmüştür. Bu örnekler değer eğitimi için çocukların ahlaki gelişimlerini olumsuz etkileyecek, olumsuz yönlendirmeler yapmalarını sağlayacak özellikler taşımaktadır.

Belet ve Deveci (2008) tarafından yapılan bir araştırmada Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde argo ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. Kılıç (2009) yaptığı araştırmada, 100 temel eserde bazı eserlerde, kullanılan dilin, çocuklara kötü örnek olduğunu, mizah unsuru olarak argo ifadeler ve kaba bir üslup kullanıldığını tespit etmiştir. Araştırmamız kapsamında incelenen eserlerde de argo ve hakaret içeren ifadelerin yer alması araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Demircan (2006) tarafından yapılan başka bir araştırmada, Mektepli Gazetesi'nin, yer verdiği masallarla okuyucularına zamanı kontrollü kullanmanın önemi; hayvan sevgisi ve hayvanlara kötü davranmamak gerektiği; öfkeyi kontrol etmenin yararları; yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmek gerektiği; büyücülerin sahtekâr olduğu; bugün ağlayanın yarın güldüğü; yaşantımızda bizim kontrolümüzün olmadığı her

şeye kaderin yön verdiği; insan yaşamında şansın önemli bir faktör olduğu; hırsızlığın çok gerekse yapılabileceği; Türk'ün Türk'ten başka dostu olmadığı gibi davranış ve bilgilerin kazandırılmak istenildiği görülmektedir. Mektepli Gazetesi'nde yer alan romanlar da ise genel kültür sahibi olmanın önemi; coğrafi bilgiler; özürlü olmanın kötü bir şey olduğu; yaşamın tesadüflerle dolu olduğu; iyi insan olmanın erdemi; bazı durumlarda yalan söylenebileceği; askerliğin yapılamayabileceği; sorumluluğa önem verme; çalışkan olmanın yararları; yabancı dil bilmenin yararları gibi davranışlar üzerinde durulmuştur. Araştırmada incelenen masal ve romanlarda bazı durumlarda yalan söylenebileceği, hırsızlığın çok gerekse yapılabileceği gibi değerleri zayıflatan davranışların olduğu söylenebilir. Araştırmamızda incelenen kitaplarda değerleri zedeleyen ifadeler arasında yer alan yalan söylemeyi hafife almak, hırsızlığı ile övünmek gibi ifadeler de araştırma sonuçları ile benzerlik taşımaktadır.

Türkçe Öğretim Programı'nda metinlerin taşınması gereken nitelikler arasında;

- Metinler millî kültür ve değerlerimize uygun olmalıdır (Madde 3).
- Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere ve hukukun üstünlüğüne aykırı öğeler yer almamalıdır (Madde 8).
- Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. içeren öğeler yer almamalıdır (Madde 12) (MEB,2009,S.56).

İncelenen yerli ve yazarlı metinlerde göz önüne alınması gereken niteliklere aykırı öğelerin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu noktada kitaplardaki metinlerde/kitapların seçiminde bu niteliklerin gözetilmediği anlaşılmaktadır.

Taşdemir (2005) yaptığı araştırmada, çocuk edebiyatının önemli türlerinden olan çocuk hikâye ve romanları bazı yönlerden gerekli nitelik düzeyinde olmalarına karşın, bir takım nitelikler yönünden ise beklendik nitelik düzeyine sahip bulunmadığını tespit etmiştir. Kılıç (2009) yaptığı araştırmada 100 temel eserde yer alan; aldatmak, başkalarının sırtından geçinmek, başkalarına özenmek, bencillik, cimrilik, dalkavukluk, dedikodu, dış görünüşe göre değer biçme, gösteriş yapmak, hırsızlık, kıskançlık, kibir, korkaklık, tamahkârlık ifadelerini olumsuz ahlaki değerler olarak ifade etmiştir. Araştırma kapsamında olumsuz ahlaki değerler olarak belirtilen

ifadeler ile araştırmamı kapsamında tespit edilen değerleri zedeleyen ifadeler örtüşmektedir. Bu sonuçlar da araştırma bulgularımızı desteklemektedir.

Şen (2007) yaptığı araştırmada, 100 temel eser listesindeki bazı yabancı eserlerin, Türk çocuğunun değerlerine ve yaşantısına uygun olmayan öğeler içerdiğini, 100 Temel Eser listesinde yer alan kitapların, Türkçe eğitiminde değerler öğretimi için, bütün değerler için geçerli olmamakla birlikte, kullanılabilir olduğunu ve kitapların değer aktarımı için uygun olmadığını tespit etmiştir. İşcan (2008) ve arkadaşları tarafından yapılan başka bir araştırmada, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin çocuk zevkine göre yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Bu yetersizliğin kaynağı olarak, kitap yazarlarının her yaşa ve düzeye göre şiirlerin, düzyazıların titizlikle tarandığı bir arşiv oluşturmamaları gösterilmiştir. Yaman (2009) yaptığı araştırmada, ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında, değerlerin aktarımını destekleyecek metin sayısının sınırlı ölçüde kullanıldığını tespit etmiştir. Araştırma kapsamında incelenen yerli ve yabancı yazarlı eserlerde de değer zedeleyen ifadelerin yer alması, kitaplarda yer alan metinlerin değer aktarımı bakımından istenilen düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Yeşilyurt (2009) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin milli birliğimizi tehdit eden unsurlara karşı öğrencileri bilgilendirme niteliğine üst düzeyde sahip olduklarını ortaya koymuştur. Kitaplarda değer zedeleyen ifadeler arasında yer alan insanlar arasında ayırım yapmak, zalimlik, nefret, hakaret, alay etme ve şiddet gibi ifadeler milli birliği tehdit eden unsurlar arasında sayılabilir. Bu bakımdan öğretmenlerin incelenen eserlerde yer alan değer zedeleyen ifadeler hakkında bilgilendirmesi ve yönlendirmesi önemlidir.

Turan (2010) araştırmasında, çocuk klasiklerinde batı kültürü ve Hristiyanlığa ait dini ve ahlaki değerlere oldukça fazla yer verildiğini, buna karşılık Türk klasiklerinde ise genel anlamda Türk kültürüne, örf ve adetlerine ve dini ve ahlaki değerlerine ya hiç yer verilmediğini ya da olumsuz olarak yer verildiğini tespit etmiştir. Araştırma bulgularımızda incelenen yerli ve yabancı eserlerde, her iki toplumu da yansıtan değerlerin temsil edildiği söylenebilir.

Kumbasar (2011) yaptığı araştırmada, roman kahramanlarının bazen argo ifadeler kullanması okuyucular için olumsuz bir örnek oluşturduğunu, argo

ifadelerinin yanı sıra içki ve sigara içen kahramanlara sıklıkla yer verilmesi ve bu kahramanların zararlı alışkanlıklarından dolayı eleştirilmemesini romanlarda tespit edilen olumsuzluklar olarak ifade etmiştir. Araştırmamız kapsamında da hem yerli hem de yabancı yazarlı eserlerde argo ifadeler ve küfür eden kahramanların varlığı, yerli ve özellikle yabancı yazarlı eserlerde içki içen kahramanların çokluğu ve içki içmenin sıradan bir davranış kalıbı olarak sunulması tespit edilen olumsuzluklar arasında sayılabilir.

Yurtseven (2011), MEB onaylı 100 temel eserde yer alan çeviri kitaplardaki iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygunluğunun Türkçe öğretmenlerinin görüşleri doğrultunda incelediği araştırmasında, 100 temel eser listesinde yer alan, Seksen Günde Devr-i Âlem, Üç Silahşorlar, Pollyanna, Robin Hood, Mutlu Prens, Ölümsüz Aile, Beyaz Yele, Defne Adası, Ezop Masalları, Hikâyeler (Anton Çehov), Peter Pan, Güliiverin Seyahatleri, İnsan Ne ile Yaşar? isimli kitapların her hangi bir olumsuz ileti barındırmadığını belirtmiştir. Yaptığımız araştırmada ise örneklem içerisinde yer alan Mutlu Prens, Hikâyeler, Peter Pan, İnsan Ne ile Yaşar? isimli kitaplarda değerleri zedeleyen olumsuz ifadeler yer almıştır. Diğer taraftan Andersen Masalları, Sol Ayağım, Oliver Twist, Tom Sawyer, Momo, Şeker Portakalı, Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları, Heidi, Yaşlı Adam ve Deniz, Alice Harikalar Diyarında, Uçan Sınıf, İnci, La Fontaine Masalları, Şamatalı Köy, Değirmenimden Mektuplar, Pinokyo isimli kitapların ise çevirilerinde olumsuz iletiler barındırdığı ifade edilmiştir. Yaptığımız araştırmada benzer olarak; Oliver Twist, Alice Harikalar Diyarında, Tom Sawyer, Değirmenimden Mektuplar isimli kitaplarda değerleri zedeleyen olumsuz ifadeler elde edilmiştir.

Çocuk yayınlarının nitelikleri ile ilgili araştırmalarda (Çocukluk Gençlik ve Özürlülere Yönelik Komisyon Raporu: 1998, Kıbrıs:2000, Tuncer ve Yardımcı:2000, Güleriyüz: 2006, Nas: 2002, Sever: 2002, Yalçın ve Aytas: 2005, Bakan:2006, Erdal:2008, Parlakyıldız:2009, Yaman:2009, Pakdemirli:2011, Şahin: 2011) nitelikli çocuk yayınlarının öğrenciye olumlu katkılar sağlayacağı ifade edilmiştir.

Aslan (2006) yaptığı araştırmada, 100 temel eser listesinde yer alan kitapların çoğunda, çocuk, çocuğa göre özgü durum ve yaşantılar, kısaca “çocuğa göre”lik ilkesine uygun özellikler bulunmadığını, çocuğun beklenti ve gereksinimlerini

karşılamaktan yoksun olduğunu belirtmiştir. Yılmaz (2006) yaptığı araştırmada, 100 temel eser listesinde yer alan, Vatan Yahut Silistre ve Oliver Twist isimli eserlerin ahlaki değerleri geliştirmeye, milli değerlere ve evrensel değerlere uygun olduğunu, Mutlu Prens isimli kitabın ise temel insani değerleri göz önünde bulundurmakla birlikte, Hristyan kültürünü yansıtan özellikler taşıdığını belirtmiştir. Araştırmamızda da örneklem içerisinde yer alan bu üç eserde değerleri zedeleyen olumsuz ifadeler olduğu tespit edilmiştir.

5.2.Öneriler

5.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler

1-Öğrenciler için hazırlanacak çocuk yayınları ve ders kitaplarında yer alacak okuma metinlerinin nitelik bakımından çocuğun ahlaki gelişimini destekleyecek içeriğe sahip olmasına dikkat edilmelidir.

2-100 temel eser içinde yer alan yabancı yazarlı eserlerin çevirilerinde büyük farklılıklar yer almaktadır. Her çevirmen kitabın orijinal yapısını göz ardı ederek, kendi bakış açısını çevirilere yansıtmaktadır. Bu bakımdan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulacak komisyon tarafından, kitapların orijinal yapısına uygun çevirilerinin yapılması sağlanmalıdır.

3- Öğrenciler için hazırlanacak çocuk yayınları ve ders kitaplarında yer alacak okuma metinlerinde öğrenciye değer kazandıracak içeriğe sahip metinler tercih edilmelidir.

4- Değerler ile ilgili tartışmaların ortadan kaldırılması için “Ortak Değerler” oluşturulmalı ve bu değerlere öğretim programlarında yer verilmelidir.

5- Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında ilköğretim okulları için tavsiye ettiği “100 Temel Eser” listesindeki kitaplar içinde, çocuğun değer algısını zayıflatacak, çocuğa olumsuz özdeşim modelleri sunmasına yol açacak kitaplar, listeden çıkarılmalıdır. Yeni hazırlanacak listede yer alacak eserler, uzman kişilerden oluşan bir heyet tarafından seçilerek oluşturulmalıdır.

6-Çocuklara yönelik yayınlanan eserler bir komisyon tarafından incelenerek, yayınlanacak eserlerde değerleri zayıflatan ifade ve içeriklerin yer alması engellenmelidir.

7-Çocuk yayıncılığı teşvik edilerek, nitelikli çocuk yayınlarının yazılması sağlanmalıdır.

8-Yayınevleri çocuklara yönelik yayınların basımında daha özenli davranmalı, çocuklara uygun olmayan yayınlar basılmamalı veya çocuklara uygun olmadığı ifade edilmelidir.

9-Öğretim programlarında yer alması gereken değerler net olarak açıklanmalıdır. İlköğretim 4. ve 5.Sosyal Bilgiler Öğretim programında öğrenme alanlarında yer alan duygu ve düşüncelere saygı, Türk büyüklerine saygı, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, akademik dürüstlük, bayrağa ve İstiklâl Marsı'na saygı, tarihsel mirasa duyarlılık değerleri İlköğretim 4. ve 5.Sosyal Bilgiler Öğretim programdaki yirmi değer arasında yer almamaktadır. Diğer yandan sevgi, saygı, dürüstlük, duyarlılık, barış, özgürlük programda belirtilen yirmi değerleri arasında olmasına rağmen, 4.ve 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanlarında yer almamıştır. Bu bakımda programda yer alan değerlerin, programda yer almayıp öğrenme alanlarında yer alan değerlerin, öğrenme alanlarında yer almaları yada yer almamaları ile ilişkin çelişkileri ortadan kaldıracak net bir değerler sınıflaması yapılmalıdır. Aynı şekilde 1-5.sınıf Türkçe Öğretim Programında tüm sınıflarda “Değerlerimiz” teması yer almasına karşın, programda kazandırılması gereken değerler belirtilmemiştir.Programda kazandırılmak istenen değerlerin neler olduğu net olarak açıklanmalıdır.

10- M.E.B tarafından tavsiye edilen 100 temel eser listesine yönelik olarak okullarda yarışmalar düzenlenmektedir. Bu yarışmalar öğrencilerin okuma alışkanlıklarını arttırmak amacıyla yapılmasına karşın, öğrencilerin olumsuz içeriğe sahip kitaplarla tanışması gibi bir sonucu da yol açabilir. Bu bakımdan okullar yada M.E. B tarafından yapılacak bu ve benzeri etkinliklerde 100 temel eser listesi kaynak olarak sunulmamalıdır.

11-Öğrenci, öğretmen ve velilere nitelikli kitapların seçimi ve okunmasını sağlamak amacıyla, nitelikli yayınları seçme ile ilgili hizmet içi eğitimler verilmelidir.

5.2.2.Yeni Araştırmalara Yönelik Öneriler

1-Ortaöğretim öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan 100 temel eser listesinde yer alan eserlerin, tarih ve benzeri program içeriğinde değerlere hitap eden ortaöğretim programlarında yer alan değerlerle uyumu incelenebilir.

2-Okulda verilen değerlerle ailede verilen değerlerin uyumu hakkında yapılacak bir araştırmada, değerlerin kazanımı açısından yararlar sağlayabilir.

3-100 temel eser listesinin yenilenmesi ve güncelleştirilmesine yönelik olarak, öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri doğrultusunda araştırmalar yapılabilir.

4-Türkçe Öğretim Programı'nda ulaşılması beklenen temel becerilerin 100 temel eserde yer alma durumlarına yönelik araştırmalar yapılabilir.

6.KAYNAKÇA

- Acat, B. (2003). *Kavram Haritalarının Türkçe Öğretiminde Kullanımı*. Eğitim Yönetimi, (4), 168–193.
- Ada, S., Baysal, Z. N. ve Korucu, S. (2005). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf içi Olumsuz Davranışlara Gösterdikleri Tepkilerin Karakter Eğitimi ve 2005 İlköğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi. Değerler Eğitimi Dergisi, 3(10), ss. 7-18.
- Adalı, B. (30.07.2005). *Şermin'in Elifbesi*. Radikal, 14.
- Akarsu, B. (1994). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. (5. Baskı). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akarsu, B. (2002). *Değişen Dünyada Bilim ve Değerler*. (Editör: S. Yalçın). Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları.
- Akbaba Altun, S. (2003). *Eğitim Yönetimi ve Değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt I, Sayı 1, s: 7-17.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu 26-28 Kasım, (673-695), İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Akbaş, O. (2005). *Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Akbaş, O. (2008). *Sosyal Bilgilerde Değerler Öğretimi*. (Editörler: Bayram Tay&Adem Öcal). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Akbaş, O. (2009). *İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma*. Kastamonu Eğitim Dergisi, Mayıs 2009, Cilt: 17, No: 2, 403–414.
- Aktan, O ve Padem, S. (2011). *İlköğretim 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerde Yer Alan Değerler*. Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir.
- Aktan, O ve Padem, S. (2011). *İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kullanılan Okuma Metinlerinde Yer Alan Değerler*. Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir.
- Akbayır, S. (2008). *Çocuğun Neyi Okumalı?*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2004). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Alpöge, G. (1997). *Günümüz Çocuk Kitaplarında Çocuk İmgesi*. I. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Merkezi, No: 1.
- Anderson, D.R., (2000). *Character Education: Who is responsible?*. Journal of Instructional Psychology, Vol. 27, Nr. 3, pp. 139-142.
- Anderson, L.W., (1981). *Assessing Affective Characteristics in the Schools*. Boston, MA: Allyn and Bacon, Inc.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Arda, E. (2003). *Sosyal Bilimler El Sözlüğü*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arslan, H. (2002). *Bilgi, Natüralizm ve Değer*. (Editör: S. Yalçın). Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aslan, C. (2006). *Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar

ve Çözüm Önerileri), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Yayın No: 203: 189-200.

Aslan, R. (2007). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerler Kazanma Düzeyleri*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim ilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Atay, S. (2003). *Türk Yönetici Adaylarının Siyasal ve Dini Tercihleri ile Yaşam Değerleri Arasındaki İlişki*. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1), 7–18.

Aydın, M. (2003). *Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği*. Değerler Eğitimi Dergisi, İstanbul: EDAM. C. 1; 3 (121–144).

Ayhan, H. (2004). *Din ve Ahlak Eğitim Öğretimine Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Dem Yayınları.

Ayverdi, İ. (2008). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık

Aytekin, H. (2008). *Çocuk Edebiyatında Ölüm Teması*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 20.

Bacanlı, H. (1999a). *Duygusal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bacanlı, H. (1999b). *Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı:20, 597–610.

Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bailey, R. (2000). *Teaching Values and Citizenship across the Curriculum*. London: Kagan Page Limited.

Bakan, S.(2006). *Kelile Ve Dimne’de Yer Alan Masalların Dini Ve Ahlâki Eğitime Katkıları*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Balcı, A. (2003). *Eğitim Örgütlerine Yeni Bakış Açılıarı: Kuram-Araştırma İlişkisi*. II. Eğitim Yönetimi Dergisi, (33), 26–61.

- Balcı, A.F ve Yanpar Y.T. (2010). *İlköğretim Öğretmenlerinin “Değer” Kavramına Yükledikleri Anlamlar*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 39: 81-90.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Barton, K., Levstik, L. (2004). *Teaching History For The Common Good*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers inc.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Beatty E.S., Lynn R.K, Pamela, H. ve Shekhor, M. (1985). *Alternative Measurement approaches To Consumer Values: The List Of Values And The Rokeach Value Survey*. Psychology & Marketing, Vol:2,3, s.181-200.
- Beill, B. (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk “Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?”*. (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Belet, Ş. D. ve Deveci, H. (2008). *Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. Çanakkale: 2-4 Mayıs 2008.
- Bilen, M. (2001). *Kurumlarda İnsan İlişkilerinin Başarıya Etkisi*. 2000 Yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu, Ankara.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem Ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilkan, A.F. (2009). *Masal Estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Blanchard, K. ve O'connor, M. (1998). *Değerlerle Yönetim*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Bolay, S.H. (1996). *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*. (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bolay, S. H. (2004). *Eğitim, Din ve Değer*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Online), URL: <http://www.sosbil.gazi.edu.tr/edergi/makaleler.php> adresinden 10/06/2010 tarihinde alınmıştır.
- Boratav, P.N. (1987). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. (Yayına Hazırlayan ve Yöneten: Mustafa Ruhi Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Büyükdüvenci, S. (2002). *Değerin Değeri Üzerine*. (Editör: S. Yalçın). Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş vd. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cafo, Z. ve Somuncuoğlu, D. (2000). *Global Values in Education and Character Education*. ERIC Document Reproduction Service No, ED 449 449, Report No, CG 030 706. URL:<http://www.eric.ed.gov> adresinden 10/09/2011 tarihinde alınmıştır.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak Pusulası*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Çakır, A. (1999). *Sınıf Öğretmenliği Bölümüne Devam Eden Öğrencilerin Değer Sıralamalarının Bazı Değişkenlerle Olan İlişkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya .

- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme Kuramı*. (İkinci Baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Çiftçi, N. (2003). *Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi*. Değerler Eğitimi Dergisi, cilt 3, sayı 1, s. 43-77.
- Çotuksöken, Y. (2006). *MEB'in "100 Temel Eser" Listeleri Üzerine*. Çağdaş Türk Dili, 224, 423-429.
- Chandler, M. K. (2005). *The Effect of a Character Education Program on Elementary Students' Prosocial Competence*. Doktor of Philosophy, Master Thesis, Lynn University, (proquest Information). URL:<http://lynn-library.libguides.com/home> adresinden 12.05.2010 tarihinde alınmıştır.
- Cebeci, S. (2003). *Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim*. İstanbul: İz Yayınları.
- Cengiz, G. (2006). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Eğitimdeki Yeri ve İşlevi*. Varlık, 74 (1189), 17-22.
- Ceylan, Y. (2002). *Fichte'de Bilgi ve Değer*. (Editör: S. Yalçın). Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları.
- Çaya, S. (1997). *Tarih Eğitiminde Duyuşsal Boyut*. Türkiye, Türk Cumhuriyetleri ve Asya Pasifik Ülkeleri Uluslararası Eğitim Sempozyumu Bildirileri, 24-26 Eylül, Elazığ.
- Çelik, V. (2002). *İlköğretim Okulu Müdürlerinin Öğretim Liderliği Davranışları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

- Davidson, L. ve Stokes, L. (2001). *Educators' Perceptions Of Character Education*. (ERIC Document Reproduction Service No: ED461923). URL:<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED461923.pdf> adresinden 13. 02. 2010 tarihinde alınmıştır.
- Demircan, C. (2006). *Mektepli Gazetesi'nde Yer Alan Metinlerin İçeriğinin, Çocukların Bilişsel Ve Ahlaki Gelişimlerine Katkısı*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Deveci, H. (2008). *Sosyal Bilgilerde Bilgi, Beceri ve Değerlerin Kazandırılması*. (Ed.Ş. Yaşar Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde, s.187-206). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Develioğlu, F. (2007). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi
- Dewey, J. (1995). *Eğitimde Ahlak İlkeleri*. (F. Oğuzkan, Çev.) Ankara: Şafak Matbaası.
- Dilidüzgün, S. (1997). *Türkiye'de Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*. Çocuk Kültürü, İstanbul: Mavi Bulut Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2006). *Eğitim Gerçeği Açısından "100 Temel Eser" Tartışmaları*. Varlık Dergisi, Cilt: 112479, s. 23- 26.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). *Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 6, No. 16, 69-91.

- Doğan, İ. (2004). *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları İnsan Haklarının Kültürel Temelleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji Kavramlar Ve Sorunlar*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Temel Demokratik Değerlerin Kazandırılma Düzeyi ve Bu Değerlerin Kazandırılması Sürecinde Açık ve Örtük Programın Etkilerinin Karşılaştırılması*. Eğitim Yönetimi, 10 (39), ss. 356 – 383.
- Doğanay, A. (2006). Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. (Ed.Öztürk, C. ve Dursun, D.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2.baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2009). *Değerler Eğitimi*. (Editör: Cemil Öztürk). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Eggen, P ve Kauchak, D. (1997). *Educational Psychology Windows on Classrooms*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Ekinci Ç.E. ve Aktaş, E. (2011). *MEB 6. 7. Ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi*. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring 2011, p. 413-424.
- Ekşi, H. (2002). *Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik*. Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, s. 175-179.
- Ekşi, H. (2003). *Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları*. Değerler Eğitimi Dergisi, C. 1; 1 (79–96), İstanbul: EDAM.
- Enginün, İ. (1987). *Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*. Türk Dili Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ankara: TDK Yayınları.

- Ercan, (Evin) İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarında Ulusal ve Evrensel Değerler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Erdal, K. (2008). *Çocuk Edebiyatı Ve Çocuk Kitapları*. Milli Eğitim Dergisi, Sayı:178, s:156-165.
- Erdem, A.R. (2003). *Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(4), 55–72.
- Erden, M.(tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdem, A. R. (2007). *An Important Factor of Culture of Education Faculties: Values (A Case Study of the Education Faculty of PAU)* . Eurasian Journal of Educational Research, 26, 95–108.
- Ertürk, S (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Metaksan Yayınları.
- Eyre L. ve Eyre R. (1993). *Teaching Your Children Values*. New York: Simond and Schuster.
- Fernandes, L. (1999). *Value Personalisation: A Base For Value Education*. (URL:www.eric.ed.gov, ERIC Document: ED 434 880).
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji Nedir?* (Çelebi, N., Çev.). Konya: Toplum Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (2006). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hökelekli, H. (1998). *Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Hökelekli, H. (2005). *Din Psikolojisi*. Ankara: TDV Yayınları.
- Hökelekli, H., Gündüz, T. (2007). *Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri.) İstanbul: DEM Yayınları, 371–396.

- İlgar, Z. (1996). *Denetim Odağının Değer Sistemleri Ahlaki Gelişim Düzeyi ve Öz Ahlaki Değerlendirme Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İşcan, D.C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gauld, L. , M. (2002). *The Biggest Job We'll Ever Have: The Hyde School Program For Character-Based Education and Parenting*. New York: Library of Congress Cataloging-in Publication Data.
- Garcia J., Michaelis, J.U. (1998). *Social Studies for Children. A Guide to Basic Instruction*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gephart, W. J., & Ingle, R. B. (1976). *Evaluation and the affective domain*. Proceedings of the National Symposium for Professors of Educational Research (NSPER). (ERIC Document Reproduction Service No. ED 157911).
- Gergen, K.J. (1998). *Narrative, Moral Identity and Historical Consciousness: a Social Constructionist*. URL: [http://www.swarthmore.edu/Documents/faculty/gergen/Narrative Moral Identity and Historical Consciousness.pdf](http://www.swarthmore.edu/Documents/faculty/gergen/Narrative%20Moral%20Identity%20and%20Historical%20Consciousness.pdf), 25.10.2011
- Gibbs, L., Earley, E. (1994). *Using Children's Literature to Develop Core Values*. Phi Delta Kappa Fastback (Whole No. 362).
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Glenn, C.L. (1998). *What Real Education Requires*. Journal of Education, 180(3), 41-50.
- Gökçek, S. (2007). *5–6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gökşen, E.N. (1980). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., Uçuş, Ş. (2011). *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının, İçerik, Resimleme ve Fiziksel Özellikleri Açısından İncelenmesi*. Eğitim ve Bilim, 36, 160.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Gültekin, F. (2007). *Tarih Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin “Hoşgörü” Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günaydın, G. (2005). *Doğan Kardeş Dergisinde Çocuğa Kazandırılması Hedeflenen Değerler Ve Ortaya Çıkan Çocuk Modeli*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Gündoğan, A.O. (2007). *Ben ve Öteki: Değerler Dünyasının Gerginliği*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri). İstanbul: DEM Yayınları; 71–80.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Hollanda: Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. (2. Basım). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gürsoy, K. (2002). *Özgürlük Tek Basına Değer Olabilir mi?* (Editör: S. Yalçın). Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları.
- Hannah, L. S. ve Michaelis, J. U. (1977). *A Comprehensive Framework for Instructional Objectives: A Guide to Systematic Planning and Evaluation*. Reading Mass: Addison- Wesley.

- Hazar, M. (1996). *Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim*. Ankara: Tubitay Ltd. Şti.
- Homer, P.M. & Kahle, L.R. (1988) . *A Structural Equation Test Of The Value-Attitude-Behavior Hierarchy*. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 54, num. 4 (April): 638-646.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). *Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri). İstanbul: DEM Yayınları; 371–396.
- İşcan, A., Efendioğlu, S. ve Ada, Ş. (200). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebi Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(1): 59-76.
- İşcan, D.C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Johansson, E. (2002). *Morality in Preschool Interaction: Teachers' Strategies for Working with Children's Morality*. Early Child Development and Care, 172 (2), ss. 203–221.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M.E. (2000). *Türk öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı*. Türk Psikoloji Dergisi, 15(45) 59-76.
- Kahle, Lynn R. ed.(1983) . *Social Values and Social Change: Adaptation to Life in America*. New York, NY: Praeger Publishers.
- Kahle, Lynn R. (1985). *Social Values in the Eighties: A Special Issue*. Psychology and Marketing, 2 (Winter), 231-237.
- Kahle L.R., Sharon E.B., Homer, P. (1986). *Research in Brief Alternative Measurement Approach to Consumer Values: The List of Values and Values Life Style*. Journal of Consumer Research. Vol: 3, No:3, ss.405-409.

- Kahle, L.R., ve Kennedy, P. (1989). *Using the List of Values (LOV) to understand consumers*. The Journal of Consumer Marketing 6, 5-11.
- Kaltsounis, T. (1987). *Teaching Social Studies in the Elementary School The Basics for Citizenship*. (Second Edition). New Jersey: Merrill, Prentice-Hall.
- Kamar, M. (2010). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karagöz, F. (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6. Ve 7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerler (Muğla İli Örneği)* .Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Karakaya, T. (2007). *Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Ahlaki Değerlere Kritik Bir Yaklaşım -Sorunlar ve Çözümler-*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri). İstanbul: DEM Yayınları; 203–214.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. (18.basım.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kepenekçi, Y.K. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Kılıç Şahin, H. (2010). *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. Ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, A. (2002). *Duyuşsal Alan Özellikleri ve Bireye Kazandırılması*. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8, 153-164.

- Kılıç, A. (2011). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerin Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerde Yer Alma Düzeyleri*. Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir. URL: <http://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri> adresinden 16/02/2012 tarihinde indirilmiştir.
- Kılıç, A. (9-13.03.2012). *Değerlerin Kaynağı ve Ortak Değerler Mümkün mü?*. Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü Değerler Eğitimi Çalıştayı, Gaziantep.
- Kılıç, A.İ. (2009). *Yüz Temel Eserde Dini Ve Ahlaki Değerler*. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kılıoğlu, İ. (1988). *Ahlak ve Hukuk İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Kıncal, R. (2002). *Vatandaşlık Bilgisi*. Ankara: Mikro Yayınları.
- Kıroğlu, K. (2008). *İlköğretim Programları (1-5. Sınıflar)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance Values And Morality in Schools And Youth Settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- Kinnier, R.T., Kernes, J.L. ve Dautheribes, T.M. (2000). *A short list of universal moral values. Counseling and Values*. October 1, 1-20. CK American Counseling Association (URL:<http://highbeam.com> adresinden 05/09/2010 tarihinde indirilmiştir.)
- Köknel, Ö. (2007). *Çatışan Değerlerimiz: Aileden Topluma, Politikadan İnançlara, Sevgiden Aşka Kadar*. İstanbul: Altın Yayınevi.
- Köylü, M. (2004). *Küresel Bağlamda Değerler Eğitime Duyulan İhtiyaç*. Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu, 26-28 Kasım, (287-311).İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Krathwohl, D., Bloom, B., ve Masia, B. (1964). *Texonomy Of Educational Objectives Book2*. Affective Domain. Longman.

- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Küçükahmet, L. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kültür Bakanlığı. (1998). *Çocukluk Gençlik ve Özürlülere Yönelik Komisyon Raporu*. Milli Kütüphaneler Başkanlığı, IV. Ulusal Yayın Kongresi Kararları, Yayın.40,Bilimsel Toplantılar Dizisi: 2, s: 47-59.
- Lickona, T. (1992). *Educating for Character (How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility)*. New Yorks: Bantam Books.
- Lüle, E. (2007). *Yedi Farklı Çocuk Kitabının Çocuk Yazını İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Güz 2007, 8(14), 17-30.
- Martin, B. L., & Briggs, L. J. (1986). *The affective and cognitive domains: Integration for instruction and research*. Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.
- Martin, B., Reigeluth, C. (1999). *Affective Education and the Affective Domain: Implications For Instructional-Design Theories and Models Edit By. Charles M.Reigeluth Instructional-Design Theories and Models*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Martorella, P. (1998). *Social Studies for Elemantary School Children: Developing Young Citizens*. (Second edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Maslow, A. (1996). *Dinler, Değeler ve Doruk Deneyimler*. (Çev:Sönmez, H.Koray). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.

- MEB. (2002). *Okul Gelişim Modeli*. Planlı Okul Gelişimi. Ankara: MEB.
- M.E.B. (2005). *İlköğretim Okullarında Okutulacak 100 Temel Eser Konulu Genelge*. 2005/70, 08.09.2010. (URL:www.meb.gov.tr/mevzuat adresinden 18/10/2010 tarihinde alınmıştır.)
- M.E.B. (2005). *İlköğretim Fen Ve Teknoloji Dersi (4 Ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: M.E.B Yayınları
- M.E.B. (2009). *İlköğretim 1. 2. Ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara: M.E.B Yayınları.
- M.E.B. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Programı Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara: M.E.B Yayınları.
- M.E.B. (2009). *İlköğretim Türkçe Öğretim Programı Ve Kılavuzu (1-5.Sınıflar)*. Ankara: M.E.B Yayınları.
- M.E.B. (2010). *İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara: M.E.B Yayınları.
- M.E.B. (2010). *Talim Terbiye Kurulu Program Geliştirme Çalışmaları*. URL:http://www.meb.gov.tr 10.02.2010 tarihinde adresinden alınmıştır.
- M.E.B. (2010). *17.Milli Eğitim Şurası Kararları*.URL:http://www.meb.gov.tr adresinden, 11.02.2010 tarihinde alınmıştır.
- M.E.B. (2010). *İlk Ders Konulu Genelge*. 2010/53, 08.09.2010. (www.meb.gov.tr/mevzuat adresinden 18/10/2010 tarihinde alınmıştır.)
- Mehmedoğlu, A.U. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri). İstanbul: DEM Yayınları; 799–818.
- Memiş, A. ve Güney, G.E. (2010). *Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 8, No.20, 123-145.

- Mentiş, A. (1997). *İlköğretim Birinci Aşama Sosyal Bilgiler Dersi Duyuşsal Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Mercin, L. (2005). *Piaget ve Kohlberg'in Ahlak (Moral) Gelişim Kuramlarının Özellikleri ve Karşılaştırılması*. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, (5), ss. 73-86.
- Milson, A.J. ve Eksi H. (2003). *Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkin Konusu Duygusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEYIS) ve Türkçe Uyarlama Çalışması*. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (4), ss. 99-130.
- Mutluer, S. (2006). *Özgüven Oluşmasında Manevi Değerlerin Rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nas, R. (2002). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Neydim, N. (2006). *Çocuk Edebiyatının Durumu ve "100 Temel Eser" Üzerine*. Varlık Dergisi. Cilt: 112479. 3-7.
- Nunnally J C. (1967). *Psychometric theory*. New York: McGraw Hill, 640 p.[University of Chicago, Chicago, IL]
- Nutku, U. (2002). *Değerlere Duyarlığın Öğretilebilirliği Tartışması*. (Editör: S. Yalçın). Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları.
- Ohio State Department of Education. (1990). *Character education in Ohio: Sample strategies, (Guides-Non Classroom Use 055- Test Evaluation Instruments)*. ERIC Document Reproduction Service No. ED350 196.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1987). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (1997). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Emel Matbaacılık.

- Oğuzkan, F. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. (9. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oktay, A. S. (2007). *İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlak Etkileri*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri). İstanbul: DEM Yayınları; 131–144.
- Önal, H.İ. (2005). *Okul Kütüphanelerinde Derme Geliştirme: Politikalar ve Dermelerin Betimlenmesi*. Bilgi Dünyası, 6(2), 192-218.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Önür, N. (2007). *Modernleşme Sürecinde Okul, Aile ve Medya Kavramında Toplumsal Değerler*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri) İstanbul: DEM Yayınları; 157–176.
- Özçelik, D.A. (1987). *Eğitim Programları Ve Öğretim*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özden, Y. (2008). *Eğitimde Dönüşüm Yeni Değer ve Oluşumlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özensel, E. (2003). *Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer*. Değerler Eğitimi Dergisi. İstanbul: EDAM. C. 1; 3 (217–239).
- Özgen, S. (2005). *İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, İ. (2000). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkan, R. (2010). *Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7:1, ss.1124-1140. URL:<http://www.insanbilimleri.com>.
- Özlem, D. (2002). *Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznellik/Rölativizm Tartışması Üzerine*. Bilgi ve Değer: Bilgi ve Değer

- Sempozyumu Bildirileri (Ed. Şahabettin Yalçın, ss. 282-312). Ankara: Vadi Yayınları.
- Pakdemirli, M.N. (2011). *İlköğretim DKAB Derslerinde Hikâye Kullanımının Önemi: Eğitim Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 9, No. 21, 99-129.
- Parlakıyıldız, H. (2009). *İlkokul İkinci Devrede Türkçe Ders Kitaplarındaki Moral Değerlere Kısa Bir Bakış (1948-1968 Yılları Arası)*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XXII (1), 2009, 245-262.
- Powney, J., Cullen, M.A., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M. ve Munn, P. (2004). *Understanding Values Education in The Primary School*. UK: University of Glasgow.
- Poyraz, H. (2007). *Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (s. 81-89) . İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Ravlin, E.C. ve Meglino, B.M. (1987). *Effects of Values on Perception And Decision Making: A Study of Alternative Work Values Measures*. Journal of Applied Psychology, 72, 666-673.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Romizowski, A. J. (1981). *Designing Instructional Systems: Decision Making in Course Planning and Curriculum Design*. London: Kagan Page.
- Romiszowski, A. J. (1989). *Attendance and Affect in Learning and Instruction*. Educational Media International. Vol. 26 (2), June, p. 85-100.
- Ryan, K. (1991). *Moral And Values Education, The International Encyclopedia Of Curriculum*. Edit. By. Arie Lewy. Advances In Education. Pergaman Pres.
- Sarı, E. (2005). *Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği*. Değerler Eğitimi Dergisi, 3 (10), 73-88.

- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek Okul Yaşam Kalitesine Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Savage, T.V. ,Armstrong, D.G. (1998). *Effective Teaching in Elemantary Social Studies*. Columbus: Merrill an İmprint of Prentice Hall.
- Seefeldt, C. (2004). *Social Studies for The Preschool/Primary Child*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Semerci, N. ve Özer, B. (2004). *Duyuşsal Davranışların Kazandırılmasında Tarih Derslerinin Öğretiminin Önemi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. (6-9 Temmuz 2004). İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim Ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Basım Yayın.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Sever, S. (1991). *Bilgi Toplumu Olma Aşamasında, Ülkemizde Kitap ve Okuma Olgusu*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 23- Sayı: 2, s.721-727.
- Sever, S. (2002). *Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası Ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme)* .Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi dergisi, c:35, s:1-2.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2005). *2004 Öğretim Programında Türkçe Öğretimi Anlayışı*. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu (14 – 16 Kasım), Kayseri. Ankara: Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Sever, S. (2006). *Türkçe Öğretiminin Çözölemeyen Sorunları*. Varlık Dergisi, Cilt: 112479, s.8-16.
- Sevim, O. (2006). *Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi*. (2. Baskı). Ankara: Erdem Yayınları.

- Sezgin, F. (2006). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel Ve Örgütsel Değerlerinin Uyumu*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Shao Y. (2002). *An Exploratory Examination of The Impact of Personal Values on Sport Consumption Preferences and Behavior: A Cross-Cultural Study*. UMI Phd Dissertation, USA.
- Silah, M. (2000). *Sosyal Psikoloji*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Simon, S.B., Leland, W.H., Kirschenbaum, H. (1972). *Values Clarification, A Handbook Of Practical Strategies For Teachers And Students*. New York: Hart Publishing Company.
- Sinclair, K. E. (1985). *Students' Affective Characteristics and Classroom Behavior*. *The International Encyclopedia of Education*. Oxford, England: Pergamon Press.
- Snow, R. (1989). Aptitude-treatment Interaction as a Framework for Research on Individual Differences in Learning. In P. Ackerman, R. Sternberg, & R. Glaser (Eds.), *Learning and Individual Differences* (pp. 13-60). New York, NY: Freeman.
- Streib, H. (1997). *Mass Media, Myth, and Narrative Religious Education*. Url: <https://pub.uni-bielefeld.de>, adresinden 20.09.2011 tarihinde alınmıştır.
- Suh, B.K. ve Traiger, J. (1999). *Teaching Values Through Elementary Social Studies And Literature Curricula*. Education, Summer. Vol. 119 Issue 4. (723–727).
- Superka, D.P., Ahrens, C., Hedstorm, J.E. ve Johnson, P.L. (1976). *Values Education Sourcebook: Conceptual Approaches, Materials Analyses, And An Annotated Bibliography*. Colorado: Social Science Education Consortuim, Eric Clearinghouse For Social Studies/ Social Science Education.
- Schwartz, S. (1992). *Universals In The Content And Structure of Values: Theoretical Advances And Empirical Tests in 20 Countries*. In *Advances In Experimental Social Psychology* (M. P. Zanna, Ed.; 25,1-65), San Diego: Academic Press.

- Şahin, M. (2011). *Masalların Çocuk Gelişimine Etkilerinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi*. Millî Folklor Dergisi, Yıl 23, Sayı.89, s:208-219.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen, Ü. (2008). *6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 1/5(763-779).
- Şirin, M.R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatı Kültürü*. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- T.D.K (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- T.D.K. (2010). *Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.org> adresinden 23.02.2010 tarihinde alınmıştır.
- Tan, M. (1981). *Toplum Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Taşdemir, M. (2005). *Eğitsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romanlarının Nitelik Düzeyi*. Milli Eğitim Dergisi, 168 (3), 7-29.
- Tatto, M. T., Varela, A. ve Rodriguez, M. (2001). *Examining Mexico's Values Education In A Globally Dynamic Contest*. Journal Of Moral Education, (30), ss. 173–198.
- Thompson, W.M. (2002). *The Effect of Character Education on Student Behavior*. USA: Doctor in Education.
- Tekin, H. (1996). *Eğitimde Ölme Ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle İlgili Sterotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Bilim Yayıncılık.
- Timuçin, A. (2005). *Değer Nedir?*. Felsefe Dünyası, (41), 15.
- Tokdemir, M.A. (2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Tuncer, H. ve Yardımcı, M. (2000). *Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Turan, İ. (2010). *Bazı Batı Ve Türk Çocuk Klasiklerinde Dini Ve Ahlaki Değerler*. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, ss. 171-194.
- Turan, S.ve Aktan, D. (2008). *Okul Hayatında Var Olan Ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Bahar 2008, 6(2), 227-259.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ülgen, G. (1997). *Eğitim Psikolojisi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ünal, S. ve Erciş, A. (2006). *Tüketicilerin Kişisel Değerlerinin Satın Alma Arzları Üzerindeki Etkisi*. Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, s.23-48.
- Varış, F. (1978). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:157.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme, Teoriler ve Teknikler*. Altıncı Baskı. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 7, No.18, 107-120.
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2007). *Values Education For The 21st Century And Reflections to Teacher Education. In N.P.Terzis(Ed.). Education and values in the Balkan countries.* (p.379-384). Greece: Publishing House Kyriakidis Brothers S.A.
- Yazıcı, K. (2007). *Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış*. Türklük Dergisi, 489-522.
- Yazıcıoğlu, S., Semerci, N. Ve Semerci, Ç. (2000). *Duyuşsal Boyutun Ölçülmesi*. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Cilt, 1, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Yel, S. ve Soner, A. (2009). *Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi*. (Editör: Mustafa Safran). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yeşilyurt, E. (2009). *Öğretmenlerin Sahip Oldukları Niteliklere Yönelik Algıları (Elazığ İli Örneği)*. Milli Eğitim Dergisi, Sayı:183, s:169-189.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2009). *Values Education Experiences of Turkish Class Teachers: A Phenomenological Approach*. Eurasian Journal of Educational Research, 35, 165-184.
- Yılar, Ö ve Celepoğlu, A. (2010). *Çocuk Yayınları ve Bu Yayınlarda Bulunması Gereken Temel Unsurlar*. (Editörler: Ö. Yılar ve L. Turan). Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı. İkinci Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim Okulu Yönetici Ve Öğretmenlerine Göre Kamu İlköğretim Okullarında Bireysel Ve Örgütsel Değerler Ve Okul Yöneticilerinin Okullarını Bu Değerlere Göre Yönetme Durumları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, N. (12.08.2005). *100 Temel Eser ve Yasak Elmalar*. Radikal Gazetesi, s.12.

Yiğittir, S. (2010). *İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 8, No. 19, 207-223.

Yurtseven, H. (2011). *MEB Onaylı 100 Temel Eserde Yer Alan Çeviri Kitaplardaki İletilerin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Uygunluğunun Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

7.EKLER

EK 1: 100 Temel Eser Listesi

1. Dede Korkut Hikâyeleri
2. Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikayeler
3. Vatan Yahut Silistre (Namık Kemal)
4. Ömer'in Çocukluğu (Muallim Naci)
5. Falaka (Ahmet Rasim)
6. Gulyabani (Hüseyin Rahmi Gürpınar)
7. Şermin (Tevfik Fikret)
8. Tiryaki Sözleri (Cenap Şahabettin)
9. Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler
10. Altın Işık (Ziya Gökalp)
11. Yalnız Efe (Ömer Seyrettin)
12. Çocuk Şiirleri (İbrahim Alaaddin Gövsa)
13. Miskinler Tekkesi (Reşat Nuri Güntekin)
14. Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin)
15. Hep O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)
16. Peri Kızı ile Çoban Hikayesi (Orhan Seyfi Orhon)
17. Uluç Reis (Halikarnas Balıkcısı-Cevat Şakir Kabaağaçlı)
18. Damla Damla (Ruşen Eşref Ünaydın)
19. Bağrılanık Ömer (Mahmut Yesari)
20. Domaniç Dağlarının Yolcusu (Şukufe Nihal)
21. Evvel Zaman İçinde (Eflatun Cem Güney)
22. Bir Gemi Yelken Açtı (Ali Mümtaz Arolat)
23. Akın (Faruk Nafiz Çamlıbel)
24. Havaya Uçan At (Peyami Safa)
25. Koçyiğit Köroğlu (Ahmet Kutsi Tecer)
26. Benim Küçük Dostlarım (Halide Nusret Zorlutuna)
27. Sevdalı Bulut (Nazım Hikmet)
28. Kuklacı (Kemalettin Tuğcu)
29. Yer Altında Bir Şehir (Kemalettin Tuğcu)

30. Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler (Arif Nihat Asya)
31. Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçmeler
32. Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikayeler (Sait Faik Abasıyanık)
33. Vatan Toprağı (Mükerrem Kamil Su)
34. Az Gittik Uz Gittik (Pertev Naili Boratav)
35. Çocuklara Şiirler (Vehbi Cem Aşkun)
36. 87 Oğuz (Rakım Çalapala)
37. Yonca Kız (Kemal Bilbaşar)
38. Bitmeyen Gece (Mithat Enç)
39. Halime Kaptan (Rıfat Ilgaz)
40. Gümüş Kanat (Cahit Uçuk)
41. Barbaros Hayrettin Geliyor (Feridun Fazıl Tülbentçi)
42. Eşref Saati (Şevket Rado)
43. Nasreddin Hoca Hikayeleri (Orhan Veli)
44. İnci'nin Maceraları (Orhan Kemal)
45. Allı ile Fırfırı (Oğuz Tansel)
46. Keloğlan Masalları (Tahir Alangu)
47. Billur Köşk Masalları (Tahir Alangu)
48. Osmancık (Tarık Buğra)
49. Balım Kız Dalım Oğul (Ceyhun Atuf Kansu)
50. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayeler (Mehmet Seyda)
51. Gururlu Peri (Mehmet Seyda)
52. Üç Minik Serçem (Necati Cumalı)
53. Memleket Şiirleri Antolojisi (Osman Atilla)
54. Ülkemin Efsaneleri (İbrahim Zeki Burdurlu)
55. Aldı Sözü Anadolu (Mehmet Önder)
56. Göl Çocukları (İbrahim Örs)
57. Ötleğen Kuşu (Halil Karagöz)
58. Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi (Cemal Süreya)
59. Arılar Ordusu (Bekir Yıldız)
60. Yankılı Kayalar (Yılmaz Boyunağa)
61. Yürekdede ile Padişah (Cahit Zarifoğlu)

62. Serçe Kuş (Cahit Zarifoğlu)
63. Bir Küçük Osmancık Vardı (Hasan Nail Canat)
64. Tekerlemeler
65. Türkçe de Deyimler
66. Türk Atasözlerinden Seçmeler
67. Türk Bilmecelelerinden Seçmeler
68. Türk Ninnilerinden Seçmeler
69. Türkülerden Seçmeler
70. Türk Manilerinden Seçmeler
71. Karagöz ile Hacivat (İlköğretim İçin Seçme Hikâyeler)
72. Şeker Portakalı (Jose Mauro de Vasconcelos)
73. Oliver Twist (Charles Dickens)
74. Alice Harikalar Ülkesinde (Lewis Carroll)
75. Gülliver'in Gezileri (Swift)
76. Define Adası (Robert Louis Stevenson)
77. Robin Hood (Howard Pyle)
78. Tom Sawyer (Mark Twain)
79. Ezop Masalları
80. Andersen Masalları I-II
81. Üç Silahşörler (Alexander Dumas)
82. La Fontaine'den Seçmeler (La Fontaine)
83. Pinokyo (Carlo Collodi)
84. 80 Günde Devr-i Alem (Jules Verne)
85. İnci (John Steinbeck)
86. Beyaz Yele (Rene Guillot)
87. Peter Pan (James Matthew Barrie)
88. Uçan Sınıf (Erich Kastner)
89. Yağmur Yağdıran Kedi (Marcel Ayme)
90. Ölümsüz Aile (Natalie Babbitt)
91. Yaşlı Adam ve Deniz (Ernest Hemingway)
92. Mutlu Prens (Oscar Wilde)
93. Şamatalı Köy (Astrid Lindgren)

94. Momo (Michael Ende)
95. Heidi (Johanna Styri)
96. İnsan Ne ile Yaşar (Leo Tolstoy)
97. Sol Ayağım (Christy Brown)
98. Hikayeler (Anton Çehov)
99. Değirmenimden Mektuplar (Alfonse Daudet)
100. Pollyanna (Elaanor Porter)

EK 2: Oluşturulan 100 Temel Eser Listesi

No	Kitap Adı	Yazarı	Yayınevi
1	Dede Korkut Hikayeleri	Dede Korkut	Elips Kitap
2	Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikayeler	Mevlana	Elips Kitap
3	Vatan Yahut Silistre	Namık Kemal	Elips Kitap
4	Ömer'in Çocukluğu	Muallim Naci	Elips Kitap
5	Falaka	Ahmet Rasim	Elips Kitap
6	Gulyabani	H.Rahmi Gürpınar	Everest Yayınları
7	Şermin (şiiir)	Tevfik Fikret	Elips Kitap
8	Tiryaki Sözleri	Cenap Şahabettin	Elips Kitap
9	Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler	Mehmet Akif Ersoy	Elips Kitap
10	Altın Işık	Ziya Gökalp	Elips Kitap
11	Yalnız Efe	Ömer Seyrettin	Elips Kitap
12	Çocuk Şiirleri	İ.Alaaddin Gövsa	Elips Kitap
13	Miskinler Tekkesi	Reşat Nuri Güntekin	İnkılap Kitabevi
14	Tanrı Misafiri	Reşat Nuri Güntekin	İnkılap Kitabevi
15	Hep O Şarkı	Y.Kadri Karaosmanoğlu	İletişim Yayınları
16	Peri Kızı ile Çoban Hikayesi	Orhan Seyfi Orhon	Everest Yayınları
17	Uluç Reis	Cevat Şakir Kabaağaçlı	Bilgi Yayınevi
18	Damla Damla	Ruşen Eşref Ünaydın	Mola Kitap
19	Bağrıyanık Ömer	Mahmut Yesari	Meram Yayıncılık
20	Domaniç Dağlarının Yolcusu	Şukufe Nihal	Timaş Yayıncılık
21	Evvel Zaman İçinde	Eflatun Cem Güney	Nar Yayınları
22	Bir Gemi Yelken Açtı	Ali Mümtaz Arolat	Dünya Yayıncılık
23	Akın	Faruk Nafiz Çamlıbel	Yapı Kredi Yayınları
24	Havaya Uçan At	Peyami Safa	Damla Yayınları
25	Koçyiğit Köroğlu	Ahmet Kutsi Tecer	Bilge Kültür Sanat
26	Benim Küçük Dostlarım	Halide Nusret Zorlutuna	Timaş Yayıncılık
27	Sevdalı Bulut	Nazım Hikmet	Yapı Kredi Yayınları
28	Kuklacı	Kemalettin Tuğcu	Damla Yayınları
29	Yer Altında Bir Şehir	Kemalettin Tuğcu	Nehir Yayınları

30	Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler	Arif Nihat Asya	Elips Kitap
31	Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçmeler	Necip Fazıl Kısakürek	Bilgi Yayınevi
32	Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikayeler	Sait Faik Abasıyanık	Yapı Kredi Yayınları
33	Vatan Toprağı	Mükerrem Kamil Su	Elips Kitap
34	Az Gittik Uz Gittik	Pertev Naili Boratav	İmge Kitabevi Yayınları
35	Çocuklara Şiirler	Vehbi Cem Aşkun	Elips Kitap
36	87 Oğuz	Rakım Çalapala	Bilge Kültür Sanat
37	Yonca Kız	Kemal Bilbaşar	Can Yayınları
38	Bitmeyen Gece	Mithat Enç	Ötüken Neşriyat
39	Halime Kaptan	Rıfat Ilgaz	Türkiye İş Bankası Yayınları
40	Gümüş Kanat	Cahit Uçuk	Bilge Kültür Sanat
41	Barbaros Hayrettin Geliyor	Feridun Fazıl Tülbentçi	İnkılap Kitabevi
42	Eşref Saati	Şevket Rado	Elips Kitap
43	Nasreddin Hoca Hikayeleri	Orhan Veli	Elips Kitap
44	İnci'nin Maceraları	Orhan Kemal	Büyülü Fener
45	Alı ile Fıfırı	Oğuz Tansel	Elips Kitap
46	Keloğlan Masalları	Tahir Alangu	Elips Kitap
47	Billur Köşk Masalları	Tahir Alangu	Elips Kitap
48	Osmancık	Tarık Buğra	Ötüken Neşriyat
49	Balım Kız Dalım Oğul	Necati Cumalı	Bilgi Yayınevi
50	Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayeler	Mehmet Seyda	Elips Kitap
51	Gururlu Peri	Mehmet Seyda	Elips Kitap
52	Üç Minik Serçem	Necati Cumalı	Cumhuriyet Kitapları
53	Memleket Şiirleri Antolojisi	Osman Atilla	Elips Kitap
54	Ülkemin Efsaneleri	İbrahim Zeki Burdurlu	Tudem Yayınevi
55	Aldı Sözü Anadolu	Mehmet Önder	Elips Kitap
56	Göl Çocukları	İbrahim Örs	Şimşek Yayınları
57	Ötügen Kuşu	Halil Karagöz	Boyut Yayın Grubu
58	Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi	Cemal Süreya	Yapı Kredi Yayınları
59	Arılar Ordusu	Bekir Yıldız	Özyürek Yayınevi
60	Yankılı Kayalar	Yılmaz Boyunağa	Timaş Yayıncılık

61	Yürekdede ile Padişah	Cahit Zarifoğlu	Gonca Yayınları
62	Serçe Kuş	Cahit Zarifoğlu	Beyan Yayınları
63	Bir Küçük Osmancık Vardı	Hasan Nail Canat	Timaş Yayıncılık
64	Tekerlemeler	Anonim	Elips Kitap
65	Türkçe de Deyimler	Anonim	Elips Kitap
66	Türk Atasözlerinden Seçmeler	Anonim	Elips Kitap
67	Türk Bilmecelerinden Seçmeler	Anonim	Elips Kitap
68	Türk Ninnilerinden Seçmeler	Anonim	Elips Kitap
69	Türkülerden Seçmeler	Anonim	Elips Kitap
70	Türk Manilerinden Seçmeler	Anonim	Elips Kitap
71	Karagöz ile Hacivat	İlköğretim İçin Seçme Hikâyeler	Elips Kitap
72	Şeker Portakalı	Jose Mauro de Vasconcelos	Can Yayınları
73	Oliver Twist	Charles Dickens	Elips Kitap
74	Alice Harikalar Ülkesinde	Lewis Carrol	Elips Kitap
75	Gülliver'in Gezileri	Swift	Elips Kitap
76	Define Adası	Robert Louis Stevenson	Elips Kitap
77	Robin Hood	Howard Pyle	Bahar Yayıncılık
78	Tom Sawyer	Mark Twain	Elips Kitap
79	Ezop Masalları	Anonim	Elips Kitap
80	Andersen Masalları I-II	Anonim	Elips Kitap
81	Üç Silahşörler	Alexander Dumas	Elips Kitap
82	La Fontaine'den Seçmeler	La Fontaine	Elips Kitap
83	Pinokyo	Carlo Collodi	Elips Kitap
84	80 Günde Devr-i Alem	Jules Verne	Elips Kitap
85	İnci	John Steinbeck	Remzi Kitabevi
86	Beyaz Yele	Rene Guillot	Can Yayınları
87	Peter Pan	James Matthew Barrie	Elips Kitap
88	Uçan Sınıf	Erich Kastner	Can Yayınları
89	Yağmur Yağdıran Kedi	Marcel Ayme	Can Yayınları
90	Ölümsüz Aile	Natalie Babbitt	Türkiye İş Bankası Yayınları
91	Yaşlı Adam ve Deniz	Ernest Hemingway	Kum Saati Yayınları
92	Mutlu Prens	Oscar Wilde	Elips Kitap
93	Şamatalı Köy	Astrid Lindgren	Can Yayınları
94	Momo	Michael Ende	Kabalcı Yayınları

95	Heidi	Johanna Styri	Elips Kitap
96	İnsan Ne ile Yaşar	Leo Tolstoy	Elips Kitap
97	Sol Ayağım	Christy Brown	Nokta Yayınları
98	Hikayeler	Anton Çehov	Elips Kitap
99	Değirmenimden Mektuplar	Alfonse Daudet	Elips Kitap
100	Pollyanna	Elaanor Porter	Elips Kitap

EK 3: Çalışma Grubunu Oluşturan 100 Temel Eser Listesi

Sıra No	Kitap Adı	Yazarı	Yayınevi
1	Dede Korkut Hikayeleri	Dede Korkut	Elips Kitap
2	Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikayeler	Mevlana	Elips Kitap
3	Vatan Yahut Silistre	Namık Kemal	Elips Kitap
4	Ömer'in Çocukluğu	Muallim Naci	Elips Kitap
5	Falaka	Ahmet Rasim	Elips Kitap
6	Gulyabani	H.Rahmi Gürpınar	Everest Yayınları
7	Altın Işık	Ziya Gökalp	Elips Kitap
8	Yalnız Efe	Ömer Seyrettin	Elips Kitap
9	Miskinler Tekkesi	Reşat Nuri Güntekin	İnkılap Kitabevi
10	Tanrı Misafiri	Reşat Nuri Güntekin	İnkılap Kitabevi
11	Hep O Şarkı	Y.Kadri Karaosmanoğlu	İletişim Yayınları
12	Uluç Reis	C.Şakir Kabağağaçlı	Bilgi Yayınevi
13	Damla Damla	Ruşen Eşref Üneydin	Mola Kitap
14	Bağrıyanık Ömer	Mahmut Yesari	Meram Yayıncılık
15	Domaniç Dağlarının Yolcusu	Şukufe Nihal	Timaş Yayıncılık
16	Evvel Zaman İçinde	Eflatun Cem Güney	Nar Yayınları
17	Akın	Faruk Nafiz Çamlıbel	Yapı Kredi Yayınları
18	Havaya Uçan At	Peyami Safa	Damla Yayınları
19	Koçyiğit Köroğlu	Ahmet Kutsi Tecer	Bilge Kültür Sanat
20	Benim Küçük Dostlarım	Halide Nusret Zorlutuna	Timaş Yayıncılık
21	Sevdalı Bulut	Nazım Hikmet	Yapı Kredi Yayınları
22	Kuklacı	Kemalettin Tuğcu	Damla Yayınları
23	Yer Altında Bir Şehir	Kemalettin Tuğcu	Nehir Yayınları
24	Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikayeler	Sait Faik Abasıyanık	Yapı Kredi Yayınları
25	Vatan Toprağı	Mükerrem Kamil Su	Elips Kitap
26	Az Gittik Uz Gittik	Pertev Naili Boratav	İmge Kitabevi Yayınları
27	87 Oğuz	Rakım Çalapala	Bilge Kültür Sanat
28	Yonca Kız	Kemal Bilbaşar	Can Yayınları
29	Bitmeyen Gece	Mithat Enç	Ötüken Neşriyat
30	Halime Kaptan	Rıfat Ilgaz	Türkiye İş Bankası Yayınları
31	Gümüş Kanat	Cahit Uçuk	Bilge Kültür Sanat

32	Barbaros Hayrettin Geliyor	Feridun Fazıl Tülbentçi	İnkılap Kitabevi
33	Eşref Saati	Şevket Rado	Elips Kitap
34	Nasreddin Hoca Hikayeleri	Orhan Veli	Elips Kitap
35	İnci'nin Maceraları	Orhan Kemal	Büyülü Fener
36	Allı ile Fırfırı	Oğuz Tansel	Elips Kitap
37	Keloğlan Masalları	Tahir Alangu	Elips Kitap
38	Billur Köşk Masalları	Tahir Alangu	Elips Kitap
39	Osmancık	Tarık Buğra	Ötüken Neşriyat
40	Balım Kız Dalım Oğul	Necati Cumalı	Bilgi Yayınevi
41	Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayeler	Mehmet Seyda	Elips Kitap
42	Gururlu Peri	Mehmet Seyda	Elips Kitap
43	Üç Minik Serçem	Necati Cumalı	Cumhuriyet Kitapları
44	Ülkemin Efsaneleri	İbrahim Zeki Burdurlu	Tudem Yayınevi
45	Aldı Sözü Anadolu	Mehmet Önder	Elips Kitap
46	Göl Çocukları	İbrahim Örs	Şimşek Yayınları
47	Ötleğen Kuşu	Halil Karagöz	Boyut Yayın Grubu
48	Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi	Cemal Süreya	Yapı Kredi Yayınları
49	Arılar Ordusu	Bekir Yıldız	Özyürek Yayınevi
50	Yankılı Kayalar	Yılmaz Boyunağa	Timaş Yayıncılık
51	Yürek dede ile Padişah	Cahit Zarifoğlu	Gonca Yayınları
52	Serçe Kuş	Cahit Zarifoğlu	Beyan Yayınları
53	Bir Küçük Osmancık Vardı	Hasan Nail Canat	Timaş Yayıncılık
54	Karagöz ile Hacivat	İlköğretim İçin Seçme Hikâyeler	Elips Kitap
55	Şeker Portakalı	Jose Mauro de Vasconcelos	Can Yayınları
56	Oliver Twist	Charles Dickens	Elips Kitap
57	Alice Harikalar Ülkesinde	Lewis Carrol	Elips Kitap
58	Gülliver'in Gezileri	Swift	Elips Kitap
59	Define Adası	Robert Louis Stevenson	Elips Kitap
60	Robin Hood	Howard Pyle	Bahar Yayıncılık
61	Tom Sawyer	Mark Twain	Elips Kitap
62	Ezop Masalları	Anonim	Elips Kitap
63	Andersen Masalları I-II	Anonim	Elips Kitap
64	Üç Silahşörler	Alexander Dumas	Elips Kitap
65	La Fontaine'den Seçmeler	La Fontaine	Elips Kitap
66	Pinokyo	Carlo Collodi	Elips Kitap

67	80 Günde Devr-i Alem	Jules Verne	Elips Kitap
68	İnci	John Steinbeck	Remzi Kitabevi
69	Beyaz Yele	Rene Guilloit	Can Yayınları
70	Peter Pan	James Matthew Barrie	Elips Kitap
71	Uçan Sınıf	Erich Kastner	Can Yayınları
72	Yağmur Yağdıran Kedi	Marcel Ayme	Can Yayınları
73	Ölümsüz Aile	Natalie Babbitt	Türkiye İş Bankası Yayınları
74	Yaşlı Adam ve Deniz	Ernest Hemingway	Kum Saati Yayınları
75	Mutlu Prens	Oscar Wilde	Elips Kitap
76	Şamatalı Köy	Astrid Lindgren	Can Yayınları
77	Momo	Michael Ende	Kabalcı Yayınları
78	Heidi	Johanna Styri	Elips Kitap
79	İnsan Ne ile Yaşar	Leo Tolstoy	Elips Kitap
80	Sol Ayağım	Christy Brown	Nokta Yayınları
81	Hikayeler	Anton Çehov	Elips Kitap
82	Değirmenimden Mektuplar	Alfonse Daudet	Elips Kitap
83	Pollyanna	Elaanor Porter	Elips Kitap

EK 4:100 Temel Eserin Sayfa Sayısına Göre Sınıflandırılması

Yazar	Sayfa Aralığı				
	0-100 (%17)	100-200 (%34)	200-300 (%6)	300-400 (%6)	400 ve üstü(%2)
Yerli Yazarlı	1-Vatan Yahut Silistre 2-Ömer'in Çocukluğu 3-Damla Damla 4-Domaniç Dağlarının Yolcusu 5-Akın 6-Koçyiğit Köroğlu 7-Kuklacı 8-İnci'nin Maceraları 9-Ülkemin Efsaneleri 10-Göl Çocukları 11-Aritmetik İyi Kuşlar Pekişi 12-Arılar Ordusu 13-Yürek dede ile Padişah 14-Serçe Kuş	1-Dede Korkut Hikayeleri 2- Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikayeler 3-Falaka 4-Gulyabani 5-Altın Işık 6-Yalnız Efe 7-Tanrı Misafiri 8-Hep O Şarkı 9-Bağrıyanık Ömer 10-Evvel Zaman İçinde 11-Benim Küçük Dostlarım 12-Sevdalı Bulut 13-Yer Altında Bir Şehir 14-Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikayeler 15-87 Oğuz 16-Yonca Kız 17-Halime Kaptan 18-Eşref Saati 19-Nasreddin Hoca Hikayeleri 20-Balım Kız Dalım Oğul 21-Gururlu Peri 22-Üç Minik Serçem 23-Aldı Sözü Anadolu 24-Ötleğen Kuşu 25-Yankılı Kayalar 26-Bir Küçük Osmancık Vardı 27-Karagöz ile Hacivat 28-Billur Köşk Masalları	1-Miskinler Tekkesi 2-Havaya Uçan At 3-Gümüş Kanat 4-Keloğlan Masalları 5-Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayeler	1-Vatan Toprağı 2-Az Gittik Uz Gittik 3-Bitmeyen Gece 4-Allı ile Fırfırı 5-Osmancık	1-Uluç Reis 2-Barbaros Hayrettin Geliyor
Yabancı Yazarlı	1-Alice Harikalar Ülkesinde 2-Gülliver'in Gezileri 3-Ezop	1-Tom Sawyer 2-Üç Silahşörler 3-Beyaz Yele 4-Uçan Sınıf 5-Ölümsüz Aile 6-Yaşlı Adam ve	1-Şeker Portakalı 2-Oliver Twist 3-Define Adası 4-80 Günde Devr-i Alem 5-Momo		

	Masalları 4-Andersen Masalları 5-La Fontaine'den Seçmeler 6-Pinokyo 7-İnci 8-Peter Pan 9-Yağmur Yağdıran Kedi 10-Şamatalı Köy 11-İnsan Ne ile Yaşar 12-Robin Hood (%14)	Deniz 7-Mutlu Prens 8-Sol Ayağım 9-Hikayeler (%11)	6-Heidi 7-Değirmenimden Mektuplar 8-Pollyanna (%10)		
--	---	--	---	--	--

EK 5: Çalışma Grubunu Oluşturan Eserler

Yazar	Sayfa Aralığı				
	0-100 (%17)	100-200 (%33)	200-300 (%7)	300-400 (%6)	400 ve üstü(%2)
Yerli Yazarlı	1-Vatan Yahut Silistre 2-Ömer'in Çocukluğu 3-Kuklacı	1- Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikayeler 2-Yalnız Efe 3-Evvel Zaman İçinde 4-Eşref Saat 5-Yankılı Kayalar 6-Bir Küçük Osmancık Vardı	1-Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayeler 2-Gururlu Peri	1-Vatan Toprağı	
	3	6	2	1	0
Yabancı Yazarlı	1-Alice Harikalar Ülkesinde 2-Peter Pan 3-İnsan Ne ile Yaşar 4- Robin Hood (%14)	1-Tom Sawyer 2-Mutlu Prens 3-Hikayeler (%11)	1-Oliver Twist 2- Değirmenimden Mektuplar		
	4	3	2	0	0
GENEL	7 (%31)	9 (%44)	4 (%17)	1 (%6)	0 (%2)
TOPLAM	21(%100)				

EK 6: Değerler Sözlük Çalışması

DEĞERLER	TÜRK DİL KURUMU TÜRKÇE SÖZLÜK	FERİT DEVELLIOĞLU - OSMANLICA - TÜRKÇE ANSIKLOPEDİK LÜGAT	MİSALLİ BÜYÜK TÜRKÇE SÖZLÜK	OSMANLI TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ
Acıma	1.başka bir kimsenin veya canlının mutsuzluğuna karşı duyulan üzüntü, merhamet.		acımak işi,merhamet.	merhamet.
Adil olma	adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli.	1.doğruluk gösteren. 2.doğru.	hak ve hukuka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama.	adaletli,eşit,denk .
Aile kurumuna önem verme	aile:evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.	aile:bir kimsenin karısı,akraba,ev halkı.	anne, baba, çocuk, akraba ve yakınlardan meydana gelen topluluk ev halkı.	aile, eş, karı.
Ağırbaşlılık	1.davranışları ölçülü, olgun vakur, ciddi.2.vakar, ciddilik, ciddiyet.	vakar: ağırbaşlılık, temkinlilik.	ağırbaşlı olma durumu, olgun- luk, ciddiyet, vakur.	temkîn: 1.ihtiyatlı davranma. 2.sağlamlık. 3.ağırbaşlılık.
Ahlaklı olma	çeşitli toplumlarda ve çağlarda kapsamı ve içeriği değişen ahlaksal değerler alanı.	insanda bulunan ruhî ve zihnî haller.	iyi ahlâk sahibi, ahlâk kurallarına bağlı, dürüst.	huy, ahlak.
Alçakgönüllülük	1.kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen (kimse), mütevazı, tevazulu.	hâk-nihâd, alçakgönüllü, iyi huylu, mahviyet, mütevazı' mütevazı.	büyüklik iddiasında ol- mama, mütevâzi olma durumu, tevazu.	tevâzu: alçakgönüllülük.
Arkadaşlık	arkadaş olma durumu, arkadaş yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet.	refâkat, tesahub, şeraket, ünsiyet.	arkadaş olma durumu, birbirine dostluk ve sevgi ile bağlı olma.	tesâhub: 1.sahip çıkma. 2.arkadaşlık etme.
Azim	bir işteki engelleri yenme kararlılığı.2. kararında, tutumunda direnen, kararlı.	azm-kâr,kararlı.	bir işi yapmaya kesin karar verme,	kararlı.
Bağımsızlık	bağımsız olma	istiklâlî.	bağımsız olma	istiklâl

	durumu veya niteliği, istiklal.		durumu, istiklâl.	
Bağışlama	1.bağışlamak işi, mağfiret, gufran. 2.hibe etme.	mağfiret.	1.vermek, ihsan etmek, bahşetmek.	afv,af.
Barış	uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam,sulh	sulh, musalaha	anlaşma, uzlaşma, sulh.	sulh, musalaha
Bilimsellik	1.bilimle ilgili, bilime dayanan, ilmi.		ilim:ilmi: ilimle ilgili, bilimsel.	
Başarılı olma	1.başarı gösteren, muvaffakiyetli. 2. başarılmış, üstesinden gelinmiş.	mahir, maharetli.	bir şeyin üstesinden gelme, başarma, muvaffakiyet.	muvaffak olmak.
Cesaret	1.yürekli, yiğitlik, yürek ve göz pekliği.	cesurluk, yiğitlik, yürekli.	yürekli, korkusuzluk, cesurluk.	şecâat:cesaret, yiğitlik.
Cömertlik	1. para ve malını esirgmeden veren, eli açık, selek, semih, ahi, bonkör.		cömert olma durumu, eli açıklık,verimlilik .	ikrâm:cömertlik. kerem:cömertlik.
Çalışkanlık	gayretli, çalışmayı seven, faal/çalışkan olma durumu, faaliyet:		çalışmayı çok seven, işten kaçmayan, çok çalışan.	faal, hareketli.
Dayanışma	1.bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt.	tesanüd	insanlar arasındaki karşılıklı bağlılık, birbirine destek ve yardımcı olma, tesanüt	tesanüd.
Doğruluk	1. doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet.	hakk, hakikat,hakkaniyet	hak ölçülerine uygun olan şey, gerçek, hakikat.	hakkaniyet
Dostluk	1.sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kimse, düşman karşıtı.	uhuvvet.	birine veya bir şeye karşı duyulan riyaz, samîmi ve güvenilir sevgi, böyle bir sevgi duyma, dost olma durumu.	ülfet:1.dostluk. 2.kaynaşma. 3.görüşme, konuşma.
Duyarlılık	dış etkenlere karşı duyarlılığı olan, uygun, hassas.		duyarlı olma durumu, hassasiyet.	
Dua	1.yakariş. 2. Tanrı'ya yalvarma, yakariş için söylenen dinî metin.	1.Allah'a yalvarma, niyaz. 2. birini çağırma, bir yere gönderme.	dua: Allah'a karşı rağbet, niyaz, yalvarış, tazarru,salât, namaz.	vird,niyaz,yalvarma.

Dürüstlük	doğruluk.	savab, hüsni sülük.	dürüst olma durumu, doğruluk, mertlik	doğru,tam,ihlas, namus.
Emanet/i K.	birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye korunması gereken eşya, kimse vb., inam, vedia.		emanet: güvenilir bir kimseye saklaması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse, vedia.	vedia
Estetik	1. sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat:	hikmet-i bedâyi,ilmi bedi,ilmi mahasin.	1.güzelliği ve güzelliğin insan üzerindeki etkilerini konu olarak alan felsefe kolu, bediiyat.	
Eşitlik	1.iki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, denklik, müsavat, muadelet.	1. müsâvîlik (eşitlik). 2. ortaklık, işbirliği, müsâvâten.	eşit olma durumu, müsavat.	müsavilik, eşitlik.
Fazilet	erdem,erdem	fazilet:insanda iyilik etmeye ve fenalıktan çekinmeye karşı devamlı ve değişmez istidatlar, güzel vasıflar, erdemler	erdem.	
Fedakârlık	1.özveri.	kendini veya şahsî menfaatlerini esirgemeyen, feda eden, cömert, eli açık.	fedakar olma durumu, kendi menfaatini feda etmek.	özverili.
Feragat	hakkından kendi isteğiyle vazgeçme.	1. vazgeçme, el çekme. 2.vazgeçecek kadar zengin olma.	tok gönüllülük.	1.bırakma, terketme. 2.zenginlik,vaz geçmek
Gazilik	.müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse.		gaza eden, islâm dini ve vatan uğruna elde silâh düşmanla savaşan, gazadan şehit olmadan dönen kimse.	savaşmış, gaza yapmış.
Görgülü Olma	1.görgüsü olan.2. bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye.	medeni,kamil	davranışları toplumun görgü kurallarına uygun olan	medeni,uygar.
Güvenirlik	1.güvenilirlik.2.güvenilir olma		1.güvenilen, kendisine îtimat	emin,emniyetli.

	durumu. itimatlı.		edilen, ûtemet.	
Hakikat /Sevgisi	1.gerçek.2. gerçeklik.	gerçek, doğru;.sadâkat,	doğru olan şey, doğru.	gerçek.
Hakkaniyet	hak ve adalete uygunluk, doğruluk, nasfet.	hak ve adalete uygunluk, hakka riâyet etme, doğruluk.	hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.	doğruluk.
Hakseverlik	1.doğru bildiği şeyden ayrılmayan, hakperest		daima haktan, doğrudan yana olan, doğrudan şaşmayan.	
Haya	utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.	ar, namus, edep.	ar, namus, edep.	utanma,ar,namus .
Hoşgörü	her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans.	tesamuh: 1. müsamaha etme, hoş görme, hoşgörü. 2.	insanların davranışlarını anlayışla karşılayıp hoş görme, sert ve katı hükümlü olmama, müsamaha.	müsamaha
İdealist olma	1.ülkücü.2.bir ülkeye çıkar gütmekten bağlı olan, idealist.		bir ideale bağlı olan, bir ülkü peşinde koşan.	
İnanç	bir düşünceye gönülden bağlı bulunma,bir dine inanma, akide, iman, itikat-	iman,itikat	1.Allah'a, bir dine veya insan üstü bir güce inanma, îman.	akide,itikat
İnsanlık	1. insan olma durumu. 2. insanca davranma	İnsâniyyet: 1. insanlık, insana yakışır hal; vicdanlılık.	insana yakışır şekilde davranma, insanca davranış.	insaniyet,insana yakışan
İstişare	1 danışma.2.bir konu hakkında birinin düşüncesini sorma, danışma.	fikir sorma, danışma.	fikir sorma, bir husus hakkında başkalarının görüşünü alma, danışma.	danışma
İyi niyet	herhangi bir kimse veya konuda hiçbir kötü düşünce beslememe, hüsnüniyet	hüsn-i niyyet	bir şeye olumlu bakma, olumlu olarak yaklaşma, kötü niyet taşımama, hüsnüniyet.	
İyi kalpli/lik	başkaları için hep iyilik düşünen, iyi yürekli.		temiz düşünceli, başkalarının iyiliğini isteyen, fesatlık ve kötülük düşünmeyen.	
İtaat	söz dinleme, buyruğa uyma	boyun eğme, alınan emre göre davranma.	emre uyma, söz dinleme.	uymak, boyun eğmek.
Kadirşinashık	değerbilirlik,	kadr-şinâs:	değerli kimselere	değerbilirlik.

	iyilikbilirlik.	kadirbilen, değerbilir.	lâyık oldukları kıymeti veren, kıymetlerini bilen, ona göre muamele eden, kadir bilir.	
Kahramanlık	kahramanca davranış, yiğitlik.	yiğitlik, cesurluk.	yiğit, bahâdır,.	yiğitlik
Kanaat	1. elindekinden hoşnut olma durumu, kanıklık, yeter bulma, yetinme, fazlasını istememe, doyum.	1. kısmete razı olma, bir şeyi yeter görüp fazlasını istememe.	elindekenden hoşnut olup fazlasını istememe, kısmetine, kendisine verile- ne razı olma	yetinmek
Kararlılık	kararlı olma durumu, istikrar	azimli olarak, kararlı olarak, kararlılıkla.	kararlı olma durumu, istikrar.	istikrar
Kardeşlik	1.kardeş olma durumu, uhuvvet	içten arkadaşlık uhuvvet	aynı fikir ve inancı taşıyan, değer verilen ortak bir bağın birbirine bağladığı kimselerden her biri.	uhuvvet
Kibar	1. davranış, düşünce, duygu bakımından ince, nazik olan	ince, terbiyeli, görgülü,nâzik.	1.herkese terbiye dâhilinde ve nezâketle muamele eden, ince, nâzik ve zarif.	nazik,ince
Masumiyet	Masumluk durumu/ Masum:1. suçsuz, günahsız: 2. temiz, saf.	ma'sûmiyyet:,ma's umluk, suçsuzluk, kabahatsızlık,	masumluk, suçsuzluk günahsızlık.	masumluk, suçsuzluk.
M.Birlik/Şuuru	1. tek, bir olma durumu, vahdaniyet. 2. bağlılık, benzerlik, bağlantı, vahdet.		bir milletin ortak anlayışı, ortak idrak ve sezgisi.	vahdet
Millet /sevgisi	1. çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.	1. milletlenme, bir milletin ferdi olma. 2. bir dîne mensûb olma.	millet: aynı dinden olan, aynı inançları paylaşan insanlar topluluğu, ümme.	
Minnettarlık	1.minnettar olma durumu, şükran.2.birinden gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan, gönül borcu olan kimse, gönül borçlusu.	minnet- dâr:birinden gördüğü iyiliğe karşı mahcup ve müteşekkir kalan	yapılan bir iyiliğe karşı kendisini borçlu hisseden, minnet duyan kimse.	

Misafirperverlik	konukseverlik	müsâfir-perver :konuksever. mükrimîn	misafirperver olma durumu, konuk severlik.	
Merhamet	bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma.	şefkat gösterme, acıma.	acıma.	rahm:acıma, merhamet.
Mertlik	yiğitlik, erkeklik.	Mürüvvet: 1. insaniyet, mertlik, yiğitlik.	mert olma durumu, yiğitlik, erlik, cesaret.	
Namuslu olmak	ahlak kurallarına uygun olarak davranan, namuskâr	ar, edep, haya, ırz.	ahlâk kurallarına uygun davranan, ırzında, namusunda kusuru bulunmayan. dürüst, doğru.	dürüstlük,haya
Nezaket	başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik, zarafet:	Nezâket:1. naziklik. zariflik, incelik.	terbiye, edep, kibarlık, zarafet. incelik, naziklik.	incelik.
Onur	insanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinefis..	Haysiyet:şeref, onur, itibar, değer.	haysiyet, şeref	haysiyet:eref, onur.
Ölçülülük	ölçülü, dengeli olma durumu, ılım, itidal.	îtidâl1. orta oluş, ortalama, aşın olmama hâli, ölçülülük.	belli ölçüleri aşmayan,temkinl i.	itidal,denge
Önderlik	önder olma durumu veya öndere yakışır davranış, öncülük, liderlik		bir toplumu veya bir topluluğu yöneten, onlara yön veren kimse, lider, liderlik.	
Özgürlük	herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, hürriyet.	Hürriyet:hürlük, serbestlik,	özgür olma durumu, bir kısıtlamaya ve şarta bağlı olmama, serbestlik, serbestî.	hürriyet
Özgüven	kendine güvenen kimse.		bir kimsenin kendisine karşı duyduğu güvenme, îtimat etme duygusu.	
Sabır	1.acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme	1.sâbir,sabreden, dayanan, acelesiz bekleyen, dişini sıkan. 2.dayanma, katlanma.	1. katlanılması zor olan felâket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp	dayanma, kendini tutma.

	erdem, dayanç..		şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme.	
Sadakat	içten bağlılık	sadâkat (a.i. sıdk'dan) dostluk, vefâlılık, içten bağlılık; doğruluk, yürek doğruluğu.	vefakarlık gösterme.	bağlılık
Sadelik	yalın olma durumu.	sadelik, düzlük, süssüzlük.	sâde olma durumu,	1.basit. 2.yalın.
Sağlıklı /o.ö.v	vücudun hasta olmaması durumu, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet:	sıhhat:sağlamlık, sağlık.	sağlıklı: sağlığı yerinde olan, sıhhatli.	
Samimiyet	1.içtenlik.2. senli benli olma durumu, samimilik	İhlâs:gönülden gelen dostluk, samimiyet, doğruluk, bağlılık.	samîmî oîma, içten, candan ve riyasız olma durumu.	içtenlik.
Saygı	değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram.	İhtirâm:saygı, hürmet./ hürmet :1. saygı.	hürmet	hürmet
Sevgi	insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu/ hoşa giden bir şeye eğilim; tutkuya dek varabilen bir ruh durumu	Muhabbet:sevgi	insanı karşılık beklemeden yakın dostluk, şefkat, bağlılık göstermeye yönelten ve fedâkârlıkları göze aldırarak kadar güçlü olabilen duygu, sevme duygusu,muhabb et.	muhabbet
Sorumluluk	kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.	mes'uliyet:mes'ül olma hâli, sorumluluk	sorumlu olma durumu, iş ve davranışlarından hesap verme durumunda bulunma, mesuliyet.	mesuliyet
Sözünde Durma		Vefâ:1. sözünde durma, sözünü	verdiği sözü tutmak, vaadini	vefâ:Sözünde durma.

		yerine getirme.	yerine getirmek.	
Şefkat	sevecenlik, acıma ve sevgi duygusu.	1. şefkat, acıyarak ve esirgeyerek sevme.	koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.	
Şehitlik	1.kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse,şehit olma durumu.	1. "eşhedü en la ilahe il lallâh..." cümlesini söyleme.2.şehit olma.	1.Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.	şahâdet: 2.şehadet getirme. 3.şehitlik.
Şükür	1.Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme.	Şükr:görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk,minn ettarlık,	verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.	şükretme,teşekkür
Temizlik	1.temiz olma durumu, arılık (ı),saffet, nezafet:	Mutasaffi:tasaffi eden, saflık, temizlik peyda eden, saflaşan.	1. kirli, lekeli, pis ve bulaşık olmayan, pâk, tahin.	nezafet
Terbiyeli	1. görgü. 2.topluluk kurallarına uygun olarak davranan, müeddep.	1. edeplendirme, edeplendirilme. 2. terbiye etme, terbiyesini verme; haddini bildirme.	1.görgü, bilgi.	terbiye :1.yetiştirme. 2.eğitim.
Tutumluluk	aşırı harcamalardan kaçınan, idareli, muktesit:	1. aşırı gitmeme, davranmama. 2. tutumlu, tutma. 3. biriktirme, artırma.	gelirini ve giderini idare ile kullanan, gereksiz yere harcama yapmama, idareli, muktesit.	muktesit,iktisatlı .
Ümit	ummaktan doğan duygu, umut	1. umut, umma.	umut	umut
Vatanseverlik	1.yurtseverlik 2.yurdunu, milletini büyük bir tutku ile seven, bu uğurda her türlü özveriye katlanan.	vatan-perver: yurtsever.	vatanını seven kimse, yurtsever.	yurtseverlik
Vefa	sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.		dostluk ve muhabbetle sebat etme, sevgide sırkilik, bağlılık ve sadâkat.	1.sözünde durma. 2.dostluğu sürdürme.
Vicdanlı	1. kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama		vicdanının sesine kulak veren, vicdanı kuvvetli olan, insafli, adaletli.	iyi ile kötüyü ayırt edip değerlendirmeye duygusu.

	yapmasını sağlayan güç.			
Yardıms severlik	hayırseverlik		yardı m etmeyi seven (kimse), hayır sever.	
Yeniliğe açıklık	yenilikçi olma durumu		yenilikten yana olan, yenilik ta raftarı olan, teceddü t-perver.	
Yiğitlik	yiğit olma durumu, yiğitçe davranış, yü reklik, cesaret		yü rekli, gözü pek, kahraman.	ş ecaat,cesaret
Zarafet	1.zariflik.2.zarif davranış veya zarif olma durumu, zarafet.		incelik, zariflik, nezâket.	zariflik,incelik